

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 106

YAYIN
No: 106

ÇANAKKALE *Halk Kültürü*

(I)
(Nazım)

Mâniler
Bilmeceler
Ninniler
Tekerlemeler
Salavatlar

ÇANAKKALE HALK KÜLTÜRÜ (I)
(Nazım)

CD İLAVELİ

Ömer
GÖZÜKIZIL

Ömer GÖZÜKIZIL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını

ÇANAKKALE HALK KÜLTÜRÜ (I) (Nazım)

Mâniler
Bilmeceler
Ninniler
Tekerlemeler
Salavatlar

Ömer GÖZÜKIZIL

(Çanakkale köylerinden derlenmiş 94 türkünün kaydedildiği CD ilavelidir.)

Çanakkale 2013

ÇANAKKALE HALK KÜLTÜRÜ (I)
(Nazım)

Ömer GÖZÜKIZIL

©

1. Baskı: İstanbul 2006

2. Baskı: Ankara 2013

ISBN: 978-605-85553-0-3

Baskı:

Pozitif Matbaa

Çamlıca Mah. 145. Sk. No: 10/16, 06200 Yenimahalle / Ankara

Tel: 0312 397 00 31 - Faks: 0312 397 86 12

pozitif@pozitifmatbaa.com

Asele'ye ve Hüseyin Cemil Bey'e

*Ata binen ağıdır
Atın yönü dağadır
Dinle güzelim dinle
Bu mâniler sanadır*

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN	7
TEŞEKKÜR LİSTESİ	11
İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ	15
GİRİŞ	17
MÂNİLER	21
* Mânilerde Anlam Birimi Beyit midir ?	31
* Başlangıç Dizeleri ve Ekonomik, Sosyal Dönüşüm	34
* Mânide Anlam Çeşitlemesi Bir Sapma Sonucu mudur?	36
* Mâninin Gerçekçiliği	39
* Mâninin Kullanım Alanlarının Daralması ve Bunun Çanakkale'den Derlenen Mânilerde Ortaya Çıkardığı Kafiye-Redif Sorunları	40
* Ezgili Söyleyişlerin Hece Sayısı ve Kafiyedeki Aksaklıkları Düzeltmeye Katkısı	41
* Çanakkale Mânilerinde Kafiye Şeması	42
* Türler Arası Geçişler	45
* Mâni Söyleyicisinin Cinsiyeti	47
* Çanakkale Mânilerinde Ortam-Mâni İlişkisi	50
* Mâniler	55
* Atma Türkü	277
* Dügün Mânileri	280
* Övme Mânileri	283
* Ramazan Mânileri	284
BİLMECELER	303
* Bilmecelerin, Diğer Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleriyle İlişkisi	304
* Çanakkale Bilmecelerinin Özellikleri	308
* Bilmecelerin Derlenmesi Sırasında Derleyicinin Gözlem ve Tespitleri	319
* I. Tek Yanıtlı Bilmeceler	327
* II. Çoğul Yanıtlı Bilmeceler	360
* III. Harf ve Sözcük Oyunlarına Dayalı Bilmeceler	366
* IV. Bulmacalar	367
NİNNİLER	369

TEKERLEMELER	399
* Saya Tekerlemeleri	399
* Kepçecik Tekerlemesi	403
* Sayışmacalar	411
* Yanıltmacalar	424
CAZGIR SALAVATLARI	425
* Yağlı Güreş Salavatları	426
* Deve Güreşi Nutuk ve Meyitleri	438
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ	447
* Mâniler Kaynak Kişi Listesi	447
* Atma Türkülerin Kaynak Kişi Listesi	454
* Düğün Mânileri Kaynak Kişi Listesi	454
* Övme Mânileri Kaynak Kişi Listesi	454
* Ramazan Mânileri Kaynak Kişi Listesi	454
* Bilmeceler-Bulmacalar Kaynak Kişi Listesi	455
* Ninnilerin Kaynak Kişi Listesi	458
* Tekerlemeler Kaynak Kişi Listesi	460
* Cazgır Salavatları Kaynak Kişi Listesi	462
Yazar Hakkında - Ömer GÖZÜKIZIL	463

BAŞLARKEN

"Meral merhaba.

Bant çözümlmelerimi bilgisayara aktarma teklifin için çok teşekkür ederim. Biraz yorucu bir iş olduğu kesin ama bu işi yaparken de, bir ülke halkının hafızasını olabildiğince gözlemlemek, bilgi sahibi olmak da bir şans. Benim için de derleme ve çözümlleme aşamaları gerçekten yorucu oldu. Hiçbir kimsenin teşekkür etme gereği duymadığı bir işi yapmak, gerçekten yıpratıyor insanı. Ancak, yitmekte olanı yakalamak, yine de mutlu kılıyor. Bir kuşak sonra, geleneksel anlatıları aktarabilecek kimse kalmayacak sanıyorum. Tarih, yalnız taşlardan, savaşırlardan, arkeolojik kalıntılardan ibaret değil. Anlatılar, o toplumun –bize gösterdiğinden farklı- bir kimliğini ortaya koymakta. Yazdıkça sen de göreceksin." Böyle yazmışım 2002 yılında teyze kızına.

Gerçekten de çok zor bir dönemde, (tam da 2001 ekonomik krizi patlamışken) çok zor şartlar altında, (ulaşım, konaklama, ödeneksizlik, aşırı çalışmaya bağlı sağlık sorunları ile boğuşarak) en yakınimdaki meslektaşım iki yüz kilometreden uzak mesafedeyken saha çalışmalarına başladım. Bildiğim bir gerçek vardı: Bu ülkede, koşulların olgunlaşmasını beklemek, ipe un sermekle eşdeğerti. Bu çalışmayı gerçekleştirmem için, sonuna kadar haklı olduğum gerekçelerim vardı. Ancak bu gerekçeler üretmeme / üretmemize engel olmamalıydı, olamadı da. Kısacası "namüsaıt şartlar altında" da üretebilmeliydi insan.

Bu denli hırsı ve inatla bu işe girişmemin nedenleri vardı kuşkusuz. İlki kendimle ilgili. Babamın, benim için kurduğu bir üniversitesi yoktu. Bu nedenle, bu halkın parasıyla, imece usulü kurulmuş bir memleket üniversitesinde okudum. Bir anlamda borçluydum halkıma karşı. İşte elinizde bulunan bu kitap, borcumun bir bölümünü ödememe olanak sağlayacaktır. (Tamamını ödeyene dek çalışacağım kuşkusuz.)

Hırs ve inadımın ikinci nedeni ise, dünyanın ve ülkemizin yaşadığı büyük ekonomik dönüşümün, halkımızın geleneksel kül-

türel yapısını tarumar ediyor olmasını görmemdi. Adına yeni dünya düzeni denilen bu garabet, tüm ulusal kültürleri tehdit ettiği gibi ülkemiz kültürünü de tehdit ediyordu; hâlâ da etmektedir. Okuyucu dikkat ediyor mu acaba, her yıl okullar açılırken, gazetelerin verdiği masal kitaplarının kaç tanesi kendi kültürümüze aittir? Üç yüz-beş yüz bin basılan kitapların karşısına, ben de bu kitapla çıkıyorum. Evet, "Felek her türlü esbâb-ı cefasını" toplamış gelmiş; ya benzeşeceğiz -benzeşirken de, sıradanlaşacağız-, ya da inat, hırs ve akılla direneceğiz. Pilavdan dönenin kaşığı kırılınsın.

Biz burada yaşamıştık dememiz için, geleceğe belge bırakmamız gerekiyor. Bu kitapla, bir ölçüde "yarın"a karşı görevimi de yerine getirmeye çalışmaktayım. Doğu toplumlarının genel bir sorunu olsa gerek yalnızca söylemek ve söylenmek hâli. Oysa söz uçuyor, (şimdilerde çok daha hızlı) yazı/belge kalıyor geriye. Ve bizim geleneksel kültürümüzü belgelememiz için zamanımızın kaldığı da pek söylenemez.

Elinizdeki bu kitaptan başka, halk kültürümüzün kapsamı içindeki diğer malzemeleri de toplamayı başarabildim. Umuyorum ömrüm olursa, bunları da yayınlamam mümkün olabilecek.

Bu kitap ve yayınlanmamış derlemelerim, 2001–2006 yılları arasında Çanakkale İli'nde gerçekleştirdiğim saha çalışmaları sonucunda ortaya çıktı. Bu çalışmalar boyunca 195 yerleşim biriminde, (oba, köy, belde, ilçe merkezleri ve il merkezinde) 842 kişiyle görüşülerek, "el yazısı ile" yaklaşık yedi bin sayfalık ham malzeme elde ettim.

10 Ocak 2001'de saha çalışmalarına başladığımda, hedefim, masalları derlemektir. Yangından, öncelikle en değerli eşyaları kaçırmak adettendir. Bu nedenle önceliği masalların toplanmasına verdim. Zira "masal çağı"nın insanları hızla tükenmekteydi. Halk anlatılarının diğer alanlarını ise ya masalları anlattırdıktan sonra -zaman kalırsa tabii- ya da elim boş dönmemek amacıyla derliyordum. Ancak derlemeleri bitirdiğimde -biter mi ki?- elimde hatırı sayılır sayıda başka tür ve şekillere ait malzeme biriktiğini gördüm. Ve işin kolayına kaçarak (zira masal kitabı hazırlamak daha zahmetli bir uğraştır) ilk kitap olarak, bu malzemeleri yayına hazırlamaya karar verdim.

Kitabıma ek olarak, büyük çoğunlukla köy kadınlarından derlediğim, bu kitaptaki en kapsamlı bölümü oluşturan mânilerden oluşan doksan dört türküyü -tabii ki varyantlarıyla birlikte- kap-

sayan CD hazırlamayı da, çalışmanın bütünlüğü açısından uygun buldum. Çünkü kaynak kişiler, doğal ortamlarında mânileri, türkülerle katık yapıp hafızalarında tutabildiklerinden, mâni söylemelerini istediğimde de, doğal olarak türkü eşliğinde mânilerini sundular çoğu kez. Dinlerken keyif verecek, Çanakkale türkülerinden oluşan bir arşiv başlangıcı yapmış olduk böylelikle.

Elinizde bulunan bu kitap, halk kültürümüzün uzun yüzyıllar boyunca taşıyarak günümüze ulaştırdığı yaratmalarının çok küçük bir bölümünü teşkil etmektedir. Derlediğim bu malzemeler, sadece Çanakkale'nin malı değildir. Anadolu ve Trakya'nın herhangi bir yöresinde de kolaylıkla rastlayabiliriz bu malzemelere. Zaten 'yeni' bir şeyler aramak amacıyla da yola çıkmış değilim. Ancak şimdiye kadar bu ilde, bu konuda yapılmış olan kapsamlı bir çalışmanın olmayışı, beni tetikleyen unsur oldu. Bu çalışmada öncelikli hedef yeniyi bulmanın ötesinde, var olanı tespit edebilmemdi. Kitabımızda görüleceği gibi, gelenek yeniyi üretmeyi bir kenara bırakalım, var olanı bile korumakta zorlanmaktaydı. İşte bu çalışmanın asıl amacı, yitip gidene belgeleyebilmektir, daha fazlası değil.

Kitabımda olabilecek teknik aksaklıkların sorumluluğu, bilgisayar ve onun dünyasının tarafımdan bilinmemesine, teorik aksaklıklar ise mesleki birikimin yetersizliğine aittir; affola.

Çanakkale
4 Ocak 2006

TEŞEKKÜR LİSTESİDİR

Derlemelerim sırasında pek çok kişinin çalışma alanımı ve dolayısıyla beni ciddiye almadıklarını, beni “duvara bakar” gibi dinlediklerini (!) gözlemediğimi belirtmem gerekiyor. Bunların arasında okumuş (!), yetkili (!) insanlar da vardı, kendi halinde insanlar da. Kısacası ‘bugün’ün insanlarıydı bunlar ve gecede yaşıyorlardı. Övgüyü, teşekkürü hak etmediler.

Bir de gündüzün insanları var, bu kitabın oluşumuna katkı yapan. Bu insanlar arasında önceliği, değerli kaynak kişilerime veriyorum. Bütün kaynak kişilerimi saymam olanaksız. Onların isimleri, kitaplarımda içinde yer alacak. Ancak bu 839 kişi adına, en yaşlıları olan 97 yaşındaki Seher ULU ile en gençleri 5 yaşındaki Mine GÜNDOĞAN’a teşekkür ediyorum; kaynak kişilerin içinde Hakk’a yürüyenlere rahmet, sağ olanlara esenlikler diliyorum; büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öpüyorum.

Sözü edilen 842 kişiye yalnız başıma ulaşmadım kuşkusuz. Pek çok insanın ‘lojistik’ desteği söz konusu bu imcecede. Öncelikle bağlı bulunduğum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün değerli müdürlerine (Sayın Mustafa SEVİM’den, Sayın İsmail KANSIZ’a dek) teşekkür ederim, sağolsunlar. İlçe kaymakamlarımızın içinde yaptığım çalışmalarla ilgilenen, ulaşım ve konaklama sorunlarını çözmeme yardımcı olan değerli insanlar vardı. Değerli kaymakamlarım adına, Bayramiç Kaymakamı Sayın Hüseyin ERGİ’ye şükranlarımı sunuyorum. Yine derlemelerim sırasında pek çok belediye başkanı, uygun ortamda çalışmam amacıyla olumlu katkılar yaptılar. Sayın başkanlarımda adlarını da tek tek sayabilmem mümkün değil. Onlar adına şimdi hayatta olmayan: Bayramiç Belediye Başkanı Sayın Aytimur KÜÇÜKLER’e, Evreşe Belediye Başkanı Sayın İbrahim BALKIŞ’a ve Kavakköy Belediye Başkanı Sayın Rahmi ÖCAL’a teşekkürlerimi sunuyorum. Allah rahmet eylesin.

Kaynak kişilerimle nasıl olsa bağlantı kurabiliyordum, ancak asıl sorunum derleme yapılacak yere ulaşmamdı. Bu konuda, kamudan ve vatandaşlardan da yardım gördüm. Kimi zaman bir

makam aracılığıyla, kimi zaman hizmet aracılığıyla, kimi zaman servis aracılığıyla, kimi zaman sağlık aracılığıyla, kimi zaman yemek aracılığıyla, kimi zaman ise bir elimle tutularak binebildiğim traktörlerle ulaşım işini halletmeye çalıştım. Gönüllü olarak bu işe katkı koyanlar arasında birçok insan vardı. (İsimlerini belirtmeyeceğim kusuruma bakmasınlar. Zira beş yıllık bir zaman dilimine yayılan bu çalışmada, bu insanların bir bölümünün isimlerini hafızamda tutamadım.) Dönemin Çan Orman İşletme Müdürü Sayın Şaban EKCAN'a, dönemin Ezine İlçe Milli Eğitim Müdürü Vekili Sayın Kamil ÇALIŞAL'a, dönemin Üvecik İlköğretim Müdürü Sayın Hakan ÖZKAYA'ya, Lapseki'den Özkan ALDEMİR'e, Ayvacık'tan Halk Eğitim Merkezi Kurs Öğretmeni Sayın Medine ATALAY'a, öğretmen Sayın Remzi VAROL'a, öğretmen Sayın Adil ADALI'ya, öğretmen Sayın Ünal CENGİZ'e, Sayın Yücel UYSAL'a, Bozcaada'dan öğretmen Sayın Sedat UYGUN'a ve değerli eşi hemşire Nilay UYGUN'a, dönemin Çan Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı Hüseyin KAVAS'a, Merkez İlçe Çamlıca Köyü'nden Sayın Fethi ERTAN'a, Sayın Ayşe ÇETİN'e ve ÇOMÜ öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Kemal YÜCE'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Ulaşım konusunda, derlemelerime yardımcı olmak için pek çok resmi kurum şoförü de görevlendirildi. (Derlemede şoförün ilgisi, elde edilecek malzemenin nitelik ve niceliğini doğrudan etkiler.) Bu şoförler arasında, bana yardımcı olmak için didinen insanların varlığını unutamam de mümkün değil. İsimlerini hatırlayabildiklerime teşekkür etmeme izin vermenizi rica ediyorum. Yenice Kaymakamlığı'ndan Sayın Saadet YENEL, Eceabat Kaymakamlığı'ndan Sayın Feridun ANGUN, Lapseki Belediyesi'nden Sayın Muharrem GÖKÇE, Biga Belediyesi'nden Sayın Halil AVCI'ya ve Çanakkale İl Halk Kütüphanesi'nin şoförü Sayın Mehmet ALAN'a şükranlarımı sunuyorum.

Yine derlemelerim sırasında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın değerli kütüphanecilerinden yöreyi tanıtıcı, kaynak kişilerle temasını sağlayıcı yardımlar da gördüm. Bir teşekkürüm de onlara olacaktır. Çan İlçe Halk Kütüphanesi görevlisi Sayın Selver BOZCAA-DA'ya, Lapseki İlçe Halk Kütüphanesi görevlisi Sayın Ali Osman ÜNAL'a, Bozcaada İlçe Halk Kütüphanesi görevlisi Sayın Mehmet UYGUN'a şükranlarımı sunuyorum.

Bu çalışmaya katkı yapan insanlar arasında, kendisi kaynak kişi olsun olmasın, bu çalışmanın gerekliliğine inanmış kimseler

vardı. İsimlerin hepsini burada sıralamam olanaksız. Ancak okuyucu bilmelidir ki, çalışma yapabildiğim her yerleşim biriminde bu insanların katkısı oldu. Çoğunluğunu muhtarların teşkil ettiği bu yardımcılarımla adına, birkaç tanesine teşekkür etmezsem eksiklik duyacağım. Merkez İlçe Halileli Köyü Muhtarı Sayın Hulki AKBAŞ'a, Bayramiç Karıncalık Köyü'nden Sayın Mustafa KURT'a, Bayramiç Koşuburnu Köyü'nden Sayın Mehmet ESEN'e, Ezine Hisaralan Köyü'nden İmam Sayın Celal KOÇYİĞİT'e, Ezine Tavaklı Köyü'nden Muhtar Salim TAN'a, Ezine Yaylacık Köyü Muhtarı Sayın Necati EKİM'e, Ezine Köseler Köyü Muhtarı Sayın Yüksel ŞAHİN'e, Eceabat Seddülbahir Köyü'nden rahmetli Nami TAPKAN'a, Eceabat Kocadere Köyü Muhtarı Sayın Recep YAYLA'ya, Eceabat Yolağzı Köyü Muhtarı Sayın Tevfik KUZU'ya, Alçitepe İlköğretim Okulu öğretmenleri Sayın Didem YILDIRIM ve Zeki İŞGÜZAR'a, Eceabat İlçe Merkezi'nden öğretmen Sayın Semra İŞGÜZAR'a, Eceabat Behramlı Köyü'nden Sayın Yılmaz DEMİR'e, Lapseki Şen Mahalle'den emekli öğretmen Sayın İsmet DİKİCİ'ye, Ayvacık Güzelköy'den Sayın İlyas SERİN'e, Gökçeada Tepeköy'den Muhtar Sayın Atanaş İPSARO'ya, Bozcaada İlçe Merkezi'nden Sayın Arif KOCAMIŞ'a, Çan Maltepe'den Sayın Mehmet ERDİNÇ'e, Çan Şerbetli'den Sayın Şerif Ali EREN'e, Çan Karakoca'dan Sayın Fahrettin YILMAZ'a, Çan Kocayayla'dan Muhtar Sayın Hüsrev DAMAR'a, Yenice Gündoğdu Köyü İlköğretim Okulu Müdürü Sayın A. Galip AKYILDIRIM'a, Yenice Karadoru'dan Sayın Fethi ÇORAK'a, Yenice Yukarı İnova Köyü Muhtarı Sayın Lütfü DAĞCI'ya, Gelibolu Merkez Camikebir Mahallesi'nden Sayın Mustafa KURT'a, Gelibolu Kalealtı Köyü'nden Sayın Beytullah BALIKÇI'ya, Gelibolu Yeniköy'den Sayın Ahmet SANVAR'a, Biga Yolindi Köyü'nden Sayın Kadir MAKAS'a, Biga Bakacak Köyü'nden Sayın Şerafettin AYDEMİR'e, Biga Hacı Hüseyin Yaylası Köyü Muhtarı Sayın Cevdet PATIR'a, Biga Çelikkörü Köyü Muhtarı Sayın Ali YARAMAZ'a, Merkez İlçe Civiler Köyü Muhtarı Sayın Ömer AYDIN'a, Merkez İlçe Dümrek Köyü Muhtarı Sayın Celil YAVUZ'a, Merkez İlçe Denizgöründü Köyü Muhtarı Sayın Hasan CANBAZ'a, Lapseki Kocaveli Köyü Muhtarı Sayın Ali GÜNAL'a, Lapseki İlyasköy Muhtarı Sayın Nuri DALAKÇI'ya, Lapseki Kocabaşlar Köyü Muhtarı Sayın Mehmet Ali ÖZ'e, Lapseki Çataltepe Köyü Muhtarı Sayın Ülfettin AKYOL'a, Bayramiç Akpınar Köyü Muhtarı Sayın Cahit KIRCALI'ya, Çan Terzialan Beldesi Süle Mahallesi'nden Sayın Gökhan YÜRÜK'e, Gelibolu Koruköy'den Sayın Nazım GEÇGİL'e, Ezine Üvecik Köyü'nden Sayın

Gülümser ARIKAN'a, Yenice Sofular Köyü'nden öğretmen Sayın Şuayip ODABAŞI'na, Yenice Kuzupınarı Köyü Muhtarı Sayın Süleyman ATEŞ'e, Yenice Hacıyusuflar Köyü Muhtarı Sayın İbrahim AK-KOÇ'a, Merkez Akçeşme Köyü muhtarı Sayın Ali Osman ÇELİK'e, Biga Kalafat Köyü Muhtarı Sayın Mehmet TÜRK'e, Gökçeada Derreköy Muhtarı Sayın Ömer GÜVERCİN'e şükranlarımı sunuyorum.

Evet, uzunca -ama eksik- bir teşekkür listesi oldu. Ancak bu listenin içinde yer almayan birisi var ki, onsenz bu çalışmanın yapılabilmesi mümkün değildi. Ses kayıt cihazımın yoğun çalışma temposundan yorgun düştüğü zamanlarda, onu onaran sevgili Zeki BABAÖĞLU'na teşekkür etmem mümkün değil. Zira elektronik mühendisinin onaramayacağını söylediği cihazımı, uydurduğu parçalarla (en az yedi-sekiz kez) yeniden çalışır hale getiren kişidir kendisi.

Derleme öncesinde, anında ve yazım aşamasında, tüm saydığım isimlerin katkıları olduğu muhakkaktı. Ancak kitabın okuyucu ile buluşmasını sağlamak için, basılması gerekliydi. Bir kamu çalışanının, mütevacı maaşıyla bunu başarabilmesi zordu kuşkusuz. Delikanlı geçmişimden bugüne taşıdığım değerli kardeşim Bahattin TOPAY da, basım giderlerini üstlenerek, kitabın elinize ulaşmasına katkıda bulundu. Ömrü, benimkinden uzun olsun.

Teşekkürü hak eden, fakat burada ismi anılmayan tüm insanlardan bir kez daha özür diliyorum, beni bağışlasınlar.

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Kitabın birinci baskısından bu yana geçen altı yıllık süreçte, saha çalışmalarına devam etmeme, kitabın içinde yer alan konularla ilgili derlemeler yapmış olmama rağmen, maalesef derlenen malzemeleri, bu çalışmanın içine yerleştirebilmem mümkün olmadı. Hâl böyle iken, bu baskı, yine de ilk baskının tıpkıbasımı biçiminde değil. Bu baskıda, mâninin anlamında ortaya çıkan bütünleşme eğilimi konusunda küçük bir ek de bulacaksınız.

Kitap hazırlamanın en zor kısmı, kitabı yayınlayacak bir kurum veya yüklenici bulmak zorluğudur; hele halkın pek de ilgisini çekmeyecek bir alanda çalışma yapmışsanız! Kitabın birinci baskısını, "bir arkadaş" vasıtası ile yapabilmeyi başardım. Bu, insani ilişkilerimin yoğunluğunu göstermesinin dışında bir anlam ifade etmiyor ne yazık ki.

Bu kenti anlatan bir kitabın, bu kentin en önde gelen kurumu tarafından ikinci kez basımının yapılması, benim, üretme yalnızlığımdan -daha doğrusu: "Kendi kendime mi yazıyorum acaba?" hâlimden- kurtulmama aracılık etmesi açısından da kayda değer. Bundan dolayı, kitabımın yeniden yayınlanması için irade gösteren, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Sedat Laçiner'e saygılarımı sunuyorum; sağ olsun.

Çanakkale
20 Eylül 2013

GİRİŞ

Ülkemiz folklor anlayışında, son on on beş yılda yeniden keşfedilen(!), çevrenin malzeme üzerindeki etkilerinin neredeyse abartı derecesinde dikkate değer olduğunu ortaya koyan yaklaşımlar, malzemenin bulunduğu toplum içindeki kabulü, yaygınlığı, derinliği üzerine bilgi edinmemizi sağlayıcı unsurları içermektedir.

Malzemenin çevre ve ortamla ilişkisi, tabii ki önemlidir. Ancak -klasik yapıdaki- malzemenin derlenmesi daha güncel, daha yakıcı bir görev olarak önümüzde durmaktadır. Malzeme ve/veya malzeme toplama fetişizmine yaslanan bir yaklaşımımızın olmadığı bilinmelidir. Ne var ki, yeni dünya düzeninde kırsal alanların ve kırsalda yaşayan insanların, üretime ve ondan da önemlisi tüketime yeterince katkı sağlamaması, kırsalın hızla gözden çıkarılabilirliğini sağlamaktadır. Sanayi ve hizmet, tarımı (kapitalizm ve emperyalizm, feodaliteyi) bir daha dirilmemek üzere tarih sahnesinden silmek üzeredir. Günümüz insanı bu değişimi ve bu değişimin sancılarını yaşamaktadır. Ülkemizde, 1940'lı yılların sonundan itibaren yaşanan süreç budur.

Muradımız, ekonomik-politik panorama çizmek değildir. Sürecin bizi ilgilendiren yanı, bu dönüşümün, sahamızla ilgili yansımalarını ortaya koymaktır. Ekonomik dönüşüm, yalnızca para ile ilgili değildir. Bu işleyiş, kaçınılmaz olarak sosyal hayatı, sosyal hayatı oluşturan alışkanlıkları ve gelenekleri değiştirecek, değişme becerisi gösteremeyenleri yok edecek; kendine ait yeni -ve önemli ölçüde gelenekten kopmuş- bir sosyal yapıyı oluşturacaktır. Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu sürecin, toplum hayatını ve onun geleneksel yapısını etkilemesi kaçınılmazdır.

Bu çalışmamızda çevre-malzeme ilişkisini irdelemekle birlikte, asıl olarak malzemedeki hareketle çevreyi tahlil etmeyi deneyeceğiz. Tabii bu yaklaşımımızın metin merkezli olduğunu, en azından böyle bir olasılığın bulunduğunu da gözden uzak tutmaktayız. Ancak çevre-malzeme ilişkisini ortaya koyabilmek için -çünkü bu ikilinin ilişkisi nihayetinde, **o ana** ait bir ilişkidir- mal-

zeme incelemesi yolu ile, **o andan öncesine** ilişkin bağlantıyı da kurmamız gerekmektedir.

Malzeme aktarıcısının kişisel sapmaları veya çevrenin malzemeyle dair söylemleri, önemli ölçüde malzemenin kendisinden kaynaklanmaktadır. Böylelikle çevre (ortam) yaklaşımlı paradigma da esas itibarı ile metin merkezlidir. Oysa benim amacım, metinden yola çıkarak, ortamı ve dolayısı ile toplumsal ilişkilerin evrilmesini, dönüşümünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Sonuç itibarı ile, o ana ve o ana bağlı olarak tezahür eden çevre-malzeme ilişkisinden daha fazla ve daha uzun bir zamanı kapsayan bir çevre-malzeme ilişkisini, etkileşimini gösterebilmeyi hedeflemekteyim. Bunu sağlamak için de malzemeyi, çalışmamın merkezine oturtacağım. Malzemedan elde edeceğim ipuçlarının yardımıyla, çevrenin o anlık ve o mekanlık tepkilerinin ötesinde, ortama dahil olmayan çevreye, mekana ve zamana dair, sonucun (eldeki metnin) nedenlerini ve bu nedenlerin hangi süreç sonunda ortaya çıktığını göstermeye çalışacağım.

Çanakale'de genel olarak yerleşik düzene geç geçilmesi, toprak dağılımında dengeli paylaşımın sonunun gelmesini engellemiştir. Bu nedenle ağalık/beylik -en azından toprak dağılımına dayalı olarak- kurumsallaşamamıştır. Bu durumun anlatı evrenine yansımalarının olması kaçınılmazdır. Anlatılarda hem konu itibarı ile (Bayramiç Hadımoğlu ve ağanın çobana yüz koyun teslim etmesini anlatan iki hikâyeye hariç, ki her iki anlatıda da yerleşik-göçer çatışması ve göçerin yerleştiği alt etmesi söz konusudur.) hem de zıtlıkların ortaya konulması yönünden ağa/bey tipi bu coğrafyada oluşmamış; böylelikle topluluklar, güncel (masal zamanları dışında) "karşı sınıf" anlatılarını üretmemişlerdir. Bir başka söyleyişle, sözel anlamda intikam alınması gereken bir tipin varlığı (toprak merkezli bir tipi kast etmekteyim) mevcut olmamıştır.

Yerleşikliğe geç geçilmesinin bir diğer önemli sonucu da, (Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra, Çanakale'ye göçen Balkan ve Kafkas orijinli toplulukların geniş arazilere sahip olmaması da gözden ırak tutulmamalıdır.) sermaye birikimini oluşturacak sürenin yetersizliğidir. Bu yetersizlik, profesyonel anlatıcıların ortaya çıkışını, onların himaye edilmelerini engellemiştir. Tüm zamanını üretim dışı uğraşlar içinde geçiren sanatçıların yaşayabilmeleri ve sanatlarını icra edebilmeleri için artı(k) ürüne ihtiyaçları vardır. Oysa Çanakale'de artık ürünün ortaya çıkmasını sağlayacak

süreç yaşanmadığından, sözel kültüre 'tepeden' etki edecek bir damarın ortaya çıkışı mümkün olamamıştır. Tek neden budur demem belki fazla iddialı bir söylem olacaktır ama bu durumun, önemli bir neden olduğunu söylemem de gerekmektedir.

Bunun yansıması olarak Çanakkale'de âşık edebiyatının gelişimi mümkün olmamış; büyük çoğunluğu göçer Yörük-Türkmen topluluklarından müteşekkil demografik yapı, tekke edebiyatının da oluşumunu olumsuz etkilemiş (Yörükler'in 1950'li yıllara kadar ortodoks din anlayışının dışında yaşamaları; Türkmen/Alevi topluluklarının ise coğrafi olarak kendi mezhep odaklarından uzak olması, sanıyorum bunda etkendir.); göçerlikten yerleşikliğe zorlanan Yörük-Türkmen topluluklarının, yönetim merkezlerinden olabildiğince uzak durması, bu merkezlerin ekonomik ve demografik gelişimini ve bu gelişmenin sonuçlarından biri olarak ortaya çıkabilecek kahvehane (Kahvehaneler yalnızca günün belirli saatlerinde 'oturulan' yerler değildi geçtiğimiz yüzyılda; buraların santsal, edebî işlevleri de vardı.) kültürünün gelişimini, buna bağlı olarak da, uzun soluklu anlatıların sunulmasını ve meddahlık geleneğinin gelişimini engellemiştir.

Nüfusun ve artı değer artmaması, profesyonel anlatıcıların ortaya çıkmasını engellerken, aynı zamanda göçebe-yerleşik çelişkisi de, kültürel etkileşimi sınırlı bir halde tutmuştur. İşte bu bağlantı kopukluğu nedeniyle, kırsal bölgede yaşayan toplulukların anlatıları (50'li yıllardan sonra okur yazarlığın artması ve bunun sonucunda, basılmış halk hikâyelerinin kırsalda okunur hâlde geldiği unutulmadan) -askerlik dönemlerinde öğrenilenlerin dışında- kır hayatını (tarım toplumunu), bu hayatın çeşitli unsurlarını ve doğayı konu alan anlatılar olarak kalmışlardır.

"Merkez" orijinli âşık, tekke ve meddah geleneklerinin gelişme olanağı bulamadığı kentimizde -kent ile kır ilişkisindeki kopukluk sayesinde- halk yaratması sözel ürünler, Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi/kadar yaşam alanı bulabilmiş, günümüze kadar gelebilmiştir.

MÂNİLER

Halk edebiyatı ürünlerinde benzeşlerin* varlığı bizlere, bir yandan anlatının, toplum tarafından öğreniliş zamanına dair üstünkörü ipuçları verirken, öte yandan, anlatının dolaşımında olduğunu gösterir. Oysa günümüzde dolaşım kanalları tıkandığından, eşey (versiyon) ve benzeş anlatılar sınırlandırılmış, bunun yerini anlatının eksilmesi (hece, kafiye, anlam yönlerinden) süreci almıştır. Doğaldır ki bu eksilme sürecini, benzeşlikle açıklamamız mümkün değildir. "Anlatıda karşılaşılan unutkanlık ve bu unutkanlığa bağlı olarak ortaya çıkan metinsel eksiklikleri, varyant sınıflaması içine sokabilmemiz mümkün değildir. Bu tip hallerde anlatıcı, farklı bir varyant sunmaz. Bir varyantın, eksik veya bir başka anlatıdan bilinçli/bilinçsiz ödünç alınan parçasıyla tamamlanan bir anlatımını ortaya koyar. Unutkanlık nedeniyle eksik biten anlatılar varyant olmadıkları gibi, yine unutkanlık nedeniyle bir başka anlatıdan ödünç alınarak tamamlanılmaya çalışılan anlatı da varyant olarak değerlendirilemez. Bu hâl, gelenek zayıflamasının kaçınılmaz bir sonucudur." ¹

Mâniler ve diğer türlerde, yaşlı ve genç kaynak kişilerin metinleri eksik bırakma nedenleri (Ana gerekçe aynı olmakla birlikte: Geleneğin sönümlenmesi) farklıdır. Yaşlı kaynak kişilerin eksik bırakma nedenleri, anlatıyı uzun süredir sunmamaları ve bir yaşlılık hâli olan **unutkanlıkken**, gençlerin eksik bırakma nedenleri, yukarıda sayılan iki nedenden farklı olarak hafızalarına alacak kadar malzemeyi dinleyememiş olmak, **bilememezliktir**. Geleneğin aktarımındaki yetersizlik, gençlerin malzemeyi öğrenmelerine engeldir.

Mânilerdeki körleşmenin bir diğer göstergesi de, asıl metinde yer alan sözcüklerin yeni kuşaklarca bilinmemesi nedeniyle, ona benzeyen ancak anlamı bozan sözcüklerin metine girmesidir.

* Benzeş sözcüğünü, 'varyant' karşılığı olarak kullanmaktayım.

1 Ömer Gözükızıl, "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 2001*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 2006, s. 85-129.

Bayramiç Çırpılar Köyü'nde, 60 yaşındaki kaynak kişimizle² yer adlarını çalışırken, bir mevkii adını Cuma Geçemeği olarak verdi. Böylelikle '**geçemek**' sözcüğünü öğrenmiş oldum. Yine 2001 yılında Lapseki'nin Adatepe Köyü'nde mâni derlemesi yaparken, 18 yaşındaki kaynak kişim³ mânisini şöyle söyledi: *În dereye dereye / Dereye **geçmek** var / Düşün düşün al yarım / Ölünce geçinmek var*. Kaynak kişi geçemek sözcüğünü bilmediğinden, bunun yerine geçmek sözcüğünü kullanıyor, bunu anlamlı kılmak için de, bir önceki sözcükteki eki, bulunma halinden yönelme haline çeviriyordu. Böylelikle hem dizenin anlamı belirsizleşiyor hem de hece sayısı bir eksiliyordu. Derleme ortamında onun üzerinde genç bayan vardı, ancak bunlardan hiçbiri, sözcüğün doğru söyleyişini belirtmek için girişimde bulunmadı. (Köken olarak, her iki yerleşimin de Yörük yerleşimleri olduklarını belirtmeliyim.) Pekiyi bu sözcük, kaynak kişimizin yaşadığı köyde, hiç bilinmiyor olabilir miydi? Bir yıl sonra aynı köyde, bu sefer 60 yaşındaki bir kaynak kişi⁴ ile çalışırken, sözcüğü doğru kullanımıyla, bir başka mânide tespit ettim: *Bizim eviñ * arkası / Avluda **geçmek** var / Düşünme alvâ ** oğlan / Ölünce geçinmek var*. Öyleyse altmış yaş kuşağının bildiği bir kelimeyi, (iki kuşak sonra) on sekiz yaşındaki bir genç nasıl bilmezdi?

Bir başka örneğimiz, yine aynı genç kaynak kişimizden: *Pembe menekşe açtı / Etrafa ışık saçtı / Yarım beni görünce / Hemen **kıvrak açtı***. Ortamda bulunan aynı yaş grubundaki genç kızlar mâniye tepki vermezken, orta yaşlı bir bayan, son dizede yer alan 'kıvrak açtı' sözcük grubunun yanlış olduğunu, (bu sözcükler bir taraftan dizedeki hece sayısını eksiltirken, diğer taraftan anlamı, anlaşılma hâle getirmektedir) doğrusunun 'kıvracık kaçtı' olduğunu belirtti. Böylelikle dize hem şekil, hem de anlam yönünden düzeltilmiş (eski haline döndürülmüş) oldu. Ya orta yaşlı bayan o anda, orada bulunmasaydı?

2001 yılında yine Lapseki'nin Yenice Köyü'nde, 15 yaşındaki kaynak kişim Venhar BALTA'dan dinlediğim mâni şöyleydi: *Tiyareler yürüdü / Dağı duman bürüdü / Aylesin anneciğim / **Cihan** ömrüm çürüdü*. Oysa Lapseki Adatepe'den 74 yaşındaki Beyhan GÜMÜŞ, son dizinin ilk sözcüğünün cihan değil, civan olduğunu,

2 Burhan ARSLAN

3 Güldan YAMAN

4 Nazife ŞAHİN

* ñ: nazal n

* ä, ê: Uzun okunur ve genellikle kendisinden sonra gelen sesiz harfi ortadan kaldırır.

söylediği mânide ortaya koydu: *Yeşil sandık kilidi / Üstü güller bürüdü / Geçme kapı önünden (Süleyman) / Civan ömrüm çürüdü.*

Yeniceköy'deki kaynak kişim bir başka mânide de (bu mânî, yörede sıklıkla bilinen bir mânidir): *Mânici başı mısın / Cebraîl taşı mısın...* demişti. Oysa kelimenin 'cevahir' olması gerekiyordu.

Yine 2002 yılında Lapseki-Karaömerler Köyü'nde 12 yaşındaki Hüseyin TAN, bir başka mânîyi şöyle aktarmıştı: *Kızılçıklar oldu mu / Derelere doldu mu...* Ses benzerliği nedeniyle 'selelere' sözcüğünün yerini 'derelere' sözcüğü almıştı.

Buraya kadar verdiğim örneklerde (bu örnekler sınırlı sayıda değildir) kuşaklar arasındaki iletişimsizliğe vurgu yapılmaktadır. Oysa sorun, yalnızca kuşaklar arasındaki iletişimsizlikten ibaret değildir. Orta yaş ve yaşlı kuşaktan insanlar da, hatalı mânîleri sıklıkla söyler halledirler: *İN dereye dereye / Dere taşlıklarına / Naylon çorap olayım / Kıvrıcık saçlarına.*⁵ Kaynak kişi Gülsüm YAYLA mânînin doğrusunu şöyle dile getiriyordu: *İN dereye dereye / Dere taşlıklarına / Naylon tarak olayım / Kıvrıcık saçlarına.*

Yukarıdaki paragraflarda da açıklandığı gibi, 'dolaşım' eksikliği, yaşlılarda unutkanlığı tetiklemektedir. Yine de unutulmanın yerine 'bir şeylerin' konulması çabası, takdir edilmesi gereken bir çabadır. Bundan kötüsü, unutulmuş parçaların yerine, hiçbir şeyin konulamamasıdır. Topladığım bir kısım malzeme de bu haldedir. Kimi mânîlerde sözcükler, kimilerinde dize veya dizeler eksik kalmıştır.

Benim bu çalışmamdaki amacım, hatalı mânîleri düzeltmek, 'saf' mânîye ulaşmak değildir. Her şey tarihi seyir içinde değişecek, dönüşecektir. Olması gereken de budur. Ancak yaşadığımız süreç doğal değildir; hızı ise karşı konulamaz şiddettedir.

Evet, mânîlerin hem aktarılmasında hem de dolaşımında sorunlar vardır. (Bu sorun yalnızca ve diğer halk edebiyatı unsurları için değil; halkbiliminin tüm alanları için geçerlidir.) Öyle ki 2219 kez tespit edebildiğimiz mânîlerde yalnızca anlam yönünden değil, ondan daha yoğun olarak şekil yönünden de sorunlar vardır. Ki bu hâl, istisnai sapma oranının çok ötesindedir. Derlediğimiz ezgisiz mânîlerin %40.8'i, ezgili mânîlerin %13.2'si (Bunun nedenleri üzerinde ayrıca durulacaktır.) şekil yönünden hatalıdır. (Burada bahis konusu ettiğimiz, kafiye düzenindeki aksaklıklar da değildir. Yalnızca dizelerdeki hece sayılarıyla ilgili tespitlerimizdir.) Evet, ezgisiz

mânilerde %40.8'e çıkan bu hataların anlamı nedir? Bir başka deyişle mâniler neden aktarılamamakta, dolaşıma çıkamamaktadır?

Okeyücü dikkat ederse, malzemenin -olumsuz- ipuçlarından yola çıkarak, malzemenin anlatıldığı toplumda ne gibi değişiklikler olduğunu, bu değişimin mâniyi -ve diğer halk yaratmalarını- nasıl biçimlendirdiğini ortaya koymaya çalışacağız. Yalnız başına, malzemenin aktarımı sırasında (ki bu konuda da örnekler vereceğimiz muhakkaktır; çünkü malzemenin aktarımını bu hâl de etkiler) **o anlık** malzeme-çevre iletişiminin, sadece malzemenin derlendiği ana ait ipuçları verdiğini, ancak malzemenin aktarımından önceki sürece dair (bir ölçüde malzemenin, topluluğun hayatında işgal ettiği yer) yeterli bilgiyi vermekten uzakta olduğunu hatırlamamızda yarar vardır. İşte elimizdeki bu istatistik bilgi; (%40.8) yalnızca tutumu (çevrenin malzemeye) değil, aynı zamanda sorunu algılamamıza yardımcı olur. Neden mâniler bu denli yüksek bir oranda sakatlanmıştır?

Sorunun algılanması sürecinden, bir adım daha ileri atarak, nedeni/nedenleri tespit etmemiz gerekiyor şimdi de. Bu aşamada malzemenin ikinci planda kalması kaçınılmazdır. Toplumsal hayatta ne olmuştur da, böyle olumsuz bir etkilenme ortaya çıkmıştır. Bu noktada yönümüzü malzemenin, malzeme aktarıcısına çeviriyoruz.

"... **Evel tarlalarda** söylüyorduk..."⁶, "**Evvelce** düğünlerde 'sallasana sallasana mendilini', öyle oyunlar oynanırdı. **O zaman** çok mâni söylerdik. Ama şimdi o da kalktı, o oyun da kalktı."⁷, "(Ramazan mânilerinden söz ederek) davulu çalan kişi mâni söylerdi, ama **şimdi söylenmiyor**..."⁸; Bütün çocuklara biz neler takıştırıyorduk da yani takmadığımız şeyler galmazdı.⁹; "Gızlar Hidrellez'de böyle yüsük atarlardı bocudun içine. Biri söylerdi, biri çekē çıkarırdı."¹⁰; "Biz **yeni yetiştirme gızkenden** başlardık söylemeye, eğlenmeğe. Bayram yapardık. Bayramlarda, bayram yerlerinde söylerdik. Bi de Hidrellez günü yüsük çıkarırdık..."¹¹, "Biz şimdi -kızlar- bir araya toplanırız. Uğlanlar da çalılıkların arkasından bizi gözetler. Öyle meydan yerine gelemiyorlardı. **U zaman** ayıp var-

6 Meliha ÇOBAN, Merkez-Halileli

7 Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

8 Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

9 Bircan IŞIK, Bayramiç-Kurşunlu

10 Ayşe SAVRAN, Ezine-Geyikli

11 Hayriye ÖZTÜRK, Ezine-Kemalli

dı...¹² (Mâniler) **şimdi** herhalde hiç söylenmiyo gibi bi şey. Hıdrellez- ler'de **artık söylenmiyo**. Şarkı sözleri söyleniyo artık. 4-5 yıl falan herhalde **olmuştur...**¹³, "Hıdrellezler'de toplanıyoduk gençlerle..."¹⁴, "(Mâniler) bahçelerde tabi, tışarlarda, bağlarda söylenirdi kadınlar arasında. Bağlarda çalışırken; filiz kırılır, bağ kazılır, üzüm toplanırken. Biz, kadın kadını çalışırken söylerdik. Bayramıç'taken gızlâ tabi bayram yerlende, düğünlerde erkekle sanki karşılıklı söyleşirlerdi. Ama **biz u zaman çocuktuk**.¹⁵; "Hıdrellez'le bi şey söyleyivereyim, gördüklerim: Biz **çocukken**, mesela Hıdrellez yarın..."¹⁶; "Gece eğlencelere giderdik. –Mâni atâlâ, mâni atılır o ev sahibına- Kapıda söylerdik, içeri girerdik. İçerde oynardık sonra... Dümbelek çalınır oynardık sonra"¹⁷; " E canım bizim burulâda **hinci** gali öyle türkülê mürkülê oynanılmaya ku..."¹⁸; "(Bu mânileri) kızları oynadırkana tef (le) söylerdik."¹⁹; "Yüssük çıkarırkan sülêlerdi."²⁰; "Mâni söylerdik biz eme işlerkene. Tarlada oğrak biçerken, çapa gazarken gız gıza söylêdik..."²¹; "Bunlâ Deli Hatce'nin türküleri. O diyiverirdi."²²; "Otuz altı sene evvel müzik seti yoktu. O zaman tabi ki müzik seti olmadığı için –davul, eğlence de yoktu- bi hanım vardı köyde. O, darbuka çalarak eğlendirirdi; oynatırdı yani gençleri."²³; "Bi kadın vardı, öldü tabi. **Yetmiş sene oluyo bu...** Akşamdan herkes çiçeğeni getirir Hıdrellez dedikleri gün; işte böyle bi usül vardı **eskiden**."²⁴; "**Bizim zamanımızda** düğünlêde çok atılırdı. Birbirimize mâni atardık. Ama şimdi bu düğünlêde yok."²⁵; "**Eskiden**, biz kızlara böyle mâni atardık birbirimize. İşte **eskiden** böyle çok konuşmalar monuşmalar olmazdı. Kibrit kutusunun içine mektup yazardık, mâni yazardık, atardık kızlara. Kızlar da bize işte mâni söylerdi."²⁶. "Hıdrellez günü yaparlardı yani bunu."²⁷; "Düğünlerde gonak olurdu da, davulu çal-

12 Ayhan SARAÇ, Eceabat İlçe Merkezi

13 Gülcan SÖYLER, Eceabat-Kumköy

14 Hasibe KAZAR, Lapseki-Şen Mahallesi

15 Gülsefa BULUT, Bozcaada İlçe Merkezi

16 Ahmet ÖZTÜRK, Çan-Altıkulaç

17 Resmîye ALBAY-Şerife ALBAY, Çan-Küçükpaşa

18 Şerife TABAN, Yenice-Seyvan

19 Feriha YILDIRIM, Yenice-Pazarköy

20 Fatma KIRAZ, Gelibolu-Yüllüce

21 Tahire SAVAŞ, Biga-Sarıç- Ahatoba

22 Ayşe SEZER, Biga-Bezirganlar

23 Nurcan BECERİR, Eceabat İlçe Merkezi

24 Hüseyin EKCAN, Çan-Karadağ

25 Gülbiye AYDOĞAN, Ezine-Üvecik

26 Adnan CAN, Gelibolu-Bolayır

27 Ahmet ŞENGÜL, Gelibolu-Bolayır

dıra çaldıra düğün evinin öñüne gelir. Bu eseveliyi söylemeden içeri sokmazlâdı adamı **eskiden**. Davullan gelenler, söylemek zorundaydı.²⁸; "Hidrellez gelicek diye, bizde artık gençlik -tabi başka eğlence yok; mahrumiyet yeri burası. Sinema yok, tiyatro yok..."²⁹; "(Kınada türküyü) ben yapardım, bazı öyle gelinleri ben yapıvırıydım. Onda sonra da şinci gali cazlâ çıktı. (Şimdi düğünlerde türkü söyleme işi) kalktı. (Gelin ağlatması) **on beş sene filan oldu** (yapmıyorum.) ...He gari hinci gari köylü şeyi gaktı."³⁰; "Şimdi bizim sohbetlerimizde -yani kışın- böyle kadınların toplandığı zaman **bizim küçüklüğümüzde**..."³¹

Alıntı yapılan kaynak kişilerin söyledikleri içinde ortaklaşan bir noktayı, daha belirgin hale getirebiliriz sanırım: Mâniler değişirken (şekil ve anlamda zayıflarken) o mânileri söyleyen insanların oluşturdukları topluluklar da değişmiştir. Daha doğrusu toplumsal değişim, köy hayatını ve o hayatın bir parçası olan halk anlatılarını, mânileri de değişime zorlamıştır. En başta mâninin çıkış yolları tıkanmıştır. Artık tarlalarda yoğun emek gücüne ihtiyaç yoktur. Tarım makineleri, kas gücünün yerini almıştır. Tarım alanları, olabildiğince insansızlaştırılmıştır. Toprağa bağlı ekonomik, sosyal konumlanış, yerini makineye bağlı bir konumlanışa bırakmıştır. Yeni bir üretim tarzı, kendi ekonomik, sosyal, kültürel yapılanmasını da gerçekleştirecektir kaçınılmaz olarak. Cemaat örgütlenmesi temelinden sarsılırken, ona ait yapılar da bu sarsıntıdan nasibini alacaktır kuşkusuz (%40.8). Tarımdaki bu gelişme bir yanıyla toprağa bağlı hayatı baltalarken (bu hâlde, yol ve oğrak türküleri -mânileri- mekânlarını yitirirken), diğer yanıyla âtil hâlde kalan emeğin de köyleri terk etmesine -zira emek, sermayeyi takip etmek zorundadır- neden olacaktır. Böylelikle kırsalın toplumsal ve kültürel yapısı durağanlaşmaktan, sönümlenmekten bir kez daha etkilenecektir. Kırsalın gelenek aktarımına katkı sağlayan örfeneleri, cibosaları, imeceleri, gece oturmaları, kalabalık aile birliktelikleri, temelinden sarsılmaya başlamıştır artık. Gelenek akıcılığını yitirmiş, durağanlaşmıştır. Ancak, süreç geleneğin olduğu halde kalmasına da izin vermemektedir. Zira sanayi yalnızca tarım aletlerinin gelişmesiyle sınırlı değildir. Radyo, televizyon, teyp, CD çalar v.b. yeni üretim şeklinin unsurları olarak, tarım toplumunu biçimlendirmeye, dönüştürmeye yardımcı olmaktadır. Eski top-

28 Hasan ÖZDEMİR, Merkez-İntepe-Yeni Mahalle.

29 Özden SEÇİL, Lapseki-Çardak

30 Ümmühan IŞIK, Bayramiç-Kurşunlu

31 Ali YARAMAZ, Biga-Çelikköyü

lumsal yapı, nüfus azalmasıyla kan kaybederken, kalanların da var olan yapıyı korumaları zorlaşmaya başlamıştır. Gece sohbetleri, yeni üretim-tüketim tekniklerinin ürünleriyle baş edememekte, "kullanım alanı" bulamamaktadır. Geleneksel eğlence kültürünün (Hidrellez, kına geceleri vs.) alanları yitirilmektedir.

Yeni ekonomik yapı, topluluğun "kendi kendini" eğlendirmesine izin vermez. Eğlenmek için -kendi üretimi olan- bir alet, illa ki olmalıdır: Teyp, televizyon, org v.s. Yani yeni insan (toplum) tüketmek zorundadır, sistemin ayakta kalabilmesi için. Bir güğümle, bir tefle ne tüketilebilir ki? Kültürün merkezindeki insan, (kendisini eğlence enstrümanı da yapmış insandır bu insan) merkezdeki rolünü, bir makineye (teyp, tv, org, müzik seti, pikap v.s.) devretmek zorunda kalkmıştır. Böylelikle göç nedeniyle, kendini üretmekten / kendine üretmekten yana zorluklar yaşayan geleneksel toplum bununla da kalmaz, kendini yinelemek şansını da yitirir. Günümüzde yaşanan süreç budur: Unutma süreci. (%40.8)

"Milli kültür unsurları şeklinde hayatın hemen her safhasında karşımıza çıkan folklor ürünleri, kültürel değerlerin göstergesi olarak, sosyal hayatın içindeki fonksiyonlarını **her zaman** muhafaza edeceklerdir. Bilinen yazılı kaynaklara göre on üç asırlık köklü ve eski bir tarihi olan edebiyatımız, **gelenek bütünlüğü** içinde geçmişten günümüze aktarılan kültürel mirasımızla varlığını sürdürmüş ve Türk milleti var olduğu müddetçe de sürdürmeye devam edecekler."³² Gülin Ögüt Eker'in yaklaşımı, sanıyorum bu ülkede yaşayan halkın büyük çoğunluğu tarafından, gururla kabul edilecek bir yaklaşımdır. Ancak bu yaklaşım, %40.8'in nedenlerini açıklamamıza yetmiyor maalesef. Kısacası, temennilerimizle gerçekler örtüşmemektedir. İleri sürülen tez kesinliği ve kesintisizliği ifade etmektedir. Kültürün kendini yenilemesi ve yinelemesi için sosyal yapının, sosyal yapının kendini yenilemesi ve yinelemesi için ekonomik yapının kendi içinde uyumlu ve kendini tekrarlar halde kalması gerekir. Oysa ekonomik yapı tümüyle farklılaşmıştır. Örneğin tarlada çalışırken mâni söyleyen bir kişi, fabrikada çalışmaya başladığında bu geleneksel şekli aktarabilecek ortama sahip midir? Diyelim ki böyle bir ortama sahip, başka bir ekonomik yapının ürünü olan mâniyi, şimdi yaşadığı ekonomik yapıya uyurabilecek midir? Örneğin: *Derede arpa biçirim / Suyu pınardan*

32 Gülin Ögüt Eker, "Bayburt Mânilerinden Hareketle İletişimde Yüklendiği Fonksiyonla Mâni Söyleme Geleneği", *Millî Folklor*, S. 44, 1999, s. 105-114.

*içerim / Senin gibi ahmakları / Köprü kurar da geçerim.*³³ Sanayi toplumu / kapitalizm içinde pek sakil durmaz mı bu söylem? Derede arpa biçilen, suyun pınardan içildiği zamanın ve mekânın kültürüne aittir mâniler. (Mâni özelinde) toprağa dayalı üretim düzenine yapılan, sürekli bir vurgu vardır.

Halk edebiyatı sahasında çalışan bilim adamlarının yalnızca mâniyi tamamlamak için konulduğunu ileri sürdükleri ve 'dolurma' amacına hizmet ettiklerini düşündükleri (bunda lüzumsuzluktan kaynaklanan bir küçümsemeyi de buraya not ederek) başlangıç dizeleri, gerçekte tarım toplumlarıyla ilgili bir sürü bilgiyi vermektedir bizlere. Tarım toplumu pastoral bir söylemle, mekânla kendisi arasında bir bağ oluşturmaktadır bu dizeler yardımıyla. Tarım toplumu, sanayi toplumuna (tıpkı Yörük'ün yerleşige baktığı gibi; çünkü o da diğerinden farkı bir yapılaşma içindedir) kuşku ile bakmaktadır. Ancak bu kuşku ve uzak durma çabası -büyük bir doğal, sünî felaket olmadığı sürece nafile bir çabadır- (tıpkı Yörük'ün yerleşikliğe geçmesi gibi), tarım toplumunun yenilgisi (sosyal-kültürel yapısı ile birlikte) kaçınılmazdır.

Toprağa bağlı toplumun (köy toplumlari) sanayi toplumuna (kente) kuşkuyla yaklaşması bir gerekliliktir. (Kimi zaman ortaya çıkan kente özenme, onun nimetlerinden faydalanma çabalarını burada not edelim. Ki bu çaba, büyük ölçüde dışsaldır.) Köy toplumu direnmektedir, ancak direniş araçları ve alanları hızla tükenmektedir. Vereceğimiz mâni, bu kuşkunun uyarıya dönüşmesidir köy toplumuna; toprağa bağlı ekonomik yapıya: *Şu bakaldan tuz alma / Fabrikadan kız alma / Fabrikanın kızları / Dokuz kocadan kalma.*³⁴ Fabrika tabiidir ki kenti, onun ekonomik, sosyal, kültürel yapısını simgeler toprak insanına. Belden aşağı vurmaya dahi göze alarak (dokuz kocadan kalma) kendini savunmaya çalışır. İroni, (buna sürecin yönü de diyebiliriz) bu mâniyi aktaran kaynak kişimizin özgeçmişinde saklıdır. Kaynağımız, köyde doğmasına rağmen, küçük de olsa bir ilçe merkezinde yaşamaktadır günümüzde. Kendisi olmasa bile çocuğu, torunu o uğursuz "fabrika"nın hizmetine girmekten kurtulamayacaktır.

"...İşte eskiden böyle çok konuşmalar monuşmalar olmazdı. Kibrit kutusunun içine mektup yazardık, mâni yazardık, atardık kızlara."³⁵ Köy toplumlari hakkında (iletişimin süresi ve

33 Emine YİĞİT, Çan-Söğütalan

34 Nedime AKYEL, Ezine İlçe Merkezi

35 Adnan CAN, Gelibolu-Bolayır. Lapseki-Adatepe'de Güldan YAMAN'dan derlediğim mâni,

şekli) bilgi edinmekteyiz bu iki cümleden. Birincisi iletişim sürecinin bıktırıcı uzunluğu, gözleme ve bekleme. Toprağı ekip, hava durumunu gözleyen; ürünün yetişmesi için beklemekten başka çaresi olmayan bir toplumun psikolojisidir bu. Ürünün elde edilmesi (sevgilinin gelişi) tesadüflerin denk gelmesine bağlıdır. Oysa kentin üretim sürecinde, tesadüfün rolü yoktur. Her şey önceden plânlanmıştır. Doğadan kopuk ve ona egemen haldeki üretimin, gerçekleşme süreci tekdüzedir. Doğayı, üretime etki eden kelimeler arasından çıkartan kent insanının, mâniyi tanımlarken ilk iki dizesinin doldurma, şişirme, uydurma sözcüklerden oluştuğunu belirtmesi doğaldır. Çünkü doğa, kent insanının mecburiyetleri arasında değildir. Oysa köy insanı için doğa, kendi yaşamından ayrı tutulamayacak denli yakınındadır. Mâniyi kullanan köy insanının, bir an bile olsa doğa ve köy hayatının tasvirine yönelik bu dizeleri (doldurma-şişirme) gereksiz kabul ettiğini düşünebilir miyiz? Gereksiz olanın yerleşmesi, tutunabilmesi, süreklilik kazanabilmesi mümkün müdür? Mâni, kente (sanayi toplumuna) ait bir şekil olsaydı (ilk iki dize hakkında yargı bildiren bilim insanlarının düşüncelerini de hesaba katarsak) gereksiz safralarından kurtularak, iki dizelik (son iki dize) bir şekilden ibaret olabilirdi belki de.

Şimdi de iletişimin şekli konusunu yorumlamaya başlayabiliriz artık. Köy hayatının yetersiz, konforsuz olduğu söylenebilir. Ancak göz önünde tutulması gereken gerçek de, bu düzenin kendi kendini idame ettirebilir şekilde gerçekleşiyor olmasıdır. (En azından ülkemizde elli yıl öncesine kadar böyle idi.) Köy insanının kendini ifade edebilmesi için kendi emeğiyle, kendi çevresindeki malzemeleri değerlendirerek, ürün haline getirmesi, iletişim için yeterliydi. Kısacası duygu ve düşüncelerini ortaya koyarken de, kapalı ekonominin kurallarına uygun hareket etmektedir köy insanı. (Kentın -kapitalizmin- açık toplumunun ekonomik yapılanmasına aykırı bir yapılanmadır bu. Açık toplum, serbest pazar ekonomisi sayesinde mümkündür.) Kapalı ekonomi, kapalı toplumlar oluşturur.

Herkesin bildiği ama hiç kimsenin söylemediği şey, tarım toplumlarında sır olarak kabul edilmeye mahkûmdur. Bu sırrın (!) ortaya/açığa çıkması da o toplumu -cemaat yapısındaki o toplumu- rahatsız eder. Bu nedenle köy toplumları kapalı ekonomi, kapalı toplumun izin verdiği -göz yumduğu- bir şekilde, örtük iletişim

yöntemiyle haberleşir; kültürü, bu iletişime uygun hâle getirir. Baş bağlama şekliyle medeni durumunu ortaya koyarken, bir mendil vasıtası ile beğenisini, renkler yardımıyla yasını vb. ortaya koyar.

Kapalı -köy- toplumlarının yansımalarını, o toplumun sözel yaratmalarında da görmemiz kaçınılmazdır. Bu ülke halkının yüz-yıllardır süre gelen sözlü kültürünün, nazım birimi dörtlüktür; esas yapı budur. Bu yapının değişmezliğinin nedeni, bu kalıbın (mâni için tek dörtlükte) ifadeyi aktarmada yeterli görülmesidir. Burada anahtar kelime yeterlidir. Bu yeterlilik yeni şekillerin ortaya çıkışını gereksiz kılmaktadır. (Kapalı toplumların kendi kendine yeterli olmasına bir kez daha vurgu yapmaktayız.) Açık -kent- topluluklarında ise yeterlilik tek başına kâfi gelmez. Çünkü o, tüketim merkezli bir toplumdur. Yinelemek yerine yenilemeyi hedefler. O nedenle Osmanlı saray çevresinin dörtlük kalıbından iki dizelik kalıba geçmesi, eşyanın tabiatı gereğidir. Yeni ekonomik yapı, yeni toplumu, o da yeni edebiyatı ortaya çıkarmıştır. Yeterlilik, yerini beğendirmeye bırakmıştır. Beğendirmek içinse tekrarlamak yerine, -yeniyi- üretmek gerekir.

Bu noktada yeniden, kapalı toplumun susma yasasının mâni alanına etkisi üzerinde birkaç sözcüğü daha not etmemizde yarar olduğu kanısındaız. Herkesin bildiği 'şey' yeni olabilir mi? Mâninin -genelde de halk yaratmalarının- çok uzak coğrafyalarda aynı kültürel, tarihsel geçmişten gelen topluluklarca biliniyor olması, dahası tek tek mânilerin aynılığı, topluluklar arasında ortak geçmişe vurgu yapmasının yanında, bu toplulukların dışı kapalı yapıda olduklarını da ortaya -bir kez daha- koyar.

Mâninin anonim olmasının bir yararı da, söyleyicisini, kimliğini açıklamak zorunda bırakmamasıdır. Böylelikle söyleyicisi, bir taraftan edebi bir zahmete (şekil, hece, kafiye vs.) girmezken, diğer yandan da söyleyeceği her şeyi söyleyebilme şansına sahiptir. Söyleyici, egosunu öteleyerek, yine de düşündüğünü, hissettiğini ortaya koyabilmekte; kendi kimliğini dayatmak yerine, düşüncesini, duygusunu -büyük ekseriyetle de üretime katkı yapmadığından dolayı, onun getirebileceği olumsuzlukları da bertaraf ederek- ortaya koymayı yeterli görmektedir. Mâni, söyleyicisinin her an terk etmek lüksüne sahip olduğu "orta malı" bir sevgilidir özetle.

MÂNİLERDE ANLAM BİRİMİ BEYİT MİDİR?

"Mânilerde genellikle ilk iki mısra esas söze kafiye ve zemin hazırlayan **doldurma-şişirme söz**lerden oluşur. Bu itibarla bu mısralarda pek mana aranmaz. Esas söylenmek istenen bundan sonraki mısralarda ifade edilir."³⁶ "Mânilerde anlam birimi **beyittir**; mâni kıtalarında beyitlerin birbiriyle anlam bakımından bağıntılı olması zorunluluğu yoktur; her beyit, anlamca bağımsızdır. Önemli nokta, belirtilmek istenen temel duygu ya da düşünce, **son iki dizede** anlatılmış olmasıdır."³⁷ "...mânilerde anlam birimi **beyittir**. ...her beyit anlamca bağımsızdır."³⁸

Mâni açıklamaları içinde, genellikle belirtilen bu tez ile ilgili, yuvarı bölümlerde yapmış olduğumuz açıklamayı biraz daha derinleştirmemizin yararlı olacağı kanısındayım. "Çoğunlukla fonksiyon, mevcut bir halk bilgisi türünün kullanımı veya amacı hakkında bir araştırmacı veya incelemecinin kendisinin ne düşündüğüdür."³⁹ Bilim insanlarımızın önemlice bölümü, mâninin ilk iki dizesinin işlevinin sonraki dizelere hazırlık olduğunu belirtirler. Ancak hemen hiçbir yazıda mâni söyleyicilerinin bu konudaki değerlendirmelerine yer verilmediği de bir gerçektir. (Çanakkale'de gerçekleştirdiğimiz derlemelerin birinde, kaynak kişiden bir üvey ana masalı kaydetmiş idik. Bir sürü işlevi olduğu söylenebilecek bir masaldı bu. Ancak anlatıcıya bu masalı **neden** anlatırsınız diye sorduğumda, aldığımız yanıt, masal metninde verilen işlevlerden bağımsız -bugüne ait- ancak geçmişten devralınmış bir başka işlevinin olduğu yönündeydi; anlatım amacı buydu: Yaramazlık yapan çocukları korkutmak. Bu örnekle şunu açıklamak niyetindeyim: Bir metinden yola çıkarak değerlendirmeler yapmak, o ürünü kimi kez ortaya çıktığı toplumdan soyutlamak anlamına gelir ki, bu, yapacağımız değerlendirmeleri -iyimser ifadeyle- yararsız hâle getirir.)

Mânide anlam biriminin beyit olduğu genel kanısı, metnin ortadan ikiye ayrılması sonucunu doğurmaktadır. (Dört dizelik mânileri kastetmekteyim.) Oysa aşağıda vereceğimiz mânilerde görülecektir ki, anlam biriminin -her zaman- beyit olması mümkün değildir. Her ne kadar "ileti" yoğunluğu çoğunlukla son dize-lerde ortaya çıksa da, bir mânide ileti tek olurken, "anlatı" sayısının ikide kalması her zaman mümkün değildir. İlk iki dizede anlam

36 Ali Torun, "Mâni Tarzı ve Bu Tarzın Menşe'i Hakkında Bazı Düşünceler", Millî Folklor, S. 2, 1989, s. 24-25.

37 Hikmet Dizdaroğlu, "Halk Şiirinde Türler", *Türk Dili*, C. XIX, S. 207, s. 227.

38 A. Esat Bozyiğit, "Eski İstanbul Semai Kahvelerinde (Çalgılı Kahvelerde) Söylenen Ayaklı Mâniler", *Türk Folkloru Araştırmaları* 1986/1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1986, s. 73-122.

39 Alan Dundes, "Doku, Metin ve Korteks", (Çev: Metin Ekici), *Millî Folklor*, S. 38, s. 109.

uyumunun bulunması zorunlu değildir. Hatta kimi durumda ikinci dizenin, iletinin ortaya konulduğu son dizelere -anlam yönünden- yaklaştığı, kimi üçüncü dizelerin ileti oluşturmada yetersiz kaldığı görülmektedir.

Anlamın genellikle son iki dizede bulunduğu görülmesi, maalesef, başlangıç dizelerinin de "toplamcı" bir yaklaşımla değerlendirilmesine neden olmuştur. Aşağıda, mânilerin anlam yönünden tahlilini yapmayı deneyeceğim. Böylece mânilerde, anlama dair toplamcı yaklaşımın yetersizliğini, örnekler üzerinden sergileyeceğim.

A- Anlam biriminin beyit olduğu mâniler

1.anlatı	{ Bizim motor kırmızı
	{ Dolaşiyor Kıbrıs'ı
2.anlatı	{{ Ben yare izin verdim
ileti	{{ Alsın sevdiği kızı ⁴⁰

İleti: Aşk fedakârlık ister (fedakârlık)

1.anlatı	{ Dozer geliyor dozer
	{ Çekilin yoldan ezer
2.anlatı	{{ Benim bir sevdiğim var
ileti	{{ Türkan Şoray'dan güzel ⁴¹

İleti: Sevgilinin güzelliği (Derecelendirme) (güzellik)

B- Anlam biriminin iki (ayrı) dize, bir beyit olduğu mâniler

1.anlatı	Karyolamın demiri
2.anlatı	Hükümetin beyleri
3.anlatı	{ Halileli gençleri
ileti	{ Kuru ekmek kemiri ⁴²

İleti: Ekonomik zorluklar (fakirlik)

1.anlatı	Zeytin yaprağı ince
2.anlatı	Mavi yakışır gence
3.anlatı	{ İlk yarin sevdası
ileti	{ Yeter bana ölünce ⁴³

İleti: İlk yarin unutulmaması (vefa)

40 Mükerrrem ERGÜL-Seyide ÇAKIROĞLU, Gelibolu-Koruköy

41 Sultan GÜLTEKİN, Lapseki-Karaömerler

42 Selime ÖZDEMİR, Merkez-Halileli

43 Cemile SÖNMEZ, Eceabat-Yolağzı

Kimi zaman, birinci dizeler anlamsız sözcüklerden oluşur. Bu dizelerin mânî içindeki görevleri, kafiyeyi belirlemekle sınırlıdır. Ancak bu sözcükler, önemli oranda cinas yaratacak özellikte değildir Çanakkale’de. Örneğin;

1.anlatı	(anlamsız anlatı)	A emiri emiri
2.anlatı	(anlamli anlatı)	Kayaların demiri
3.anlatı	(anlamli anlatı)	{ Alçitepe oğlanları Kuru ekmek kemiri ⁴⁴
ileti	(anlamli anlatı)	

İleti: Ekonomik zorluklar (fakirlik)

C- Anlam biriminin bir + üç dize olduğu mânîler

1.anlatı	Harman yeri yarıldı
2.anlatı	Kaynana bana darıldı
ileti dizeleri	{ Darılırsan darıl kaynana Oğlun bana sarılırsın ⁴⁵

İleti: Umursamazlık

1.anlatı	Cami daşı mermeri
2.anlatı	Ben istemem belberi
ileti dizeleri	{ Olursa şöfer olsun Binzin kokar elleri ⁴⁶

İleti: Sevgili seçimi

D- Anlam biriminin dört dize olduğu mânîler

Anlatı + İleti dizeleri	El ettikçe cama gel Göz ittikçe suya gel Hiç bi şeyler bilmezsen Al desdiyi suya gel ⁴⁷
-------------------------	---

İleti: Görüşme isteği

Anlatı + ileti	Pembe gül idim soldum Ak güle ibret oldum Karşı karşıya dururken Yüzüne hasret kaldım ⁴⁸
----------------	--

İleti: Özlem

44 Nursen ADIYAMAN, Eceabat-Alçitepe

45 Aynur ÇARIKÇI, Bayramiç-Kurşunlu

46 Hafize ÜLKER, Ezine-Hisaralan

47 Şerife ALBAY, Çan-Küçükpaşa

48 Gülsefa BULUT, Bozcaada İlçe Merkezi

Temel duygu ve düşüncenin son iki dizede verildiğine dair kesin hüküm bildiren bilim insanlarımız, sanıyorum aşağıda vereceğim örnekten sonra, bu yargılarını gözden geçirme ihtiyacı hissedeceklerdir. Mânimiz şöyle:

Mavi bohça açacağım
Oğlan sana kaçacağım
Oğlan haberin olsun
Başına iş açacağım⁴⁹

BAŞLANGIÇ DİZELERİ VE EKONOMİK, SOSYAL DÖNÜŞÜM

Köy ve kent toplumları arasında çelişmenin tam bir ayrışmaya dönüşmediği, ancak farklılaşmanın da belirginleştiği dönemden örnekler vererek, mânilerdeki ilk iki dizenin rastlantısal olarak şişirilip şişirilmediğini ortaya koymayı deneyelim şimdi de.

İstanbul semâî kahveleri, kent kültürünün, geçtiğimiz yüzyıldaki mekânlarından biridir. Bu kahvehanelerde söylenen mânileri incelediğimizde (kesik dizeden sonraki dizeleri konu etmekteyim) köy kültüründe yaşayan mânilerden farklı olarak (köy kültüründe de pek az denilebilecek oranda da olsa vardır) ilk iki dizenin son iki dizeye anlam bağlantısının daha sıkı olduğunu, daha yüksek oranda bu bağın varlığını gözlemlemekteyiz. Zira kent kültüründe tezahür eden bu şeklin, tarım kültürün unsurlarını kullanmasının maddi gerekçeleri kalmamıştır. Bu nedenle tarım kültürünün yansımalarını veren başlangıç dizelerinden boşalan yeri, son iki dizeye anlamca yakınlaşmaya başlamış başlangıç dizeleri doldurmaya yönelmiştir.⁵⁰ Kaldı ki mânilerdeki yakınlaşma anlamıyla sınırlı kalmaz, kafiye düzenine de etki eder. (Semâî kahvelerinde söylenen mânilerdeki ilk dizeler kafiye belirlemenin dışında -müzik unsuru göz önünde tutulmadan- bir işlev yüklenmezler.) İlk dizenin dışındaki dört dizede, kafiye düzeni, tarım toplumunda azınlıkta kullanılan abcb düzenine sıklıkla yer verir.

Tarım toplumlarında başlangıç dizelerinin yüklendikleri bir fonksiyon olmasa idi, bu özelliğin kente (İstanbul'a) aynı oranda yansımaları gerekirdi. Ama mânilerin tarım toplumuna, onun hayatına göndermeler yapan başlangıç dizelerinin, kentte yaşam alanı bulması mümkün olmamıştır. Nasıl kentler mânileri, kendi toplumsal

49 Haşim Hayati ÖGE, Ayvacık-Babakale

50 A. Esat Bozyiğit, "Eski İstanbul Semai Kahvelerinde...", s.73-122.

yapılarına adapte etmişlerse, köyler de kendi toplumsal yapılarına uygun olduğu için, o biçimde üretmişlerdir. Bu bir rastlantı değildir, toplumsal yapının ortaya koyduğu -bilinçli- bir tercihtir. Bu nedenle ekonomik, toplumsal yapıdan kaynaklanan bu yönelişin, **doldurma-şişirme** söylemiyle, hoyratça izahına kalkışılması gerçeği açıklamamıza yardımcı olmamaktadır.

Başlangıç dizelerinin anlam yönünden sonuç dizelerinden farklı konuları içermesi, doğayla iç içe yaşayan tarım toplumunun bilinçli bir tercihidir. Başlangıç dizeleri ile doğa ve toplumla bağlantı kuran söyleyici, son iki dizede özelini ortaya koymaktadır. Zira doğa ve toplum karşısında, dört dizeye birden hükmedebilecek denli özgürleşmemiştir, bireyselleşmemiştir tarım insanı. (Semâi kahvelerinde söylenen mâniler incelendiğinde, bireyselleşmenin daha yoğun olarak ve ikiden daha fazla dizede kendini göstermeye başladığı -bu durumda, anlamın ikilikten çıkarak tekleşmeye başladığı- görülecektir.)

Ekonomik yapı ve bireyselleşmenin, mâninin anlam bütünleşmesine etkilerine somut bir örneğimiz de, mâni kalıbını kullanarak şiirler yazan âşıkların eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Profesyonel sanatçı olarak adlandırabileceğimiz ozanlar, yazdıkları mâni kalıplı şiirlerinde, anlamı dört dizeye yayabilecek kapasiteye erişmişlerdir. Kaldı ki bu kadarla da kalmaz, şiirin tamamı tek tem üzerinde yoğunlaşır.

Açıklamaya çalıştığımız konuda, bir diğer veri de, günümüzde sakız kâğıtlarında bulabildiğimiz mânilerdir. Genel itibarı ile aaba yapılanmasında ve kötü bir kafiyelendirme çabası ile üretilseler de, bu yol ile oluşturulan -yaratılan- mânilerde tarım toplumuna ait göndermeler bulunmamakta, bundan oluşan boşluğun, anlamca tekleşmeye başlayan mânilerin ortaya çıkışına olanak sağladığını görmekteyiz. Kent toplumunda ve genelde kentliler için üretilen -edebi yönden yetersiz- bu mânilerin, anlam bütünleşmesinden kurtulması zaten gereksizdir. O nedenle, mâni şehirleştikçe, o mâni içindeki anlatı sayısı da sınırlanmaktadır; tekleşmektedir. Aşağıda -rastgele seçerek- vereceğim üç sakız mânisinde, durumu örneklemiş olacağım. (Dileyenler, kendileri de deneyebilirler tabii ki.)

Boyu sanki bir yetmiş / Seni düğünde seyretmiş / Bu cuma bir bakmışın / Aklın başından gitmiş // Hayalleri var toz pembe / Olacak bu yıl içinde / Pembe panjurları var / Ev alacak ikinize // Sever seni sahici / Yapar fazla mesai / Evlenmek ister seninle / Ama derdi iktisadi.

Sonuç itibarıyla söyleyici profesyonelleştikçe (tarım faaliyetinden ve tarım alanlarından uzaklaştıkça) mânideki anlam çoğulculuğu, yerini anlam bütünlüğüne bırakmaktadır.⁵¹

*Bir gün beni ararsan / Yeni camide ara / Göreceksin sevgilim / Ne halde bu fukara // Hint fakiri zannetme / Bu halimi görünce / Senin aşkından düştü / Bu hallere fukara // Avuç açarsam sana / Sadaka verme bana / Senden aşk dileniyor / Sevgilim bu fukara*⁵².

Kaynak kişi üç dörtlük olarak aktardığı bu mânileri bitirdiğinde, soru elzem olmuştu. Nereden öğrendiniz? Cevap: İstanbul'dan. Üç dörtlükten oluşan bu mâninin yalnızca bir dörtlüğü verilse idi dahi, bunun, bölgede söylenilen mânilerden anlam ve kullanılan dil yönünden farklı olduğunu, dikkatli bir derleyici rahatlıkla görebilecekti. (Bu hâl, malzemenin derlenmesi ile ilgili olduğundan, asıl komumuzdan uzaklaşmamak amacıyla, bu bahsi daha sonra yeniden açmak üzere sonlandırmamızda yarar var sanırım.) Görüldüğü üzere her bir dörtlük anlam yönünden birbirleriyle bağlantılıdır. Bununla birlikte dörtlükler içindeki dizeler de kendi içlerinde, birbirleriyle ilintilidir; anlam dört dizeye yayılmıştır. Klasik mânilerle tek ortak noktası, ölçüsüdür. Tarım toplumunda üretilmediği için, doğa ve topluma dair göndermeler yoktur. Söyleyiş, istek bireyselleşmiştir. (Kırsaldan kente geçişte bilinçli bir çabayla değiştirilen mânilerin, kırsalda da bilinçli bir tercihle üretilmiş, tekrarlanmış olduklarını düşünmemiz daha uygundur kanımca.) Kentte bireyselleşen insan, mâninin her dizesine hükmedebilecek aşamaya gelmiş, cemaat yapısındaki köy insanı da toplumsal yapılanmasının gereği olarak kendini bireyselleştiremediği gibi -bireyselleşmesi onu doğa ve toplum karşısında yalnızlaştıracak ve yenik düşürecektir zira- kullandığı mâninin her dizesini kendine mal edebilecek denli özgürleşememiştir.

MÂNİDE ANLAM ÇEŞİTLEMESİ BİR SAPMA SONUCU MUDUR?

"Büyük lûgatlar 'digression'u asıl konudan uzaklaşma, ana konudan çıkıp temel 'them'den sapma, ayrılma diye tanımlıyorlar."⁵³ Başgöz'ün bu açıklamasının yanında, konu ile ilgili değerlendirmemizi, biz de şu şekilde yapmış idik.⁵⁴ "Toplum içinde sözü geçen

51 Bkz. Ömer Gözükızıl, *Aşık Zülati'den Âşık Zülati*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 2000, s. 269; M. Öcal Oğuz, "Yozgatlı Hüznî'nin Mânileri", *Türk Folkloru*, S. 89, 1986, s. 26.

52 Ayhan SARAÇ, Eceabat İlçe Merkezi

53 İlhan Başgöz, "Sözlü Anlatım Türlerinde Konudan Sapmalar (Digression)", *Folklor / Edebiyat*, S. 14, 1998, s. 99-112.

54 Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Gözükızıl, "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak

(nispeten eğitilmiş, zengin, yaşlıca erkek, gezgin vs.) insanlar, kendilerinin anlatıdan bağımsız olarak var olduklarını derleyiciye belirtmek için hatıra anlatımına yönelebilirler. Oysa yaşadığı toplum tarafından değer verilmeyen çekingen anlatıcılar ise hatıra anlatımına yönelmezler. Birinci tip anlatıcılar, hatıra anlatımını bir hak gibi görürken, ikinci tip anlatıcılar bu haklarını kullanmayı akıllarına bile getirmezler." "Anlatıcıların anlatı ortamında derleyiciye seslenmeleri, (ağnadın mı, iyi dinliyon mu vb.) anlatıcının, içinde bulunduğu yapay ortamı normalleştirme çabasından kaynaklanmaktadır. Bu seslenişlerle anlatıcı, derleyiciyle iletişim kurmaya; onu derleyici pozisyonundan dinleyici pozisyonuna geçirmeye çalışmaktadır. Yani anlatı sırasında -bir ölçüde- liderliği derleyiciden almaktadır. Bu tipten ara sorular anlatıcıya, anlatısını sıralamaya koymakta zaman kazandırmaktadır aynı zamanda. Çünkü çoğu anlatıcı, o anda anlattığını, uzun zamandır anlatmamıştır."⁵⁵ "Anlatılarda -özellikle masalarda- bir gelenek unsuru, bir ritüel aktarıldığında, eğer bu gelenek ve ritüellerin günümüzde de geçerliliği, yansımaları var ise, anlatıcı anlatısına ara vererek, gelenek-ritüelin tarihsel seyrine, kökenine vurgu yapar. Masalarda yer alan gelenek- ritüeller günümüzde geçerliliğini yitirmiş ise, anlatıcı- diğer hâl kadar sıklıkla olmasa dahi- kimi hâllerde, bu duruma da vurgu yapar: Masadaki geleneğin **masal zamanında** var olduğunu, şimdi ise uygulanmadığını belirtir. Geçmişte (masalda) var olan gelenek ritüel, akla uygunluk derecesine göre, anlatıcı gözünde gerçeklik, olabilirlik kazanır."⁵⁶ Başgöz'ün konuyla ilgili değerlendirmesi de, söylemimizle örtüşmektedir: "Eski kültürle yeni kültür arasındaki bu uçurum, sapmalar yolu ile doldurulur."⁵⁷

Dikkat edilirse her iki yaklaşımda da anlatıcı, kendisi ile dinleyici (derleyici de bu pozisyonadadır anlatı sonlanana kadar) arasında bağlantı kurmaktadır anlatısı sayesinde. Bu sapma eylemi kişiseldir; anlatıcının özgeçmişî bu sapmada belirleyici unsurdur. Sapmalar, onun anlatı ve hayat karşısında duruşunu ortaya koyar.

Biz bu sapma olgusunu -mânilerdeki ilk dizelerin, uydurma dizeler olmadığını bir kez daha gösterebilmek için- mâni özelinde değerlendirebilmek niyetindeyiz. Alıntı yaptığımız her iki çalışma da, sapmaların kişisel boyutu üzerinedir. Oysa mâniler, kahir ekseriyetle ilk söyleyicilerini bilemediğimiz yaratmalardır ve anonim halde-

Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", Türk Halk Kültürü Araştırmaları 2001, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 2006, s. 85-129.

55 a.g.e.

56 a.g.e.

57 İlhan BAŞGÖZ, *a.g.m.*, s. 99-112.

ki mânilerdeki sapmayı, kişisel bir sapma olayı olarak değil, mânîyi oluşturan dizeler arasındaki "them" (tem, tema) sapmaları olarak irdelemek niyetindeyiz. (Aslında tem sapmaları yalnızca mâniler için geçerli değildir. Masal ve hikâye anlatıcılarının de kimi zaman anlatı içinde, başka bir anlatıya geçiş yaptıkları; hatta bazı masalarda asıl ve tali masalın ayrılmaz bir biçimde birbirlerine eklendikleri de bilinmektedir.) Tabii ki mânilerin anonim olması, sapma hadisesini de toplumsallaştırmaktadır bu nedenle. Uzun soluklu anlatılarda daha sıklıkla karşılaştığımız bu sapmalar, sapma zamanının çeşitlenmesine olanak vermektedir. Böylelikle sapmanın ne zaman gerçekleşeceğine dair bir de bilinmezlik söz konusudur. Anlatıcı, aktarıcı daha özgürdür. Oysa mânide hece ve kafiye uyarlılığı nedeniyle sapma çeşitliliği sınırlanmaktadır. Biz bu nedenle mâninin başlangıç bölümündeki dizelerde görülen konudan sapmaların -başlangıçta kişisel bir girişimle- kolektifleştiğini, bu kolektifleşmenin arka planında da aynı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan tarım toplumlarının, doğa ve çevreyle bağlantı ve uyum amacıyla bu sapmayı gerçekleştirdiği görüşündeyiz. Bu sapma, birey- toplum-doğa etkileşiminin bir sonucudur.

Mânilerdeki kolektif söylemin ilk dizeleri, son dizelerden anlam yönünden bağımsız yaptığını vurgulamıştık. Ancak bugün, bilinirlik yönünden toplumsallaşmış, ancak söylem yönünden kişisel olan mânilerde anlam bütünlüğü, mâninin diğer anlamca bağımsız dizelerini de etki altına almaktadır. Örneğin seveda temî, adlandırma yapılmadan mânide kullanıldığında, başlangıç ve bitiş beyitleri arasında anlam bağlantısı zayıflarken, isim verilen mânilerde, beyitler arasında anlam ilişkisi kuvvetlenmektedir.⁵⁸ Kısacası mânide söylem kişiselleştiği ölçüde, dizeler arasındaki anlam ilişkisi yoğunlaşmaktadır.

Bizim buradaki temel düşüncemiz geleneksel toplumun ekonomik yapısı dağılmaya başladığında, bundan toplumsal yapının da etkilendiği; bunun sonucunda cemaat yaşantısının (kırsal) yerini bireysel yaşantının (kentsel) aldığı; bu etkilenişin o koşullarda oluşmuş, muhafaza edilmiş edebi yaratmaları da etkilediği; topluluk hayatının yaratmalarından olan mânî türünün de bu değişimin etkisiyle şekilsel olarak dumura uğradığı; anlamsal olarak da birbiriyle çoğunlukla ilintisiz temlerin, tekleşme eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktır.

58 Kız adiy **Sevda** mıdır / Dertlere deva mıdır / Ben sevdim eller aldı / Allah'tan reva mıdır? Abuzer Akbıyık-Sabri Kürkçüoğlu, *Şanlurfa Hoyrat ve Mânileri*, Şurhoy Yay., Şanlurfa: 1991, s. 162

MÂNİNİN GERÇEKÇİLİĞİ

Sözel yaratmalar içinde, demek istediğini en somut ve en açık ifade etmeye çalışan mânilerdir. Mâniler örtük anlatımlara, sembollere büyük ölçüde ihtiyaç duymazlar. (Z. F. Fındıklıoğlu hocamız bu konuda şöyle düşünmektedir: "Mâninin ilk dizesi tabiatı anlatırken realist ve naturalist, son iki dizede ise ruha yönelerek sembolist ve idealist oluyor." Mânilerin büyük ekseriyetle başlangıç ve son bölümleri arasında anlam bütünlüğü olmadığı konusunda hemen bütün araştırmacılar hemfikirdir. Ancak -daha sonra ayrıntılı olarak gözden geçireceğimiz gibi- mânilerin başlangıç bölümleri her zaman tabiatı anlatmazlar ve her zaman mâninin ilk iki dizesi arasında da -kafiye bağlantısı olmakla birlikte- anlam bağlantısı yoktur. Örneğin: *Avlu dibinde keser / Bandırma'dan yel eser...*⁵⁹ Bununla birlikte, hocamızın dediği gibi, başlangıç dizeleri, realist ve naturalist unsurlar içermektedir. Ancak son iki dizenin ruha yönelmesi gereğinden fazla iddialı söylemdir. Bu dizelerin sembolist ve idealist unsurlar içermesi konusuna da mesafeli durmamızda yarar vardır. Mânilerin bu son dizeleri kişisel bir söylem oluşturduklarından, içlerinde kimi zaman idealist unsurları bulundurmaları birlikte, önemli oranda sembolizmden uzak kalmışlardır. Mânimizin devamındaki iki dize şöyledir: *Annem veriyor ama / Babam duymasın keser*⁶⁰ Mâni yaratıcısı tüm dizelerde -geleneğin izin verdiği ölçüde- realisttir, bunun yanında kimi zaman da rasyonalisttir. Ne söyleyecekse, onu -doğrudan- söyler. Bu hâl, mâniler için zorunluluktur. Çünkü söyleyici ne söyleyecekse büyük çoğunlukla 28 hece (dört dize) içinde söylemek durumundadır. Kaldı ki ilk iki dizesi, mâninin ana temini ortaya koymada, son dizelere çoğunlukla yardımcı olmazlar. (Ancak bu iki dize kendi içinde -birbirinden bağımsız veya birlikte- açık ve anlamlı bir duruş sergilemekten de geri durmaz.) Topu topu 14 hecede -kişisel anlamda- ne ifade etmesi gerekiyorsa onu ifade etmesi, mümkün olan tüm "safra"larından kurtulması kaçınılmazdır. Bu nedenle mâni, tüm türler ve şekillerin içinde, realist ve rasyonalist yaratmalar arasındadır.

Mâniler, mesajlarının açıklığı ve dahi üretilmelerindeki kolaylıklar nedeniyle, anlatılar içinde yaratıcısı ve tekrarlayıcısı en çok olan, kolektif yaratmaya en açık türler arasındadır. Bu nedenle de -üretim süreci eski hızını yitirmekle birlikte- toplumsal/ kişisel güncel hafızayı, en yoğun hâlde mânilerde buluruz.

59 , Yenice-Çınarcık

60 , Yenice-Çınarcık

Toplumsal güncel hafızanın varlığı, aslında zorunluluk sonucudur. Çünkü yazılı (şehir) kültüründen uzakta üretilen (İstanbul Semâî kahvelerinde üretilen mânilerin anlam ve söylem yönünden, tarım toplumunun ürettiği mânilerden, belirgin farklılıklar içerdiğini önceden açıklamış idik) bu anlatıları sunan toplulukların, kendi dışındaki dünyayı (tabiat-insan, insan-insan ilişkileri açısından) algılaması, şehir kültürünün ürettiklerinden faydalanması, etkileşime girmediği sürece mümkün değildir. Bu nedenle tarım toplumunun, üretmek için kendine dönmesi, kendini anlatması -kendinden önce kendi toplumu ve/veya benzer toplumlarda üretilenlerden de faydalanarak- kaçınılmazdır.

MÂNİNİN KULLANIM ALANLARININ DARALMASI VE BUNUN ÇANAKKALE'DEN DERLENEN MÂNİLERDE ORTAYA ÇIKARDIĞI KAFİYE-REDİF SORUNLARI

"Mâniler hiçbir zaman gerçekten âşıkların bir tarzı olmamıştır" düşüncesindedir Ahmet Kutsi TECER. Mâni tarzında şiirler yazan âşıkların olduğu bir gerçektir ama genel itibarı ile doğruları olan bir saptamadır TECER'in yaptığı. Bu tezin bir çıkarsaması da, mânilerin profesyonel ve nispeten şehirli bir yaratma olmadığıdır. (Belki de bu yüzden ortodoks din anlayışının ve şehir orijinli malzemenin mâniler içinde hayat bulabilmeleri pek mümkün olmamıştır.) Biz burada, mâninin konusundan ziyade kafiyesi üzerinde düşüncelerimizi ortaya koymak istediğimizden, TECER'in söyleminin, mânideki kafiye ve redife etkileri üzerinde duracağız.

Mâninin profesyonel etkiden nispeten uzak olması, mâni üreticisi amatörleri, geleneksel halk şiirinin kısıtlayıcı etkilerinden uzak tutmuş; halk şiirinin zorlayıcı kafiye sıkıştırmasından, daha kullanışlı, daha üretken redife yöneltmiştir. Burada mâni türü içinde kafiyenin olmadığını savunmak gibi boş bir çaba içine girecek değiliz. Ancak kafiyenin mâni üzerindeki etkisinin, diğer halk şiiri türlerindeki kadar yoğun olmadığını da belirtmemizde yarar var.

Mâninin sanatkârane üretimi için gerekli olan geleneksel yapı (amatör usta-çırak ilişkisi) kırılmıştır. Sonucunda, üretmek yerine taklid etmeye (kuralsız ve yetersiz bir taklittir kast ettiğim) yönelmiştir mâni söyleyicisi. Bu nedenle kafiye ve hece sayısının yeterliliği kural olmaktan çıkmış, neredeyse istisna oluşturur olmuştur.

Süreç içinde mâninin kullanım alanlarının sınırlanması, mâninin kafiyeye olan ilişkisini zayıflattığı gibi, redifin de etkisini azalt-

maktadır. Kafiye ve redifteki zayıflamanın karşılıklı bir neden-sonuç ilişkisiyle hece sayısını da etkilediği gözlemlerimiz arasındadır. Hece sayısındaki anomaliler kafiye ve redifi, kafiye ve redifteki anomaliler hece sayısını olumsuz etkilemektedir günümüzde. Bu durum mânilerin dolaşımındaki zorlukların sonucu olan, kaçınılmaz bir durumdur

EZGİLİ SÖYLEYİŞLERİN HECE SAYISI VE KAFİYEDEKİ AKSAKLIKLARI DÜZELTMEME KATKISI

Daha önce de belirttiğimiz gibi ezgisiz mânilerin %40.8'i, ezgili mânilerin %13.2'si hece sayılarında aksaklıklar bulundurmaktadır. Ezgisiz söylenen mânilere göre, ezgiyle söylenen mânilerde hece ölçüsünün daha sağlam kalabilmiş olması, ezginin, sözü düzenleyici etkisinden kaynaklanmaktadır. Ezgiyle söylenen mâniler, ezberde olduğu gibi korunma şansı yakalarken, ezginin varlığı, dizedeki hecelerin eksilmesine veya artmasına izin vermemektedir. Zira söz aksadığında, ezgi de aksayacaktır. Örneğin aynı kaynak kişi, mâniiyi ezgisiz söylediğinde son dize sekiz hece olurken, aynı mâni ezgiyle söylendiğinde yedi heceye iniyordu. (**Sevdiğine verin kızı / Sevdiğine verin kızı**⁶¹)

Ezgisiz söyleyişlerde -tekrar edilme zorunluluğu olmadığından dolayı- mâninin yalnızca bir benzeş/versiyonu kayıt altına alınabilirken, ezgili söyleyişlerde -çoğunlukla son iki dize tekrar edildiğinden- söyleyici, hece sayısını değiştirmeden, farklı bir benzeşi da ortaya koyabilmektedir.

Al yazması başında / Oyaları kaşında / Öyle bir yar sevdim ki /
On üç-on dört yaşında

*... (Öyle bir yar sevdim ki / **Henüz benim yaşumda**)⁶²*

*Karanfilim mor açar / Sevdiğim benden kaçar / **Kaçma sevdiğim kaçma / Cahilim ömrüm geçer***

*... (**Bakma oğlan o gıyya / Cahil ömürüm geçer**)*

*Karanfilim mor açar / Nişanlum benden kaçar / Kaçma oğlan buraya / **Yüreğim oña yanar***

*... (Kaçma oğlan buraya / **Yüreğim bana yanar**)⁶³*

Kimi mânî nakaratları da mânî formuna yakınlık gösterirler.

Mendili eline / Mendil verdim geline / Kara kına yollamış / Yar benim ellerime⁶⁴

61 Nurcan BECERİR, Eceabat İlçe Merkezi

62 Şerife AYGÖREN, Yenice İlçe Merkezi

63 Nazife ŞAHİN-Şehriban AKMAN, Lapseki-Adatepe

64 Necmiye KAÇAR, Çan-Maltepe

ÇANAKKALE MÂNİLERİNDE KAFİYE ŞEMASI

"Mâniler hepimizin bildiği gibi 7 heceli olup birinci, ikinci ve dördüncü mısraları kendi arasında kafiyeli, üçüncüsü ise serbest olan müstakil dörtlülüklerdir.⁶⁵ "Bayatılar... kafiye şeması (aaxa) sabittir.⁶⁶"; "Klasik olan mâniler... aaba (aaxa) kafiye düzenindedir. Fakat ...baca (abcb) kafiyelenişli olanları da vardır."⁶⁷ Boratav da konu hakkındaki düşüncesini şöyle ortaya koymaktadır: "T. Kowalski *Ënclopédie de l'İslam'ın eski basımına yazdığı mânî maddesinde, mâninin aslında baca (abcb) düzeninde uyaklı bir dörtlülük olup, sonraki bir aşamada sondaki dizelerini yitirerek aaba düzenine dönüştüğünü ileri sürüyordu. Biz onun bu açıklamasına katılmıyoruz. Öyle sanıyoruz ki aaba düzeni mâninin asıl düzenidir.⁶⁸" Yukarıda açıklamalarına yer verdiğimiz bilim insanlarının haricindekiler de hemen hemen aynı düşüncededirler: aaba ekseriyeti, baca (abcb) ekaliyeti. Yazarların önemli bir kısmı -belki detay olduğunu düşündükleri- abcb şemasına, mânî tanımlamalarında değinmezler. Türkler'in yaşadıkları coğrafyalardan derlenen mânî örneklerine baktığımızda da mâninin kafiye düzeninin kâhîr ekseriyetle (%100'en, %90'a kadar) aaba şeklinde olduğu görülmektedir.⁶⁹ Ancak tarafımızdan derlenen mânilerde aaba kafiye yapılanması %71.3'de kalmaktadır. Mânilerin %23.4'ü abcb yapısında, %5.3 ise değişik (ve de anlamca bozulmuş, hece sayısı eksik-fazla) kafiye düzenindedir (aaaa, abbb, abcd, abc v.s.)*

Derlediğimiz mânilerde %23.4'lük bu oran, bunun bir rastlantı olup olmadığı konusunda bizi, literatürün taranmasına yönlendirdi. İlde konuyla ilgili olarak yayınlanan tek bir kaynağı tespit

65 Esmâ Şimşek, "Mânî Şeklindeki Şiirlerle Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri Var mıdır?" *Millî Folklor*, S. 33, 1997, s. 37

66 Maarife Hacıyeva, Şahin Köktürk, Mehebbet Paşayeva, *Azerbaycan Folklor ve Etnoğrafya Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1999, s. 226

67 Arif Ago, "Ohri, Radoviş ve İştîp İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hidrellez Âdet ile Mânileri", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C.II*, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara: 1982, s.5-18

68 Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul: 1982, s. 174

69 Kadir Pürü, "Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Mânileri ve Duaları", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1986/1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1986 (76/5), s. 247-278; Hülya Göçmez, "Adıyaman'da Mâniler, Atasözleri ve Çocuk Oyunlarında Söylenen Tekerlemeler", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1997, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 2000 (32/0), s. 74-81; Abuzer Akbıyık, Sabri Kürkçüoğlu, *Şanlıurfa Hoyrat ve Mânileri*, Şurhoy Yay., Şanlıurfa: 1991, s. 162; Meltem Cingöz, "Tokat'ta Hidrellez", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1990, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1990 (6/0), s.43-51; Hasan Köksal, "İzmir'de Hidrellez", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1990, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1990 (7/0), s. 105-112; Alparslan Santur, "Afyon'da Hidrellez Geleneği", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1990, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990 (8/0), s. 131-135; İlker Alp, "Ohri Türklerinde Martufal Âdetleri ve Martufal Mânileri" *Türk Folkloru Araştırmaları* 1988/2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1988 (154/7), s. 1-25; İrfan Ünsal, "Muş'tan Derlenen Mâniler", *Millî Folklor*, S. 7, Ankara: 1990 (57/1), s. 60-63

edebildik.⁷⁰ Bu çalışmada tespit edilen 49 mâninin 16'sı (%34.6) abcb düzeninde idi. Böylelikle –eldeki verilere göre- Çanakkale'de, aaba düzeni kadar olmasa da, yine de birçok yöredeki nazaran daha fazla oranda abcb kafiye yapısının kullanıldığı konusunda kanaatimiz oluştu. Pekiyi, daha başka hangi coğrafyalarda abcb kafiyesi etkinlik kazanıyordu? Anadolu coğrafyası, Kerkük ve Azerbaycan sahasında dikkat çekecek ölçüde bu kafiyelendirmenin tespiti mümkün olmadı. (Rize'den derlenen mânilerde abcb kafiyelendirmesi yoğundur. Bu halin "atma türkü" geleneğinin etkisiyle ortaya çıktığı düşüncesindeyiz ki bu konuya ayrıca girilecektir.)

Bu durumda Çanakkale'nin tarihsel süreçte göç aldığı coğrafyalar ile bu coğrafyalardan -Çanakkale'nin dışında- toplulukların göç ettiği diğer illerden derlenen mânilerin bulunduğu kaynakları incelemeye koyulduk. Çanakkale, Osmanlı-Rus Harbi'yle birlikte Kafkaslar'dan ve ondan çok daha yoğun Balkanlar'dan göç almıştı. Balkan göçleri 1950'li yıllara kadar Çanakkale'ye sürdü. (1989'da dahi Çanakkale Balkanlar'dan göç almıştır: Gökçeada-Şirinköy). Oysa Balkanlar'dan derlenen mânilerde⁷¹ kayda değer oranda abcb yapılanmasına rastlanılmadı. Balkanlar'la birlikte Gagavuz'lar arasında da abcb yapılanması yoğunlukta değildi.⁷² Türkiye'nin dışında kuzey ve kuzeybatıda abcb yapılanması kayda değer ölçülerde olmasa da, kuzeydoğuda Kumuklar arasında bu şemanın (abcb) yoğun olarak kullanıldığını tespit edebildik. "En çok kullanılan düzen aaba'dır. Bunun yanında, en az bunun kadar kullanılan abcb düzeni de görülür."⁷³ Çanakkale'de bir iki Kumuk yerleşimi olmakla birlikte, bu ölçüde küçük bir topluluğun, bu denli etki yaratabilmesi pek açıklanabilir bir durum değildi. Bu nedenle yönümüzü tekrar Balkanlar'a ve oradan yapılan göçlerin yoğun olduğu illere döndürüyoruz. (Derlenen malzemenin yeterli sayıda olmaması, peşin ve net bir hüküm vermemize olanak sağlamıyor ama -ihtiyatla da olsa- yorum yapabileceğimiz ipuçlarına da ulaşmamış olduğumuz söylenemez.) Amacımız -bugün Balkanlar'da bu kafiye yapılanması tespit edilemese de- geçmişte, göçlerle

70 Seyhan Özer, "Çanakkale'nin Biga İlçesi Hoşaba Köyünde Derlenen Mâniler", *Türk Folkloru*, S. 40, İstanbul 1982, s. 12-13

71 Arif Ago, "Ohri, Radoviş ve İştîp İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hıdrellez Âdet ile Mânileri", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C.II, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara: 1982, s.5-18; Mihail Yançev, *Mâni ve Bilmece*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 2002 (321/14), s.1-61; Nimetullah Hafız, *Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1990 (595/10); Hilmiye Barlas, "Bulgaristan Doğu Rodop Bölgesi Türk Göçmenlerinden Derlenen Mâniler", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1988 (504/15), sf.1-28.

72 Harun Güngör, Mustafa Argunşah, *Gagavuz Türkleri*, K.B. Yay., Ankara: 1991 (238/6), s.377.

73 Çetin Pekacar, "Tokat ve Sivas Yöresinde Derlenen Kumuk Türklerine Ait Sanırlar (Mâniler)", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1987 (64/25), s. 177-190.

taşınan bir kafiye şeması var mıdır, yok mudur bunu saptamak? Bu nedenle Bursa, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli illerinden derlenen mânilerde, konumuzla ilgili ipuçlarını tespit etmeye yöneliyoruz. Bursa'dan derlenen mânilerde⁷⁴ abcb kafiyelendirmesi %20.0 oranında. (Bu oran, genel ortalamanın üzerindedir.) Kırklareli'nden tespit ettiğimiz iki kaynaktaki⁷⁵ birbiriyle örtüşen bir sonuca ulaşamıyoruz. (Ancak abcb kafiyelendirmesinin yüksek oranda olduğu yayında, kaynak kişilerin genç oldukları, bizim bu konuda da yoğunlaşmamıza neden olacaktır.) Kırklareli mânilerini konu edinen iki yayından birinde tespit ettiğimiz abcb oranı genel ortalamanın çok üzerinde (%49.2), diğerinde ise ortalama, genel ortalamayı yansıtmaktadır. Edirne'den derlenmiş mânilere yer veren yalnızca bir çalışmaya ulaşabildik.⁷⁶ (Ki, bu mâniler sınırlı sayıdadır. Bu yetersizlik, yargı bildirmemizi zorlaştırmaktadır.) Bu çalışmada da abcb yapılanmasının, genel ortalamanın üzerinde (%38) olduğunu tespit etmekteyiz. Tekirdağ mânileri, abcb düzeninin Balkanlar'dan göç eden topluluklar tarafından mı getirildi sorumuza olumlu yanıt verememekte, bu ilden derlenen abcb düzeni mâniler, Anadolu ortalamasını aşmamaktadır.⁷⁷

Tekirdağ'dan derlenen 44 mâni ile kesin hüküm bildiren bir sonuca varmamız da elbette kolay değildir. Yine de, bu ilin dışında kalan illerde (Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Bursa) abcb kafiye düzeninin, genel ortalamanın üzerinde olduğunu vurgulamamızda yarar var. Bu olağandışılığı, demografik hareketlerle izah edebilmem bugün için pek iddialı bir söylem olacaktır. Ancak konunun bu yönde araştırılmasında da fayda olduğu kanaatindeyim.

Konuyla ilgili bir diğer ipucunu ise İstanbul Semâi Kahveleri'nde söylenen ayaklı mânilerde görebilmekteyiz. Bu tip mânilerin ilk dizeleri, mânini ayağını vermektense başka bir görev üstlenmezler. (Ancak bu tip mânilerin ezgi ile söylendiği ve ezgili söyleyişte ilk dizelerin görev üstlendikleri unutulmamalıdır.) Sonraki dört dizenin ise (bu mânilerin, söylenişleri gereği beyit esasında olduklarını hatırlatmamızda da yarar var) büyük çoğunlukla abcb kafiye düzeninde olduğu bilinmektedir. Acaba, Trakya ve Marmara'nın -tespit edebildi-

74 Numan Kartal, *İnegöl Folkloru*, İnegöl: 1998, s. 312.

75 M. Öcal Oğuz, "Kırklareli'nin Bazı Köylerinden Derlenen Mâniler ve Mâni Söyleme Geleneği", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1988 (136/67), s. 101-112; Zekeriya Kurtulmuş, "Kırklareli Mânileri", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1999, Kültür Bakanlığı Yay. (247/11)

76 A.Çetin Çelik, "Edirne ve Çevresi Hidrellez Geleneği", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1990, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1990 (21/8), s. 53-70.

77 Erman Artun, "Tekirdağ'da Hidrellez Geleneği", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1990, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1990 (44/) s. 1-23.

ğimiz bölgelerinde sıklıkla karşılaştığımız- abcb kafiyelendirmesinde İstanbul'un etkisi mi söz konusudur?

Sayıdığımız bölgelerden yazıya aktarılan mânilerden ve onların değerlendirmelerinin yapıldığı makalelerden ipucu bulmakta zorlanıyoruz. Mânî metinlerinde -İstanbul ayaklı mânilerinde olduğu gibi- birden fazla anlama gelebilecek kelimelerin yok denecek derecede olması, İstanbul'un bir etki merkezi olduğu yönündeki hipotezimizi geçersiz kılmaktadır. Diğer yandan eğer bir etkileşim söz konusu olsa idi, yaşlı kuşakların daha fazla bir oranda abcb kafiyelendirmesini kullanması gerekirdi. Oysa tarafımızdan yapılan derlemlerde, bu tip kafiyelendirmenin, yoğunluklu olarak gençler arasında ortaya çıktığını tespit ettik. Çanakkale'den derlediğimiz mânilerin %31.8'i, 50 yaş ve üzerindeki kaynak kişilere aittir. Oysa abcb kafiyesi kullanılarak söylenen mânilerin yalnızca %15.5'i 50 ve daha yukarı yaşta insanlardan derlenmiştir. (50-59 yaş %6.5; 60-69 yaş %6.5; 70 + %2.5) Elli yaş altındaki kaynak kişilerden derlenen abcb kafiye düzenindeki mânilerde belirli bir uyum vardır. Yaş düştükçe, abcb kafiyesi daha sıklıkla görülmektedir. (Ancak şunu da eklememizde yarar var. 30-39 yaş grubunda, adı geçen kafiyelendirme ilgili bir sapma söz konusudur. Bunun derlemeciden kaynaklandığını düşünmekteyim. Erkek ve 30-39 yaş grubunda yer alan derleyicinin karşısına o yaş grubundan bayan -ki mânilerin büyük çoğunluğu bayanlardan derlenmiştir- kaynak kişilerin çıkmakta çekingen davranmaları anlaşılabilir bir tutum olmalıdır.) Bu konuya da vurgu yaptıktan sonra, 50 yaş altındaki mânî söyleyicilerinde abcb kafiyelendirmesi ne sıklıkta görülmektedir, onu inceleyelim. -19 yaş %26.8; 20-29 yaş %22.3; 30-39 yaş %13.4; 40-49 yaş %22.0

Sonuç itibarı ile, abcb kafiye yapılanmasının Çanakkale İli'nde neden yüksek oranda olduğuna dair ortaya koyduğumuz ipuçları (demografik değişim ve kültürel etki faktörleri) bizi ancak -bugün için- karanlığa götürmektedir. Böylelikle, sorunu çözümleme girişimimiz bir sonuca varamamaktadır. Ancak yine de, bu durum, açıklanmaya muhtaç haldedir. Bunun, bir nedeni olmalıdır.

TÜRLER ARASI GEÇİŞLER

Aynı metni, birden fazla tür içinde değerlendirmemiz uygunsuz değildir. Ancak metin aynı anda hem o, hem de diğeri olarak kabul edilemez. Anlatıcı, anlatı anında hangi türe ait olarak sunuyorsa (onun yaptığı değerlendirmeye dayanarak; yani sözlü ürün hangi işlevi üstleniyorsa) o tür içinde değerlendirmek gere-

kir. Elimizde açıklaması olmayan bir metin olduğunda, tür tespiti -söyleniş amacı yönünden- hata yapmamız kaçınılmazdır. Örneğin; aşağıda metnini vereceğimiz dörtlük, kullanım alanı ve kullanım alanına bağlı ezgi değişikliğine uğradığında tür değiştirilmekte, mâni ve çocuk oyunu şarkısı (tekerleme) olarak değerlendirilmektedir. Ezgi ve kullanım yeri bilinmeden yapılacak sınıflandırma, büyük oranda yanlış yapmamıza neden olabilir.

Bisiklete binersin
Bizim orda inersin
Annen baban sorarsa
Lastik patladı dersin

veya

Armut dalda sallanır (ninni)
Yere düşer ballanır (ninni)
Bir oğlan güzel olsa (ninni)
Çok kızlara yalvarır (ninni)

Veya bir nazım hem bilmece hem mâni olarak kullanılabilir. Bu durumda da onun kullanım amacı doğrultusunda hangi türe ait olduğunu -geçici bir aidiyettir bu- belirleyebiliriz.

Tür ve şekiller arasında etkilenme ve geçişler olduğu gibi, mâniler de kendi içinde, kullanım amaçlarına göre geçişler gösterebilir. Örneğin bir düz mâni, basit değişikliklerle ramazan mânisi olarak kullanılabilirdiği gibi bir ramazan mânisi de, ramazan etkinlikleri dışında, ev gezmelerinde söylenen "haklamalar"a dönüşebilir.

"Tut ağacı tut verir
Meymasını git verir
Ergen olan ergen kız
Sarıldılhca dat verir"⁷⁸

*

Bizim dutlar dut verir
Yaprağını kıt verir
Bizim arkadaşları sorar isen
Beş kuruşa ... verir."⁷⁹

*

Evlerinin önü bakla

78 Kadir Pürü, "Sivas Karalar Köyü Tekelemeleri, Bilmece, Mânileri ve Dualar", Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1986 (76/5), s. 247-278.

79 Terzialan-Süle (Ram.Man.)

Güvercinler atar takla
Benim ağam hanım abla
Kesenin dibini yokla⁸⁰

*

İşte geldik koşa koşa
Ayağımı vurdum taşa
İki gözüm Fatma abla
Sen hanende binler yaşa⁸¹

Kimi durumda ise nesrin nazma, nazmın da nesre kaynaklık ettiği; sözel malzemenin, kültürel zeminin birlikteliğinin etkisiyle, birden fazla türde, tema olarak aynı kaynaktan beslendiği söylenebilir. Örneğimizde mâni ile hikâyenin köken birlikteliğine dikkat edilmelidir.

"Adamın birisi evladını evlendirmiş. Şimdi adam -beriki kadının bebeği olmuş-: Ana! Bi tane yetmiyo, bi tane daha al. Nası olur? Adam diyomuş, oğlan bi tane daha istiyö. E geline öğretmişle. Demişler: Bak, yetmiyomuşun. Bi garı daha isteyö bu, ona göre. Hadi! Ağşam -sabah... Yeter diyomuş oğlan. Karıştırdı diyomuş, koy elini karıştırdı; ben anlamam, istiyomuşun başka. Sabahleyin çorba yiyolarmış. Uyukluyomuş çocuk. Yisene oğlum diyomuş babası. Garıştırdıyöz ya demiş be garıştırdıyöz."⁸²

Aşağıda vereceğimiz mâni, genç kızların oluşturduğu bir topluluktan derlendi. Bu mâni söylenirken ortamda bulunan genç kızların gülüştükları gözlendi. Bu gülüşme eylemi, mâninin yanında, hikâyeyi de biliyor olma olasılığını ortaya koymaktadır. Söylenilen mâni şöyleydi: Kümesteki tavuklar /Beyaz beyaz yumurtlar / Subaş Köy oğlanları / Çay içerken uyuklar⁸³

MÂNİ SÖYLEYİCİSİNİN CİNSİYETİ

"Evel tarlalarda söylüyorduk. Birisi geçsin yoldan, ille ona mâni atardık; çoban olsun, adam olsun. O da atadı, onla da söyledi."⁸⁴

Mânilerde yer alan erkek ağzı söyleyişler -günümüzde artık hemen hemen yok olsa bile- geçmiş dönemlerde erkeklerin

80 Şerife ALBAY, Çan-Küçükpaşa

81 Resmîye ALBAY, Çan-Küçükpaşa

82 Recep AKDEMİR, Lapseki-Suluca

83 Halime ÖZDEMİR, Lapseki-Subaş

84 Meliha ÇOBAN, Merkez Halileli

de yoğun olarak mâni üretilip söylediklerini ortaya koymaktadır. "(Bu mânileri) kızlar, kadınlar; hepsi söylerdi. Erkekler mâni söylemezdi. (Ama) sen kocanla tarlada orak biçiyorsun. Beraber söyleyebilirsin."⁸⁵ "Erkekler söylerdi. Böyle şeyler de atardık yani. Bizim zamanımızda vardı biraz: *Bahçelerde pırasa / Yaprağına kar yağsa / Kızlar kocasız kalsa / Oğlanlara yalvarsa. (Biz de) Oğlan ordan bakıyor / Sümükleri akıyor / Topla oğlan sümünü / Kızlar sana bakıyor.*"⁸⁶ "(Erkekler) önceden söylerdi. Ben görmedim."⁸⁷ "Bunu genellikle erkekler okuyo: *Makinenin ipliği / Sökülmüyor diktiği / Benim bir sevdiğim var / Hasanoba kekligi.* Çünkü keklik kızlara deniyo. Bu mâni genellikle düğün akşamı kına giderken, gençler söylüyo yani. Sevdiği varsa, o sevdiğine **atmış** oluyo bu mâniyi."⁸⁸

Dikkat edilirse ritüel-mâni ilişkisi, geleneğin devamına katkı yapmaktadır. "Düğün olduğu zamanlar, düğün cemiyetinde, düğün evine vardığı zamanda... (Düğünlêde gülsün çocuklâ diye söylüyon. Düğünlerde aşka geldikçe sallarım böyle)"⁸⁹ "Düğün evinin kapısına vardın. Burası düğün evi. Düğün sahibı da oraya tikilir. Düğün sahibına metel atar."⁹⁰ "... gızlâ tabi bayram yerlênde düğünlerde erkeklê, sanki karşılıklı söyleşirlerdi. Ama daha biz u zaman çocuktuk."⁹¹ "Eskiden biz, kızlara böyle mâni atardık. Kibrit kutusunun içine mektup yazardık, mâni yazardık, atardık kızlara. Kızlar da bize işte mâni söylerdi. (Karşılıklı mâni söylendiği) çok eğlence, böyle kaynaştığı zaman olur. "Şu köyün oğlanları / Evlenemez açlıktan" dediği zaman, biz de onlara söyledik."⁹²

Kaynak kişi, erkeklerin mâni söylenmesi sırasında, ortama katkılarını ise şöyle aktarıyor: "Elli altmış sene evvel söylemişler kızlar oğrak tarlasında. Kadınlar söylemezdi. Nikahlı diye söyletmezlê gocalar... Erkekler söylemez. Bağırırılâ. Ohhoo! diye kızların arkasından."⁹³

Sonuç itibarı ile -kaynak kişilerin aktarımlarına göre- : Erkekler de mâni biliyorlar ve söylüyorlardı. (Bu mâniler dörtlükler halinde söylenebildiği gibi, kimi mânilerde ikişer dizelik karşılıklı

85 Hatice YILDIZ, Ezine-Körüktaş

86 Gülsüm YAYLA, Eceabat-Kocadere

87 Güldan YAMAN, Lapseki-Adatepe

88 Aynur DİKMEN, Ayvacık-Nusratlı-Hasanobası

89 Ahmet BADEM, Gelibolu-Karainebeyli

90 Ali KAYGIN, Ayvacık-Güzelköy

91 Gülsefa BULUT, Bozcaada İlçe Merkezi

92 Ahmet CAN, Gelibolu-Bolayır

93 Fatma ADANIR, Eceabat-Alçitepe

söyleyişler de görülmektedir.) Bir kısım mânilerde ise ortak kullanım söz konusudur. Bir mâni hem bayanlar hem de erkekler tarafından karşı cinsin adı söylenilerek de kullanılabilir.

Peki ne olmuştu da erkeklerin mâni söyleme durumu, süreç içinde zayıflamıştır? Dikkat edilirse, topluluk halinde yapılan ritüellerde, eğlencelerde erkeklerin, bayanlar ölçüsünde yer almadıkları görülmektedir. (Erkekler için, kına götürülürken ve düğün evine varılırken, mâni söylemek zorunluluğunun dışında, mâni söyleyecek bir alan kalmamıştır. Oysa bayanlarda -geleneksel yapı eski canlılığıyla korunamasa bile- devam ettirilmeye çalışılmaktadır.) Bu nedenle mâni söyleme geleneği, günümüzde kadınların tekeline girmiştir. "(Hidrellez'de) genci ihtiyarı hepsi toplar... Kadın kadına."⁹⁴ "Bu mâniler kına gecelerinde falan söylenir, Hidrellez'de yüsük çıkarırken söylenir."⁹⁵ "Örfene de yaparız. Örfenede herkes sırasında söyler."⁹⁶ "Yazın tarlaya gideriz, ordaki kadınlar işte birbirine şakalaşp mâni atarlar ki biz de onlardan duyarız. Kimi işte biz bi gurup olur kızlarla. Birbirimize mâniler söyleriz işte; gülüşürüz. Kimi ayıp gelir, abes gelir, kimisi de hoşumuza gider. Tabii sevdiğimizizin gönlünü yapmak için, güzel mânileri duyarız, ezberlemeye çalışırız. Ay ney idi? diye gene gene sorarız. Bu mânileri hâlâ söylüyoruz yani. İlle de yani bir tarladaki en fazla on kişi bi işçi olsun, biri biri çıkar; gene de söyler."⁹⁷ "Biz de tarlaya giderkê söyleriz."⁹⁸ Kadınların mânileri hafızalarında tutmalarının gerekçesi Hidrellez, kına gecesi gibi ritüeller, örfene gibi kadın ve/veya genç kızların yaptıkları eğlencelerdir. Kısacası mâniler (Ezine-Üvecik örneğinde tarlada çalışırken mâni söylendiğinin belirtilmesi istisnai bir durumdur) birtakım pratikler içinde tutunabildikleri ölçüde yaşayabilmişlerdir. Bu pratiklerin, günümüzde yapılabirlikleri sınırlanmaktadır (Daha önceleri saydığımız sanayi-tarım karşıtlığı nedeniyle).

Okuyucu haklı olarak şu soruyu sorabilir: Yazar, sürekli olarak sözel kültürün sönümlenmekte olduğuna vurgu yapıyor. Ancak bu denli ürün toplaması, geleneğin, yazarın dediği oranda sönümlenmediğinin bir göstergesi değil midir? Evet, soru haklı bir sorudur ve biz geleneğin, bir anda sönümlendiğini veya sönümleneceğini iddia edecek ölçüde, toplum bilimlerine aykırı bir

94 Meliha ÇOBAN, Merkez-Halileli

95 Güldan YAMAN, Lapseki-Adatepe

96 Feriha YILDIRIM, Yenice-Pazarköy

97 Nazlı ÖZCAN, Ezine-Üvecik

98 Gülbiye AYDOĞAN, Ezine-Üvecik

duruş gösterme çabası içinde değiliz. Genelde sözel kültürün, özelde ise mânî geleneğinin -elimizden geldiğince- son elli yıl içinde, bu döneme tanıklık eden insanların aktardığı bilgiler ışığında ve bugün elimizde derlenmiş halde bulunan malzemeye bakarak, geleceği için bir yorum yapmaya çalışılmaktadır.

Okuyucumuza malzemenin derleniş tekniğiyle ilgili biraz daha bilgi vermemiz, mânî söyleme geleneğinin günümüzdeki gücü hakkında daha aydınlatıcı olacaktır. Kitapta yer alan mânîlerin büyük çoğunluğu (%99.8'i) yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda kayıt altına alınmıştır. Ancak kayıt altına alınan malzemenin istisna oluşturmayacak kadar bir bölümü (belki %20'si) kaynak kişiler tarafından kağıda aktarıldıktan sonra alınmıştır. Kimi derlemelerde yazıya aktarma saatlerle ifade edilebilecek bir süre alırken, kimi derlemelerde kaynak kişilere bir hafta süre verilmiştir. Bununla birlikte -ezgili söyleyişler hariç- isimleri çok fazla geçen kaynak kişilerden derlenen mânîler, derlemecinin isteğinden önce defterlere kaydedilmiş mânîlerdir.

Bu durumda, mânîlerin toplumsal yaşantının içinde, olduğundan fazla yer aldığı gibi bir düşünce oluşmamalıdır okuyucuda. Ancak yine de, bu durum ister bizim isteğimizle, isterse kendiliğinden yazıya aktarılmış olsun, mânîlerin -sanılan sıklıkla söylenmese bile- toplumsal bir beğeniyle kabul gördüğünü -şimdilik- ortaya koymaktadır.

ÇANAKKALE MÂNİLERİNDE ORTAM - MÂNİ İLİŞKİSİ

Çalışmamızda geleneksel kültürün diğer yaratmalarında olduğu gibi, mânîlerin aktarımında da sorunlar olduğunu, bunun sonucunda bu geleneğin sönümlenmeye yüz tuttuğunu, geleneğin kaynak kişilerce -elden geldiğince ve umutsuzca- korunmaya çalışıldığını birkaç kez belirtmiştik. Mânîlerin ortaya çıkış ortamlarının yitirilmesinin yanında, dışarıdan gelen derleyicinin varlığı da, mânînin, kayıt altına alınma sürecinde, ortamda bulunanların çeşitli tepkiler vermelerine zemin hazırlamıştır.

Dış koşulların yanında, (mânîlerin doğal ortamının sınırlanması ve derleyicinin varlığı) mânînin verdiği iletiler, ortamda bulunanların birbirinden farklı tepkileri ortaya koymalarına neden olmuştur. Aşağıda, mânîler söylenirken, ortamda bulunanların gösterdiği tepkiler verilmektedir.

*İki tabak balım var / Biri yense biri var / İki yerde yarım var
/ Biri ölse biri var*⁹⁹ **(Gülüşmeler)**

*Kavanoz dolu reçel / Yedikçe iştah açar / Ağzım dilim söyle-
mez / Gönlümden neler geçer*¹⁰⁰ **X-Eski kurtlar! (Gülüşmeler)**

*Entarinin eni dar / Eninden ekledim yar / Sinema yollarında
/ Seni çok bekledim yar*¹⁰¹ **(Gülüşmeler)**

*Karyolamın demiri / Hükümetin beyleri / Halileli gençleri /
Kuru ekmek kemiri*¹⁰² **(Gülüşmeler)**

*Karadudu yemeli / Dibinde eğlenmeli / Bu bekarlık çekil-
mez / Kasımda evlenmeli*¹⁰³ **(Gülüşmeler)**

*Halileli minaresi / Otuz iki basamak / Seninle dalga geçtim
/ Anlamadın be salak*¹⁰⁴ **(Gülüşmeler)**

*Harman yeri yarıldı / Kaynana bana darıldı / Darılırsan da-
rıl kaynana / Oğlun bana sarılısın*¹⁰⁵ **(Gülüşmeler)**

*Yamaçta yılan yatar/Guyruğuna diken batar/Şu kurşunlu
oğlanları/Eşşek gibi yan yatar*¹⁰⁶ **(Gülüşmeler)**

*Şu Kurşunlu camisi / Yanıyor löküs gibi / Şu Kurşunlu oğ-
lanları / Bakıyor öküz gibi*¹⁰⁷ **(Kaynak kişi gülüyor)**

*Tarlanın tezeklisi / Gızın bebeklisi / Gelmiş beni istiyor /
Bayrın sümüklüsü*¹⁰⁸ **(Gülüşmeler)**

*Tiyareler kanatlı / Kızlar elma yanaklı / Oğlanları sorarsan
/ Maymun suratlı*¹⁰⁹ **(Gülüşmeler)**

*Fırın üstünde kürek / Kürek üstünde çörek / Asıralan gızları
/ İki tenesi bi çeyrek*¹¹⁰

X- Uyy, Allah cezanı versin.

*Kapında kulun olsam/Sırtında çulun olsam / Hak muradımı
verdi / Tez elden gelin olsam*¹¹¹ **(Kaynak kişi gülüyor.)**

99 Meliha ÇOBAN, Merkez-Halileli

100 Meliha ÇOBAN, Merkez-Halileli

101 Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

102 Selime ÖZDEMİR, Merkez-Halileli

103 Meliha ÇOBAN, Merkez-Halileli

104 Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

105 Aynur ÇARIKÇI, Bayramiç-Kurşunlu

106 Bircan IŞIK, Bayramiç-Kurşunlu

107 Bircan IŞIK, Bayramiç-Kurşunlu

108 Aynur ÇARIKÇI, Bayramiç-Kurşunlu

109 Aynur ÇARIKÇI, Bayramiç-Kurşunlu

110 Ayşe ÖZKAN, Ezine-Hisaralan

111 Hayriye ÖZTÜRK, Ezine-Kemallı

*Karanfilim üç budak / Öpüverdim şıpidak / Kör olası gayna-
nam / Geliverdi tapıdak¹¹² (Kaynak kişi gülüyor.)*

*Kemallı'da kuyu var / Ne bulanık suyu var / Kemallı kızları-
nın / Gece kaçma huyu var¹¹³ (Kaynak kişi gülüyor.)*

*Tavaklı yolu bayır / Gülü dikenden ayır / Sevdalara düşmü-
şüm / Yanıyorum cayır cayır¹¹⁴ (Kaynak kişi gülüyor.)*

*Gemi gelir yanaşır / İçi dolu çamaşır / Fıranlı'nın kızları /
Koca diye ağlaşır¹¹⁵ (Gülüşmeler)*

*Camiler yapılıyor / Yapılıp yıkılıyor / Gönder yarım resmini
/ Çok canım sıkılıyor¹¹⁶ (Gülüşmeler)*

*Oğlan ordan bakıyor / Sümükleri akıyor / Topla oğlan sü-
münü / Kızlar sana bakıyor¹¹⁷ (Gülüşmeler)*

(Kaynak kişi kocasına sesleniyor: Sana söylüyom şimdi)

*Oğlanın adı Recep / Tarlası dolu böcek / Receb'e giden kızlar
/ İpekliler giyecek¹¹⁸ **Hiç de bulmadım! (Kaynak kişi, söyle-
diği sözlere kahkahayla gülüyor.)***

*Gemi gelir yanaşır / İçi dolu çamaşır / Kocadere oğlanları /
Karı diye ağlaşır¹¹⁹ (Gülüşmeler)*

*Karakoyun yapağsı / Ben onu dider miyim / Oğlan sen ço-
banmışsın / Ben sana gider miyim¹²⁰ (Kahkahalar) **Hepimiz ço-
bana gittik!***

*Karanfil hastasıyım / Sümerbank basmasıyım / Anne dok-
tor istemem / Ben erkek hastasıyım¹²¹*

X- Terbiye!

*Mendilimin yeşili / Ben kaybettim eşimi ...**(Kaynak kişi
okumayı kesip gülmeye başlıyor) "Ben okumuyum... Ay oku-
yamam bunu." (Kaynak kişinin bu tavrı üzerine, mâniyi der-
leyici okumak zorunda kalıyor.)** Eşime yan bakanın / ...erim
geçmişini¹²²*

112 Hayriye ÖZTÜRK, Ezine-Kemallı

113 Makbule ÖZER, Ezine-Kemallı

114 Makbule ÖZER, Ezine-Kemallı

115 Nahide DİNÇKAL, Ezine-Körüktaş

116 Hatice YILDIZ, Ezine-Körüktaş

117 Gülsüm YAYLA, Eceabat-Kocadere

118 Gülsüm YAYLA, Eceabat-Kocadere

119 Gülsüm YAYLA, Eceabat-Kocadere

120 Selime Sim, Eceabat-Kocadere

121 İlkay COŞKUN, Eceabat-Kumköy

122 Venhar BALTA, Lapseki-Yenice

(Kaynak kişi –belki de derleyicinin varlığı nedeniyle- deftere kaydedilmesinde sakınca görülmeyen mâninin okunmasını reddettiği halde, derleyicinin mânîyi tamamlamasından sonra, o ve ortamda bulunan on-on beş kız, kahkaha ile gülüyorlar.)

Gökte uçan kelebek / Kanadı benek benek / Babam beş bin dedikçe / Sayamadı pezevenk¹²³ **(Kahkahalar)**

Köprü altında buzlar / Tombul memeli kızlar / Memesinden ısırđım / Halen dişlerim sızlar¹²⁴ **(Kahkahalar)**

Avlu dibinde kavak/Sallanır salak salak / Oğlanlarla konuşmak / Namaz kılmaktan sevap¹²⁵ **X- Namaz kılmaktan sevapmış. (Gülüşmeler)**

Zeytinyağı olamazsın / Pişiyeye doyamazsın / Kırma benim galbimi / Yeniye bulamazsın¹²⁶ **(Kaynak kişi, derleyicinin varlığı nedeniyle, utanarak gülüyor.)**

Uçağın penceresi / İçindedir çerçevesi / Şu Güzelköy gençleri / Bulaşık tenceresi¹²⁷ **(Kahkahalar)**

Altını ezdireyim / Gerdana dizdireyim / Cep aynası değilsin / Cebimde gezdireyim¹²⁸ **(Kaynak kişi, utancından gülme krizine tutuluyor.)**

...değirmen kofası / Yeni dermân ovası / Antika şalvarın içinde / Yavrulu kuşun yuvası¹²⁹

X- Ayıp değil u be!

Damdan dama ip gerdim / İpekli mendil serdim / Pezevenğin oğlunu / Candan çiğlerden sevdim¹³⁰

X- (Kaynak kişiyi uyarıyor:) Banda alıyo!

Bahçelerde ısırđan / Gavur musun Müslüman / Gel bi kere öpeyim / Valla billa ısırđmam¹³¹ **(Kahkahalar)**

Dağda tavşan koşamaz / Akıllılar yaşamaz / Aklı olan pezevenk / Garısını boşamaz¹³² **(Kahkahalar)**

123 Sebahat SARI, Lapseki-Subaşı

124 Faize BİNGÜL, Lapseki Şen Mahalle

125 Nurhan ZORLU, Ayvacık-Tamış

126 Döndü ŞEN, Ayvacık-Güzelköy

127 Ebru KAYGIN, Ayvacık-Güzelköy

128 Şerife ALBAY, Çan-Küçükpaşa

129 Nefise TUTAR, Ezine-Yeniköy

130 Nazife ŞAHİN, Lapseki-Adatepe

131 Mevlidiye KARABURUN, Bayramiç-Akpınar

132 Nursen ADIYAMAN, Eceabat-Alçıtepe

*Ah emiri emiri / Kayaların demiri / Alçitepe oğlanları / Kuru ekmek kemiri*¹³³ **X- Ayy! Oğlanlâmızı kötülüyüz.**

*Eceabat'ta kuyu var / Ilıcacık suyu var / Eceabat kızlarının / Gece kaçma huyu var.*¹³⁴ **(Kaynak kişi kısık sesle, mâninin -bilmediği- ilk söyleyicisi hakkında konuşuyor:) Vay ulan, vay! Pezevenge bak!**

Yapay ortamda gerçekleştirdiğimiz mâni derlemelerinde, derleyicinin ve ses kayıt cihazının varlığından dolayı tepki verilebildiğini, ortamda bulunanların -mâninin anlamı nedeniyle- kaynak kişiye yönelik tepkilerini de gözlemlene olanağını bulduk. Bunun yanında mânileri sunan kaynak kişilerin, söyledikleri mâniler ve bu mânilerin -bilmedikleri- yaratıcıları hakkında yapmış oldukları değerlendirmeleri kayıt altına aldık.

Kaynak kişilerin ve ortamda bulunanların mâni sunumunda gösterdikleri ana tepki: Gülme/ gülüşmedir. Bu kimi zaman, derleyicinin varlığı nedeniyle, utanma sonucu -genellikle kaynak kişide- ortaya çıkan bir gülme haliyken, çoğu zaman ortamda bulunan kişilerin topluluk halinde gülüşmeleri, mâninin anlamının yaptığı çağrışımlar nedeniyledir. Karşıt cinslerin birbirlerini alaya aldıkları mâniler ile cinsel çağrışımlı mânilerde -kimi zaman ortamda bulunan bir kişinin müdahalesine rağmen- gülmenin şiddeti artarak, kahkaha boyutuna varmaktadır. Gülüşme eylemi, bir taraftan topluluğun beğenisini ortaya koyarken, diğer yandan da topluluğun, ortamın yapaylığını dengelemeye çalışmasının ürünüdür.

133 Nursen ADIYAMAN, Eceabat-Alçitepe

134 Nursen ADIYAMAN, Eceabat-Alçitepe

MÂNİLER

1. (*Lapseki-Subaşı*¹)

Bugün günlerden cuma
Perdeyi kaldır cama
Kulaklarım çınılıyo
Yar mı andı acaba

2. (*Ayvacık-Babakale*²)

Mavi bohça açacağım
Oğlan sana kaçacağım
Oğlan haberin olsun
Başına iş açacağım

3. (*Lapseki-Karaömerler*³)

Masa üstünde bıçak
Ağbim kız kaçıracak
Kaçırma abi kızı
Ünal dükkan açacak

4. (*Lapseki-Adatepe*^{4,5})

Karanfilim üç çatal
Üçü de ayrı açar
Kara gözlü yarimi (yarımı)
Mavi gömlekler açar⁴ / Beyaz gömlekler açar⁵

5. (*Gelibolu-Koruköy*⁶)

Kolumdaki sahate
Nacar diyorlar Nacar
Ben o yare gidersem
Açmayan güller açar

6. (*Ayvacık-Balabanlı*⁷)

Çayır damı alçacık
Buğdayın sarı kılçık
Al bohçayı kaçalım
Ayvacık yolu açık

* Numaralar, kaynak kişi listesindeki adları karşılarlar

7. (*Ayvacık-Babakale*²; *Gelibolu-Bolayır*⁸; *Çan-Maltepe*⁹)

Gemi gelir açıktan² / Arabam gelir taşlıktan⁸ / Kamyon gelir taşlıktan⁹

Balık yenmez kılçıktan² / Dingil çıktı başlıktan^{8,9}
Babakale oğlanları² / Şu köyün oğlanları^{8,9}
Evlenemez açlıktan^{2,8,9}

8. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Tüfeğim dolu saçma
Gel yarım benden kaçma
Yedi yerde yaram var
Bir yara da sen açma

9. (*Yenice-Gündoğdu*^{11, 11})

Gördüm yarin yüzünü^{11,11}
Güneş nurunu saçtı^{11,11}
Karanlıklar hep kaçtı^{11,11}
Ruhumda bahar açtı¹¹ / Ruhuma bahar açtı¹¹

10. (*Ezine-Üvecik*¹²)

Atım atım kır atım
Geliyor adım adım
Gündüz gelme gece gel
Çıkmasın benim adım

11. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)

Oğlan gider oduna
Metin derler adına
Biz Metin'e kız bulduk
Nurcan derler adına

12. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ayvacık-Güzelköy*¹⁴; *Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵)

Ayakkabım bağcıklı² / Mektup yazarsan yarım^{14,15}
Bağla sevgilim bağla² / Beyaz kurdale (kurdele) bağla^{14,15}
Ben yazarken ağladım^{2,14,15}
Sen de okurken ağla^{2,14,15}

13. (*Lapseki-Şen Mahallesi*¹⁶; *Bayramiç-Akpınar*¹⁷)

Ayakkabımın bağcığı çözüldü¹⁶ / Ayakkabımın bağı¹⁷
Bağla sevgilim bağla¹⁶ / Bağla yarım bağla¹⁷
Yarın ayrılık günü¹⁶ / Senden başkasına varırsan¹⁷
Ağla sevgilim ağla¹⁶ / Ağla yarım ağla¹⁷

14. (Eceabat-Alçıtepe^{18,19}; Yenice İlçe Merkezi^{20*})

Kulağındaki küpeler¹⁸ / Kulağımda küpeler¹⁹ / Kulağımdaki küpeler²⁰

Altın değil parlamaz¹⁸ / Elmas değil parlamaz^{19, 20}

Ver anne sevdiğimi¹⁸ / Ver anne sevdiğime^{19, 20}

Kendi düşen ağlamaz^{18, 19, 20}

15. (Lapseki-Umurbey²¹)

Ben mâniyi sallarım

Nazlı yare yollarım

Eğer yarım gelmezse

Oturup ağlarım

16. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Başımdaki tülbente

Yıkar yıkar bağlarım

Konuştüğümüz yerlere

Bakar bakar ağlarım

17. (Çan-Şerbetli²²; Yenice-Gündoğdu²³)

Şu dağlar ulu dağlar^{22, 23}

Etekleri buz bağlar^{22, 23}

Yarım askere gitti²² / Yarım asgerek gitmiş²³

Kalbim durmaz kan ağlar²² / Gözlerim durmaz ağlar²³

* Kaynak kişi mâniyi, iki farklı ezgi ile söylemiştir.

18. **(Lapseki-Subaşı¹;Lapseki-Adatepe^{25,25,*};Lapseki-Yenice^{31,31,*}; Bayramıç-Kurşunlu^{15, 29}; Eceabat-Alçıtepe^{18,18**}; Eceabat-Kocadere³²; Eceabat-Behramlı²⁴; Ezine-Körüktaş²⁶; Bayramıç-Akpınar^{27,27,**}; Ayvacık-Güzelköy²⁸; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)*

Gemi gelir yanaşır^{1, 15, 18, 18, 24, 25, 25, 26, 27, 27, 28, 29, 30, 31, 31, 32}

İçi dolu çamaşır^{1, 15, 18, 18, 24, 25, 25, 26, 27, 27, 28, 29, 30, 31, 31, 32}

Subaşköy'ün kızları¹ / Bizim köyün kızları^{15, 29, 30} / Şu Alçıtepe^{***} kızları¹⁸ / Alçıtepe oğlanları¹⁸ / Bu Behramlı kızları²⁴ / Şu Lapseki kızları²⁵ / Fıranlı'nın kızları²⁶ / Akpınar'ın kızları²⁷ / Şu Güzelköy kızları²⁸ / Bu dünya erkekleri^{31,31} / Kocadere oğlanları³²

Koca diye (deye) ağlaşır^{1, 15, 18, 25, 25, 26, 27, 28, 29, 30} / Kız diye ağlaşır¹⁸ / Recep için ağlaşır²⁴ / Kadın diye ağlaşır²⁷ / Nigar diye ağlaşır³¹ / Yeniceköy diye ağlaşır³¹ / Karı diye ağlaşır³²

19. *(Lapseki-Subaşı³³; Yenice-Çınarcık^{****})*

Tülbendimin sarısı³³ / Sarı çember sarısı

Şu başımın ağrısı³³ / Vay başımın ağrısı

Elle yarım başımı^{33,-}

Belki geçer ağrısı^{33,}

20. *(Çan-Karadağ³⁴)*

Martinim omzumda

Leleler boğazımda

Uyurmuşum uyandım

Gül memeler ağzımda

21. *(Merkez-Özbek³⁵)*

Karanfilim siyahtır

Acı bana günahtır

Senin bu ettiklerin

Benim için bir ahtır

* Bkz: 752 numaralı mânî

** Dikkat edilirse, aynı kaynak kişinin dahi "benzeş" (varyant) mânîleri söyledikleri görülecektir. Benzeş anlatılarının varlığı bir yandan geleneğin yaygınlaştığını gösterirken, öte yandan benzeşlerdeki eksiklikler (hece sayısı, kafiye, anlam yönlerinden) ise geleneğin tükenmekte olduğunu ortaya koyar.

*** Daha önceden belirttiğimiz gibi yer ve kişi adları, mânînin hece sayısında aksaklıklara neden olabilir. (Anlatının mekan olarak yerelleşmesi ile ilgili olarak bkz. Ömer Gözükızıl, "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", Türk Halk Kültürü Araştırmaları 2001, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara : 2006, s. 85-129.

**** Çınarcık Köyü'ne ait mânîlerin derlenmesinde, derleyici, kaynak kişilerle yüzyüze görüşmek imkânı bulamamış, bu nedenle de kaynak kişi isimlerinin belirlenmesi mümkün olamamıştır.

22. (*Yenice-Hacıyusuflar*^{36, 36})

Giderim yolum ırak³⁶ / Gidiyom /³⁶
 çalılara³⁶ / Başkalar (?) çalılara³⁶
 Sevdig sevdiğ ayrıldık³⁶ / Sevip sevip ayrıldık³⁶
 Vay bizim akıllara^{36, 36}

23. (*Lapseki-Yenice*³¹; *Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Kara üzüm salkımı³¹ / Siyah üzüm salkımı³⁷
 Yar sen aldın aklımı³¹ / Yar urada saklı mı³⁷
 Ya verin yavuklumu³¹ / Verin benim yarımı³⁷
 Ya aldırın aklımı³¹ / Zay edicem aglımı³⁷

24. (*Ayvacık-Koyunevi*³⁸)

Tenekede katıran
 Sensin beni batıran
 Utanmadan istiyor
 Babam ile akıran

25. (*Eceabat-Kumköy*³⁹)

Masa üstünde bıçak
 Sanki beni vuracak
 Çok konuşma kaynana
 Oğlun beni alacak

26. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Kaynanamın nesi var
 Bir yamalı bezi var
 Oğlu da onu satacak
 Bana bilezik alacak*

27. (*Çan-Küçükpaşa*^{40, 41})

Koca sini alaylı
 İçi dolu saraylı
 Bu alayı sorarsan
 Gelinlerin alayı

* Kaynak kişi, kaynanalar hakkında söylediği mânileri, obalarında öğretmenlik yapan ve okul müsameresinde bu mânileri öğrencilerine öğreten bir kişiden aldıklarını belirtmektedir. (Okuyucu, mânideki anlam bütünlüğü ve kafiyeye şemasının farklılığına dikkat etmelidir)

28. (Yenice-Çınarcık)

Bahçelerde patlıcan
Ben askere yazılıcam
Ben askerden gelince
Orta boylu kız alcam

29. (Lapseki-Yenice³¹; Ezine-Üvecik⁴²)

Tarladan gel tarladan^{31, 42}
Altınları parlatan^{31, 42}
Bir kutu podra değil mi³¹ / Bir top çiçek değil mi⁴²
Oğlanları anlatan^{31, 42}

30. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹; Lapseki-Umurbey⁴³; Yenice-Çınarcık)

Asmadan üzüm aldım^{19, 43, -}
Sapını uzun aldım^{19, -} / Sapını uzun saldım⁴³
Gel yarım konuşalım^{19, -} / Gel yarım buluşalım⁴³
Annemden izin aldım^{19, 43, -}

31. (Ezine-Üvecik⁴⁴; Bayramiç-Akpınar⁴⁵)

İstanbul'dan gelirken⁴⁴ / Denizin kenarından⁴⁵
Bir teneke kum aldım^{44, 45}
Utanmadın mı be âret⁴⁴ / Aşk olsun arkadaşım⁴⁵
Ben bıraktım sen aldın^{44, 45}

32. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Çeşmenin yalağına
Sabun koydum aldın mı
Sen o kıza bakarken
Benden izin aldın mı

33. (Gelibolu-Koruköy⁴⁶)

Beyaz giyme tanırılar
Seni yolcu sanırlar
Zaten bende tali' yok
Seni benden alırlar

34. (Lapseki-Yenice³¹; Ayvacık-Süleymanköy⁴⁷)

Alçacık vişne dâli³¹ / Bahçede erik dâli⁴⁷
Altında aslan Âli³¹ / Altında yeşil hali⁴⁷
Sen yarime kavuştun³¹ / Hasretime kovuştun⁴⁷
Ya Muhammed ya Ali^{31, 47}

35. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸)

Pamık topliyoz pamık
Daldan mı yapraktan mı
Yarım (?)* bizim ayrılık
Guldan mı Allah'tan mı

36. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Sofraya koydum meyve
Beş armut beş elma
Kurban olayım Allah'a
Beni al eşimi alma

37. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Boynumdaki altının¹⁹ / Boynumdaki armalı⁴⁹
Kıyılarını sırmalı¹⁹ / Ortasından yamalı⁴⁹
Mert oğlan delikanlı¹⁹ / Benim bildiğim merd deliganlı⁴⁹
Sevdiğini almalı^{**19, 49}

38. (*Ezine-Üvecik*¹²)

Entarimin gülleri
Sarı olsun solmasın
Sevdiğimin annesi
Beyenmezse almasın

39. (*Lapseki-Beyçayır*⁵⁰)

Bahçelerde pırasa
Yaprağına kar yağsa
Bu hafta tellal bārsa
Herkez yarini alsa

40. (*Ayvacık-Balabanlı*⁵¹)

İrafta portakalsın
Lafımız burda kalsın
Söyle Mehmet babana
Bir okka helva alsın

* (?) işareti, bant çözümlenmelerinde, tam anlayamadığım kelimelerin yanına konulmuştur.

** Okuyucu benzeş mânilerdeki, kafiye yapılanmasındaki farklılığa dikkat etmelidir: abcb / aaba

41. (*Lapseki-Yenice*³¹; *Ayvacık-Çamköy*³⁷; *Ezine-Kemallı*⁵²)
Kara üzüm salkımda^{31, 52} / Siyah üzüm salkımda³⁷
Yeşil yaprak (yaprag) altında^{31, 37} / Yapracağının altında⁵²
Esti yarın sevdası³¹ / Benim bi sevdiğim vâ³⁷ / İlk yarimin sevdası⁵²
Can evimin (evimiñ) altında^{31, 37, 52}
42. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Dereye indim ancak
Elimde yeşil sancak
Ne kız oldum ne gelin
Ateşte yandım ancak
43. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Lapseki-Umurbey*²¹; *Lapseki-Subaşı*⁵³)
Tülbentimi yıkadım¹¹ / Yaş nane kuru nane^{21, 53}
Niye kuruttun anne¹¹ / Bak ne diyorum anne²¹ / Bak ne
söylüyor anne⁵³
Sevdiğime vermicen de¹¹ / Sevdiğime vermeyecektin²¹ /
Sevdiğime vermezsen⁵³
Niye büyüttün anne¹¹ / Neden doğurdun anne²¹ / Ölme de
sürün anne⁵³
44. (*Lapseki-Subaşı*⁵⁴)
İn dereye dereye
Derelerin nanesi
Beğenmezse almasın
Sevdiğimin annesi
45. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸; *Eceabat İlçe Merkezi*⁵⁵)
Alçitepe minaresi¹⁸ / Gelibolu minaresi⁵⁵
Yanıyor idaresi^{18, 55}
Oğlan beni seviyor¹⁸ / Oğlu beni seviyor⁵⁵
Ne karışır annesi^{18, 55}
46. (*Eceabat-Kumköy*⁵⁶)
İzmir'e giderken
Buldum dikiş iğnesi
Gidecekmişim gibi
İstemiyor annesi

47. (Lapseki-Subaşı³³)

Kırmızı araba geliyor
Dalların arasından
Yarım şapka sallıyor
Demet arabasından

48. (Bayramiç-Akpınar²⁷)

Entarisi sarıdan
Düğmeleri sıradan
Başka bir sevdiğin varsa
Ben çıkarım aradan

49. (Yenice-Seyvan⁵⁷)

Haydi gidelim yarım
Biga'ya sinamaya
Ne zaman geleceğiz
İkimiz bir araya

50. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

İn deriyi dereye
Derenin taşlarına
İnsan aşığı olur mu
Okul arkadaşına

51.(Ayvacık-Çamköy³⁷)

Deñizin dalgasına
Yapıştım arkasına
Alacağıni bileydim
Giderdim arkasına

52. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Bana mektup yazarsan
Koy kibrit kutusuna
Bizim yoldan geçersen
At evin arkasına

53. (Lapseki-Subaşı³³)

Mezarlık arkasında
Pembe gül yakasında
Ben yarime acırım
Yüz koyun arkasında

54. (Ayvaccık-Çamköy^{37, 58})

Dağların arkasından³⁷ / Şu dağlar arkasından⁵⁸
Öldüm yar sevdasından^{37, 58}
Alacağnı bileydim^{37, 58}
Giderdim arkasından^{37, 58}

55. (Ezine-Üvecik^{10, 44})

Kaşları çatık çatık¹⁰ / Kaşların çatık çatık⁴⁴
Bana laf atma artık¹⁰ / Laf atma bana artık⁴⁴
Dünya güzeli olsan^{10, 44}
Kalbimde yoksun artık¹⁰ / Yoksun kalbimde artık⁴⁴

56. (Eceabat-Alçitepe¹⁹)

Askere bak askere
Cebi dolu teskere
Elimde olsaydı yar
Yollar mıydım askere

57. (Ezine-Üvecik¹²; Eceabat-Alçitepe¹⁸; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Ayvaccık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Entarisi al basma^{12, 18, 20} / Al entari al bana³⁰
Alıp duvara asma^{12, 18, 20, 30}
Sen benimsin ben senin^{12, 18, 20, 30}
Her lafa kulak (gulak) asma^{12, 20, 30} / Her habe kaldı osma^{*18}

58. (Eceabat-Alçitepe¹⁹)

Masa üstünde kaşık
Hepsi de bulaşık
Biz yarimle ikimiz
Hem sevgili hem aşık

59. (Eceabat-Alçitepe⁵⁹)

İN dereye dereye
Dere taşlıklarına
Ben yarimi bıraktım
Benden aşıklarına

* Kaynak kişi, mâniyi kağıttan okuduğundan, yazıyı okuyamayınca (geleneğin hakkında bilgi sahibi de olmadığından) son dize hatalı kalıyor; mâniyi düzeltmiyor.

60. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

Galeden indim aşşā
 Topladım arpa başā
 Giz Allah'ı seversen
 Sıyrır pantulu aşşā

61. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Kara kara kargalar
 Kara dudu kagalar
 Benim bir sevdiğim var
 Çifte göbek atarlar*

62. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Motor geliyor motor
 Tekerleği patlasın
 Benim yarım ordaysa
 Hemen yere atlasın

63. (*Lapseki-Subaşı*¹; *Ezine-Üvecik*^{61, 61})

Kızın adı Gülfatma^{1, 61, 61}
 Gülün (gülin) dibinde yatma^{1, 61, 61}
 Utanıyorum yarım¹ / Rica ederim yarım^{61, 61}
 Bana yolda laf atma¹ / Yolda bana laf atma^{61, 61}

64. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Kaynanayı n'apmalı
 Kaynar kazana atmalı
 Yandım Allah dedikçe
 Altına odun atmalı

65. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*⁶²)

Kaynanayı n'apmalı
 Merdivenden atmalı
 Paldır küldür inerken
 Arkasından göbek atmalı

* Mânideki kafiye bozukluğu ile anlam bozukluğu örtüşmektedir. Son dizinin son kelimesi, bu mânîye sonradan monte edilmiş olduğu izlenimini vermektedir.

66. (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Odam kireç tutmuyor
Biraz kum katmayınca
İçim rahat etmiyor
Yare laf atmayınca

67. (Lapseki-Umurbey⁴³; Eceabat-Behramlı⁶³)

Kabaklar köken attı⁴³ / Bostanlar köken attı⁶³
Yılanlar yola yattı^{43, 63}
Kör olası annem⁴³ / Ne talihsiz annem var⁶³
Beni gurbete attı^{43, 63}

68. (Lapseki-Adatepe²⁵; Lapseki-Şen Mahalle⁶⁴; Ayvacak-Güzelköy⁶⁵)

Gökte uçan kırlangıç²⁵ / Havalarda kırlangıç⁶⁴ / Gökte uçan
kırlangıçlar⁶⁵
Kanadı ayrıç ayrıç²⁵ / Kanadı ayrık ayrık⁶⁴ / Kanadı karış karış⁶⁵
Beni yarimden ayıran^{25, 64} / Beni yarimden ayıranlar⁶⁵
Kan kussun avuç avuç^{25, 64, 65}

69. (Ayvacak-Babakale²; Ayvacak-Koyunevi³⁸; Ayvacak-Süleymanköy⁶⁶;
Lapseki-Beyçayır⁵⁰; Ezine-Üvecik⁶⁷)

Karanfilim kırk budak^{2, 38, 66} / Merdivenim kırk ayak^{50, 68}
Kırkına vurdum (furdum-vudum) dayak^{2, 50, 66, 67} / Kırkına
koydum dayak³⁸
Yar aklıma gelince² / Yar kapıdan girince³⁸ / Yarı gördüğüm
yerde⁵⁰ / Yarin geliyor deseler⁶⁶ / Ben bu sabâ yarımı gödüm⁶⁷
Ne el tutar ne ayak^{2, 38, 50} / Koşarım yalın ayak⁶⁶ / 'Em el tutar 'em
ayak⁶⁷

70. (Gelibolu-Kuruköy⁶; Bayramiç-Akpınar¹⁷; Lapseki-Subaşı³³; Yenice-
Kuzupınar^{48-68*}; Biga-Bezirganlar⁶⁰; Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁶⁹)

Ayna attım çayıra^{17, 33, 60} / Ayna dutdum çayıra⁴⁸⁻⁶⁸ / Ayna çaktım
bayıra^{**6} / Karanfilim budama^{***69}
Şavkı (şavğı) vurdu (furdı) bayıra^{17, 48-68, 60} / Şevki vurdu çayıra⁶ /
Güneş vurdu bayıra³³ / Sefa geldin odama⁶⁹
Bizi kul ayıramaz^{17, 33} / Ben yarimden ayrılmam⁶⁰ / Seni benden
beni senden⁶⁹ / Golla.... /⁴⁸⁻⁶⁸
Meğer ölüm ayıra^{17, 33} / Meğer Allah ayıra⁴⁸⁻⁶⁸ / Anca ölüm
ayıra⁶⁹ / Belki (?) düşman ayıra⁶⁰

* Bir mânî, aynı anda birden fazla kişi tarafından birlikte söyleniyorsa, bunu (-) ile belirteceğiz.

** Bu mânînin son iki dizesi, kaynak kişi tarafından hatırlanamamıştır.

*** Mânînin ilk iki dizesi ile son dize farklı kafiyeleştirilmiştir. İlk iki dize, başka bir mânîden alınmış olmalıdır. (Geleneğin zayıfladığına bir kez daha vurgu yapılmaktadır.)

71. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Hayır gün görmesin
Beni sevdiğimden ayıranlar*

72. (*Ezine-Hisaralan*⁷¹)

Gökte yıldız sayılır mı
Allah bizi kayırır mı
İki gönül bir olunca
Zalim felek ayırır mı

73. (*Yenice-Hacıyusuflar*^{36, 36})

Uzun uzun susağlar^{36, 36}
Üstündedir (?) masalar^{36, 36}
Çok gonuştuk sevdiğim³⁶/ Çok gonuştug** a yarım³⁶
İlla (?) (ille) ayırmasalar

74. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Bayramiç-Akpınar*²⁷; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Çamköy*⁵⁸; *Lapseki-Subaşı*⁵³; *Ezine-Körüktaş*⁷²)

Boynumdaki (boynumdâki) altını^{11, 19, 27, 30, 53, 63, 72} / Boynumdaki
armanın⁵⁸ / Boynumdaki altınımı⁶⁵
İpinden ayırmayın^{11, 27, 30, 53, 58, 65, 72} / Şeridinden ayırmayın¹⁹ /
Şiritten ayırmayın⁶³
Vurun öldürün beni^{11, 19, 27, 30, 63, 65, 72} / Vurun beni öldürün^{53, 58}
Yarimden ayırmayın^{11, 19, 27, 30, 53, 58, 63, 65, 72}

75. (*Lapseki-Umurbey*^{***})

Tabakası aynalı
Şu oğlana varmalı
Oğlan fazla istemem
Otuz tane aynalı

* "bozanlar" kelimesi ile biten mâni ile birlikte değerlendirilmesinde yarar vardır.

** Kaynak kişi ortamın yapaylığı nedeniyle, standart ağız özelliklerini göstermekte zorlanmaktadır. Bu hemen tüm derleme ortamlarında karşılaştığımız bir sorundur. Konu ile ilgili bkz: Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tesbitler, Öneriler adlı makalem.

*** Yerleşim yeri üstündeki " - " işareti, mâni söyleyicisinin adının belirlenemediği durumlar için kullanılmıştır.

76. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Fasulyeler kırık kırık
Ağlarım yanık yanık
Neden ağlıyorsun dersin
Falda çıktı ayrılık

77. (Lapseki-Subaşı^{33, 54})

Entarisi aktandır^{33, 54}
Ne gelirse Hak'tandır^{33, 54}
Benim sararıp solmam³³ / Gül benizin sarısı⁵⁴
Sevip ayrılmaktadır³³ / Yardan ayrılmaktadır⁵⁴

78. (Gelibolu-Yüllüce⁷³)

Susam yolarım susam
Yolsam da yurulmasam
Kara gözlü yarimden
Ölsem de ayrılmasam

79. (Ezine-Üvecik¹²)

Mandaları sat baba
Bana altın yap baba
Eger altın yapmasan
Evladın yoktur baba

80. (Lapseki-Umurbey²¹; Biga-Bezirganlar⁶⁰; Eceabat-Behramlı⁷⁴;
Merkez-Halileli⁷⁵; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶; Ezine-Kemallı⁷⁸; Ezine-Yeniköy⁸⁰;
Bayramiç-Akpınar⁷⁷; Ayvacı-Bademli⁷⁹)

Karanfili budama²¹ / Karanfilim (karenfilim) budama^{60, 74, 75, 76,}
^{77, 78, 79} / Karanfilsin budama⁸⁰

Sefa geldin odama^{21, 60, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80}

Hakikatlı (hakikatli) yar isen^{21, 74, 77} / Alıcaksan al beni⁶⁰ / Beni
ister dilersen⁷⁵ / Hayırlı bir yar isen⁷⁶ / İster dilersen beni⁷⁸ / Sen de
beni seversen⁸⁰

Dünür gönder babama^{21, 74} / Dünür (dünür) yolla babama
(bubama)^{60, 75, 76, 77, 78, 80}

81. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Ayva toplarım dalından
Ben severim canımdan
Sen de beni seversen
İstet beni babamdan

* Bu benzeşin son iki dizesi eksiktir.

82. (Ayvacic-Çamköy^{37, 58})

Dağıdır dağıdır³⁷ / Dağıdır da dağıdır⁵⁸

Dağı duman dağıdır^{37, 58}

Girsem yarın gucağna³⁷ / Girsem yarın koynuna⁵⁸

Belki cennet bağıdır^{37, 58}

83. (Bayramiç-Kurşunlu^{29, 15-29})

Küp (küb) içinde kavurma

Kız saçını savurma

Her gördüğün güzele

Yarım diye bağıрма

84. (Eceabat-Behramlı⁶³)

Tüp üstünde kavurma

Kız fistanını savurma

Şimdi yanına gelirsem

Anne diye bağıрма

85. (Ezine-Kemallı⁵²)

Karanfil haşlanır mı

Dibi gümüşlenir mi

On beşinde yar sevdim

Ellere bağışlanır mı

86. (Gelibolu-Evreşe⁸¹)

Karşıda koca tarla

Parla sevdiğim parla

Sana mektup gönderdim

Kareleri sen bağla

87. (Lapseki-Yenice³¹)

Bağa vardım bademe

Kömür gözlüm ayleme

Benden sana fayda yok

Bana gönül bayleme

88. (Lapseki-Şen Mahalle¹⁶)

Pembe çember bağlama

Benim için ağlama

Ben buralı değilim

Bana gönül bağlama

89. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁸²)

Et yedim ellerim yağlı
Tabancam belimde bağlı
Kız seni alıp kaçacağım
Askerlik bana bağlı

90. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Lapseki-Subaşı*³³)

Gemi geldi rıhtıma¹⁰ / Geldi gemi rıhtıma³³
Niyet çektim ahtıma¹⁰ / Nihayet çektim ahtıma³³
Ne talihsiz başım var^{10, 33}
Yol göründü bahtıma^{10, 33}

91. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

Taşa bak ağaca bak
Şu yalkın (?) yamaca bak
Sevdanı doyurmadın
Garşındaki puça bak

92. (*Merkez-Özbek*³⁵)

Bahçelerde al kabak
Açılır tabak tabak
Sen beni beğenmedin
Aldığın madaha bak

93. (*Merkez-Halileli*⁷⁵)

Entarinin alına bak
Çevir de dalına bak
Yarini görmek istersen
Halileli yoluna bak

94. (*Ezine-Üvecik*¹²; *Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)

Ayakkabım toz atar^{12, 65}
Subay bana göz atar¹² / Oğlanlar kızlara göz atar⁶⁵
Atma subay gözünü¹² / Oğlanlar kızlara göz atmayın⁶⁵
İl âlem bize bakar¹² / Annesi balkondan bakar⁶⁵

95. (*Lapseki-Adatepe*⁸³)

Karanfilim üç çatal
Yarım kışlada yatar
Yatma oğlan kışlada
Hasta olsen kim bakar

96. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Parmağımda yüzüğü
Halka diye takarım
Yarım başkasına
Dalga diye bakarım

97. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Boynumdaki altını
Koparıp atar mıyım
Bebek gibi yarım var
Eller bakar mıyım

98. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Eceabat-Kumköy*⁸⁴)

Karyolayı basayım¹¹ / Kibridimi çakayım⁸⁴
Çeketini asayım¹¹ / Bir sigara yakayım⁸⁴
Gönder yarım resmini^{11, 84}
Özledikçe bakayım¹¹ / Doya doya bakayım⁸⁴

99. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Giden bınar akıyor
Şıldır şıldır akıyo
Eyşe kız neredesin
Sevdiğn sene bakıyo

100. (*Eceabat-Kocadere*³²)

Oğlan ordan bakıyor
Sümükleri akıyor
Topla oğlan sümünü
Kızlar sana bakıyor

101. (*Aycacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Süleymanköy*⁸⁷; *Gelibolu-Evreşe*⁸⁶; *Ezine-Körüktaş*⁸⁸)

Kaynanayı n'apmalı (ne 'apmalı)^{30, 86, 87, 88}
Merdivenden (merdimenden) atmalı^{30, 87, 88} / Merdivenden
kakmalı⁸⁶

Paldır küldür inerken³⁰ / Tıngır mıngır inerken⁸⁶ / Tenger
künder giderkē⁸⁷ / Merdimenden inerken⁸⁸

Arkasından bakmalı^{30, 87} / Seyirine bakmalı⁸⁶ / Oturup ta
seyre bakmalı⁸⁸

102. (*Lapseki-Subaşı*¹)

Güvercin vurdum kalkmaz
Kanı sır olmuş akmaz
Öncelerden sevdiğim
Şimdi yüzüme bakmaz

103. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Deniz dalga yapmaz mı
Dalga bizi çarpmaz mı
Sür şöför kamyonu
Annem yola bakmaz mı*

104. (*Ayvacak-Babakale*²)

Babakale çeşmesi
Bastırmadan akmıyor
Babakale kızları
Yalvarmadan bakmıyor

105. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Şu çarşı baştan başa
Sevdamız çıktı boşa
Duvara da delik koymamış
Delikanlılar baksa

106. (*Ayvacak-Güzelköy*⁶⁵; *Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)

Seviyorum ama kimi^{65, 70}
En tatlı birisini^{65, 70}
Nasıl anlatsam sana^{65, 70}
İlk harflere baksana^{**65, 70}

107. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Ayakkabım toz attı
Subay bana göz attı
Atma subay ordan göz
Annem balkondan baktı^{***}

* Ezgisiyle söylenen bu mâninin son iki dizesi tekrar edilirken, 4. dize sabit kalmış, üçüncü dize şu şekilde söylenilmiştir: "Sür kamyoncu kamyonu"

** Başlangıç bölümlerinde belirttiğim "mâni üretimi kırsal alandan kentlere kaydığında, başlangıç dizelerindeki tarım toplumuna ait söylemler ortadan kalkarken, dizeler arasındaki anlam tekleşmesine yönelik" in tipik bir örneğidir bu metin. (Kafiye şemasındaki dönüşüme de dikkat etmelidir okuyucu.)

*** Bkz. 94 numaralı mâni

108. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Hana evler yaptırdım
Altın çivi çakdırdım
Meyil vermedim amma
Çog arkamdan bakdırdım

109. (Çan-Şerbetli⁸⁹)

Mençereden baktırım
Alentirik çaktırım
Pezevingin oğluna
Çok arkamdan baktırım

110. (Eceabat-Kocadere⁹⁰)

Koca kapı aralık
Kızlar beş bin liralık
Oğlanları sorarsan
Küfede kokmuş balık

111. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Garanfilim mor baña
Hor bakma yarim baña
Hor baktından sen utan
Yar bulunmaz mı baña

112. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Pencereden bak bana^{18, 30}
Kara üzüm at bana¹⁸ / Fındık fıstık at bana³⁰
Kara üzüm istemem¹⁸ / Fındık fıstık istemem³⁰
Nişan yüzüğnü tak bana¹⁸ / Altın yüzük tak bana³⁰

113. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹)

Gidiyorum deme bana
Kalbim yanıyor sana
Satmışım oğlum
Sen baksana bir bana

114. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Buluzümün renkleri
Yana bakıyor yana
Senin sevdiğin oğlan
Bana bakıyor bana

115. (*Gelibolu-Kuruköy*⁴⁶)

Gel yarim bizim cama
Bak ne söyleycem sana
Yeni bir yar sevmişin
Hiç benziyor mu bana*

116. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Bahçelerde gül zarı
Var git ellerin yarı
Seni bana vermezler
Yüzüme gülme bari

117. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Saçlarım kaykı kaykı
Gözlerim altın çarkı
Seni sevdim seveli
Terk ettim evi barkı

118. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Lapseki-Umurbey*⁴³)

Armut dalda sallanır³⁰ / Fındık dalda yasılsın⁴³
Kara gözlüm nasılsın³⁰ / Nazlı yarim nasılsın⁴³
İkimizin aşkı³⁰ / İkimizin sevdası⁴³
Gazetelere basılsın³⁰ / Bir gazeteye basılsın⁴³

119. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁶⁹)

Asmadan gel asmadan
Yaprağına basmadan
Gel seninle kaçalım
Devriyeler basmadan

120. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Lapseki-Subaşı*³³; *Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

daşa⁶⁰ Limon ektim taşa¹⁰ / Limon ektim düze³³ / Karanfil ektim
Bitmedi kaldı (galdı) kışa (gışa)^{10, 60} / Bitmedi kaldı güze³³
disin⁶⁰ Kız ben seni alırdım¹⁰ / Kız ben seni alırım³³ / Alem ne dirse
baş⁶⁰ Askerlik geldi baş¹⁰ / Teskere geldi baş³³ / Yazılan gelir

* Kaynak kişi, mâniyi iki farklı ezgide seslendirmiştir.

121. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi¹³)

Aldır yüzüğümün taşı
Akar gözümün yaşı
Yar aklıma geldikçe
Yanar yüreğimin başı

122. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

İndim havuz başına
Yazı yazdım başına
Gelen geçen okusun
Neler geldi başıma

123. (Ayvacık-Süleymanköy⁴⁷)

Mavi kirep başında
Kalem oynar kaşında
Durma güzel karşımda
Cahillik var başımda

124. (Lapseki-Adatepe⁹¹)

Siyah gireb başımda
Oyaları kaşımda
Nasıl beklettim oğlan
Köşelerin başında

125. (Çan-Maltepe⁹)

Bizim evin arkası
Dokuma fabrikası
Alır mı sandın yarım
Seni benden başkası

126. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Artık mum yak ta ara
Dağların arkasında
Sen ciddi ol sevgilim
Ben bakmam başkasına

127. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Patıcanı haşlarım
Doğramaya başlarım*
Seni hatırlayınca
Ağlamaya başlarım

128. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Evin önünde maşa
Ayağım kaydı taşa
Beni verdiler bir puşta
Akıl kalmadı başta

129. (*Ezine-Üvecik*^{**61}; *Merkez-Halileli*⁹²)

Karanfilim üç çatal^{61, 92}
Üçü de ayrı açar⁶¹ / Yarım çardakta yatar⁹²
Mavi gömlekli yarım⁶¹ / Yatma yarım çardakta⁹²
Kolunu diken batar⁹²

130. (*Eceabat-Behramlı*⁶³)

Karyolamda yatıyor
Karyola göbek atıyor
Çok sokulma yanıma
Sakalların batıyor

131. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Ala koçum yayılır¹⁸ / Ördek suda yayılır³⁰
Saçakları sayılır¹⁸ / Birer birer sayılır³⁰
Çıkma güzel kapıya¹⁸ / Yarimi görenler³⁰
Gören olur bayılır¹⁸ / Yere düşer bayılır³⁰

132. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Ak keçinin bayramı
Geldi Gurban Bayramı
Söylen oğlanlara
Küde yapsın bayramı

* Mânileri defterden okuyan kaynak kişi, ilk söyleyişte "bayılırım" kelimesini kullanmıştır. "Bir eksiklik hissediyor musunuz? diye sorduğumda, "bayılırım" kelimesinin yerine "başlarım" sözcüğünü kullanmıştır.

** Kaynak kişi dördüncü dizeyi hatırlayamamıştır.

133. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Karanfilim kırmızı
Bana yapma bu nazı
Gerçekten seviyorsan
Gel bana bazı bazı

134. (Merkez-Denizgörü⁹³)

Bahçelerde gök bakla
Ucunu ucuna ekle
Kız ben seni alacam ama
Bir sene daha bekle

135. (Ayvacık-Babakale²; Merkez-Civler⁹⁴)

Elbisem var ekleme² / Uzun çubuk ekleme⁹⁴
İçinden ilikleme² / Gız göğsünü ilikleme⁹⁴
Beni sana vermezler² / Benden sene fayda yok⁹⁴
Boş kapıyı bekleme² / bekleme⁹⁴

136. (Yenice İlçe Merkezi²⁰; Ayvacık-Tamış⁹⁵)

Eteğimin pilesi^{20, 95}
Yandandır eklemesi²⁰ / Yandandır iliklemesi⁹⁵
Sen git yarım askere²⁰ / Nişan olalım yarım⁹⁵
Bendendir beklemesi²⁰ / Kolaydır beklemesi⁹⁵

137. (Lapseki-Subaşı¹; Ayvacık-Babakale²)

Cam cama eklenir mi¹ / Çam çama eklenir mi²
Cam dibi beklenir mi¹ / Çam dibi beklenir mi²
Söyle yarım babana¹ / Yarım askere gitti²
Beş sene beklenir mi¹ / On sekiz ay beklenir mi²

138. (Ayvacık-Tamış⁹⁵)

Uzun uzun organlar
Kopsa da eklenmiyor
Şimdi bir moda çıktı
Ağbiler beklenmiyor

* Ezgi eşliğinde söylenen mâninin son iki dizesi kaynak kişi tarafından tekrar edilmektedir. Bu tekrarda dördüncü dize herhangi bir değişiklik olmazken, üçüncü dize şöyle söylenmektedir: "Sen git yarım gurbete"

139. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Saksı saksı çiçekler
Gönül gönülü çeker
Arabacı çabuk ol
Nazlı yar beni bekler

140.* (*Ezine-Hisaralan*⁹⁶; *Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Esker (asker) yolu beklerim^{96, 97-98}
Günü güne eklerim⁹⁶ / Vay benim emeklerim⁹⁷⁻⁹⁸
Sen git yarım eskere⁹⁶ / Yap yavırım askerliği⁹⁷⁻⁹⁸
Ben burayı beklerim⁹⁶ / Ben yolunu beklerim⁹⁷⁻⁹⁸

141. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Al mendili eklerim
Dörd ucunu denklerim
Kimselere yar olmam
Sevdiğimi beklerim

142. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)

Telefonun telini
İnan ekleyeceğim
Yar askerden gelince
İnan ki bekleyeceğim

143. (*Gelibolu-Koruköy*⁶⁻⁴⁶)

Bizim motor tekliyor
Bayırları çekmiyor
Hızlı hayda be şöför
Yarım köyde bekliyor

144. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 25}; *Yenice-Seyvan*⁹⁹)

Gökte yıldız ellidir^{25, 25, 99}
Ellisi de bellidir^{25, 25} / Ellisinden bellidir⁹⁹
Benim bir yarım var^{25, 25} / Zevda çeken kızların⁹⁹
Gelişinden bellidir^{25, 25} / Gözlerinden bellidir⁹⁹

145. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Deñizlerde merdiven
Yeni düştüm derde ben
Dert diğil gara sevda
Duramıyom evde ben

* Farklı iki yerleşimde tespit ettiğimiz bu mâninin, iki yerleşimdeki ezgilendirilmesi de farklıdır.

146. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁰⁰)

Kara çalı dikmem ben
Aşrı köve gitmem ben
Senden başka olmazsa
Yemin ettim gitmem ben

147. (*Merkez-Halileli*⁷⁵; *Yenice-Hacıyusuflar*¹⁰¹)

Mânici başıyım ben^{75, 101}
Cevahir (cevhair) taşıyım (daşıyım) ben^{75, 101}
Kız bir mektup göndersen⁷⁵ / Söyle bana bir mâni¹⁰¹
Cebimde taşıyım ben⁷⁵ / Ölünce daşıyım ben¹⁰¹

148. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Karanfilim toz pembe
Bir hayırsız yar bende
Bir hayırsız yar için
Gece gündüz yas bende

149. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Pembe gırabim senden
Oyalaması benden
At yarım bir tabanca
Mermi yarası benden

150. (*Ezine-Kemallı*¹⁰²)

İnciyim ezme beni
Gerdana dizme beni
Hastayım güzelim
Sen olsun üzme beni

151. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Lapseki-Yenice*³¹; *Ezine-Geyikli*¹⁰³)

Gören dağladı beni¹⁸ / Dağlar dağladı beni^{31, 63, 103}
Gören ağladı beni^{18, 31, 63, 103}
Ne talihsiz başım varmış¹⁸ / Ayırdı zalim felek³¹ / Ne talihsiz
başım var⁶³ /
Zincir köstek kâr etmez¹⁰³
Duyan bağladı beni¹⁸ / Sevdan bağladı beni³¹ / Derde bağladı
beni⁶³ / Sevda bağladı beni¹⁰³

* Bkz. 1077 numaralı mâni

152. (Merkez-Özbek³⁵)

Karanfilim mor beni
Verem ettin sen beni
Ettiğinden sen utan
Eller saracak beni

153. (Biga-Bezirganlar^{60*}; Eceabat-Behramlı¹⁰⁴)

Karanfilim (garanfilim) ek beni^{60, 104}
Saksılara dik (tik) beni^{60, 104}
Akşam sabah timar ver¹⁰⁴
Açılalım kok beni¹⁰⁴

154. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸)

Giden oğlan dön beri
Elindedir mandili
Galdım sokak başında
Canım uğlan al beni

155. (Eceabat-Yolağzı¹⁰⁵)

Pembelim yaktın beni
Kime bıraktın beni
Eller sözüne uydun
Ayırıp attın beni

156. (Yenice-Kuzupınarı⁸⁵)

Dereye goydun beni
Nar gibiñ oyduñ beni
Genç yaşlarımda beni
Gaygıya goydun beni**

157. (Çan-Söğütalan¹⁰⁶)

Sevda yükü aşlar beni
Pınar etti yaşlar beni
İyi günde dost olanlar
Kötü günde taşlar beni***

* Kaynak kişi, mâninin ilk iki dizesini hatırlayabilmiştir.

** Kaynak kişi, ezgi eşliğinde söylediği mâninin son dizesini tekrarlıyor ve dizeyi şöyle söylüyor:
"Gaygıya saktun beni"

*** Ezgiyle söylenen bu dörtlüğün hem ezgisi hem de anlamsal bütünlüğü, klasik mâni tanımlamasını zorlamaktadır. (Okuyucu, hece sayısındaki farklılığa da dikkat etmelidir. Kaynak kişi de, bu dörtlülüğü bir yolculuk sırasında öğrendiğini belirtmiştir.

158. (Yenice-Seyvan⁹⁹)

Mâni mâni masmâni
Zülfünün telinden as beni
Ben bu mâniyi bilmesem
Gazeteye bas beni

159. (Lapseki-Umurbey²¹)

Karanfilin katmeri
Al yanına yat beni
Benden güzel bulursan
Karyoladan at beni

160. (Ayvacık-Babakale²)

Karanfilim ez beni
Tülbentlerden süz beni
Sen kalem ol ben divit
Babakale diye yaz beni

161. (Ezine-Üvecik¹²; Ezine-Kemallı⁵²; Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸)

Çay çeşme benim¹² / Çay benim çeşme benim⁵² / Çaydır
benim geçtiğim⁹⁷⁻⁹⁸
Derdimi deşmen benim¹² / Derdimi eşme benim⁵² / Çavdar
benim biçtiğim⁹⁷⁻⁹⁸
Sizinle dalga geçtim¹² / Seninle dalga geçtim⁵² / Senle
dalga geçiyom⁹⁷⁻⁹⁸
Bu sevdiğim başka benim¹² / Sevgilim başga benim⁵² /
Sevdiğim başka benim⁹⁷⁻⁹⁸

162. (Bayramiç-Kurşunlu^{*29, 29})

Altınlarım çok benim^{29, 29}
Hiç rahatım yok benim^{29, 29}
Senin gibi pezevenk²⁹
Sol cebimde çok benim²⁹

163. (Ayvacık-Çamköy^{37, 37})

Mavidir ibrığım benim^{37, 37}
Pek çokmuş sabrım benim^{37, 37}
Yarımın gittiği yola³⁷ / Yarımın gittiği yerlere³⁷
Gazılsın gabrim benim^{37, 37}

* Kaynak kişi mâniyi iki kez söylemiştir. Bu söyleyişlerin birinde, mânini son iki dizesini hatırlayamamıştır.

164. (Ayvacık-Babakale^{2,2}; Ayvacık-Çamköy⁵⁸; Yenice-Gündoğdu¹¹; Yenice-Çınarcık; Lapseki-Subaşı³³; Lapseki-Şen Mahalle¹⁰⁷)

Altın yüzük var benim² / Ayakkabım var benim^{2,11,58} / Altın yüzüğüm (yüssüğüm, yüssiğim) var benim^{33,107,-}

Ayağıma dar benim^{2,11,58} / Parmağıma dar benim^{2,33,107,-}

Babakale içinde² / Şu ordunun içinde² / Şu gidenler içinde¹¹ / Şu karşıki konakta³³ / Şu Çamköy'ün içinde⁵⁸ / Karşıki konakta¹⁰⁷ / Köyümüzün içinde

Bir sevdiğim var benim² / Orta boylu yar benim¹¹ / Kara gözlü yar benim^{2,33} /

Yeşil gözlü yar benim⁵⁸ / Uzun boylu yar benim¹⁰⁷ / Çakır gözlü yar benim

165. (Lapseki-Umurbey⁴³; Lapseki-Subaşı¹⁰⁸; Ayvacık-Süleymanköy¹⁰⁹; Yenice-Seyvan¹¹⁰)

Armut dalda bir iki^{43,108,109} / Mâni mâni mâniki¹¹⁰

Saydım baktım on iki⁴³ / Saydım saydım on iki^{108,109} / Gökte yıldız on iki¹¹⁰

On ikinin içinde^{43,108,109,110}

En güzeli benimki⁴³ / Kot takımlı benimki¹⁰⁸ / Fidan boylu benimki¹⁰⁹ / Mor mendilli benimki¹¹⁰

166. (Merkez-Denizgözü⁹³)

Armut dalda asılsın

Kömür gözlüm nasılsın

Elli gocaya varsan

Son nikahta benimsin

167. (Çan-Maltepe⁹; Ezine-Yeniköy⁸⁰; Lapseki-Adatepe¹¹¹)

Bir dalda iki ceviz^{9,111} / İki dalda bir ceviz⁸⁰

Aramız derya deniz^{9,80,111}

Sen orada (urada) ben burada^{9,80,111}

Ne bet kaldı ne beniz (beñiz)^{9,80,111}

168. (Gelibolu-Evreşe⁸⁶)

Sarı kurdalem ensiz

Sarardım soldum sensiz

Hikikatsiz yarmışın

Nasıl duruyon bensiz

169. (Eceabat-Kocadere³²; Ayvacık-Güzelköy¹¹²)

Benim yarım çok güzel³² / Benim yarım¹¹²
 Motorsikletle gezer³² / Motor üstünde gezer¹¹²
 Yar taramış saçını³² / Takım elbiseyi giyince¹¹²
 Ahmet Sezgin'e* benzer³² / Küçük Emrah'a* benzer¹¹²

170. Bayramiç-Kurşunlu¹⁵)

Değirmen sana benzer
 Sevgilim bana benzer
 Yalnız yatan kızların
 Ruyası fala benzer

171. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 18**}; Lapseki-Adatepe²⁵; Lapseki-Yenice¹¹³; Ezine-Üvecik⁴⁹; Çan-Karadağ¹¹⁴)

Meşe meşeye benzer^{18, 25, 49, 113, 114} / Şişe şişeye benzer¹⁸
 Meşe şişeye benzer^{18, 25} / Şişe meşeye benzer¹⁸ / Şişe şişeye
 benzer⁴⁹ / Meşe çiçeğe benzer¹¹³ / Meşe (ölmüş) şişeye benzer¹¹⁴
 Şu köyün oğlanları¹⁸ / Alçıtepe oğlanları¹⁸ / Adatepe
 oğlanları²⁵ / Mahmudiye'nin erkekleri⁴⁹ / Şu Yeniceköy'ün erkekleri¹¹³
 / Bu köyün kızları***
 Kambur eşşeğe benzer¹⁸ / Ölmüş eşşeğe (işşiğe) benzer^{18, 25,}

49, 113, 114

172. (Lapseki-Subaşı⁵³)

Gümüş gümüşe benzer
 Yarım yemişe benzer
 Onunla vuslat olmak
 İmkansız düşe benzer

173. (Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸)

Uzun uzun uzattım
 Uzun yollar gözettim
 Garşıdan gelenleri
 Somal'ıma benzettim

* Söyleyicilerin yaş grupları farklılaştıkça, popüler sanatçı isimleri de farklılaşmıştır.

** Aynı kaynak kişinin, benzeş mâniler söyleyebildiği gerçeğine de okuyucu dikkat etmelidir.

*** Söyleyicilerin cinsiyetleri, mânideki baskın cinsiyeti de belirler.

174. (*Lapseki-Subaşı*⁵⁴)

Parmağımda yüzüğüm
Halkaya da benziyor
Yar senin bakışların
Dalgaya da benziyor

175. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Çimene basma yarım
Çimeni eziyorsun
Kusura bakma yarım
Maymuna benziyorsun

176. (*Ayvacık-Bademli*⁷⁹)

Sokakta geziyorsun
Oğlumu üzüyorsun
Sende de ne güzellik var
Maymuna benzeyorsun*

177. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)

Entarisi beyazlı
Geliyor nazlı nazlı
Benim de var istediğim
Buralı da değil Bergazlı

178. (*Lapseki-Umurbey*²¹; *Lapseki-Adatepe*¹¹⁶)

Gemi geliyor gemi²¹ / Gemi gelir gemi¹¹⁶
Haydarpaşa'dan beri^{21, 116}
Ben yarımı tanırım²¹ / Ben sana yarım¹¹⁶
On beş yaşından beri²¹ / On** yaşından beri¹¹⁶

179. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Pınara vurdum kazmayı
Gelin bağlar yazmayı
Ben seni çok severim
Son güz ayından beri

* 'Atışma' tipindeki mânilerdendir. Gelinin, kaynanaya verdiği yanıt ise şöyledir: Sakız gibi her yanımda / Sen hizmetçi ben hanım / Govarım seni evden / Eğer isterse canım

** Kaynak kişinin yaşı da, mânide benzeş metinlerin (hece sayısını sakatlamak bahasına) ortaya çıkmasına neden olabilir.

180. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Gemi geliyor gemi
Arburnu'ndan beri
Ben yarimi özledim
Görmeyeliden beri

181. (*Ezine-Kemall*⁵²)

Ayağındaki mesler
Yere bastıkça sesler
Senin gibi güzeli
İnsan cebinde besler

182. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁰⁰)

Dere boyu yeşillik
Boynumda beşibirlik
Kaynatama zor geldi*
Beş tane beşibirlik

183. (*Lapseki-Subaşı*⁵³)

Bülbül çimende gezer
Güller dalında biter
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık ondan beter

184. (*Eceabat-Seddülbahir*¹¹⁷)

Karanfilim kater olsun
Hasretlik yeter olsun
Bu hasretlik
Ölümden beterdir

185. (*Eceabat-Alçitepe*¹¹⁸)

Giderim irak irak
Elimde altın oğrak
Oğlan sana varacam
Şarap içmeyi bırak

* Ezgili söyleyişlerde karşılaştığımız benzeş metinlere bir örnek de bu mânide karşımıza çıkmaktadır. Kaynak kişi, üçüncü düzeyi tekrar ederken, şu şekilde söylüyor: "Kaynatama ar geldi"

186. (Eceabat-Kumköy³⁹)

Oğlanın adı Hakkı
Döndü ardına baktı
Çocuk benim yüzümden
Lise biri bıraktı

187. (Eceabat-Kumköy⁵⁶)

Hoca ezan okuyor
Sesi beni yakıyor
Benim sevdiğim oğlan
Yeni bıyıklanıyor

188. (Lapseki-Adatepe²⁵; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)

Hava havalanıyor^{25, 76}
Hava bulutlanıyor^{25, 76}
Benim sevdiğim var²⁵ / Benim yarım sorarsan⁷⁶
Yeni bıyıklanıyor^{*25, 76}

189. (Ayvacık-Çamköy³⁷; Yenice-Çınarcık)

Sarı kavun (govun) dildin mi^{37, -}
Bıçağını (pıçağını) sildin mi^{37, -}
Asker oldum gidiyom³⁷ / Yar gurbete gidince
Giyimatımı bildin mi³⁷ / Kıymetini bildin mi

190. (Ezine-Üvecik⁴²)

Şapkayı eğdirsene
Kaşına değdirsene
Evli mi bekar mı
Kendini bildirsene

191. (Eceabat-Kocadere³²)

Mercimek çile çile**
Satarım kilo kilo
Sizin köy oğlanlara
Dönüp de bakmam bile

192. (Eceabat-Kumköy³⁹)

Eline almış bir çiçek
Sevecek sevmeyecek
Ulan eşşoğlu eşşek
Çiçek nerden bilecek

* Bkz. 273 numaralı mâni

** Bu kelimenin aslında kile (bir ağırlık ölçüsü) olması daha uygun olsa gerektir.

193. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Avlu dibi beklerim
Vay benim emeklerim
Dümbeği çala çala
Yoğruldu* bileklerim

194. (Eceabat-Kumköy⁸⁴)

Hoş geldin diyemedim
Sandalye veremedim
Kusura bakma yarım
Ben seni bilemedim

195. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵)

Şu dağları delemedim
Yol uzundur gelemedim
Yarım hastalanmışsın
Ben derdini bilemedim

196. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Altını sarraf bilir
Yaramı cerrah bilir
Benim seni sevdiğimi
Güzelim Allah bilir

197. (Lapseki-Yenice³¹)

Mâniyi atan bilir
Şeftaliyi satan bilir
Kızların kıymetini
Yalnızca yatan bilir

198. (Lapseki-Umurbey⁴³)

Denize dalan bilir
Güzeli alan bilir
Güzelin kıymetini
Kucağında yatan bilir

* Ezgiyle söylenen bu mâninin tekrârında, kaynak kişi, "yoğruldu" kelimesinin yerine, "ağrı" kelimesini kullanmaktadır.

199. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸⁻⁸⁵)

Giden oğlan sen misin
Sen beni bilir misin
Sene ben
..... bilir misin

200. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Galeden indirdilē
Gır ata bindirdilē
Altı aylık cezayı
Bi seneye bindirdilē

201. (Lapseki-Yenice³⁷; Lapseki-Şen Mahalle¹⁷⁹)

Deniz boyunda fildir³¹ / Deniz dibi mildir¹¹⁹
Bizi ayıran kimdir^{31, 119}
Ayrı oda yaptırsam³¹ / Ayıranlar ayırsın¹¹⁹
Gene gönüller birdir³¹ / Gene kalbimiz birdir¹¹⁹

202. (Ayvacık-Balabanlı⁵¹)

Bu zeytinlē pek bıcık
Toplarım bicik bicik
Bademli'nin içinde
Sezai Bey biricik

203. (Lapseki-Yenice³⁷; Ayvacık-Çamköy³⁷)

Oy gemici gemici³¹ / A gemici gemici³⁷
Nerden aldın pirinci³¹ / Nerden aldın bu genci³⁷
Bizim sınıfta Venhar³¹ / Alayların içinde³⁷
Birinci ama birinci³¹ / Benim yarım birinci³⁷

204. (Ezine-Üvecik¹²)

Ayvannın irisine
Ben yandım birisine
Birisinden fayda yok
Bul başka birisine

* Mâninin kullanım alanındaki değişiklikler, mânide de kimi zaman değişiklikler yapılmasını kaçınılmaz kılar. Bu halde, gelenekte var olan bir mâni, günlük ihtiyaçlara cevap verebilecek duruma -çoğunlukla hece sayısında aksaklıklara da yol açarak- getirilir.

205. (*Lapseki-Umurbey*^{21, 120}; *Ezine-Hisaralan*¹²¹)

Elimi soktum zeytine^{21, 120} / Zeytine bak¹²¹

Zeytinin irisine^{21, 120, 121}

Ben kendimi saklarım^{21,120}/Ben kendimi sakladım¹²¹

Yiğidin birisine^{21, 120, 121}

206. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Ayağıma mor terlik

Parmağıma gül yüzük

Kulağımdaki beş binlik

Gerdanıma on birlik

207. (*Lapseki-Subaşı*³³; *Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)

At olur da tepmez mi^{33, 65}

Yar olur da öpmez mi³³ / Yar olur öpmez mi⁶⁵

Yarın öptüğü yerde^{33, 65}

Gonca güller bitmez mi³³ / Mor menekşe bitmez mi⁶⁵

208. (*Ayvacık-Balabanlı*⁵¹)

Elma attım denize

Geliyor yüze yüze

(Mehmet) selam söyle babana

Kına yollasın bize

209. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Yüklük üstünde yelpaze

Niçin gelmezsin bize

Niçin varayım size

Nikahı kıyarlar bize

210. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹)

Altınlarım bir dizi

Olacak iki dizi

Demedim mi yar sana

Ayıracaklar bizi

211. (*Lapseki-Beyçayırı*⁵⁰)

Yeşil giyerim yeşil

Yeşil sansınlar bizi

Gel yarım konuşalım

Kardeş sansınlar bizi

212. (Merkez-Halileli⁷⁵)

Kara donun parçası
Papucumun nalçası
Bana gelecek kızın
Koltuğundadır bohçası

213. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸⁻⁸⁵; Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Kara tavık hollukta⁴⁸⁻⁸⁵ / Gara tavuk dallıkta⁶⁰
Yumurtası bollukta⁴⁸⁻⁸⁵ / Yumurtası hollukta⁶⁰
Oğlan sana varıcam⁴⁸⁻⁸⁵ / Yarım sana gelicem⁶⁰
Harman sonu bollukta^{48-85, 60}

214. Eceabat-Alçitepe⁵⁹; Ezine-Üvecik⁶⁷; Gelibolu-Karainebeyli¹²²)

Giderim yolca yolca^{59, 67, 122}
Toplarım morca morca⁵⁹ / Çiçekler açar morca^{67, 122}
Kız senin gözlerin alaca⁵⁹ / Yarımın gözleri alaca⁶⁷ /
Pezevingin kızı¹²²
Sokuyon beni borca⁵⁹ / Sokuyor beni borca^{67, 122}

215. (Eceabat-Alçitepe⁷⁹)

Dağda tavşan koşamaz
Akıllılar yaşamaz
Akli olan pezevenk
Garısını boşamaz

216. (Çan-Şerbetli⁸⁹)

Garanfiliñ alına
Tel bağladım dalına
Yar geliyor diseler
Dolanırım boynuna

217. (Ayvacic-Balabanlı⁷; Eceabat-Seddülbahir^{123*}, ^{123**}; Eceabat İlçe Merkezi^{124***})

Garenfilin (karanfilin, karanfilim) moruna^{7, 123, 123, 124}
Ölüyorum yoluna^{7, 123, 124}
Koç gurbanlar keseyim⁷
Senin selvi boyuna⁷

* Kaynak kişi, mâninin yalnızca ilk dizesini hatırlamıştır.

** Aynı kaynak kişi, biraz düşündükten sonra, mânini ilk iki dizesini hatırlamıştır.

*** Kaynak kişi, mâninin ilk iki dizesini hatırlamıştır.

218.*(Ayvacık-Babakale²; Ayvacık-Balabanlı⁷; Ayvacık-Güzelköy¹⁴, 65; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvacık-Çamköy³⁷; Ayvacık-Koyunevi³⁸; Ayvacık-Bademli⁷⁹; Ayvacık-Tamış⁹⁵; Ezine-Üvecik^{12, 44, 61}; Ezine-Körüktaşlı⁷²; Gelibolu-Koruköy⁶⁻⁴⁶; Gelibolu-Bolayır⁸; Yenice-Gündoğdu¹¹; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Yenice-Kuzupınarı¹²⁸; Yenice-Çınarcık⁶; Eceabat-Alçıtepe^{18, 18, A-}; Eceabat-Kumköy¹²⁹; Eceabat İlçe Merkezi¹²⁴; Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Adatepe^{25, 83, 111}; Lapseki-Yenice¹²⁵; Lapseki-Karaömerler¹²⁶; Lapseki-Sındal¹²⁷; Lapseki-Subaşı¹⁰⁸; Bayramiç-Akpınar²⁷; Bayramiç-Kutluoba¹³²; Çan-Süt Sanayi Mahallesi¹³⁰; Çan-Kumarlar^{131, 131})

Kara (gara) kara (gara) kazanlar (gazanlâ, gazanlar)^{2, 7, 14, 65, 30, 37, 38, 95, 44, 61, 72, 6-46, 8, 11, 20, 128, ç-, 18, 18, A-, 129, 124, 21, 25, 83, 111, 125, 126, 127, 108, 27, 132, 131, 131} / Sıra sıra kazanlar (gazanlar)^{12, 79, 130}

Kara (gara) yazı yazanlar (yazanlâ)^{2, 6-46, 7, 8, 11, 12, 14, 18, 18, 20, 21, 25, 27, 30, 37, 38, 44, 61, 65, 72, 79, 95, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 131, 132, ç-, A-} / Gara da yazı yazanlar¹²⁸ / Kara (gara) yazmış yazanlar^{83, 108, 111}

Cennet yüzü görmesin (gömesin)^{2, 6-46, 8, 11, 12, 14, 18, 20, 21, 25, 27, 30, 37, 38, 44, 61, 65, 72, 79, 83, 95, 108, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 131, 132, ç-, A-} / Cennet yüzü görmesin Melihat Hanım^{**111} / Cennet yüzü bulmasın⁷ / Cehennemden çıkmasın¹⁸ / Cennet mekan bulmasın¹²⁷

Aramızı bozanlar (bozanlâ)^{2, 6-46, 7, 8, 11, 12, 14, 18, 18, 20, 21, 25, 27, 30, 37, 38, 44, 61, 65, 72, 79, 83, 95, 108, 111, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, ç-, A-} / Ninemizle aramızı bozanlar^{***131, 131}

219. (Eceabat-Seddülbahir¹³³)

Bugün günlerden pazar
Katipler okur yazar
Benim öyle bir yarım var ki
Bir gören aklını bozar

220. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi¹³)

Süt Sanayi yolları
Tozum tozum tozuyor
Yarimle aramızı
Şu gurbetlik bozuyor

* Bkz. 1219 numaralı mânî

** Kimi hallerde ezgi nedeniyle, mânîlerin hece sayıları değişebilir. Bu değişiklik örneğimizde de görüldüğü gibi mânîye yapılan isim eklemeleriyle de gerçekleşebilir.

*** Kaynak kişinin kişisel istekleri de mânîye etki edebilir. (Bu mânînin söylem ve hece sayısını etkilemiştir.)

221. *(Gelibolu-Koruköy⁴⁶; Gelibolu-Evreşe⁸⁶)*

Yeni fırın yaptırdım⁴⁶ / Bir fırın yaptırdım⁸⁶

Doldurdum ekmekleri⁴⁶ / Yaptırdım çörekleri⁸⁶

Gel beraber yiyelim^{46, 86}

Yaptırdım börekleri (böğrekleri)^{46, 86}

222. *(Ezine-Üvecik¹⁰)*

Modası geçti bugün

Köprüyü aştı bugün

Ağzı selamsız yarım

Selamsız geçti bugün

223. *(Yenice-Gündoğdu¹¹)*

Hep beyazlar giymişsin

Gelin mi olacaksın

Oğlan benim derdime

Derman mı bulacaksın

224. *(Eceabat-Kumköy¹³⁴)*

Köyün adı Yalova

Oğlanları yalama

Kızlarını sorarsan

Hepsi de bulama

225. *(Ayvacık-Güzelköy¹³⁵)*

Zeytin yağı olamazsın

Pişiyeye doyamazsın

Kırma benim galbimi

Yeniye bulamazsın

226. *(Lapseki-Sındal¹³⁶)*

Daş üstünde durursun

Dudakların kurusun

Ben böyle ah ederken

Sen Allah'tan bulasın

227. *(Ayvacık-Balabanlı⁵¹)*

Zeytinliye ay doğdu

Yüğsük barmağma oldu

Pezevenğin zeytini

Kurban Bayramı'nı buldu

* Bkz. 283 ve 790 numaralı mâniler

228. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Süleymanköy*⁶⁶)
 Apteslikte su durur³⁰ / Apteslikte su durdu⁶⁶
 Yüzük barmağımı burur³⁰ / Yüğsük parmağımı boğdu⁶⁶
 Kör olasıca askerlik³⁰ / Kör olası askerlik⁶⁶
 Geldi yarimi buldu^{*30, 66}

229. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)
 Havruz başında durdum
 Ben bir kıza vuruldum
 Bekar bekar gezerken
 Ben kendime yar buldum

230. (*Eceabat-Alçitepe*^{18, 19, 118})
 Giden oğlan dursana^{18, 19, 118}
 Saatini (sahatini) kursana^{18, 19, 118}
 Madem beni seviyon^{18, 19, 118}
 Bir aracı bulsana^{18, 19, 118}

231. (*Ezine-Kemallı*⁵²)
 Kapınızda kulum
 Vallahi dulum
 Allah aşığına komşular
 Bana bir goca bulun

232. (*Ayvacık-Babakale*²)
 Al şalım yeşil şalım
 Kalede dolaşalım
 Aramız derya deniz
 Gel sandalda buluşalım

233. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)
 Avlu dibinde dutlar
 Dutlar dibinden patlar
 Yarım talim yapıyor
 Gölge olun bulutlar

* 227. ve 228. mâniler, mânilerin güncel durumlara uyarlanabilmelerine uygun örneklerdir. Konular farklılaşmakla birlikte, söylem kendini olabildiğince korumuştur.

234. (Ayvacık-Çamköy³⁷)

Gökte yıldız yüz altmış
Yarım uykuya yatmış
Uyku değil meramı
Sevda onu buñaltmış

235. (Eceabat-Kumköy¹³⁴)

Köyün adı Anafarta
Ardı önü düz ova
Kızlarını karılarını sorarsan
Hepsi erken

236. (Eceabat-Alçitepe¹⁸; Lapseki-Adatepe¹³⁷)

Sigaramın dumanı^{18, 137}
Yayıldı ovalara¹⁸ / Yayılrsa ovalara¹³⁷
Benim sevdiğim oğlan¹⁸ / Beni seven yar¹³⁷
Gelmiyor buralara¹⁸ / Gelirdi buralara¹³⁷

237. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası^{30, 62})

Karanfilim saksıda
Açılmıyor Göksu'da
Gel yarım konuşalım
Annem babam Bursa'da

238. (Lapseki-Umurbey¹²⁰)

Armudun dibi bayır
Dibinde arslan uyur
Uygun mübarek olsun
Bu akşam bize buyur

239. (Ayvacık-Tamış⁹⁵)

Bahçelerde biberim
Yeşil yeşil dökerim
Sen askere gidince
Ben boynumu бүkerim

240. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸)

Gara goyun melemesin
Guzuya gelemesin
Bizi yarden ayıran
..... bülemesin (?)

241. (*Bayramiç-Akpınar*²⁷)

Karpuz kestim büsbütün
İçi püsküllü tütün
O yar benim olmazsa
Yansın dünya büsbütün

242. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Sıra sıra söğütler
Birbirini öğütler
İki cahil sevişmiş
Karışmasın büyükler

243. (*Ezine-Üvecik*^{44, 44})

Kahve içtim fincandan^{44, 44}
Kenarı mercandan^{44, 44}
Yar ben seni seviyorum^{44, 44}
Hem yürekten hem de candan⁴⁴ / Hem yürekten hem
candan⁴⁴

244. (*Ezine-Üvecik*⁴²)

Çanakkale hanları
Tahtadandır tavanları
Çok çalıştırma patron bey
Sen mi verdin canları

245. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Umurbey*⁴³)

Armut dalda allanır²⁵ / Armut dalda sallanır⁴³
Yere düşer ballanır^{25, 43}
Genç kızların koynunda²⁵ / Körpe kızın koynunda⁴³
Cansız oğlan canlanı^{25, 43}

246. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸⁻⁵⁹; *Lapseki-Umurbey*⁴³; *Ezine-Kemallı*⁷⁸)

Ak bayır güllü bayır¹⁸⁻⁵⁹ / Kalenin ardı bayır⁴³ / Tavaklı yolu
bayır⁷⁸
Gülü dikenden ayır^{18-59, 43, 78}
Ayırırsan sen ayır¹⁸⁻⁵⁹ / Ben bu yare düşeli⁴³ / Sevdalara
düşmüşüm⁷⁸
Ben yandım cayır cayır¹⁸⁻⁵⁹ / Yandım cayır cayır⁴³ / Yanıyorum
cayır cayır⁷⁸

* Kaynak kişi (49) ise son dizinin şöyle olması gerektiğini belirtiyor: "Hem gönülden hem candan"

247. * (Eceabat-Alçıtepe^{138, 139})

İN dereye dereye^{138, 139}
Dere kayar ben kaymam^{138, 139}
Demedim mi be yarım^{138, 139}
Sen cayarsın ben caymam^{138, 139}

248. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Erzurum'un dağları
Çiçek açmış bağları
Öyle bir yar sevdim ki
On üç- on dört çağları

249. (Gelibolu-Bolayır⁸; Merkez-Özbek³⁵; Merkez-Karacaören^{**140})

Derelerin çakılı^{8, 35}
Nerden aldın akılı^{8, 35} / Nerden aldın akılı¹⁴⁰
Döne döne oynuyor^{8, 140} / Nerelerde geziyon³⁵
Ağbeyimin çakırı^{8, 35, 140}

250. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸⁻⁶⁸)

Tarlaların çakılı
Kimden aldın akılı
Gabirime guysunlar
Fidan boylu çakırı

251. (Lapseki-Şen Mahalle¹⁷⁹)

A dardana dardana
Su koyayım bardağana
Olsam bi kafezde kuş^{***}
Konsam çardağana

252. (Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸)

Ev önü (?) minaresi
Başında al dâresi
Yazılmış kara yazı
Bulunmaz mı çaresi

* Bkz. 982 numaralı mâni

** Mâninin ilk dizesini kaynak kişi hatırlayamamıştır.

*** Kaynak kişi ikinci söyleyişte, üçüncü dizeyi şu şekilde söylemektedir: "Olsam kafezde kuş"

253. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)
Arpa buğday tanesi
Yıkılsın meyhanesi
Kız gelin olmuş ağlıyor
Nedir bunun çaresi

254. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)
Geminin pençeresi
Aldır yarın çevresi
Aşkından ölüyorum
Yok mu bunun çaresi

255. (*Bayramiç-Akpınar*^{27, 77})
İn dereye dereye
İnemeyen atlasın
Yarimle ikimizi
Çekemeyen çatlasın

256. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)
Armut dallarda mısın
Yarım yollarda mısın
Dudakların kurumuş
Susuz çaylarda mısın

257. (*Gelibolu-Yüllüce*⁷³)
İn dereye dereye
İnemediklerine
Ne olsa söylüyorlar
Çekemediklerine

258. (*Yenice-Seyvan*¹¹⁰)
Karanfil ekemedim
Suyunu dökemedim
Yar gurbete gidince
Hasretini çekemedim

259. (*Eceabat-Seddülbahir*^{*133})
İnce iplik bükemem
Dikiş nakış dikemem
Ben okumuş bir kızım
El kahrını çekemem

* Kaynak kişi, mâniyi takvim yaprağından okuyarak ezberlediğini belirtmiştir.

260. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 19, 19}; Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Adatepe²⁵; Ezine-Körüktaş²⁶; Ezine-Üvecik⁶⁷; Gelibolu-Evreşe⁸¹)

Gidene bak gidene^{18, 19, 19, 21, 25, 26, 81} / Dikene bak dikene⁶⁷

Gül sarılmış dikene (tikene)^{18, 19, 19, 21, 25, 26, 67, 81}

Mevlam sabırlar (saburlar) versin (vēsın)^{18, 19, 19, 26, 67, 81} /

Mevlam sabırlık versin²¹ / Allah sabırlık versin²⁵

Gizli sevda çekene^{19, 19, 21, 25, 26, 67, 81} / Böyle sevda çekene¹⁸

261. (Ezine-Üvecik⁴⁴)

Bizim evin önünden

Kum arabaları geçer

Eski yarım değil mi

Gördüğü yerde ah çeker

262. (Ayvacık-Çamköy³⁷)

Gemi gemiyi çeker

Geminiñ içi şeker

Oğlan gızı görünce

Can yürekten ah çeker

263. (Lapseki-Yenice³⁷)

Arabası üç teker

Üstüne binsem çeker

Yarı çirkin olanlar

Çifter çifter ah çeker

264. (Eceabat İlçe Merkezi¹²⁴)

Mendilimin ucuna

Şeker bağladım şeker

Bizim günahımızı

Annenle baban çeker

265. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Kuyudan su çekerim

Çiçeklere dökerim

Beni küçük sanmayın

Ben de sevda çekerim

266. (Gelibolu-Koruköy⁶; Lapseki-Adatepe²⁵; Ayvacık-Bademli⁷⁹; Bozcaada İlçe Merkezi¹⁴¹; Biga-Sarnıç Ahatoba¹⁴²)

Karanfil eker misin^{6, 25, 79, 141, 142}

Bal ile (bal ıla, balınan, bal ilen) şeker misin^{6, 79, 141, 142} / Bal mısın şeker misin²⁵

Yar bana ettiğini⁶ / Dünyada yaktın beni^{25, 79} / Dünyada yaptıklarını¹⁴¹ / Dünyada ettiğini¹⁴²

Sen olsan çeker misin⁶ / Ahrette (ahirette, ahirette) çeker misin^{25, 79, 141, 142}

267. (Yenice-Çınarcık)

Anterisi yeşil
Bahçe gül düşür
Geçme oğlan sokaktan
Annem bana çekişir

268. (Ezine-Kemallı⁷⁸)

Deniz dibi tekneli
Gül kalenfil ekmeli
Yarı güzel olanlar
Biraz zahmet çekmeli

269. (Ezine-Hisaralan¹⁴³)

Fırın üstünde kürek
Kürek üstünde çörek
Asıralan kızları
İki tenesi bi çeyrek

270. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Arpalar kara kılçık
Giyin kuşan yola çık
Madem beni seviyorsan
Pılını pırtını topla çık

271. (Ezine-Hisaralan^{143, 144})

Ak bırçak kara bırçak^{143, 144}
Yarım dükkân açacak¹⁴³ / Yarım dükkân açacak ah^{*144}
Evlenmeyin oğlanlar (oğlanlâ)^{143, 144}
Laylon kızlar (gızlâ) çıkacak^{143, 144}

* Ezgili söyleyişler genellikle mânilerde hece sayısını düzenlemeye yardımcı olurken, çok az oranda –ezgi gereği- hece sapmalarına neden olabilir. Ki bu eklemeler çıkartıldığında mâninin şekli düzene girdiği gibi, anlamında da bir eksiklik meydana gelmez.

272. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Beyaz gömlek alma yar
Ben onu yıkamam
Mektup yazarım ama
Konuşmaya çıkamam

273. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Hava havalanıyor
Hava bulutlanıyor
Benim sevdiğimin
Bıyıkları yeni çıkıyor*

274. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Guyuya kova saldım
Saldım saldım boş çıktı
Ni gaderim varmış
Sevdiğim asker çıktı

275. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Gölde yüzen ördekler
Oğlan yolumu gözler
Her gelişte elinde
Deste deste çiçekler

276. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Yol üstünde mengene
Mengeneyi elleme
Bizim köyün oğlanları
Petlek gözlü Çingene

277. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹)

İN dereye dereye
Dere tabanlarına
Sakin kızlar gitmeyin
Keçi çobanlarına

* Bkz. 188 numaralı mâni

278.* (Lapseki-Yenice³¹; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)

Evin önü dumanlık³¹ / Bizim evin arkası⁷⁶

Yandı ya bizim samanlık³¹ / Boydan boya samanlık⁷⁶

Kara gözlü yarime³¹ / At elinden değneği⁷⁶

Yakışıyor mu çobanlık³¹ / Yakışmıyor çobanlık⁷⁶

279. (Eceabat-Kocadere³²⁻¹⁴⁵)

İn dereye dereye

Patlıcan çibıkları

İkimizi seviyor

Amıca çocukları

280. (Lapseki-Adatepe⁵)

Denizin kumcukları

Boynumun boncukları

Yaşım ufacak ama

Yakarım çocukları

281. (Lapseki-Subaşı³³)

Entarisi mor imiş

Yar sevmesi zor imiş

Heveslendim yar sevdim

İsteyeni çoğumuş

282. (Ayvacık-Bademli⁷⁹)

Sözlerin bıçak mı ok mu

Sende insaf hiç yok mu

Gastin öldürmek ise

Gurban olurum çok mu

283. *(Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Yeni fırın yaptırdım

Doldurdum ekmekleri

Gel beraber yiyelim

Yaptırdım çöğrekleri

* Kafiye şemasında ve sözcüklerdeki farklılaşmaya rağmen (ilk sıradaki mâninin hece bozukluklarını da dikkate alırsak) bu mânilerin benzeş mâniler oldukları kanısındayım.

** Bkz. 221 ve 790 numaralı mâniler

284. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Dam üstünde keçi gezer
Kiremidi ezer ezer
Beni alacak oğlan
Kesenin ağzını çözer

285. (*Lapseki-Subaşı*³³; *Lapseki-Şen Mahalle*⁶⁴; *Lapseki-Adatepe*¹¹¹; *Ayvacak-Süleymanköy*⁶⁶)

Çekmecemin kilidi^{33, 66} / Yeşil sandık kilidi^{64, 111}
Gül üstüne kurudu³³ / Üstüne güller pürüdü⁶⁴ / Üstünü toz
bürüdü⁶⁶ / Üstü güller bürüdü¹¹¹
Hasretin çeke çeke³³ / Çabuk isted be yarım⁶⁴ / Sen orada
ben burda⁶⁶ / Geçme kapı önünden Süleyman¹¹¹
Cahil ömrüm çürüdü³³ / Nişan çevrem çürüdü⁶⁴ / Bütün
ömrüm çürüdü⁶⁶ / Civan ömrüm çürüdü¹¹¹

286. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Tiyareler yürüdü
Dağı duman bürüdü
Aylesin anneciğim
Cihan ömrüm çürüdü

287. (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵)

Deredeki söğütler
Suladıkça büyüdü
İçme yarım şarabı
Ciğerlerin çürüdü

288. ** (*Eceabat-Alçıtepe*^{19, A})

Kolumdaki saati (sahati)^{19, A}
Ceyranla yürütürüm^{19, A}
Dikkatli bakma oğlan^{19, A}
Kalbini çürütürüm

289. (*Lapseki-Yenice*³⁷; *Yenice-Çınarcık*)

Bağa vardım budanmış³¹ / Bağa girdim budanmış
Bağa bülbül dadanmış^{31, -}
Ben sanırdım yar benim³¹ / Yarı benim sanırdım
Yara eller dadanmış³¹ / Yar ellere dadanmış

* Ezgili söyleyişlerde görülen hitaplar geçicidir; ezgi gereğidir veya ezgiden duyulanan söyleyicinin bireysel girişimidir. Başka mânî söyleyicileri genellikle hece sayısını etkileyen bu tipten hitaplara itibar etmezler.

** Kaynak kişiler ezgi ile söylenen bu mânilere "oğrak türküleri" adını vermektedirler.

290. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Lapseki-Subaşı*³³)

Yare mendil yolladım^{10, 33}
Gece gündüz ağladım^{10, 33}
Ben yarimin aşkından^{10, 33}
Ciğerimi dağladım^{10, 33}

291. (*Bayramiç-Akpınar*²⁷)

Su gelir haldır haldır
Oğlan yüzünü galdır
Oğlan yüzün çok kara
Un çovalına daldır

292. (*Ayvacık-Güzelköy*²⁸)

Parmağımdaki yüzüğe
Halka diyorlar halka
Yarimle bizim işe
Dalga diyorlar dalga

293. (*Yenice-Çınarcık*)

Kara kara kargalar
Nar dalını ırgalar
Bulanık çaya benzer
Başımdaki dalgalar

294. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Motor geliyor motor
Dağların arkasından
Ben yarimi tanırım
Saçların dalgasından

295. (*Yenice-Hacıyusuflar*¹⁰¹)

Garafilsin garafil
Goyamam dallarına
Senden güzeli yok
Giyamam dallarına

* Bkz. 1257 numaralı mâni

296. (*Lapseki-Adatepe*¹¹¹)

İfacık bulgur musun
Yar benlen uygun musun*
Kaş altından bakıyon
Sen baña dargın mısın

297. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 91}; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Ezine-Körüktaş*⁷²;
*Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Yatma yeşil çimene²⁵ / Yatma yarım çimene^{63, 72, 97-98} / Yatma yeşil
sümene⁹¹

Uyur uyanamazsın^{25, 63, 72, 91, 97-98}

Verme beni ellere^{25, 63, 72, 91} / Alır beni başkası⁹⁷⁻⁹⁸

Görür dayanamazsın^{25, 63, 72, 91, 97-98}

298. (*Biga-Çelikgürü*¹⁴⁷)

Ayvacı geliyor ayvacı
Ayvacı değil meyvacı
Verin beni yarime
Bastığım yer davacı

299. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)

Gelibolu'nun yolları
Sıva yarım kolları
Sıra bize geliyor
Tut yarım davulları

300. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Bahçelerde mor erik
Yaprağı delik delik
Darılma be sevgilim
Biz sana şaka dedik

301. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Edincik dedikleri
Zeytindir yidikleri
Pek hoşuma gidiyor
Şu yarin dedikleri

* Ezgili olan bu mâninin tekrarında, kaynak kişi ikinci dizeyi şöyle söylüyor: "Yar baña uygun musun"

302. (Lapseki-Yenice³¹)

Bahçeye biber dikmem
Salsalar bile gitmem
El oğluna gidip te
Kendime yenge dedirtmem

303. (Eceabat-Behramlı⁶³; Bayramiç-Akpınar⁷⁷)

İğde dalı eğdirmem (iğdirmem)^{63, 77}
İğdesinden yedirmem^{63, 77}
Oğlan sana kaçıp ta^{63, 77}
Kendim geldim dedirtmem⁶³ / Kendi geldi dedirmem⁷⁷

304. (Lapseki-Subaşı³³)

Su gelir taşa deyer
Kırpikleri kaşa deyer
Öyle bir yar sevmişim
Yedi kardeşe deyer

305. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 18*, 59})

Karanfil ocak değil^{18, 18, 59} / Karanfilim ocak değil¹⁸
Üstü tomurcak değil^{18, 18, 59}
Verdin bana bir sevda¹⁸ / Verdin bana bu sevdayı¹⁸ / Bırakıp
gittin beni¹⁸ / Verin beni yarime⁵⁹
Sevda oyuncak değil^{18, 18, 59} / Aşkım oyuncak değil¹⁸

306. (Lapseki-Subaşı³³)

Altınım alay değil
Yüzüğüm kolay değil
Sen orada ben burda
Ayrılık kolay değil

* Mâninin benzeş ürünler üretmeye çok müsait olduğuna dair kanımızı güçlendiren (aynı zamanda 'unutma' etkisini de okuyucu gözden uzak tutmamalıdır) bir örnekle karşı karşıyayız. Kaynak kişi, bir mâninin üç benzeşini sunmaktadır.

307. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Lapseki-Subaşı*³³; *Gelibolu-Koruköy*^{46**} *Bayramıç-Akpınar*¹⁴⁸)

Bağrım ezik değil mi¹⁰ / Tarlam tezek değil mi³³ / Tarlam
pezek değil mi⁴⁶ / Tarla bezik (?) değil mi¹⁴⁸ Tarlam tezek değil mi¹⁰ /
Bağrım yanık değil mi³³ / Bağrım ezik değil mi⁴⁶ / Gönlüm ezik değil
mi¹⁴⁸

Ben burada sen orada¹⁰ / Sen orada ben burada^{33, 148} / Ben
sevdim eller aldı⁴⁶

Bize yazık değil mi^{10, 33, 148} / Bana yazık değil mi⁴⁶

308. (*Ayvacıık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Kulağmdâki küpeler
Altmış ayar değil mi
Benim yarım asker alan
Tansu Hanım değil mi

309. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Maydanoz ot değil mi
Yaprağı dört değil mi
Ben Venhar'dan ayrılısam
Bana bu dert değil mi

310. (*Lapseki-Yenice*¹²⁵)

Tarlalarda demedim
Kara gözlü Memed'im
Ordan gelip geçerken
Kolay gelsin demedim

311. (*Lapseki-Sundal*¹⁴⁹)

Bir elimde eldiven
Kırmızıya al demem
Bu güzellik bendeyken
Her yiğide yar demem

312. (*Ezine-Üvecik*⁴²)

Vur davulu gümlerin
Aşık olan dinlesin
Sevdiğini almayan
Hiç evlendim demesin

* Kaynak kişi, mâniyi iki farklı ezgi ile söylemiştir. İkinci ezgide "pezek" kelimesinin yerini, "tezek" kelimesi almıştır.

313. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Ak kuzu melemesin
Mor menekşe yemesin
Sevdiğini almayan
Ben evlendim demesin

314. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁰⁰)

Dere boyu engindir
Balıkçılar zengindir
Verin beni yarime
O yar benim dengimdir

315. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Su gelir meldim meldim
Su değil benim derdim
Şu dağlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim

316. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Sular akar derinden
Çağlayarak yerinden
Şen gönlüm viran oldu
Yarimin her derdinden

317. (*Ayvacık-Balabanlı*⁷; *Lapseki-Yenice*³¹; *Lapseki-Subaşı*³³)

Kalenin ardındayım⁷ / Şu dağın ardındayım³¹ / Denizin
dibindeyim³³

Babamın yurdundayım⁷ / Saatin dördüneyim^{31,33}
Eller ne dirse disin⁷ / Herkez dalgın uykuda³¹ / Eller tatlı
uykuda³³

Ben yarın derdindeyim^{7, 31, 33}

318. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Oğlanın adı Kerim
Evin kuyusu derin
Sensiz geçen günlere
Ben yaşamak mı derim

319. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)

Süt Sanayi yolları
Akşam üstü serinler
İkimizin sevdası
Günden güne derinler

320. (*Lapseki-Subaşı*¹⁵⁰)

Parmağımdaki yüzüğe
Modeller taşı derler
Gideceğim oğlana
Şöförler başı derler

321. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Ekin ekim az derler
Güzele beyaz derler
Kime derdimi yansam
Yana yana gez derler

322. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Lapseki-Yenice*³⁷)

Kara biber yer misin¹⁸ / Acı biber yer misin³⁷
Dilim yandı der misin¹⁸ / Ağızım yandı der misin³⁷
Ben aklına gelince^{18, 31}
Ah Ayşe* der misin¹⁸ / Ah Canan* der misin³⁷

323. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰; *Eceabat-Kumköy*^{56, 151**}; *Eceabat-Kocadere*¹⁵²; *Ezine-Üvecik*⁶¹)

Bisiklete (pisiklete) binersin (pinersin)^{20, 56, 61, 151, 152}
Bizim orda inersin^{20, 56, 151, 152} / Bizim yolda inersin⁶¹
Eğer annem görürse²⁰ / Eğer annen sorarsa⁵⁶ / Annen ne
durdun derse⁶¹ / Annen baban*** görünce¹⁵¹ / Annen ne oldu derse¹⁵²
Lastik (lestik) patladı dersin^{20, 56, 61, 151, 152}

* İhtimal bu mânide geçen isim -eğer isim geçiyorsa- üç heceydi. Kaynak kişiler, geleneğin zayıflamasının bir sonucu olarak, bu eksikliği fark etmede ve metni onarmada yetersiz kalmışlardır.

** Bu kaynak kişimiz 11 yaşındadır ve mânîyi çocuk şarkısı olarak söylemektedir. Bu mânîyle birlikte, buna yanıt niteliğindeki ikinci bir mânîyi de çocuk şarkısı formunda söylemektedir, ki bu mânî, yetişkin kaynak kişilerin hiç birinden derlenememiştir. (Sonuç: Yaş gurupları da anlatının oluşumu ve dolaşımına etki edebilir.) Kaynak kişi 151'in yanıt mânîsi şöyle: "Baban lastiğe bakar / Patlamadığını anlar / İki tokat bir tekme / Kapı dışarı atar"

*** "Baba" figürü yalnızca kaynak kişi 151'in benzeşinde vardır. Bu figür, bir sonraki yanıt mânîsinin de figürünü ve onun yaptığı işin şiddetini belirler. (Otorite babadır ve baba cezalandırıcıdır.)

324. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Ezine-Üvecik*⁴⁴; *Ayvacık-Tamış*¹⁵³)
Motor geliyor motor^{18, 44} / Taksi gelir Mersin'den¹⁵³
Tekerleği tersinden^{18, 153} / Tekerleğin izinden⁴⁴
Yarım ikmale kalmış^{18, 44, 153}
Matematik dersinden¹⁸ / İngilizce dersinden^{44, 153}

325. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Bağımız bostanımız
Pembedir fistanımız
İkimiz de aşıkız
Yazılsın destanımız

326. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*⁶³)
Zeytin yaprağı yeşil^{18, 63}
Altında kahve pişir^{18, 63}
Emsallerin evlenmiş a¹⁸ / Emsallerin evlenmiş⁶³
Aklını başına devşir^{18, 63}

327. (*Gelibolu-Koruköy*⁶)
Gidin bulutlar gidin
Yarime selam edin
Yarim beni sorarsa
Dikiş yapıyor deyin

328. (*Ezine-Üvecik*⁶⁷)
Kızın adı Minever
Merdivenden iniver
Akşam dünür gelince
Yaşım küçük deyiver

329. (*Ayvacık-Güzelköy*¹⁵⁴)
Minarenin ucunda
Kuşlara bak kuşlara
Fazla mıydım anneciğim
Attın beni dışlara

* Eğitimle ilgili bu mâniyi söyleyen üç kaynak kişinin yaşları 17, 18 ve 19'dur. (Sonuç: Yaş grupları anlatının oluşumu ve dolaşımına etki edebilir.)

330. (*Lapseki-Umurbey*²⁷)

Yeşil ipek bükeyim
Derdimi kime dökeyim
Yardan gelen mektubu
Gelinliğime dikeyim

331. (*Lapseki-Umurbey*¹⁵⁵)

Lapseki'de tuz bitti
Umurbey'de kız bitti
Umurbey'in erkekleri
Yörükler'e göz dikti

332. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Sedef te düğme diktim
Yarım çağırıldı ben gittim
Bende yar çoktur ama
Gözümü sana diktim

333. (*Yenice-Kuzupınarı*⁸⁵)

Bunar başı ben olam
Bulanırsam bulanam
Verin beni sevdime
Dilenirsem dilenem

334. (*Ezine-Körüktaş*⁷²)

Portakal dilim dilim
Geliyor benim gülüm
Ne dedim de darıldın
Kırılırsın ağzım dilim

335. (*Ezine-Kemall*⁵²)

..... bellendirir
Dibini millendirir
Bu sevda nasıl sevda
Dilsizi dillendirir

336. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Su gelir millendirir
Çayırı sellendirir
Umurbey'in kızları
Dilsizi dillendirir

337. (*Eceabat-Kumköy*¹³⁴)
 Köyün adı Keçili
 Keçileri çilli
 Kızlarını sorarsan
 Hepsi de bülbül dilli

338. (*Merkez-Denizgörü*⁹³)
 Zeytin dalı pek yümsek
 Ne disek de ünlesek
 O yardan gelen mektupları
 Okutsak da dinlesek

339. (*Lapseki-Adatepe*⁹¹)
 Ben dâreyi çalıyom
 Gelsin babam dinlesin
 Sevdiğime vermezse
 Evladından dinlesin

340. (*Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)
 Haydi yarım işine
 Düşme benim peşime
 Canın cilve isterse
 Fasulye koy dişine

341. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)
 adı Gemane
 Sesi benzer kemana
 Sevdiğine çok yanmış
 Olmuş deli divane*

342. (*Bozcaada İlçe Merkezi*¹⁴¹)
 Çemberimde gül oya
 Gülmedim doya doya
 Sarı çiçeğe döndüm
 Ah yarım diye diye

* Ezgi ile söylenen mâninin ilk söylenişinde, kaynak kişi dördüncü dizeyi şu şekilde söylemiştir:
 "Oluyor deli divane"

343. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 25})

Karanfili verdim kok diye^{25, 25}
Al yanağa sok diye²⁵ / Al yanına sok diye²⁵
Bu gece uyku uyumadım^{25, 25}
Nazlı yarım yok diye^{25, 25}

344. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*^{63, 74}; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ezine-Üvecik*⁴⁴; *Gelibolu-Koruköy*⁴⁶; *Lapseki-Subaşı*⁵³)

Saçlarımı uzattım^{11, 18, 30, 44, 53} / Bakkaldan tiğ aldım⁶³ /
Bakkallardan tiğ aldım⁷⁴ / Dükanelerden tiğ aldım⁴⁶
Kendim öreyim diye^{18, 44, 53} / Belik (melik) öreyim diye^{11, 30} /
Dantel öreyim diye^{46, 63, 74}
Köy içinden yar sevdim^{11, 18, 30, 44, 46} / Köyümüzden yar sevdim⁵³
/ Behramlı'dan yar sevdim^{63, 74}
Her gün göreyim diye^{11, 18, 30, 44, 46, 53, 63, 74}

345. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Süleymanköy*^{66, 109}; *Ayvacık-Güzelköy*¹³⁵; *Bayramiç-Kurşunlu*²⁹)

Tülbentimi yıkadım² / Pullu çember bağlandım^{29, 66, 109} / Pullu
çember bağladım³⁰ / Mahramamı yıkadım¹³⁵
Pulu parlasın diye^{2, 29, 30, 66, 109, 135}
Gülüp de geçiverdim^{2, 135} / Gülmedim de geçiverdim²⁹/
Güldüm de geçiverdim (geçivēdim)^{30, 66, 109}
Dünür yollasın diye^{2, 29, 66} / Sevda bağlasın diye^{30, 109} / Selam
yollasın diye¹³⁵

346. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Al giydim alsın diye
Mor giydim sarsın diye
Başkasına varmadım
Sevdiğim alsın diye

347. (*Çan-Küçükpaşa*^{40, 41})

Al geydim alsın diye^{40, 41}
Mor geydim sarsın diye^{40, 41}
İnadına söyledim⁴⁰ / Sevdim sevdim varmadım⁴¹
Vereme kalsın diye⁴⁰ / Görünce yansın diye⁴¹

348. (Yenice-Çınarcık)
Kestaneyi kesmişler
Filiz sürmesin diye
Küçücükten vermişler
Sevda bilmesin diye
349. (Bayramiç-kurşunlu¹⁵)
Kestaneyi kestiler
Filiz sürmesin diye
Bizi buraya attılar
Yari görmesin diye
350. (Bayramiç-Akpınar⁴⁵)
Kestaneyi kestiler
Filiz sürmesin diye
Babam beni okuttu
Hemşire olsun diye
351. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵⁶)
Çeşmeye goydum testiyi
Kendisi dolsun diye
Yarime mektup yazdım
Kendisi okusun diye
352. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)
Irafa pilav koydum
Kaynanam yesin diye
İçine zehir attım
Kaynanam ölsün diye
353. (Merkez-Özbek³⁵)
Yollarına gül döktüm
Gelir de geçer diye
Kimseleri sevmedim
Yar beni seçer diye

354. (Yenice-Çınarcık)

Kar yağıyor yağıyor
Abamı giyeceğim
İhtiyara varıp ta
Baba mı diyeceğim

355. (Eceabat-Kocadere³²)

Sobanın borusuna
Boru mu diyeceğim
Askerden gelmişlere
Baba mı diyeceğim

356. (Ayvacı-Babakale²)

Hani benim ferecem
Ferecemi giyecem
Askerden gelenlere
Ağabey mi diyecem

357. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Kimseye baş eyemem
Al mintan da giyemem
Ben saklarım içimde
Yare derdim diyemem

358. (Bayramiç-Akpınar²⁷; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)

Kızın adı Münever (Minever)^{27, 76}
Merdivenden iniver^{27, 76}
Dünürçüler gelince^{27, 76}
Ben nişanlıyım deyiver²⁷ / Yaşım küçük diyiver⁷⁶

359. (Eceabat-Behramlı⁶³)

Bisiklete biniver
Behramlı'da iniver
Neden geldin derseler
Sevdiğim var diyiver

360. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Ak pınarım akmam diyor
..... yıkmam diyor
Öyle bir yar
Etrafıma bakmam diyor

361. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Bizim köyün direkleri
Meşhurdur tüfekleri (?)
Yarım beni görünce
Hep titriyor dizleri

362. (*Ayvacak-Çamköy*³⁷)

Karanfilim ezmeli
Ezberine yazmalı
Ben bir küçük altınım
Gerdaniña dizmeli

363. (*Bayramiç-Kutluoba*¹³²)

Mavi kese oyalı
İçi bülbül yuvalı
Böyle sevda görmedim
Ben annemden doğalı

364. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Tarlaya ekdim soğan
Bitmedi yedi doğan
Pek de güzel oluyor
Senin anandan doğan

365. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Yaş nanenin kuzusu
Annenin bir kuzusu
Vallaha çok seviyom
Vazgeçemem doğrusu

366. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Eceabat-Behramlı*⁶³⁻⁷⁴)

Motor geliyor motor^{11, 63-74}
Çiftlik motoru mudur¹¹ / Sandım çiftlik motoru⁶³⁻⁷⁴
Takinmiş gözlükleri¹¹ / Gözlükleri takınmış⁶³⁻⁷⁴
Sevda doktoru mudur¹¹ / Sandım sevda doktoru⁶³⁻⁷⁴

* Kaynak kişi bu mâniyi bir sonraki söyleyişinde şu şekilde sunuyor: "Karanfilim ez beni / Ezberine yaz beni / Ben bir fındık altınım / Gerdaniña diz beni

367. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Mendili turalı
Bir yar sevdim buralı
Sevdiğimin boynunda
Kırvatı dolalı

368. (Ezine-Üvecik^{12, 12})

Entarisi mor kumaş^{12, 12}
Kolları gıvraş gıvraş^{12, 12}
Eyer beni seversen^{12, 12}
Bizim yolları dolaş¹² / Bizim tarlayı dolaş¹²

369. (Yenice-Çınarcık)

Kaşıklıkta kaşığız
Biz yarimle aşığız
Ayıramazlar bizi
Saç gibi dolaşığız

370. (Ezine-Üvecik⁶¹)

Pamuk topluyom pamuk
Pamuğun olmuş şimden
Yarım çıkmış geliyor
Kale'nin dolmuşundan

371. (Lapseki-Umurbey^{21, 120}; Lapseki-Adatepe¹¹⁵; Eceabat-Kumköy³⁹)

Bahçelerde (bahçalarda) soğan dolu^{21, 39, 120} / Bahçemiz sovan
dolu¹¹⁵

Arkamız Gelibolu^{21, 39, 120} / Kövümüz Gelibolu¹¹⁵

İster al ister alma^{21, 39, 115, 120}

Köyümüz oğlan dolu^{21, 120} / Mällemiz oğlan dolu^{115*} / Etrafım
erkek dolu³⁹

372. (Gelibolu-Koruköy^{6, 46, 157****})

Karşımızda Gelibolu
Gelibolu'da yatır dolu
Dualarım kabul olsun

....

* Kaynak kişi ezgi eşliğinde söylendiği bu mâninin son dizesini tekrar ettiğinde, şu şekilde sunmaktadır: "Kövümüz oğlan dolu"

** Mâninin son dizesi kaynak kişilerce hatırlanamamıştır.

373. (*Gelibolu-Koruköy*⁶; *Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Lapseki-Adatepe*²⁵)
Bizim camın altına⁶ / Bizim evin önünde¹¹ / Pencerenin altına²⁵
Kim yazmış mavi boya⁶ / Kim atmış mavi boya¹¹ / Kim sürmüş
mavi boya²⁵
Kimden korkuyon yarım^{6, 11, 25}
Baksana doya doya^{6, 11} / Bak bana doya doya²⁵
374. (*Yenice-Gündoğru*¹¹; *Eceabat-Alçitepe*^{19, 138})
Suya giderim suya^{11, 19, 138}
Elmayı soya soya^{11, 19, 138}
Kaldır yarım şapkayı¹¹ / Geç kapımın önünden¹⁹ / Kaldır yarım
şapkayı¹³⁸
Göreyim doya doya^{11, 19, 138}
375. (*Ezine-Kemallı*¹⁰²)
Portakalı oyamadım
Konsula koyamadım
Senin ne sıcak kanın varmış
Ben sana doyamadım
376. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Elmayı nazik soydum
Yarin ağzına koydum
Afiyet olsun yarım
Sen yedikçe ben doydum
377. (*Eceabat-Alçitepe*¹¹⁸)
Al alma pembe alma
Göynünü benden alma
Göynünü benden alır isen
Gençliğine hic doyma
378. (*Ezine-Yeniköy*⁸⁰)
Girebimin oyası
Yıkadım solmayası
Dikmij gözünü bakar
Bana doymayası

379. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Bahçelerde furmayım
Yeşil başlı turnayım
Senden başka yar sevmem
Gençliğime doymayım

380. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Motor gelir öte öte
Kömürü döke döke
Ben yarimden ayrıldım
Gözyaşı döke döke

381. (*Lapseki-Adatepe*^{111, 137})

Mini mini fenerim¹¹¹ / Gemilerde fenerim¹³⁷
Yanar (yanır) yanar (yanır) sönerim^{111, 137}
Ben nişanlı değilim^{111*, 137}
Kime olsa dönerim^{111, 137}

382. (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹)

Kavağa çıktım
Talını gıra gıra
Ben yarimi unuttum
Gurbette dura dura

383. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Ay aydındır gelemem
Dile desdan olamam
Ay buluda girince
Bağlasalâ duramam

384. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹)

Kolundaki saati
Verme guramıyorum
Buralara gel yarim
Sensiz duramıyorum

385. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Kolumdaki bilezik
Üç kırmadan üç kırma
Yarim gittiğin yerde
Üç günden fazla durma

* Kaynak kişi dizeyi ikinci söyleyişinde şu değişikliği yapıyor: "Ben yavklı değilim"

386. (*Lapseki-Yenice*¹⁵⁸)

Kızın adı Gülfatma
Gülün dibine batma
Ben senden utanıyorum
Bana laf atıp durma

387. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Şalvar giyen kızların
Boyu uzun olmalı
Bir insanın sevdiği
Karşısında durmalı

388. (*Ezine-Üvecik*¹²; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacak-Çamköy*⁵⁸; *Yenice-Hacıyusuflar*³⁶⁻¹⁶⁰; *Lapseki-Subaşı*⁵⁴; *Lapseki-Umurbey*¹⁵⁹)

Golumdaki (kolumdaki, kolumdaki) saati (saati)^{12, 18, 30, 36-160, 54, 58, 63} / Kolumdaki saat¹⁵⁹

Ya kururum (kurarım, kurarın) ya kurmam^{12, 18, 30, 36-160, 54, 58, 63, 159}

Gideceğim oğlanda¹⁸ / Yar askerden gelince^{12, 30} / İki sene gurbetlik³⁶⁻¹⁶⁰ / Oğlan askerliğin var⁵⁴ / Sen askerden gelince^{58, 63} / Askerliğin var yarım¹⁵⁹

Ya dururum (durarın) ya durmam^{12, 18, 30, 36-160, 54, 58, 63, 159}

389. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

İnce pelit fidanı
İğirim de kırılmaz
Şaka diyorum şaka
Hiç yarsız de durulmaz

390. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹)

Alçıtepe dik durur
Altında geyig durur
Sevda çeken yarimin
Yakası açık durur

391. (*Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Lapseki-Subaşı*⁵³)

Başındaki tülbindin³⁰ / Başındaki çemberin⁵³

Oyaları dik durur^{30, 53}

Nasıl ayrılalım yarım³⁰ / Nasıl ayrılıyım anne⁵³

Mektubun gelir durur³⁰ / Mektubu gelip durur⁵³

392. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³; *Çan-Şerbetli*¹⁶¹)
Derelerde çay kuşu¹³ / İn dereye dereye¹⁶¹
Al şu elli kuruşu^{13, 161}
Nerden öğrendim yarım^{13, 161}
Subay gibi duruşu¹³ / Böyle kibar duruşu¹⁶¹

393. (*Lapseki-Yenice*³⁷)
Çaya indim çay susuz
Memur* gözler uykusuz
Herkezin yarı yanında
Hani benim duygusuz

394. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Cam dibinde durursun
Cama tık tık vurursun
Hızlı vurma yarım
Anneme duyurursun

395. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ezine-Üvecik*⁴²; *Ezine-Körüktaş*⁷²; *Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)
Ocak başında güğüm^{2, 42} / Soba üstünde güğüm^{72,77}
Saçları düğüm düğüm^{2, 77} / Saçlarım düğüm düğüm^{42, 72}
Beni alacak oğlan^{2, 72} / Söyle oğlan annene⁷⁷ / Selam söyle o
yare⁴²
Yapsın davullu düğün^{2, 42, 72} / Yapsın davulla düğün⁷⁷

396. (*Lapseki-Subaşı*¹)
Kızın adı Gülşen
Gülleri yere düşen
Vallahi verem olur
Benim peşime düşen

397. (*Merkez-Özbek*³⁵)
Yeşil gey yeşil kuşan
Yeşil çimene döşen
Kara sevdaya düşer
Benim ardıma düşen

* Sözcüğün, 'mahmur' sözcüğünün bozulmuş hali olması gerekir sanıyorum.

398. (*Bayramiç-Akpınar*^{17, 162}; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)
 Zeytin toplarım zeytin^{49, 162} / zeytin¹⁷
 Birer ikişer üçer^{17, 49} / Birer ikişer¹⁶²
 Yar aklıma geldikçe^{17, 162} / Yar aklıma gelince⁴⁹
 Zeytin elimden düşer¹⁷ / Zeytinler (zeytinle) elimden düşer^{49, 162}
399. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)
 Asmadan üzüm düşer
 Toplarım üçer beşer
 Benim yarım çok güzel
 Birazcık esmer düşer
400. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶³; *Yenice-Çınarcık*)
 Ben bir tavşan olaydım¹⁶³ / Ben bir keklik olsaydım
 Çalı dibi eşerdim¹⁶³ / Kaya dibi eşerdim
 Bende tali' olaydı¹⁶³ / Kaderli bir kız olsam
 İlk yarime düşerdim¹⁶³ / Sevdiğime düşerdim
401. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)
 Sarı çiçek ekerim
 Yar dibine dikerim
 Gündüz gelme gece gel
 Yar yoluña düşerim
402. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
 Pençereden kuş uçtu
 Yandı yürek tutuştu
 Yanma yüreğim yanma
 Ayrılık başa düştü
403. (*Ayvacak-Babakale*²; *Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Çan- Süt Sanayi Mahallesi*⁸²)
 Zeytin yaprağı yeşil^{2, 82} / Bizim asma çok yeşil³⁰
 Altında kahve pişir^{2, 30, 82}
 Rica ederim anne² / Rica ederim baba³⁰ / Rica ediyorum anne⁸²
 Beni dengime düşür^{2, 30} / Beni sevdiğime düşür⁸²
404. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶)
 Beyaz giyme üşürsün
 Yarım ne düşünürsün
 Allah'ına dua et
 Beni sana düşürsün

405. (*Ezine-Kemallı*¹⁰²)

Hey çiftçiler çiftçiler
Övendereyi diktiler
Senin gibi mâniciyi
Kapı arkasında düzdüler*

406. (*Lapseki-Subaşı*³³; *Merkez-Denizgözü*⁹³)

Kara koyun güdelim³³ / Dere boyu giderim⁹³
Dere boyu gidelim³³ / Kara koyun güderim⁹³
İkimizi görmüşler³³ / İkimizi bir evde** görmüşler⁹³
Nasıl inkar edelim³³ / İnkâr bâlim edelim⁹³

407. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Çayları var ördeksiz
Köyleri var köpeksiz
Ben seni istemiyom
Dön arkana edepsiz

408. (*Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)

Bahçelerde bibersin
Yeşil yeşil dökersin
Gönderdiğin mektuplara
Çok teşekkür ederim

409. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Gidin bulutlar gidin^{36, 76}
Yarime selam edin^{36, 76}
Yar selamı almazsa³⁶ / Yarım uykuda ise⁷⁶
Uykusunu terk (terg) edin^{36, 76}

410. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Kulağmdaki küpeler
Şingir mıngır ediyor
Ver anne sevdiğime
Aşkî deli ediyor

* Sanırım kaynak kişi bu sözcükte otosansür uygulamıştır. Çünkü kafiyenin gelişimi bir başka sözcüğü ortaya çıkartmalıydı. Sonuç: Derleme ortamındaki samimiyet, anlatının biçimlenmesinde etken olabilir.

** (Üçüncü dize kast edilmektedir.) Kaynak kişinin cinsiyeti ve yaşı anlatının biçimlenmesinde etken olabilir. Son dizede ise bayan kaynak kişi çaresizliğe vurgu yaparken (kadının toplumdaki konumuna dikkat !) erkek kaynak kişinin söyleminde, olaya karşı lakayd bir konumlanış görülmektedir.

411. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³; *Ezine-Üvecik*⁴²; *Eceabat-Behramlı*¹⁶⁴)
 Karanfilim dibekte (dübeğe)^{13, 164} / Kara biber dübeğe⁴²
 Bir yar sevdim gurbette¹³ / Benim yarım gurbette^{42, 164}
 Merak etme sevdiğim¹³ / Gurbetteyse gurbette⁴² / Merak etme
 sevgilim¹⁶⁴
 Kavuşuruz (gavuşuruz) elbette^{13, 164} / Gelir bir gün elbette⁴²
- 412.* (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)
 Orta okullu yarım^{11, 36}
 Gel liseye liseye^{11, 36}
 Gönder ütü yapayım¹¹ / Eteğün (?) ben olayım³⁶
 Giydiğün (geydiğün) elbiseye^{11, 36}
413. (*Lapseki-Subaşı*³³)
 Dalarım ben hayallere
 Kaplırım güzellere
 Merak etme güzel gözlüm
 Seni ben vermem ellere
414. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰; *Bayramiç-Akpınar*¹⁴⁸)
 Ekin ektilim çöllere^{20, 148}
 Biçtirmedim ellere²⁰ / Yoldurmadım ellere¹⁴⁸
 On beşimde yar sevdim^{20, 148}
 Sevdirmedim ellere²⁰ / Kaptırmadım ellere¹⁴⁸
415. (*Ezine-Hisaralan*¹⁴⁴)
 Cami daşı mermeri
 Ben istemem belberi
 Olursa şöfer olsun
 Binzin kokar elleri
- 416.** (*Yenice İlçe Merkezi*)
 Mendili eline
 Mendil verdim geline
 Kara kına yollamış
 Yar benim ellerime

* İki farklı yerleşimde, iki farklı ezgi ile derlenmiş bir mânidir.

** Bu dördlük ezgi eşliğinde söylenen mânilerde, mâniler arasına girerek kavuştak (nakarat) görevini yüklenir.

417. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Oğlanın adı Mehmet
Bıyıkları bir demet
Haberin olsun Mehmet
Çekedin bile emanet

418. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Oğlanın adı Ahmet
Rahmet yağıyor rahmet
Şapkasından vazgeçtim
Pantulu bile emanet

419. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Bayramiç-Akpınar*⁴⁵)

Lapseki'ye gider iken²⁵ / Bayramiç'e giderken⁴⁵
Sağ tarafta sanayi^{25, 45}
Seninle dalga geçtim²⁵ / Ben seninle dalga geçtim⁴⁵
Anlamadın mı enayi²⁵ / Anlamadın be enayi⁴⁵

420. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁷)

Masa üstünde vişne
İşle abla işle
Bizim eve yakışır
Yeşil gözlü enişte

421. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶⁵)

Ocak başı gümüşten
.....
Beni yardım ayıran
Ablam ile eniştem

422.* (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹)

Bahçelerde gezerken
Taksiler gelip giderken
Biz seninle nasıl buluştuk
Sevgilim sen sarışın ben esmer

* Bu mâni de, (Bu haliyle mâni olarak değerlendirebilmemiz de mümkün müdür? Bilemiyorum. Zira hece, kafiye aksaklıklarının yanı sıra "anlam"da da sıkıntıları olan bir dörtlütür bu geleneğin sönümlenmekte olduğuna dair örnek gösterilebilir sanırım.

423. (Yenice-Gündoğdu¹¹)
Denizin kenarında
Bahriyeli askeri
Dünya güzeli olsa
Severim esmerleri

424. (Lapseki-Umurbey⁴³)
Belimdeki fişekler
Yüklükteki döşekler
Kaynanamdan kıymetli
Ahırdaki eşşekler

425. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵)
Avlı dibinde keklik
Kızlar giyer eteklik
Kızlar kaçacak ama
Oğlanlarda eşeklik

426. (Gelibolu-Koruköy⁴⁶)
Telefon direğine
Benim boyum ermiyor
Senin yaptıklarına
Benim aklım ermiyor

427. (Lapseki-Adatepe²⁵)
Mendilim senin olsun
Sakla boynunda dursun
Ben muradıma ermedim
Bari mendilim ersin

428.* (Yenice-Gündoğdu¹¹)
Oğlanın adı Ahmet
Entarisi emanet
Emanetse emanet
Sen dalgana devam et

* Bkz. 417., 418. ve 429. mâniler

429. * (*Lapseki-Umurbey*²¹; *Yenice-Seyvan*⁵⁷)
Oğlanın adı Ahmet²¹ / Yarimin adı Memmed⁵⁷
Rahmet yağıyor rahmet²¹ / Yağıyor ince rahmet⁵⁷
Ben sana geleceğim²¹ / Mehmet sana varırım⁵⁷
Sen işine devam et²¹ / Sen yoluna devam et⁵⁷
430. (*Eceabat-Behramlı*⁶³)
Zeytin yaprağını dökmez
Hayalin gözden gitmez
Senin ettiğini
Din ayrı gâvur etmez
431. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Değirmene su tuttum
Dereleri kuruttum
Yarım senin yüzünden
Evi barkı terk ettim
432. (*Lapseki-Subaşı*¹)
Bahçeye biber ektim
Dibine tütün diktim
Beyendiğim oğlanı
Sana yadigar ettim
433. (*Yenice-Hacıyusuflar*^{160, 160})
İn dereye dereye
İnemem ben dereye
Babamın parası yok
Beni evlendirmeye
434. (*Merkez-Halileli*⁷⁵)
Kara dudu yemeli
Dibinde eğlenmeli
Bu bekarlık çekilmez
Kasımda evlenmeli
435. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)
İğde dalı eğmeli
İğdesini yemeli
Bu sene böyle geçsin
Yeniye evlenmeli

* Bkz. 417., 418. ve 428. mâniler

436. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)
İndim aşağı mahalleye
Mor girebim yellensin
Ben bir yeni yar sevdim
Eski yarım evlensin

437. (Lapseki-Adatepe⁴)
Geline bak geline
Gelinin tellerine
Abla nasıl gidecen
Elalem evlerine

438. (Gelibolu-Koruköy⁶)
Karşıda beyaz evler
Onda oturur beyler
Dalgacı mallesinde
Sevdiyim gönül eyler

439. (Yenice-Gündoğdu¹¹)
Karanfilim mor açtı
Saksıları dolaştı
Bu nasıl sevda böyle
Git gide fazlalaştı

440. (Lapseki-Subaşı³³)
Kapıda gümüş fişek
Dumanım direk direk
El yarine kavuştu
Darısı bize felek

441. (Ayvacık-Balabanlı⁷)
Gölde uçan kelkenek
Mándilim benek benek
Yazı burada geçirdik
Gışın ayırdı felek

442. (Lapseki-Subaşı³³)
Mendilim mavi ipek
Altında pembe gömlek
Beni senden ayıran
Onu inletsin felek

443. (*Ezine-Üvecik*⁴²)

Penceresi cam cama
Selam söyle amcama
Kızını bana vermezse
Turşu kursun fincana

444.* (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶⁵)

Hint fakiri zannetme
Bu halimi görünce
Senin aşkından düştü
Bu hallere fukara

445. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶⁵)

Bir gün beni ararsan
Yeni Cami'de ara
Göreceksin sevgilim
Ne halde bu fukara

446. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶⁵)

Avuç açarsam sana
Sadaka verme bana
Senden aşk dileniyor
Sevgilim bu fukara

447. (*Lapseki-Adatepe*¹⁷⁵)

Bahçeye büber ekdim
Ah ne zaman gız ...
Şu bizim düşmanlâmız
Ne zaman geberecek

448. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Mektup yazdım acele
Al eline hecele
Hecelemek bilmezsen
Koy cebine gecele

* Kaynak kişi, bu dörtlükleri İstanbul'da yaşarken öğrendiğini belirtmiştir. Kaynak kişi öğrendiği yer hakkında bilgi vermeseydi dahi, bu üç dörtlükte (444, 445, 446) şehir kültürünün izlerini görmemiz kaçınılmazdı. Çünkü bu mânilerde kullanılan sözcük ve söylemler kır toplumlarının ürettiği mânilerde sıklıkla karşımıza çıkmaz. (Hint fakiri, yeni Cami'de aramak, avuç açmak, sadaka vermek, aşk dilenmek gibi.) Bununla birlikte, okuyucumuz, mâni bölümünün başlangıcında ortaya koyduğum "kentte üretilen mânilerdeki dizeler arasındaki ilişkinin daha düzenli olduğu ve ilk iki dizenin de, mâninin anlamını oluşturmada görev yüklediğine" dair tezime de örnek olduğunu görecektir bu dörtlüklerin.

449. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvacık-Tamış⁹⁵; Çan- Süt Sanayi Mahallesi⁶⁹; Eceabat-Behramlı¹⁶⁶)

Boynundaki inciler^{18, 69} / Boynumdaki (boynumdâki) inciler^{30, 166} / Kümesteki civcivler⁹⁵

Kümesteki (kümesteki, kömesteki) civcivler^{18, 30, 69, 166} / Boynumdaki inciler⁹⁵

Helal olsun sevdiğim^{18, 30, 166} / Helal olsun be yarım⁶⁹ / Helal olsun sevgilim⁹⁵

Konuştüğümüz geceler^{18, 30, 69, 166} / Kavuştüğümüz geceler⁹⁵

450. (Yenice-Seyvan¹¹⁰)

Ey hacılar
Ezan okur hocalar
Hiç aklımdan çıkmıyor
Gonuştüğümüz geceler

451. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Sigaranın incesi
Gönlümün eğlencesi
Bir akşam gel
İlle de cuma gecesini

452. (Merkez-Denizgözü⁹³)

Köprü altında çiçek
Şimdi buradan taksi geçecek
Taksinin içinde
Fidan boylu sevgilim geçecek

453. (Ezine-Kemallı⁵²)

Mâni mâniyi açar
Mâni bilmeyen geçer
Haydin bakam mâni söyleyelim*
Hangi hangimizi geçer

454. (Ezine-Yeniköy⁸⁰)

..... çizgiyi çeker
Fatmem misiri eker
Söyle abla kendini
Taliganın sesi geçer

* Kaynak kişi, dizeyi ikinci kez şu şekilde söylüyor: "Haydin mâni söyleyelim"

455. (*Lapseki-Adatepe*⁸³⁻¹⁶⁷)

Karanfilim mor açar
Sevdiğim benden kaçar
Kaçma sevdiğim kaçma*
Cahilim ömrüm geçer

456. (*Merkez-Halileli*⁷⁵; *Ezine-Geyikli*¹⁰³)

Kavanoz dolu reçel⁷⁵ / İnce elek eler geçer¹⁰³
Yedikçe iştah açar⁷⁵ / Bağrımı deler geçer¹⁰³
Ağzım dilim söylemez⁷⁵ / Kuru dilim söylemez¹⁰³
Gönlümden neler geçer⁷⁵ / Kalbimden neler geçer¹⁰³

457.** (*Çan-Söğütalan*¹⁶⁸)

Derede arpa biçirim
Suyu pınardan içerim
Senin gibi ahmakları
Köprü kurar da geçerim

458. *** (*Eceabat-Alçitepe*¹³⁸)

Çayırı biçer misin
Çay versem içer misin
Çiçek atsam yoluna
Çiğneyip geçer misin

459. (*Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Ham ekin biçilir mi
İyisi seçilir mi
Sular minare boyu
Köprüsüz geçilir mi

460. (*Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸; *Eceabat-Alçitepe*¹³⁹)

Çayır ince biçilmez^{97-98, 139}
Su savuktur içilmez⁹⁷⁻⁹⁸ / Suyu soğuk içilmez¹³⁹
Yavnılardan geç dirler⁹⁷⁻⁹⁸ / Bana derler yarden geç¹³⁹
Kokusundan geçilmez⁹⁷⁻⁹⁸ / Yar tatlıdır geçilmez¹³⁹

* Ezgi eşliğinde söylenen bu mâninin son iki dizesinin tekrarında şöyle denilmektedir: "Bakma oğlan o gıyya /Cahil ömürüm geçer". Aynı kaynak kişiler mânîyi ezgi eşliğinde bir kez daha seslendirdiklerinde, şu şekilde söylemişlerdir: "Karanfilim mor açar / Nişanım benden kaçar (Karanfilim mor açar / Sevdiğim benden kaçar) / Kaçma oğlan buraya / Yüreğim bana yanar (Kaçma oğlan buraya / Yüreğim oña yanar)

** Okuyucu, mâninin sekiz heceli bir mânî olduğuna dikkat etmelidir.

*** Bu mânî iki farklı ezgiyle söylenmiştir.

461. (*Ayvacık-Balabanlı*⁷; *Ayvacık-Kızılkeçili*¹⁶⁹)
 Ketenimi uçurdum⁷ / Güvercini uçurdum¹⁶⁹
 Ben yarimi geçirdim^{7, 169}
 Eller ne dirse disin⁷ / Eller yar dedikçe¹⁶⁹
 Ben ömrümü geçirdim⁷ / Ben göğsümü geçirdim¹⁶⁹
462. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
 Ak güvercin uçuverdi
 Kanadını açiverdi
 Elin oğlu değil mi
 Güldü de geçiverdi
463. (*Ayvacık-Güzelköy*¹³⁵)
 Köprü altı ceviz
 Eğilip de geçiveriz
 Elin oğlu değil mi
 Bırakıp da geçiveririz
464. (*Ayvacık-Balabanlı*⁵¹)
 Deveciler geçiyor
 Dolu çuval seçiyor
 Hal'ibram Dayı'nın gandarı
 Canımıza geçiyor
465. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)
 Kolumdaki saati
 Üçü çeyrek geçiyor
 Yarım darılmış bana
 Ondan seyrek geçiyor
466. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 19})
 Alçıtepe ardında¹⁸ / Alçıtepe üstünde¹⁹
 Arpa mı biçiyorsun^{18, 19}
 Benim gibi cahille^{18, 19}
 Dalga mı geçiyorsun^{18, 19}
467. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)
 Dolapta pekmez
 Yala yala bitmez⁷
 Benim biricik yarım
 Buradan gelip geçmez

* İlk iki dize, tekerlemelerde de başlangıç kalıbı olarak yer alır. (Bkz. 66 numaralı tekerleme)

468. *(Lapseki-Yenice³⁷)*

Mendilimin yeşili
Ben kaybettim eşimi
Eşime yan bakanın
..kerim geçmişini

469. *(Bayramiç-Akpınar²⁷; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)*

Cuma vakti üç oğlan geçti** 27 / Cumayın vakti geçti⁷⁶
Yoldan üç oğlan geçti⁷⁶
İkisi şöyle böyle²⁷ / İkisi şöyle dursun⁷⁶
Biri yaktı geçti²⁷ / Birisi yaktı geçti⁷⁶

470. *(Ayvacık-Babakale²)*

Sevda yüceldi gitti
Bir oktu geldi geçti
Gelişi güzel ama
Kalbimi deldi geçti

471. *(Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸)*

Çaydır benim geçdiğim
Çavdar benim biçdiğim
Alacaksın al gayli
Yeter dalga geçtiğin

472. *(Lapseki-Subaşı³³)*

Kahve önünden geçtim
Bir bardak kahve içtim
Kahvecinin oğlunla
Dokuz ay dalga geçtim

473. *(Yenice-Pazarköy¹⁷⁰)*

Sade kahve bıştı mi
Soğuyup yar içti mi
Sormak ayıp olmasın
Yar buradan geçti mi

* Bkz. 676 numaralı mâni

** Kaynak kişi, unutkanlık nedeniyle iki dizeyi budayarak bir dize haline getirmiştir.

474. (Ayvacık-Güzelköy⁶⁵)
 Ördek suya dal da gel
 Yarım haber al da gel
 Yarım uykudaysa
 Boy resmini al da gel

475. (Lapseki-Subaşı³³)
 Yarım bana kaç ta gel
 Çarşafını aç ta gel
 Eğer muhtar duyarsa
 Altınları saç ta gel

476. (Çan-Küçükpaşa⁴⁰)
 El ettikce cama gel
 Göz ittikce suya gel
 Hiç bi şeyler bilmezsen
 Al desdiyi suya gel

477. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)
 Ak gülüm uyan da gel
 Mislere boyan da gel
 Ben seni alıcam
 Allah'a güven de gel

478. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹; Yenice İlçe Merkezi²⁰, ²⁰;Yenice-Çınarcık
 ;Lapseki-Subaşı⁵³)

Başındaki çemberin^{19, 53} / Başımdaki çemberin²⁰, - / Başımdaki
 çembere²⁰

Oyası engel mengel¹⁹ / Oyası çengel mengel^{20, 20}, - / Oyası
 çengel çengel⁵³

Seni döverler yarım¹⁹ / Yarım seni görürler^{20, 20}, - / Yarım seni
 döverler⁵³

Gizli yollarından gel¹⁹ / Görünmez yollardan gel^{20, 20, 53}, -

479. (Eceabat-Kocadere³²; Eceabat-Alçıtepe¹¹⁸)

Ata binecem (binicem) geldi^{32, 118}

Çayda inecem geldi³² / Çayıra inecem geldi¹¹⁸

Kara gözlü yarimi³² / Şu köyün oğlanlarını¹¹⁸

Yine görecem geldi^{32, 118}

480. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Elma attım nar geldi
Bu ev bana dar geldi
Bir öptüm bir ısırıldım
Al yanaktan kan geldi

481. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Karşıda kız geldi
Aklıma neler geldi
Yaşı küçüktür ama
Başıma neler geldi

482. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Karşıma fener geldi
Aklıma neler geldi
Börek beklerdim ama
Sofraya döner geldi

483. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Dağların yeli geldi
Yağmurun seli geldi
Ağla gözlerim ağla
Ayrılık günü geldi

484. (*Yenice-Çınarcık*)

Pencerede can (?) çiçek
Dibine su gidecek
Nazlı yarı sorarsan
Akşam bize gelecek

485. (*Lapseki-Adatepe*⁴; *Gelibolu-Evreşe*⁸¹)

Karşıdan gelenlere⁴ / Gidene bak gidene⁸¹
Gaz koydum fenerlere⁴ / Gül sarılmış dikene⁸¹
Annem beni veriyor⁴ / Annem beni vericek⁸¹
Askerden gelenlere^{4, 81}

486. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Yarimin adı Selim
Selim benim yarım
Selim benim olursa
Olurum telli gelin

487. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)

Aşık oldum görünce
O güzel gözlerine
Dünyam cennet oluyor
Sen yanıma gelince

488. * (*Lapseki-Adatepe*²⁵⁻¹³⁷⁻¹⁷¹⁻¹⁷²; *Eceabat İlçe Merkezi*¹²⁴; *Bozcaada İlçe Merkezi*¹⁴¹)

Bahçelerde börülce^{25-137-171-172, 124, 141}
Oynar gelin görümce^{25-137-171-172, 124, 141}
Oynasınlar bakalım^{25-137-171-172, 124, 141}
Bir araya gelince^{25-137-171-172, 124, 141}

489. (*Lapseki-Adatepe*⁴; *Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸; *Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Ezine-Üvecik*⁴⁴; *Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵; *Ayvacık-Süleymanköy*¹⁰⁹; *Çan-Süt Sanayi Mahallesi*^{82, 130}; *Yenice-Hacıyusuflar*¹⁶⁰)

Ayağımdaki terlikler^{4, 108, 130} / Ayağında terlikler^{15, 19} / Ayağımda terlikler^{44, 65, 82, 160} / Ayağımdaki terlikler¹⁰⁹
Çiçek (çiçek) açtı erikler^{4, 15, 44, 65, 108, 109, 160} / Çiçek açmış erikler¹⁹ / Yeni açtı erikler^{82, 130}

Yarım sana geleceğim⁴ / Oğlan sana varacam^{15, 82, 109, 130, 160} / Oğlan sana varacağım¹⁹ / Yarım sana geliyorum⁴⁴ / Ben sana varacağım⁶⁵ / Oğlan sana gelicem¹⁰⁸

Hazır mı gelinlikler^{4, 15, 19, 44, 65, 82, 108, 109, 130, 160}

490. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶⁻¹⁶⁰)

İN dereye in derler
Sıra sıra ...
Oğlan sana varacam
Hazır mı gelinlikler

491. (*Ezine-Kemallı*⁵²)

Camilerden hu gelir
Musluklardan su gelir
Sen orada ben burda
Elimizden ne gelir

* Bkz. 584 numaralı mâni

492. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 19})
Karşıdan eşşek gelir¹⁸ / Yukarıda eşşek gelir¹⁹
Yuları gevşek gelir^{18, 19}
Kendi kaçan kızlara^{18, 19}
Yamalı döşek (döşşek) gelir^{18, 19}
493. (*Lapseki-Yenice*¹²⁵)
Kara koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Sevdiğimin kokusu
Bir günlük yoldan gelir
494. (*Ayvacık-Koyunevi*³⁸)
Kahve Yemen'den gelir
Bülbül çemenden gelir
Yarı güzel olan
Hergün yabandan gelir
495. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
Kır atım kırdan gelir
Yükü var neden gelir
Oğlan hasta yatıyor
Çorbası kızdan gelir
496. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Pencereden kar gelir
Kötüden zarar gelir
Her zaman tasa gelmez
Bir gün olur yar gelir
497. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
Etek bulüs dar gelir
Dar sokaktan yar gelir
Ellemeyin yarimi
Ayda yılda bir gelir
498. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
Kırmızı taksi geliyor
Ablam gelin oluyor
Ablam gelin olunca
Sıra bana geliyor

499. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁶)

Sarı taksi geliyor
Sarı duman veriyor
Aç koynunu sevgilim
Sana Gamze geliyor

500. (*Ayvacık-Tamış*⁹⁵)

Sarı taksi geliyor
Dağı taşı deliyor
Aç anneciğim kapıyı
Sevdiğim oğlan geliyor

501. (*Çan-Maltepe*⁹)

Bir dalda iki elma
Birin al birin alma
Aramızda dağlar var
İster gel ister gelme

502. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Karşiki dağlardan
Yağmur gelir kar gelmez
Şu gurbet ellerinden
Herkez gelir yar gelmez

503. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁶)

Derelerde gezersin
Denizlerde yüzersin
Madem beni seversin
Neden buluşmağa gelmezsin

504. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁷; *Ayvacık-Tamış*⁹⁵)

Kara giyersen yarım¹⁷ / Kara kazaklı yarım⁹⁵
Kara haberin gelsin^{17, 95}
Benden başka seversen^{17, 95}
Ölmüş haberin gelsin¹⁷ / Ölü haberin gelsin⁹⁵

505. (*Çan-Maltepe*⁹; *Ezine-Hisaralan*¹⁴³)

Sıra sıra siniler⁹ / Apdeslikte sinile¹⁴³
Hasta olan iniler⁹ / Hasta oldum inile¹⁴³
Aldı gitti yarimi^{9, 143}
Denizdeki gemiler (gemile)^{9, 143}

506. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Tülbendimi yıkadım
Serdim onu incecik
Ver anne sevdiğime
Ölüyorum gencecik

507. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁸²)

Dut (?) ağacı incecik
Verem oldum gencecik
Anne bana çare bul
Ölüyorum gencecik

508. (*Merkez-Denizgözü*⁹³)

Evlerinin önü taşlık
Yolda düşürdüm bir beşlik
Çok ah ediyum emme
Elime geçmiyo gençlik

509. (*Ayvacak-Nusratlı Hasanoba*³⁰)

Bizim tarla genişlik
İçi dolu yemişlik
Sevdiğime varmazsam
Haram olsun bu gençlik

510. (*Ayvacak-Güzelköy*⁶⁵)

Tarlaya ekim çiçek
Yar bu yoldan geçecek
Söylediği yalanlar
Geliyor bana gerçek

511. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Adana'ya gül gerek
Güllere bülbül gerek
Senin gibi güzele
Benim gibi yar gerek

512. (*Eceabat-Yolağzı*¹⁷³)

Bahçelerde hıtırın
Hasta oldum yatırın
Doktor hekim kâr etmez
Sevgilimi getirin

513. (Çan-Küçükpaşa⁴⁰)

Altını ezdireyim
Gerdana dizdireyim
Cep aynası değilsin
Cebimde gezdireyim

514. (Merkez-Civler⁹⁴)

Bakışlarıyla ezer
Sen benim gönlümü çok üzersin
Fidan boylum
Nerelêde gezersin

515. (Bayramiç-Akpınar²⁷; Gelibolu-Koruköy⁴⁶)

Bisikletle gezersin²⁷ / Pısıklele pinersin⁴⁶
Karıncayı (karımcaı) ezersin^{27, 46}
Madem benden güzelsin^{27, 46}
Niye bekar gezersin²⁷ / Niçin bekar gezersin⁴⁶

516. (Ezine-Üvecik^{10, 12})

Pamukta gezersin¹⁰ / Pamuklukta gezersin¹²
Pamukları ezersin^{10, 12}
Bir annenin uğruna¹⁰ / Bin liranın uğruna¹²
Neden bekar gezersin^{10, 12}

517. (Ezine-Körüktaş^{26, 88})

Bugün hava esiyor (esiyo)^{26, 88}
Kirebimi kesiyor (kesiyo)^{26, 88}
Yandan perçemli (berçemli)yarım^{26, 88}
Nerelerde geziyor (geziyo)^{26, 88}

518. (Gelibolu-Koruköy⁶⁻⁴⁶)

Mavi çember örtündüm
Oğlanları üzmeye
Pazar günü gelecek
Nazlı yarım gezmeye

519.* (*Lapseki-Subaşı*⁵³; *Ezine-Üvecik*^{**61}; *Ayvacık-Tamış*¹⁵³)

Saçlara bak saçlara^{53, 61, 153}

Demet urganı gibi^{53, 61, 153}

Biz yarimle ikimiz^{53, 61, 153}

Bahçe fidanı gibi^{53, 61, 153}

520. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Kulağmdaki küpeler³⁰ / Ağzındaki dişlerin⁴⁶⁻¹⁵⁷

Soğanın (sovanın) zarı gibi^{30, 46-157}

Erittin beni yarım³⁰ / Erittin yarım beni⁴⁶⁻¹⁵⁷

Dağların karı gibi^{30, 46-157}

521. (*Lapseki-Adatepe*⁴; *Eceabat-Kocadere*³²; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Kulağımdaki küpeler⁴ / Boynumdaki Osmanlı³² / Kulağımda küpe⁷⁶

Soğanın zarı gibi^{4, 32, 76}

Oğlan seni eritcem⁴ / Yar seni eritirim³² / Oğlan seni eritirim⁷⁶

Dağların karı gibi^{4, 32, 76}

522. (*Eceabat-Behramlı*¹⁶⁶)

Bahçe filizi gibi

Biga Çerkez'i gibi

Biz yarimle beraber

Tamam terazi gibi

523. (*Lapseki-Subaşı*⁵³; *Lapseki-Umurbey*¹²⁰; *Eceabat-Behramlı*^{***63}; *Ayvacık-Güzelköy*^{65, 174}; *Merkez-Halileli*⁷⁵; *Ezine İlçe Merkezi*¹⁷⁵)

Kara dut parmak gibi^{53, 63, 65, 75, 120, 174, 175}

Sevdiğim kaymak gibi^{53, 63, 65, 75, 120, 174, 175}

Aramızı bozanlar⁵³ / Sevdiğimi sevenler^{65, 120, 174, 175} / Sevdiğimi alanlar⁷⁵

Kurusun yaprak gibi^{53, 65, 120, 174, 175} / Kurusun kavak gibi⁷⁵

524. (*Gelibolu-Koruköy*⁶⁻⁴⁶; *Yenice-Çınarcık*)

Bugün hava bulutlu^{6-46, -}

Yağmur yağacak gibi^{6-46, -}

Hep gözlerim yollarda^{6-46, -}

Yarım gelecek gibi^{6-46, -}

* Bkz. 528 numaralı mâni

** Kaynak kişi mâniyi ilk söyleyişte, şu şekilde söylüyor: "Saçlarım demek urganı gibi / Biz yarimle ikimiz / Bahçe fidanı gibi"

*** Kaynak kişi, mâninin yalnızca ilk iki dizesini hatırlamıştır.

525. (Gelibolu-Evreşe⁸⁶)
 Ay doğar eleg gibi
 Gün doğar meleg gibi
 Benim bir sevgilim* var
 Sürmeli meleg gibi

526.** (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)
 Entarisi ak gibi
 Yola gider ok gibi
 Hic ardına bakmıyor
 Nişanlısı yok gibi

527. (Lapseki-Şen Mahalle¹⁷⁹)
 Uzunsun sırık gibi

 Ne gezersin mällede
 Yolunmuş tavuk gibi

528.**** (Ayvıcık-Nusratlı Hasanobası³⁰)
 Saçlara bak saçlara
 Demet urganı gibi
 Benim sevdiğim yarım
 Koklanmamış gül gibi

529. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)
 Ayağmdaki terlikler
 Kapkara zeytin gibi
 Benim yarım yok burda
 Duruyom yetim gibi

530. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)
 Nazlısın ceylan gibi
 Durusun aslan gibi
 Ellerden öğüt alma
 Yaparlä gaplen***** gibi

* Kaynak kişi yalnızca bir sözcük değişikliği ile ('sevgilim' yerine 'kızım'ı kullanarak) mâniyi, ninni olarak da söylemişti; dörtlük ninni işlevindeydi. Kaynak kişi de bu duruma vurgu yapmaktadır: "Çok ben bilirim mâni de, böyle bunları ninni yapıp, çocuklarıma söyledim." (Bkz.12 numaralı ninni)

** Bkz. 532 numaralı mâni

*** Kaynak kişi, ikinci dizeyi hatırlayamamıştır.

**** Bkz.519 numaralı mâni

***** Gaplen: Kaplumbağa

531. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Ağlarım çağlar gibi
Derdim var dağlar gibi
Her gelen bir gül ister
Sahipsiz bağlar gibi

532.* (*Lapseki-Subaşı*³³)

Giden oğlan ok gibi
Entarisi ak gibi
Hiç ardına bakmıyor
Sevgilisi var gibi

533. (*Gelibolu-Karainebeyli*¹²²)

Maraması kar gibi
Yanakları nar gibi
Annesini bilmiyom ama
Kızın göynü var gibi

534. (*Ayvacık-Bademli*⁷⁹)

Ay doğar amber gibi
Ortası çember gibi
Mevlam bizi gavuştursun
Arzu'yla Gamber gibi

535. (*Çan-Maltepe*⁹)

Su gelir seller gibi
Yar (?) eser yeller gibi
Bakma bana sevdiğim
Ne olur eller gibi

536. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Lapseki-Subaşı*³³)

Saçlara bak saçlara¹⁰ / Ayağmdaki çoraplar³⁰ / Ayağımdaki
çoraplar³³

Kara zeytinler gibi^{10, 33} / Mor zeytinlikler gibi³⁰

Yarım beni bıraktı¹⁰ / Ben yarımı bıraktım³⁰ / Yarım beni
bıraktın³³

Öksüz yetimler gibi^{10, 30, 33}

* Bkz. 526 numaralı mâni

537. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Ay doğar sini gibi
Sallanır selvi gibi
Yar kokusu geliyor
Bursa'nın gülü gibi

538. (*Eceabat-Kumköy*¹⁵¹)

Bizim evin arkası
Dondurma fabrikası
Dondurmalar buz gibi
Erkekler domuz gibi*

539. (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵; *Eceabat-Kumköy*⁵⁶)

Şu Kurşunlu Camisi¹⁵ / İstanbul'un minaresi⁵⁶
Yanıyor löküs gibi^{15, 56}
Kurşunlu oğlanları¹⁵ / Şu Kumköy'ün erkekleri⁵⁶
Bakıyor öküz gibi^{15, 56}

540. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁸²)

Mektubum beyaz çiçek
İstanbul'a gidecek
Yol verin bu mektuba
Sevgilime gidecek

541. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰; *Eceabat-Behramlı*¹⁰⁴)

Gidiyom gidemiyom^{20, 104}
Yolu terk edemiyom^{20, 104}
Kara gözlü yarimi²⁰ / Memleketten yar sevdim¹⁰⁴
Bırakıp gidemiyom^{20, 104}

542. (*Yenice-Gündoğdu*¹⁷⁶)

Gökte gövercin döner
Göver bostanım göver
Hükümatlâ ne yapcak
Gönül istediğine gider

* 11 yaşındaki kaynak kişimizden derlediğim bu dördlük, kafiye düzeni nedeniyle, klasik mâniden ayrılmaktadır (aabb). Bu dördlük, görev itibarı ile tekerlemedir ve ezgisi nedeniyle de çocuk şarkısı olarak değerlendirilmelidir.

543. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁷)
Masa üstünde biber
Üfürsem yare gider
Yarden mektup getiren
Doğru cennete gider

544. (*Ayvacık-Süleymanköy*⁸⁷)
Karanfil uzar gider
Yaprağın dözer gider
Yarım yolu şaşırmiş
Acab nereye gider

545. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁰⁰)
Dere boyu düz gider
Payton dolu kız gider
Kız yolunu şaşırmiş
İnşallah bize gider

546. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Tiryakiler çift gider
Biri bulutta gider
Sevdiğime mektuplar
Annemden gizli gider

547. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
Ağlarım yaşım gider
Dusam* yoldaşım gider
Geçme sev nazlı yardan
Bilsem de yaşım gider

548. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
Deniz üstünde fener
Kayıklar gelir gider
Ne mektup var ne haber
Yüreğimde kan gider

549. (*Ayvacık-Güzelköy*¹⁵⁴)
Bir avuç karabiber
Üfürsem yere gider
Ağzı açık kızların
Yari elinden gider

* Kaynak kişi, mânileri kağıttan okuyan on sekiz yaşında bir genç kızdır. Hatalı yazılmış kelimeyi düzeltilebilecek denli gelenek bilgisine sahip olmadığına okuyucu dikkat etmelidir.

550. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
 Bu sular akar gider
 Taşları yıkar gider
 Dünya bir penceredir
 Her gelen bakar gider
551. (*Ayvacık-Koyunevi*³⁸)
 Dere boyu giderim
 Yedi deve güderim
 Çek deveci deveni
 Ben yarimle giderim
552. (*Eceabat-Kocadere*⁹⁰)
 Kara koyun yapağsı
 Ben onu dider miyim
 Oğlan sen çobanmışsın
 Ben sana gider miyim
553. (*Eceabat-Alçitepe*^{100, 118})
 Sen bir yeşil bübersin^{100, 118}
 Her bahçede bitersin^{100, 118}
 Nasıl gönül vereyim^{100, 118}
 Yabancısin gidersin¹⁰⁰ / Yarın kalkıp gidersin¹¹⁸
554. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
 Kaynanam geliverse
 Dolmayı sarıverse
 Ateşe koyuverse
 Yemeden gidiverse
555. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
 Bizim sokakta fener
 Camiye hoca gider
 Ben yarimi görünce
 Mideme kıramp girer
556. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)
 Mavi kese mor kese
 Görüşürüz her nese
 Ayrılık* vâ ölüm* yok
 Miğer ölüm girēse

* Kaynak kişi her iki kelimenin yerlerini karıştırmıştır.

557. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Mor kadife dürelim
Hep beraber gülelim
Acele etme yarım
On sekize gireyim

558. (*Ayvacak-Çamköy*³⁷)

Deñiz dibi derince
Gaşık saldım pirince
Bir incecik ter döktüm
Yar koynuma girince

559. (*Lapseki-Umurbey*⁴³; *Ayvacak-Bademli*⁷⁹; *Gelibolu-Evreş*⁸¹)

Entarisi ketenden⁴³ / Entarisi (entérisi) pembeden^{79,81}
Leke oldu giymeden⁴³ / Yakışıyor geymeden⁷⁹ / Leke etmiş
giymeden⁸¹
Yaktın kavurdun beni^{43,81} / Yaktın beni kül ittin⁷⁹
On beşime girmeden⁴³ / On dördüme girmeden⁷⁹ / On beşine
girmeden⁸¹

560. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Karanfilim pembeden
Yakışıyor giymeden
Baba beni evlendir
On beşine girmeden

561. (*Lapseki-Subaşı*⁵³)

Elim bir işe ermez
Gözüm başka yüz görmez
Seni sevdim seveli
Gözüme uyku girmez

562. (*Ezine-Körüktaş*²⁶)

Entarim var pembeden
Leke olmuş giymeden
Ben yarimi kaybettim
Uzaklara gitmeden

563. (*Eceabat-Behramlı*¹⁶⁴)
Kiraz aldım dikmeden
Dallarını bükmeden
Söz ver bana sevdiğim
Ben askere gitmeden

564. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
Deniz dibi tekneli
Gül karanfil ekmeli
Kışın sevda çekmeli
Harman sonu gitmeli

565. (*Eceabat-Kocadere*³²)
Oğlanın adı Receb
Tarlası dolu böcek
Receb'e giden kızlar
İpekliler giyecek

566. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)
Gidiyom elinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşilbaş ördeg olsam
Su içmem gölünüzden

567. (*Lapseki-Adatepe*⁴)
Kızın adı Birsen mi
İpe mendil sersem mi
O yar mektup yazmış
Acaba göndersem mi

568. (Yenice İlçe Merkezi²⁰; Lapseki-Adatepe²⁵; Lapseki-Çardak¹⁷⁷; Lapseki-Şen Mahalle¹⁷⁸; Eceabat-Alçitepe⁵⁹; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶⁵; Eceabat-Yolağzı¹⁷³; Eceabat-Kocadere¹⁷⁹; Ayvacık-Güzelköy⁶⁵; Ayvacık-Süleymanköy⁸⁷; Ezine-Yeniköy⁸⁰; Ezine-Körüktaş⁸⁸; Gelibolu-Evreşe⁸¹; Çan-Seramik Mahallesi¹⁸⁰; Merkez-Halileli¹⁸¹)

Karanfil oylum oylum^{20, 25, 59, 65, 81, 87, 88, 165, 173, 177**}, 179, 180, 181 / Karanfilim oylum oylum⁸⁰ / Karanfil oylu oylu¹⁷⁸

Geliyor selvi (zelvi) boylum^{20, 25, 59, 65, 80, 81, 87, 88, 165, 173, 177, 178, 179, 180, 181}

Selvi (zelvi) boylum gelince^{20, 88, 165, 173, 177, 178, 179, 180} / Selvi boylum gelirse^{59, 80, 81, 87, 181} / Selvi boylumu gördükçe⁶⁵

Şen olur benim gönlüm (göynüm, göğnüm)^{20, 25, 59, 65, 80, 81, 87, 88, 165, 173, 177, 178, 179, 180, 181}

569.*** (Ezine-Üvecik⁴⁴)

Bugün ayın on dördü
Kız saçını kim ördü
Ördüyse yarım ördü
Ay karanlık kim gördü

570. (Gelibolu-Karainebeyli¹²²)

Karşıda kuzu gördüm
Geyiği kırmızı gördüm
Ben de buraya geldim
Sevdiğim kızı gördüm

571. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶⁻¹⁶⁰; Ezine-Üvecik⁴⁹)

Uza kavağım uza³⁶⁻¹⁶⁰ / Ne uzarsın be gavak⁴⁹
Hemen mi diyeceksin³⁶⁻¹⁶⁰ / Göge mi ereceksin⁴⁹
Aldın benim yarimi³⁶⁻¹⁶⁰ / Aldın yarimi benden⁴⁹
Hayır mı göreceksin^{36-160, 49}

572.**** (Yenice-Çınarcık)

Yelek örüyorum yelek
Yengemden aldım örnek
Ayıplaman teyzeler
Bizde böyle görenek

* Kaynak kişi üçüncü dizeyi hatırlayamamıştır.

** Kaynak kişi, tekrarında dizeyi şöyle söylemiştir: "Karanfil boylum boylum"

*** Okuyucu, mânideki "karşılıklı söyleyiş"e dikkat etmelidir.

**** Bkz. 579 numaralı mâni

573. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)
 Mavi yeleğim gibi
 Yarım sana öreğim
 Beni beğenmiyorsan
 Sev bir tane göreyim
574. (*Ayvacık-Kızılkeçili*¹⁶⁹)
 Gara çorap örmedim
 Ayağıma geymedim
 Çoktan beri
 Nazlı yarimi görmedim
575. (*Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)
 Lambam ışık veriyor
 Şişemi silmeden
 İki gözüm seni gördü
 Başkasını görmeden
576. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
 Karanfilim pembeden
 Yakışıyor giymeden
 Ben yarimi tanırım
 Hiç yüzünü görmeden
577. (*Eceabat-Kumköy*⁸⁴)
 Güle çıktım gülmedim
 Ordan düştüm ölmedim
 Ben anamdan doğalı
 Büyük gurbet görmedim
578. (*Lapseki-Adetepe*²⁵)
 Bugün pişirdim zömbelek
 Yarime götürdüm gezerek
 Maksadım gezmek değil
 Bir kere yarı görmek
- 579.* (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
 Yelek örüyom yelek
 Yengemden aldım örnek
 Meramım örnek değil
 Bir kere yarı görmek

* Bkz.572 numaralı mâni

580. (*Ayvacık-Çamköy*⁵⁸)

Şu dağları delmeli
Ununu elemeli
İçerim of çekiyor
Yarimi görmeyeli

581. (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹)

Lamba ışık vermiyor
Camını silmeyince
Gönlüm rahat etmiyor
Yarimi görmeyince

582. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Uzun saçı örmezler
Beni sana vermezler
Verseler bile yarım
Hiç münasip görmezler

583. (*Yenice-Hacıyusuflar*¹⁰¹)

Ak susam sarı susam
Susuya duragosam
Geldi diye sevdiğim
Gelsin de beni görsem

584.* (*Merkez-Özbek*³⁵)

Bahçelerde börülce
Oynar gelin görümce
Hic cihana gelmemiş
Böyle iyi görümce

585. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Yenice*¹²⁵; *Ezine-Üvecik*^{49, 61})

İnce giyerim ince^{25, 49, 125} / Pembe giyerim pembe⁶¹
Pembe yakışır gence^{25, 49, 61, 125}
İnsan bir hoş oluyor^{25, 49, 61, 125}
Sevdiğini görünce^{25, 49, 61, 125}

586. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Eteğini sürer mi
Tıpış tıpış yürür mü
Gonca sevdalananın
Yüzü gülü görür mü

* Bkz. 488 numaralı mâni

587. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Kaleden inişelim
Kaç gibi görüşelim
Aç yarım yaşmağını
Bayramda görüşelim

588. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Gidiyorum gidişim
Kaküllerin ibrişim
Dön yüzünü göreyim
Belki de son görüşüm

589.* (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁶⁸)

Susadım su isterim (isderim)^{18, 48-68}
Suyu bana gösterin¹⁸ / Çeşme bene gösderin⁴⁸⁻⁶⁸
Su değil merağım¹⁸ / Merağım çeşme değil⁴⁸⁻⁶⁸
Bana yarimi gösterin¹⁸ / Ben yaremi gösderin⁴⁸⁻⁶⁸

590. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 19})

Mâni benim ezberim^{18, 19}
Kan ağlıyor gözlerim^{18, 19}
Nazlı yarin yolunu¹⁸ / Nazlı yarimin yolunu¹⁹
Akşam sabah gözlerim^{18, 19}

591. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁶; *Lapseki-Umurbey*²¹; *Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Denizler kadar (kadan) derin (dêrin)^{16, 77} / Denizlerden derin²¹
Rüzgarlar kadar (kadan) serin (sêrin)^{16, 77} / Rüzgarlardan serin²¹
Senin en güzel yerin (yêrin)^{16, 21, 77}
Bana bakan gözlerin^{16, 77} / Kahverengi gözlerin²¹

592. (*Lapseki-Subaşı*¹)

Karanfil özlerinden
Dönemem sözlerinden
Kismet olur gelirsen
Öperim gözlerinden

* Bkz. 671 numaralı mâni

593. (*Eceabat-Alçıtepe*¹³⁸)

İN dereye dereye
Dere düzlüklerine
Kaç para verdin yarım
Güneş gözlüklerine

594. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶)

Saçlarımı yıkadım
Suları süzüm süzüm
Bizim camın altında
Uyumuş kara gözüm

595. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Ak üzüm kara üzüm
Aktadır benim gözüm
Gel üzümü yiyelim
Ayleme kömür gözüm

596. * (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Asmalarda üzüm
Yosmalarda gözüm
Senin gibilere sözüm
Unutma beni iki gözüm

597. ** (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶)

Kavak kavaktan uzun
Kavakta olan üzüm
On beş nişanlım olsa
Yine sendedir gözüm

598. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)

Ufacık (ifacık) kuş üzümü^{18, 115}
Görsem yarin yüzünü^{18, 115}
Omuz omuza gelsek¹⁸ / Omuz omuza versem¹¹⁵
Öpsem ela gözünü^{18, 115}

* Derleyici son iki dizenin, gerçekte bu mâniye ait olup olmadığını ortamda bulunan daha yaşlı bir bayana soruyor. Soruyu yanıtlayan bayan ise son iki dizinin mâniye ait olmayıp, uydurma dizeler olduğunu belirtiyor.

** Kaynak kişi, mâniyi iki farklı ezgi ile söylemiştir.

599. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)
 İn dereye indirmem
 Sonsuz* derman* döndürmem
 Ellerin sözleriyle
 Yarimi gücendirmem

600. (Lapseki-Umurbey¹⁵⁹)
 Ektiğini biçeceksin
 Aşk şerbetinden içeceksin
 Düşmanların değil ama
 Sonunda sen güleceksin**

601. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵)
 İncecik yağmur çiler
 Yarım camları siler
 Ne kadar dargın olsa
 Beni görünce güler

602. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)
 İnce yağmurlâ çiler
 Yarım bıçaklar bilir
 Yarim beni görünce
 Hiç dayanamaz güler

603. (Lapseki-Adatepe²⁵)
 Yelek örüyom yelek
 Otuz iki ilmekten
 Yarim mektup yollamış
 Okuyamadım gülmekten

604. (Ayvacık-Çamköy³⁷)
 Sarı govun dilimi
 Uçurdum bülbülümü
 Çıksam dağlar başına
 Arasam gülümü***

* Susuz değirmen

** Kesin kanıtlar ortaya koyamamakla birlikte (hece sayısı, söylem, anlamdaki bütünleşme çabaları bu kanımızın oluşumuna neden olmaktadır) bu mâninin, yazılı kültürden devşirilmiş bir mâni olduğu kanısındayım.

*** Kaynak kişi dizeyi ikinci kez, şu şekilde söylüyor: "Arasam ben gülümü"

605. (*Ezine-Üvecik*^{10, 44}; *Eceabat-Behramlı*⁷⁴)

Terzinin dükkanında^{10, 44, 74}

Ütüye bak ütüye^{10, 44, 74}

Dalga geçme be oğlan^{10, 44} / İki tane yar sevme⁷⁴

Gidersin gümbürtüye^{10, 44, 74}

606. (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹)

Denizin ortasında

Kütüğe bak kütüğe

Gelme oğlan peşimden

Gidersin gümbürtüye

607. (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵)

Su gelir güldür güldür

Eteği dolu zümbüldür

Ben yarimi kaybettim

Tam on iki gündür

608. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷; *Ayvacık-Bademli*⁷⁹; *Lapseki-Şen Mahalle*¹¹⁹)

A cimcimi cimcimi³⁷ / Ey çinçini çinçini⁷⁹ / A çinçini çinçini¹¹⁹

Dakin benim incimi³⁷ / Öpsem ağzının içini^{79, 119}

Nerde gülüp oynuyor³⁷ / Nerelerde gülüp oynayorsun⁷⁹ /

Nerelerde gezersin¹¹⁹

Gönlümün (göñlümün) güvercini^{37, 79} / Koynumun güvercini¹¹⁹

609.* (*Merkez-Denizgöründü*⁹³)

Saatimin zenciri

Göñlümün güvercini

Şimdi karşıma geçti

Göñlümün güvercini

* Kaynak kişi mânîyi ikinci kez şu şekilde aktarmaktadır: "Saatimin zenciri / Şimdi karşıma geçti / Göñlümün güvercini". Kanımızca kaynak kişimiz ikinci dizeyi hatırlayamadığından (ilk söyleyişte) dördüncü dizeyi ikinci dizeye de taşımıştır. Kaynak kişinin bu çabası mânîyi dörtlük yapabildiği. Ancak dikkat edilirse bu mânî, 608 numaralı mânî ile "eşit" değildir, ki bu durumu bize birinci dize vermektedir. 608 ve 609, "benzeş" mânîlerdir. Pekiyi, 609'un asıl yapısı -yani ikinci dizesi- ne idi? Sorunun karşılığı sanırım, kaynak kişi 36'nın yalnızca ilk iki dizesini hatırlayabildiği mânîde bulunabilir. Kaynak kişi 36 şöyle diyor: "Saatimin zenciri / Eğleşelim (?) inciri." Böylece 608'in benzeş mânîsi şu şekilde oluşuyor sanırım: Saatimin zenciri / Eğleşelim inciri / Şimdi karşıma geçti / Göñlümün güvercini

610. (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvacık-Kösedere¹⁸²; Lapseki-Yenice¹²⁵; Lapseki-Karaömerler¹²⁶)

Sezer geliyor Sezer³⁰ / Dozer geliyor dozer^{125, 126, 182}

Çekilin yoldan ezer^{30, 125, 126} / Kaçılın yoldan ezer¹⁸²

Bizim köyün kızları³⁰ / Benim bir sevdiğim var^{125, 126} / Benim güzel arkadaşım¹⁸²

Hülya Avşar'dan güzel³⁰ / Artislerden güzel¹²⁵ / Türkan Şoray'dan güzel¹²⁶ / Bütün sanatçılardan da güzel¹⁸²

611. (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Yarım çok güzel

Motursiklete biner

Gözlükleri takınca

Tarık Tarcan'dan güzel

612. (Gelibolu-Yüllüce⁷³)

Beyoğlu pazarında

Parası olan gezer

Yar üstüne yar sevmiş

Benden neresi güzel

613. (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Denizde balık yan yüzer

Eniştem kendini üzer

Üzme enişte kendini

Ablam senden güzel

614. (Ezine-Üvecik¹⁰; Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Subaşı³³)

Aşıkların gazeli^{10, 21, 33}

Neredeydin ezeli^{10, 21, 33}

Nerde olsa severler¹⁰ / Nerden olsa severler²¹ / Nerede olsa severler³³

Senin gibi güzeli^{10, 21, 33}

615. (Yenice-Seyvan¹¹⁰)

Hazelidir hazeli

Dağlar dökmüş kazeli

Orta yerde oyneyen

Acap kimin gözeli

616. (*Lapseki-Umurbey*²¹; *Lapseki-Subaşı*⁵⁴; *Ezine-Yeniköy*⁸⁰)
Harmanlıkta gezerim²¹ / Kiremitlikte gezerim⁵⁴ / Bahçelerde
gezerim⁸⁰

Bir çıkı bulursam çözerim²¹ / Lokum şeker ezerim⁵⁴ / Çıku
bulsam çözerim⁸⁰
Vallah billah enişte^{21, 54} / Kör olası enişte⁸⁰
Ben ablamdan güzelim^{21, 54, 80}

617. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁶⁹)

Aynam düştü yerlere
Karıştı gazellere
Tabiatım kurusun
Bakarım güzellere

618. (*Lapseki-Yenice*¹²⁵)

Bakla kazıyorum bakla
Önüme baka baka
Anne haberin olsun
Kaçacağım bu hafta

619. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Bizim evin önünde
Kestane tahtaları
Yarım gelicek diye
Sayarım haftaları

620. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁶²)

Entarisi akından
Bir yar sevdim yakından
Alcam dedi de almadı
Allah gelsin hakından

621. (*Lapseki-Subaşı*¹; *Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Karanfilsin (karafilsin) karanfil (karafil)^{1, 36}
Kıramam dallarını¹ / yanımda³⁶
Yarimden ayrı düştüm¹ / Uzak düştüğ a yarım³⁶
Sorarım hallerini^{1, 36}

622. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Yolağzı*¹⁷³; *Eceabat-Seddülbahir*¹⁸³; *Ayvacık-Balabanlı*⁵¹; *Ezine-Kemallı*⁷⁸)

Karanfilsin (kalenfilsin) tarçınınsın^{18, 78, 183} / Karanfilsin bibersin⁵¹ /
Karanfilim tarçınınsın¹⁷³

Neden (niden) böyle hırçınınsın^{18, 78, 173} / Bir dalda bir gülsün⁵¹ /
Neye böyle hırçınınsın¹⁸³

Ne küçüksün ne büyük^{18, 51} / Ne büyüksün ne küçük^{78, 173, 183}

Tam benim harcımsın^{18, 183} / Ancak benim harcımsın⁵¹ / Tamam
benim harcımsın^{78, 173}

623. (*Ayvacık-Bademli*⁷⁹)

Armut dalda asılı

Sildim yürek yasını

Eller ne derse desin

Aldım yiğit hasını

624. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Yenice-Çınarcık*)

Yeni evler yaptırdım³⁰ / Hana evler yaptırdım

Bursa ustalarına³⁰ / İzmir ustalarına

Doktor (doktur) ilaç vermiyor^{30, -}

Sevda hastalarına^{30, -}

625. (*Eceabat-Kumköy*³⁹; *Ezine-Kemallı*⁷⁸)

Karanfil hastasıyım³⁹ / Ankara asmasıyım⁷⁸

Sümerbank basmasıyım³⁹ / Nazilli basmasıyım⁷⁸

Anne doktor istemem³⁹ / Hekim doktor istemem⁷⁸

Ben erkek hastasıyım³⁹ / Ben yarimin hastasıyım⁷⁸

626. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Yenice'ye girerken

Sol tarafta mandıra

Yarimin bakışları

Kaldı bana hatıra

627. (*Eceabat-Kumköy*^{39, 56})

Yazı yazdım satıra^{39, 56}

Ölüm gelmez hatıra^{39, 56}

Eğer bir gün ölürsem^{39, 56}

Resmim kalsın hatıra^{39, 56}

628. (*Yenice-Çınarcık*)

Bandırma'nın vapuru
Bandırma'yı batırı
Şarkı bilmiyorum ama
Şu kızların hatırı

629. (*Lapseki-Sındal*¹⁸⁴)

Bizim motor Ferguson
Sizinki Fiat mı
Sen orada ben burada
Bizimkisi hayat mı

630. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Uzun yollar uzasın
Kuzular kuzulasın
Ben yarime varacam
Evleri hazırlasın

631. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Kolundaki saati
Gel çekelim yediye
Konuştuğumuz geceler
Kalsın sana hediye

632. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Bizim evin önünde
Şimşire bak şimşire
Sevda hastalarına
Yar doktor ben hemşire

633. (*Eceabat-Alçıtepe*^{*} ¹⁹; *Yenice İlçe Merkezi*²⁰; *Merkez-Halileli*¹⁸⁵; *Biga-Kalafat*¹⁸⁶⁻¹⁸⁷)

Alçıtepe köyümüz¹⁹ / Yenice'dir köyümüz²⁰ / Halileli köyümüz¹⁸⁵
/ Kalafat'tır köyümüz¹⁸⁶⁻¹⁸⁷

Zemzem akar suyumuz^{19, 20, 185, 186-187}

Sevip sevip ayrılmak^{20, 185, 186-187}

Yoktur öyle huyumuz^{20, 185, 186-187}

* Kaynak kişi, mâninin ilk iki dizesini hatırlayabilmiştir.

634. (Lapseki-Umurbey⁴³)

Kara kara kargalar
Söğüt dalı ırgalar
Umurbey'in kızları
Çifte göbek ırgalar

635. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸;Eceabat-Kumköy³⁹; Bayramiç-Akpınar²⁷;
Lapseki - Yenice¹²⁵)

Bahçelerde ısırgan^{18, 27, 125} / Fırın üstü ısırgan³⁹
Gâvur musun Müslüman^{18, 27, 39} / Gevur musun be Müslüman¹²⁵
Gel bir (bi) kere öpeyim^{18, 27, 39} / Ölmeden bir kere öpeyim¹²⁵
Vallah (valla) billah (billa) ısırmam^{18, 27, 125} / Valla billayı ısırmam³⁹

636. (Ezine-Üvecik⁴⁴)

Bizim evin önünden
Geçiyor Yeşil Meriç
Sigarama karışma
İstersen Çamlıca iç

637.(Lapseki-Subaşı¹⁰⁸)

Bir taş attım dereye
Kız çıktı pencereye
Kız Allah'ını seversen
Al beni içeriye

638. (Yenice-Çınarcık)

Fabrikanın içinde
Altmış iki pencere
Saat birde gel yarım
Alırım içeriye

639. (Eceabat-Yolağzı¹⁸⁸)

Peslihanım çiçeğim
Yarım nerden geçeyim
Yar üstüne yar sevdim
Verin zehir içeyim

640. (Ezine-Kemallı⁷⁸)

Menekşe biçim biçim
Yapmak pek güçtür seçim
Yarimden ayrı düştüm
İçim yanıyor içim

641. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Elbisemin biçimi
Yalan dünya geçimi
Gel yarim konuşalım
Bir sigara içimi

642. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Şalvara bak şalvara
Şalvarın biçimine
Ben yarime yanmışım
Sigara içimine

643. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Entarisi dar biçim
Ölürüm* senin için
Dostlarım düşman oldu
Seni sevdiğim için

644. (Ezine-Yeniköy⁸⁰)

Avul dibinde fıçı
Lümlüm eder içi
Allah'ın kara piçisi**
Ölüyor benim için

645. (Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)

Elek elek içinde
Elek tekne içinde
Şu Biga'nın kızları
Sırma yatak içinde

* Kaynak kişi bir başka ezgi eşliğinde mâniyi söylerken, "ölürüm" kelimesinin yerine, "yanıyorum" kelimesini kullanmıştır.

** Kafiye gereği (aaba olması için) üçüncü dize ile dördüncü dizenin yer değiştirmesinin daha uygun olacağı kanısındayım.

646. (Yenice-Gündoğdu¹¹; Yenice-Çınarcık; Lapseki-Yenice¹²⁵; Ayvacık-Kösedere¹⁸²)

Gündoğdu Gündoğdu içinde¹¹ / Yenice Yenice içinde /
Yeniceköy Yeniceköy içinde¹²⁵ / Ayvacık Ayvacık içinde¹⁸²

Gündoğdu güller içinde¹¹ / Yenice güller içinde / Yeniceköy
birlik içinde¹²⁵ Ayvacık çamlar içinde¹⁸²

Gündoğdu'yu Allah korusun¹¹ / Yenice'yi Allah korusun /
Yeniceköy'ü Allah korusun¹²⁵ / Ayvacık'a bi şey olmasın¹⁸²

Sevdiğim var içinde^{11, 125} / Benim arkadaşım var içinde*¹⁸²

647. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵; Eceabat-Behramlı⁶³)

İtmen beni itmen¹⁵ / A çiçine içine⁶³

Köyün içine gitmem ben¹⁵ / Gitmem köyün içine⁶³

Kismet olursa annem beni verecek¹⁵ / Annem beni verecek⁶³

Bayramiç'in içine¹⁵ / İstanbul'un içine⁶³

648. (Lapseki-Şen Mahalle⁷⁰)

Mini mini incisin

Güzellikte birincisin

Sana canım diyemem

Çünkü canımın içisin

649. (Ezine-Üvecik¹⁰)

Köprü altında çiçek

Sanki tren geçmeyecek

Beni seven oğlan

Sigara içmeyecek

650. (Lapseki-Şen Mahalle¹⁸⁹)

Masadaki çiçek

Bu çiçek biçilecek

Varacağım oğlan

Rakı şarap içmeyecek

651. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Köprü altında diken

Yaktın beni gül iken

Allah seni de yaksın

Üç günlük gelin iken

* Mâninin kullanım alanı, onun formuna da etki edebilir. Hatıra defterine kaydedilmek amacıyla, mânide, kaynak kişi tarafından gerekli değişiklikler kolayca yapılmıştır.

652. (*Ezine-Körüktaş*²⁶; *Gelibolu-Koruköy*⁴⁶; *Ayvacık-Balabanlı*⁵¹;
*Ayvacık-Süleymanköy*⁶⁶; *Merkez-Karaca-ören*¹⁴⁰; *Bayramiç-Akpınar*¹⁶²)

Entarim var filizli²⁶ / Entarisi filizi⁴⁶ / Karanfilin filizi^{51, 66, 162} /
pilesi¹⁴⁰

Kim bilir kalbimizi^{26, 46, 51, 66, 140, 162}

Esti bir (bi) hafif ('afif) rüzgâr^{26, 46, 51, 66, 140} / Esti hafif bi rüzgâr¹⁶²

Ayırdı ikimizi^{26, 46, 51, 66, 140, 162}

653. (*Eceabat-Alçıtepe*¹³⁹)

Acı biberim acı

Ateşe koydum sacı

Sen verdin bu sevdayı

Sensin bunun ilacı

654. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Şu derenin yamacı

Suyu zehirden acı

Hasta olan kızların

Oğlandadır ilacı

655. (*Ezine-Kemallı*¹⁹⁰)

İnci dizdim diziyle

Yarı gördüm göz ilen

Ben yarimden vazgeçmem

El münafık söz ilen

656. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Ana başa tac imiş

Her yerde ilac imiş

Bir evlat ... de olsa

Anaya muhtac imiş

657. (*Gelibolu-Evreşe*⁸¹)

Entarisi al imiş

Yanakları bal imiş

Böylesi sevilmez mi

Bulunmaz bir mal imiş

658. (Eceabat-Kocadere¹⁷⁹)

Oğlan gider tarlıya
Balta asmış koluna
Oğlana kız bulduk
Köylünün inadına

659. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Beklemekle usandım
Yıllarca boşa yandım
Ne kadar talihsizmişim
Buna nasıl inandım

660. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 18, 138})

Gemi gelir yan dirsek^{18, 138} / Gemi gelir yan direk¹⁸
Suyu nereye indirsek¹⁸ / Suyu nereden indirsek¹⁸ / Suyu
nerden indirsek¹³⁸

Yarimin askerliğini^{18, 18} / Yarimin askerliğini¹³⁸
Bir seneye indirsek^{18, 138} / Sekiz aya indirsek¹⁸

661. (Merkez-Denizgöründü⁹³; Lapseki-Şen Mahalle¹¹⁹)

Desdiye vurdum inlesin⁹³ / Testi buldum gümlerin¹¹⁹
Aşık olan beni dinlesin⁹³ / Aşık olan dinlesin¹¹⁹
Beni yarden ayıran^{93, 119}
Yattığı yerde ulum ulum inlesin⁹³ / Yataklarda inlesin¹¹⁹

662. (Lapseki-Yenice³¹)

Oğlanın adı Mustafa
Gir koynuma sür sefa
Ne sen öldün kurtuldun
Ne ben geldim insafa

663. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Alçıtepe köprüsü
Fazla sallar insanı
Alçıtepe kızları
İpsiz bağlar insanı

664. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Şu giden sandal mıdır
Boyası aldan mıdır
Sevdiğine gitmiyen
Dünyada insan mıdır

665. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶; *Ayvacık-Süleymanköy*¹⁰⁹; *Eceabat-Alçitepe*^A)

Karanfil deste deste^{76, A} / Mendil aldım bir deste¹⁰⁹
Beni annemden iste⁷⁶ / Beni babamdan iste¹⁰⁹ / Gel beni babamdan
iste^A

Annem babam vermezse⁷⁶ / Eğer babam vermezse¹⁰⁹ / Eğer beni
vermezse^A

Beni Allah'tan iste⁷⁶ / Beni bu dertten iste¹⁰⁹ / Diz çok Allah'tan iste^A

666. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴; *Yenice-Çınarcık*)

Kulağımdaki küpeler⁴⁴, -
Kösteklidir (kosteklidir) köstekli (kostekli)⁴⁴, -
Biz yarimle ikimiz⁴⁴, -
İlkokuldan istekli⁴⁴ / Küçücükten istekli-

667. (*Ezine-Üvecik*¹²)

Bizim evler kenarda
Kıracı istemeyiz
Defter kalem var ise
Aracı istemeyiz

668. (*Eceabat-Kumköy*³⁹; *Lapseki-Sındal*¹²⁷)

Mısır çapayı ister³⁹ / Çapacı çapa ister¹²⁷
Çapacı para ister^{39, 127}
Kumköy'ün oğlanları³⁹ / Şu köyün* Sındal Köyü oğlanları¹²⁷
Sıradan sopa ister³⁹ / Kızlardan dayak ister¹²⁷

669. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸; *Ezine-Kemallı*⁵²; *Ayvacık-Bademli*⁷⁹)

Ay doğar aşmak ister¹⁸ / Su gelir akmag ister⁵² / Dereler daşmak
ister⁷⁹

Al yanak yaşmak ister^{18, 79} / Yar gelir bakmag ister⁵²

Sabahın sefasında¹⁸ / Benim şu garip göynüm⁵² / O benim cahil
gönüm⁷⁹

Yar ile kavuşmak ister¹⁸ / Yare gavuşmag ister⁵² / Yarimle gavuşmak
ister⁷⁹

* Derleyicinin; Köy adının geçtiği mâni yok mu? sorusu üzerine, kaynak kişi mâniyi bildiği halin dışında değiştirerek köyün ismini eklemiştir. Bu eklemede hece sayısı fazla da çıksa, anında değiştirilebilir olması, mâni yapısının basitliğini ortaya koymaktadır.

670. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Kundurama kum doldu
Atmaya kürek ister
Nazlı yarin yanında
Yatmaya yürek ister

671.* (*Eceabat-Alçıtepe*^{18,A})

Su getirin su isterim¹⁸ / Susadım su isterim^A
Suyu bana gösterin^{18,A}
Su değil benim merakım (merağım)^{18,A}
Ben yarimi isterim^{18,A}

672. (*Ezine-Üvecik*⁶¹; *Ayvacı-Güzelköy*⁶⁵)

Pencerede (pençerede) şişlerim^{61,65}
Kaneviçe işlerim^{61,65}
Bir dahaki mektubunda⁶¹ / Rica ederim sevgilim⁶⁵
Boy resmini isterim^{61,65}

673. (*Lapseki-Umurbey*²⁷)

Mavili misin maşallah
Sen benimsin işallah
Kavuştüğümüz geceler
Konuşuruz işallah

674. (*Biga-Bezirganlar*^{60,60})

Gaya dibi minevşe^{60,60}
Aradım eşe eşe^{60,60}
Ben yarimi gaybittim⁶⁰ / Oğlan gıza bakarkan⁶⁰
Herkes şaştı bu işe⁶⁰ / Şaşırttı her işe⁶⁰

675. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Yolda giden bir kişi
Elinde oya işi
Sevdiğini alana
Koyar mı dünya işi

* Bkz. 589 numaralı mâni

676.* (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁸²)

Mendilimin yeşili^{30, 82}
Ben kaybettim eşimi^{30, 82}
Bir elime geçerse^{30, 82}
Ben bilirim işimi^{30, 82}

677. (Lapseki-Adatepe²⁵; Ezine-Kemallı⁵²; Ayvacık-Bademli⁷⁹; Merkez-Denizgözü⁹³; Yenice-Gündoğdu¹⁹¹)

Armodumu dişledim²⁵ / Karanfili haşladım⁵² / Ben armudu
dişledim⁷⁹ / Armudu dalda dişledim⁹³ / Armudunu dişledim¹⁹¹
Sapını gümüşledim^{25, 79, 93, 191} / Dibini gümüşledim⁵²
Sevdiğimin ismini^{25, 79} / Sevgilimin ismini^{52, 191} / O yarimin
ismini⁹³
Mendilime işledim²⁵ / Gömleğime işledim⁵² / Mendiline
işledim^{79, 191} / Gömlecime işledim⁹³

678. (Yenice-Kuzupınarı^{48-85, -})

Ağzında altın dişler⁴⁸⁻⁸⁵ / Ağzımda altın dişler
Golunda saat işler⁴⁸⁻⁸⁵ / Kolumda saat işler
Düşünseñe be yarım⁴⁸⁻⁸⁵ / Düşünüyorum yarım
N'olacak bizim işler^{48-85, -}

679. (Çan-Maltepe⁹)

Boynumdaki kolyeler
Gümüştendir gümüştən
Anan beni almıyor
Vazgeç yarım bu işten

680. (Lapseki-Subaşı³³)

Yüksek dağın kuşuyum
Selviye konacağım
İste beni babamdan
Vermezse kaçacağım

681.** (Eceabat-Kumköy³⁹; Lapseki-Karaömerler¹²⁶)

Masa üstünde bıçak³⁹ / Masa üzerinde bıçak¹²⁶
Dokunsam kırılacak³⁹ / Ellersen kırılacak¹²⁶
Haberin olsun anne³⁹ / Yenge haberin olsun¹²⁶
Ablam kocaya kaçacak³⁹ / Azime erkeğe kaçacak¹²⁶

* Bkz. 468 numaralı mâni

** Bkz. 686 numaralı mâni

682. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁶⁴)

Kāranfilim üç çatal
Üçü de pembe açar
Ben askere gidince
Yarım kocaya kaçar

683. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Mendilimi açarım
Yola şeker saçarım
Yemin etme annecim
Ben sevdiğime kaçarım

684. (*Lapseki-Adatepe*⁴)

Bahçenin kapısını
Bir vuruşta açarım
İstet yarım bir kere
Vermezseler kaçarım

685. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Güller gibi açarsın
Bin bir koku açarsın
Kız senin aşığın
Neden benden kaçarsın

686.* (*Eceabat-Behramlı*²⁴; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Bayramiç-Akpınar*⁷⁷; *Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)

Masa üstünde bıçak^{24, 30, 77, 108}

Sandım beni vuracak²⁴ / Ellesem kırılacak³⁰ / Ellersem kırılacak⁷⁷
/ Sanki bana vuracak¹⁰⁸

Anne haberin ('aberin) olsun^{24, 77, 108} / Haberin olsun anne³⁰

Ağbim (ağbeyim) kız kaçıracak^{24, 30, 77, 108}

687. (*Eceabat-Kocadere*³²; *Ayvacık-Süleymanköy*¹⁰⁹; *Ezine İlçe Merkezi*¹⁷⁵; *Yenice- Gündoğdu*¹⁷⁶)

Koca (goca) kapı açıldı^{32, 109, 176} / Han kapısı açıldı¹⁷⁵

İncilerim saçıldı^{32, 109, 176} / Ela gözlü saçıldı¹⁷⁵

Oğlan beni görünce³² / Oğlan bana bakarken¹⁰⁹ / Kızlar erkekleri görünce¹⁷⁵ / Sevdiğim beni görünce¹⁷⁶

Keçileri kaçırıldı^{32, 175} / Motorunu kaçırıldı¹⁰⁹ / Goyunları gaçırıldı¹⁷⁶

* Bkz. 681 numaralı mâni

688. (*Lapseki-Umurbey*¹⁵⁹)

Şu ovanın düzleri
Açılmış nergizleri
Kasabanın oğlanları
Kızlara bakmaktan öküzlere kaçırılmış

689. (*Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)

Köprü altında deniz
Üstünden geçiveriz
Annem babam vermezse
Bir gece kaçiveriz

690. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Başındaki girebin
Oyaları taşıyor
Okulda beraberdik
Şimdi benden kaçıyor

691. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

Gara tavuk kaçıyo
Ganedini açıyo
Bıldır gördüğüm gızla
Bu yıl benden kaçıyo

692. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Pembe menekşe açtı
Etrafa ışık saçtı
Yarım beni görünce
Hemen kıvracık kaçtı

693. (*Lapseki-Beyçayır*⁵⁰)

Haydi gidelim yarım
Bizim vatana kadar
Ölüm var ayrılık yok
Dünya batana kadar

694. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Kolumdaki saat
Nazar sevdiğim nazar
Akşam seni bekledim
Saat on ikiye kadar

695. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Merkez-Halileli*⁷⁵; *Merkez-Civler*⁹⁴)

Arpalar dize kadar (gadar)^{10, 94} / Ekinler dize kadar⁷⁵

Gel yarım bize kadar (gadar)^{10, 75, 94}

Sana çorap öreceğim¹⁰ / Ben yarime çorap ördüm⁷⁵ / Sana
çorap öreyim⁹⁴

Topuktan dize kadar (gadā)^{10, 75, 94}

696. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Altın kafes içinde

Sarı kanarya mıydı

Yarım senin söz vermen

Bugüne kadar mıydı

697. (*Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)

Annem entari almış

Ketenleri mavisi

Yarım için açılmış

Subaşköl'ün kahvesi

698. (*Eceabat-Behramlı*²⁴)

Kuyuya attım bakır

Geliyor takır takır

Çakır beni görünce

Gülüyor kakır kakır

699. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Araba alırsan yarım

Mersedes araba al

Benden başka seversen

Mersedes'in altında kal

700. (*Lapseki-Umurbey*^{21, 120}; *Bayramiç-Akpınar*^{45, 77}; *Ayvacı-Güzelköy*¹¹²)

Zeytin kara ben kara^{21, 45, 77, 112, 120}

Zeytine vermem para^{21, 112, 120} / Zeytine vermem ben para^{45, 77}

Gel yarım buluşalım^{21, 45, 77, 120} / Bekliyorum sevgilim¹¹²

On bire çeyrek kala^{21, 45, 77, 112, 120}

170 Ömer Gözükızıl

701. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Bisikletler geliyor
Zilleri çala çala
Benim yarım gelecek
On ikiye on kala

702. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Elektriği yak yarım
Ben kaldım karanlıkta
İşaret etme yarım
Böyle kalabalıkta

703. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*⁶²; *Gelibolu-Evreşe*⁸⁶; *Eceabat-Seddülbahir*¹³³)

Kaynana kazan karası^{62, 133} / Kaynanam kazan karası⁸⁶
Görümce başlar belası⁶² / Gözleri (?) helva tavaşı⁸⁶ / Görümce
lokma tavaşı¹³³
Hepsini Allah alası⁶² / Kaynanamı Allah alası⁸⁶ / Kaynatayı Allah
alası¹³³
Oğlu da bana kalası^{62, 86, 133}

704. (*Yenice-Gündoğdu*⁷¹)

Altın yüzük olaydı
Parmağımda duraydı
Sen gurbete gidince
O da bana kalaydı

705. (*Ayvacık-Çamköy*⁵⁸; *Ayvacık-Bademli*⁷⁹; *Lapseki-Adatepe*^{111, 115})

Mendilim (mandilim) dalda kaldı^{58, 111} / Armudum dalda kaldı⁷⁹
/ kaldı¹¹⁵
Gözlerim yolda kaldı (galdı)^{58, 79, 111, 115}
Yıkılısı meyhane^{58, 79} / Öptüm¹¹¹ / Yıkılısın meyhaneler¹¹⁵
Yarım eylendi kaldı⁵⁸ / Sevdiğim nerde kaldı (galdı)^{79, 111, 115}

706. (*Merkez-Denizgöründü*¹⁹²)

Asmada üzüm galdı
O gızda gözüm galdı
Söz verdi gelmedi
Söyleyecek sözüm galdı

707. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Gökte yıldız az kaldı
Tel kırıldı saz kaldı
Elem çekme nazlı yar
Önümüzde yaz kaldı

708. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Arpa biçtim az geldi
Gamiş biçtim saz geldi
Sabret ey benim gönlüm
Gavuşmamız az kaldı

709. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Bozcaada İlçe Merkezi*¹⁴¹)

Pembe gül idim soldum^{19, 141}
Ak güle ibret oldum^{19, 141}
Karşı karşı dururken^{19, 141}
Yüzüne hasret kaldım^{19, 141}

710. (*Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Derelerde buz galdım
Evde bir tek kız galdım
Evvelki dolu evde
Himci yalnız galdım

711. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Pencereden bakarım
Hem düşer hem kalkarım
Yar geliyor deseler
Hasta olsam kalkarım

712. (*Eceabat-Seddülbahir*¹⁸³)

Karanfilim sarkarım
Açılmaya korkarım
Yar yanıma gelince
Ölü olsam kalkarım

713. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Şu bakkaldan tuz alma
Fabrikadan kız alma
Fabrikanın kızları
Dokuz kocadan kalma

714. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Dağlarda kar kalmadı
Gözlerde fer kalmadı
Daha yazacak idim
Mektupta yer kalmadı

715. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Çaya şişe daldırdım
Doldu diye galdırdım
Pezevenğin oğluna
Varıcam diye gandırdım

716. (*Eceabat-Kocadere*³²; *Ayvacık-Süleymanköy*¹⁰⁹)

Boynundaki gafalı³² / Kolumdaki bilezik¹⁰⁹
Üç gün oldu takalı³² / Üç kırmadır üç kırma¹⁰⁹
Yarimden başkasına^{32, 109}
Açık gözler kapalı^{32, 109}

717. (*Ezine-Kemall*⁵²)

A han kapı han kapı
Anahtarı zandal sapı
Beni yarden ayıran
Dilensin kapı kapı

718. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Çat çat çaldım kapıyı
Okudum el yazıyı
Dedim kızınız küçük
Gösterdiler kapıyı

719. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Hevkte üzüm kara
Salkıma düzüm kara
Ben yare gidiyom
Elim boş yüzüm kara

720. (*Ayvacık-Balabanlı*⁵¹)

Bir taş attım ağaca
Bir kuş vurdum alaca
Benim alacağam oğlan
Kaşı gözü karaca

721. (Merkez-Özbek³⁵)

Sarı sarık sararsın
Sen buralarda ne ararsın
Burada kızlar çoktur
Kara sevdaya kararsın

722. (Ezine-Üvecik¹⁹³; Yenice-Çınarcık)

Ayva sarı nar sarı¹⁹³, -
Ayvaya konar arı¹⁹³ / Ayvaya konu arı
Genç kızların içinde¹⁹³, -
Ne arar koca karı¹⁹³, -

723. (Lapseki-Yenice³¹)

Tarlanın darısını
Sel aldı yarısını
Askere giden oğlanlar
Boşasın karısını

724. (Çan-Maltepe⁹)

Al mendili işlerim
Ucunu nakışlarım
Yarime bakan kızın
Alnını karışlarım

725. (Lapseki-Adatepe²⁵; Bozcaada İlçe Merkezi¹⁴¹; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶⁵)

Çay başı su başı²⁵ / Merdivenin üst başı¹⁴¹ / Ocak başı tuz başı¹⁶⁵

Ben istemem onbaşı²⁵ / Ben istemem yuzbaşı (yüzbaşı)^{141, 165}
Olursa çavuş olsun²⁵ / Olursa sevgilim olsun¹⁴¹ / Olacaksa binbaşı¹⁶⁵

Dosta düşmana karşı^{25, 141, 165}

726. (Lapseki-Yenice³¹; Ezine-Üvecik^{42, 193})

Kale kaleye karşı^{31, 42, 193}
Kalenin içi çarşı³¹ / Kalenin ardı çarşı⁴² / Kalenin içinde çarşı¹⁹³
Yâra elma vereyim³¹ / Gel sevdiğim kaçalım^{42, 193}
Dosta düşmana karşı^{31, 193} / Düşmanlara karşı⁴²

727. (*Lapseki-Umurbey*^{21, 43}; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Merkez-Halileli*⁷⁵)
 Bahçelerde sarmaşık^{21, 43, 75} / Ev önünde sarmaşık⁶³
 Birbirine dolaşık^{21, 43} / Sormadan oldum aşık⁶³ / Sarmadan
 oldum aşık⁷⁵
 Ben yarimi görünce²¹ / Bugün ben yarı gördüm⁴³ / Yar aklıma
 gelince⁶³ / Nazlı yarı görünce⁷⁵
 Elimden düştü kaşık^{21, 43} / Elimden düşer kaşık^{63, 75}

728. (*Ezine-Üvecik*¹²; *Lapseki-Adatepe*^{25, 91}; *Biga-Bezirganlar*⁶⁰)
 Kuyu başında taşlar¹² / Kuyu üstünde taşlar¹² / Ak taşlar (daşlar)
 kara (gara) taşlar (daşlar)^{25, 60} / Çay başında çay taşlar⁴² / Karşıda koca
 taşlar⁹¹
 Yarım karanfil aşlar^{12, 12} / Yarım çamaşır haşlar^{25, 60, 91} / Yarım
 karanfil haşlar⁴²
 Kaldır (galdır) yarım şapkanı^{12, 12, 25, 42, 60, 91}
 Görünsün kara kaşlar¹² / Görünsün esmer kaşlar* / Görünsün
 kalem kaşlar^{25, 91} / Görünsün keman kaşlar⁴² / Görünsün süzme yaşlar⁶⁰

729. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
 İn dereye dereye
 At taşları yukarı
 Ne yaptım sana yarım
 Çattın bana kaşlarını

730. (*Lapseki-Subaşı*⁵³; *Ayvacık-Güzelköy*^{154, 154})
 Dereler çakıl taşlı^{53, 154, 154}
 Ördekler yeşil başlı^{53, 154, 154}
 Benim gideceğim oğlan⁵³ / Benim bir sevdiğim var¹⁵⁴ / Ben bir
 yar sevmişim¹⁵⁴
 Al yanak kalem kaşlı⁵³ / Al yanak çotuk kaşlı^{154, 154}

731 (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵; *Ayvacık-Tamış*⁹⁵)
 Kaşları var çatık matık¹⁵ / Kaşların çatık çatık⁹⁵
 Kirpikleri var yan yatık¹⁵ / Kirpiklerin yan yatık⁹⁵
 Benim yarı sorarsan¹⁵ / Öyle bir yar sevdim ki⁹⁵
 Yavan ekmeğe katık^{15, 95}

* Kaynak kişi mâninin son iki dizesini tekrar ederken, son dizeyi şöyle değiştirmiştir: "Görünsün kara kaşlar"

732. (Eceabat-Behramlı¹⁰⁴)

A benim başı şalım
Dağları dolaşalım
Sen yağmır ol ben bulut
Bir gice kavuşalım

733. (Yenice-Kuzupınarı⁸⁵)

İndim dağlar başına
Yol bulup aşamadım
Sevdiğim de dolanmış (?)
Ona gavuşamadım

734.* (Çan-Seramik Mahallesi¹⁸⁰; Gökçeada-Yeniba-demli¹⁹⁴)

Kaynar kazan (gazan) taşmaz (daşmaz) mı^{180, 194}
Yol buradan aşmaz mı^{180, 194}
Sil gözünün yaşını¹⁸⁰ / Çok sevdiğim¹⁹⁴
Sağ olan gavuşmaz mı¹⁸⁰ / Ayrılan kavuşmaz mı¹⁹⁴

735. (Ayvacık-Çamköy³⁷)

Gökyüzü maviş duru
Geleni savuşturu
Ya Allah ya Muhammet
Hak bizi kovuşturu

736. (Gelibolu-Karainebeyli¹²²)

Sigaram tel tel oldu
Güzeller el el oldu
Güzellerin aşkına
Ayağanda pantol kayboldu

737. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi¹³⁰)

.....
Altın dişim kanadı
İkimizin sevdası
İki kazanda kaynadı

* Türler arasında gerçekleşen geçişlere bir örnek de bu mânidir. Halk hikâyesi formundan bağımsızlaşarak, mâni kimliği kazanmıştır.

** Kaynak kişi, mâninin birinci dizesini hatırlayamamıştır.

738. (Ayvıcık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Örgü örerim örgü
Şişlerim oynamıyor
Yarım senden başkasına
Kanım kaynamıyor

739. (Lapseki-Adatepe⁵; Lapseki-Subaşı⁵³; Gelibolu-Koruköy⁶; Eceabat-Alçitepe¹⁸; Eceabat-Kocadere³²; Eceabat -Behramlı⁶³; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶³; Ayvıcık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvıcık-Tamış¹⁵³; Ezine-Üvecik^{61, 61, 61})

Kolumdaki (kolumdaki) bilezik (bileğzik, bilézik)^{5, 32, 163} /
Kolumda bilezikler⁶ / Kollarımda (gollarımda) bilezik (bileğzik,
bilézik)^{18, 30, 61, 61, 61, 153} / Kolumda üç bilezik⁵³ / Parmağımdaki
yüzük⁶³

Bir yana oynamıyor⁵ / Sımsıkı oynamıyor⁶ / Kollarım oynamıyor¹⁸,
^{30, 61, 61, 61, 153} / Sıkıyor oynamıyor^{32, 63, 163} / Kollarım almıyor⁵³

Yar senden başkasına^{5, 18, 30, 53, 61, 61, 61, 153} / O yardan başkasına⁶ /
Yarımden başkasına^{32, 63, 163}

Hiç kanım kaynamıyor^{5, 6, 30, 32, 53, 61, 61, 61, 63, 153, 163} / Kanım
kaynamıyor¹⁸

740. (Eceabat-Kocadere³²)

Ata binerim ata
Hem oynata oynata
Yarimin babasına
Deyeceğim kaynata

741. (Lapseki-Adatepe⁴)

Şu Biga'nın yolları
Hem uzaktır hem tuzak
Al yarım yününü
Öreyim sana kazak

742. (Ayvıcık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Makinenin ipliği
Sökülmüyor diktiği
Benim bir sevdiğim var
Hasanoba kekligi

743. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Merkez-Halileli*¹⁹⁵)
 Ah emiri emiri¹⁹ / Karyolamın demiri¹⁹⁵
 Kayaların demiri¹⁹ / Hükümetin beyleri¹⁹⁵
 Alçıtepe oğlanları¹⁹ / Halileli gençleri¹⁹⁵
 Kuru ekmek kemiri^{19, 195}
744. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice-Seyvan*¹¹⁰)
 Karyolanın demiri¹¹ / Karyolamın demiri¹¹⁰
 O (u) yar benim değil mi^{11, 110}
 O (u) yar benim olmazsa^{11, 110}
 Öldürürüm kendimi¹¹ / Ben fururum kendimi¹¹⁰
745. (*Lapseki-Beyçayır*⁵⁰)
 Bahçelerde domata
 Bundan olur salata
 Varsın gitsin askere
 Akıllansın kerata
746. (*Lapseki-Yenice*³⁷)
 Kerize bak kerize
 Şalvarla giriyor dinize
 Yeniceköy'de kız vermezler
 Senin gibi kerize
747. (*Yenice-Çınarcık*)
 Avlu dibinde keser
 Bandırma'dan yel eser
 Annem veriyor ama
 Babam duymasın keser
- 748.* (*Lapseki-Yenice*³⁷; *Ayvacık-Tamış*⁹⁵; *Ayvacık-Kösedere*¹⁸²)
 Sepet sepet yumurta^{31, 95, 182}
 Sakın beni unutma^{31, 95, 182}
 Unutursan küserim^{31, 95, 182}
 Mektubunu keserim^{31, 182} / Mektupları keserim⁹⁵

* Bkz. 803 ve 944 numaralı mâniler

749. (*Lapseki-Adatepe*¹⁷⁵)

Oğlanın adı Üseyin
Ya ben kime küseyim
Yolla oğlan mektubuñu *
Umudumu keseyim

750. (*Biga-Çelikgürü*¹⁴⁷)

Entarisi karalı
Ciğerlerim yaralı
Ben yarimden ayrılmam
Gelse dünya kıralı

751. (*Eceabat-Kocadere*³²; *Eceabat-Behramlı*¹⁶⁶; *Ezine-Üvecik*⁴²)

Tarlası ayrıklıya^{32, 42, 166}
Ben gitmem çarıklıya^{32, 166} / Ben varmam çarıklıya⁴²
Allah kısmet ederse³² / Allah nasip (nasib) ederse^{42, 166}
Boynu kıravatlıya (gırvatlıya)^{32, 42, 166}

752. ** (*Ayvacı-Çamköy*³⁷)

Gemi gelir yanaşır
İçi dolu çamaşır
Şu köyün kızları
Koca deye kırılışır

753. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶; *Eceabat-Yolağzı*¹⁰⁵)

Leblebi koydum tasa^{76, 105}
Doldurdum basa basa^{76, 105}
Benim yarimi sorarsan⁷⁶ / Benim bir sevgilim var¹⁰⁵
Azıcık boydan kısa⁷⁶ / Azıcık boyu kısa¹⁰⁵

754. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹²⁴)

Bahçelerde eğrelti
Oynarlar iki elti
İkisi de bir boyda
Bilinmiyor kıymeti

* Ezgiyle söylenen bu mâninin tekrarımda, kaynak kişi üçüncü dizeyi şöyle söylemiştir: "Yolla da Üseyin mektubuñu"

** Bkz. 18 numaralı mânî

755. (Eceabat-Alçitepe¹⁸; Eceabat İlçe Merkezi¹²⁴; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ezine-Üvecik⁴⁴)

Çemberimin ucuna¹⁸ / Başımdaki tülbente³⁰ / Tülbentimin ucuna⁴⁴ / Mendilimin ucuna¹²⁴

Sakız bağladım sakız^{18, 44, 124} / Sakız bağlarım sakız³⁰

Doğru söyle sevgilim^{18, 30, 124} / Doğru söyle be oğlan⁴⁴

Sever misin başka kız^{18, 30, 44} / Seviyon mu başka kız¹²⁴

756. (Ayvacık-Balabanlı⁷⁻⁵¹)

Bir taş attım bu goza

İndirdim toza toza

Benden selam olsun

Balabanlı gelin gıza

757. (Eceabat-Alçitepe¹⁸; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶³)

Ayakkabısı kırmızı¹⁸ / Arabası kırmızı¹⁶³

Annesinin tek kızı¹⁸ / Evinin tek kızı¹⁶³

İstedik te vermediler¹⁸ / İstedik te vermedik¹⁶³

Sanki padişah kızı^{18, 163}

758. (Gelibolu-Koruköy⁶⁻⁴⁶; Eceabat-Kocadere³²)

Bizim motor kırmızı^{6-46, 32}

Dolaşiyor Kıbrıs^{6-46, 32}

Ben yare izin verdim⁶⁻⁴⁶ / Ben yarime söyledim³²

Alsın sevdiği (sevdiyi) kızı^{6-46, 32}

759. (Eceabat İlçe Merkezi¹²⁴)

Kara kuzu ak kuzu

Kuzuya verin tuzu

Mala tamah etmeyin

Sevdiğine* verin kızı

760. (Bayramiç-Akpınar⁷⁷)

Köprü altında kuzu

Buynuzları kırmızı

Sen koyun ol ben kuzu

Aldatalım şu kızı

* Ezgili söyleyişte, heceyi düzeltmek için, kaynak kişi "sevdiğine" şeklinde söylemiştir.

761. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Şu dağın ardı ekin
Aldırdım elindekin
Her gören onu sorar
Hiç bilmez kalbimde kim

762. (*Ayvacak-Tamış*⁹⁵)

Altınım var bir tane
Kime takayım kime
Benim yarım yok burda
Kime bakayım kime

763. (*Lapseki-Yenice*³¹; *Lapseki-Umurbey*⁴³; *Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

Elif üstünde mimler³¹ / Bülbül yuvada inler⁴³ / çimler⁶⁰
Bülbül yuvada inler³¹ / Susar kalbini dinler⁴³ / Gökte uçan
bülbüller⁶⁰
Benim kalbimde sensin³¹ / Benim kalbimde sen varsın⁴³ /
Seniñ aklında bensin⁶⁰
Senin kalbinde kimler^{31, 43} / Senin aklında kimler⁶⁰

764. (*Lapseki-Umurbey*^{21, 120})

Deniz dibinde mermer^{21, 120}
Derinlerden inler²¹ / Derinlerde inler¹²⁰
Benim gönlümde sen varsın²¹ / Benim gönlüm sende¹²⁰
Senin gönlünde kimler²¹ / Senin gönlün kimlerde¹²⁰

765. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Kocadere*¹⁴⁵; *Lapseki-Adatepe*²⁵)

Hoca geliyor hoca^{18, 25, 145}
Elinde sarı bohça^{18, 25} / Koltuğunda sarı bohça¹⁴⁵
Bizi küçük sanmayın^{18, 25, 145}
Biz de isteriz koca^{18, 25, 145}

766. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁶)

Köprü altı çatalı
Ben istemem sakallı
Sakallılar pis kokar
Delikanlılar mis kokar

767. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 19})

İndim dereye akıyor¹⁸ / İndim dere akıyor¹⁹
 Yar yüzüme bakıyor^{18, 19}
 Yarın gönderdiği güller¹⁸ / Yarimin gönderdiği çiçek¹⁹
 Kurumuş da (ta) kokuyor^{18, 19}

768. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

İndim dere akıyor
 Yar yüzüme bakıyor
 Dokuz daldan gül aldım
 Yarım gibi kokuyor

769. (*Eceabat-Kocadere*³²)

Hafız ezan okuyor
 Sesi beni yakıyor
 Hafızın geçtiği yollar
 Lavantaya kokuyor

770. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Subaşı*³³)

Pencereden (pençereden) bakıyor^{25, 33}
 Açmış kitap okuyor²⁵ / Kitap almış okuyor³³
 Perçemine gül takmış²⁵ / Perçemine mis sürmüş³³
 Yer estikçe kokuyor^{25, 33}

771. (*Çan-Küçükpaşa*⁴⁰⁻⁴¹)

A bir alay bir alay
 Askerim var bir alay
 Kızlardan asker olsa
 Bu askerlik ne kolay

772. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Naşrapamın kalayı
 Geçti güzeller alayı
 Karlanma be yarım
 Bulunur onun kolayı

773. (*Yenice-Kuzupınarı*⁸⁵)

Dere yolu düz yolu
 Bu susa uzun yolu
 Söyleseñe evladım
 Kim dutdu senin golu

774. * (Biga-Sarnıç Ahatoba¹⁴²)

Karanfilin moruna
Varmam elin oğluna
Varsam elin oğluna
Alır beni koluna

775. (Ayvacık-Babakale²; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Yenice-Gündoğdu¹¹; Lapseki-Adatepe²⁵; Lapseki-Yenice³¹; Lapseki-Subaşı³³; Eceabat-Behramlı¹⁶⁴⁻¹⁶⁶)

Entarinin moruna² / Karanfilin moruna^{11, 25, 30, 164} / Karanfilin uğruna³¹ / Patlıcanın moruna³³ / Entarimin moruna¹⁶⁶

Varmam köylü oğluna^{2, 11, 30} / Gitmem köylü oğluna^{25, 166} / Ölüyorum yoluna³¹ / Varmam Çerkez oğluna³³ / Gitmem körün oğluna¹⁶⁴

Otuz bileğzik yapsa² / Doksan bilezik yapsa¹¹ / Doksan bilezik taksa²⁵ / Beş bin bilezik yapsa³⁰ / Seksen bilezik taksan³¹ / Yetmiş bilezik yapsa³³ / On bilezik daksa da¹⁶⁴ / On bilezik verse¹⁶⁶

Yine (gine) girmem koluna^{2, 11, 25, 31, 33, 164} / Alıp takmam koluma³⁰ / Gece girmem koluna¹⁶⁶

776. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Armutun aşısına
Oturdum karşısına
İnsan gönül verir mi
Kapı bir komşusuna

777. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 59, A}; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶⁵; Gelibolu-Evreşe⁸¹)

Karşı karşı duralım^{18, 59, 81, 165, A}

Telefonu kuralım (guralım)^{18, 59, 165, A} / Telgrafı kuralım⁸¹

Aramızda deniz var^{18, 165} / Telefon bozulduysa^{59, A} / Aramızda sınır var⁸¹

Telefonla konuşalım¹⁸ / Mektupla (mektuplan) konuşalım^{59, 81, 165, A}

778. (Eceabat-Kocadere³²; Lapseki-Subaşı⁵⁴; Ayvacık-Tamış⁹⁵)

Başörtümü yıkadım³² / Mendilimi yıkadım⁵⁴ / Elbisemin gülleri⁹⁵

Dürüyom buruşmuyor³² / Buruşmadı⁵⁴ / Yıkadım buruşmuyor⁹⁵
Yarin resmi koynumda³² / Dün akşam yarı gördüm⁵⁴ / Yarimin resmi var⁹⁵

Gülüyor konuşmuyor^{32, 95} / Güldü de konuşmadı⁵⁴

* Bkz. 787 numaralı mâni

779. (AyvacıK-Balabanlı⁵⁷)

İn dereye dereye
Söyle yarım nereye
Akıl denen yok sende
Yazılmışsın Kore'ye

780. (AyvacıK-Koyunevi³⁸; AyvacıK-SüleymanKöy⁸⁷)

Karanfilim sarkıyor^{38, 87}
Açılmaya (açılmağa) korkuyor^{38, 87}
Kızın (gızın) gönlü var ama (emme)^{38, 87}
Anasından (annesinden*) korkuyor^{38, 87}

781. (AyvacıK-Tamış¹⁵³)

Bisiklete binersin
Karıncayı ezersin
Madem benden güzelsin
Niye peşimde koşarsın

782. (Eceabat-Behramlı⁶³)

Masa üstünde bardak
Yuvarlıktır yuvarlak
Şu Behramlı kızları
Kovalaktır kovalak

783. (Ezine-Köseler¹⁹⁶)

Armudu yüke goydum
Sapını büke goydum
Eller yarım dedikçe
Boynumu büke goydum

784. (AyvacıK-Nusratlı Hasanobası³⁰; Lapseki-Yenice³¹)

İrafa sepet koydum³⁰ / Arabaya taş koydum³¹
İçine ipek koydum³⁰ / Arasını boş koydum³¹
Kaynananın adını^{30, 31}
Kudurmuş köpek koydum^{30, 31}

785. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Arabaya taş koydum
Ben bu yola baş koydum
Seni gelicek diye
Sol yanımı boş koydum

* Kaynak kişi 87, ikinci söyleyişte dizeyi şu şekilde söylüyor: "Babasından korkuyor"

786. (*Ayvacık-Çamköy*^{37, 37})

Gökte yıldız oynadı^{37, 37}

Gözüm yare doymadı³⁷ / Yare gözüm doymadı³⁷

Kör olası düşmanla^{37, 37}

Bizi irahat goymadı³⁷ / Bize rahat guymadı³⁷

787.* (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Garanfilin moruna

Varman elin oğluna

El oğluna varırsan

Alır yatar goynuna

788. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Anne ben sana ne dedim

Verme beni o çocuğa

Oynar oynar

Kum doldurur koynuna

789. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁹⁷)

Kolumda sepet

Sepetin içinde köpek

Bizi çekemeyenler

Olsun kuduz köpek

790.** (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Ben bir fırın yaptırdım

Doldurdum ekmekleri

Gel beraber yiyelim

Bağladım köpekleri

791. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹¹⁹)

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş yarım kumar oynar

Ciğerimin köşesi

* Bkz. 774 numaralı mâni

** Bkz. 221 ve 283 numaralı mâniler

792. (*Gelibolu-Karainebeyli*¹²²)

Kestane gömdüm ocağa
Fırladı gitti bucağa
Annesi şöyle dursun
Kızı gelsin kucağa

793. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷ , *Lapseki-Subaşı*⁵³; *Eceabat-Behramlı*^{*104};
Yenice-Çınarcık)

Karanfilim üç budak^{37, 53} / Karanfil ocak ocak¹⁰⁴,-
Birine kurdum salıncak³⁷ / Üçüne kurdum sancak⁵³ / Gülüm
var kucak kucak¹⁰⁴,-
Yarım uykun geldiye^{37, 53} / Yar gelir ...¹⁰⁴ / Uykun geldiye
yarım⁻
İşte kol işte kucak^{37, 53},-

794. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)

Elmayı bıçakladım
Çevreyi saçakladım
Annesinin yanında
Kızını kucakladım

795. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Sıyrıldım indim saçaktan
Kan damlıyor bıçaktan
Senin gibi yarım olsa
Hiç indirmem kucaktan

796. (*Ezine-Üvecik*^{12, 61, 61, 61}; *Eceabat-Alçitepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*^{63, 74};
*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Lapseki-Karaömerler*¹⁹⁸)

Çınarın yaprakları^{12, 30, 63, 74, 198} / Çeşmenin yalakları¹⁸ / Kuyunun
kapakları^{61, 61, 61}
Kuyunun kapakları^{12, 30, 63, 74} / Sulayın malakları¹⁸ / Çınarın
yaprakları^{61, 61, 61} / Pınarın kopakları¹⁹⁸
Neredeyse cınlasın¹² / Yarimi seven kızların¹⁸ / Askerdeki
ağbeymin³⁰ / Gurbetteki yarimin^{61, 61, 61} / Askerdeki yarimin^{63, 74} /
Okuldaki Azime'nin¹⁹⁸
Yarimin kulakları¹² / Çınlasın kulakları^{18, 30, 61, 61, 61, 63, 74, 198}

* Kaynak kişi üçüncü dizinin bir bölümü ile dördüncü dizinin tamamını hatırlayamamıştır.

797. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Bayramiç-Kurşunlu*¹⁹⁹)

Domates topluyorum¹⁰ / Halı dokurum halı³⁰ / Zeytin toplarım zeytin¹⁹⁹

Daldan mı budaktan (bıdaktan) mı^{10, 199} / İpekten mi kıldan mı³⁰

Yar bizim ayrılmamız^{10, 30, 199}

Allah'tan mı kuldan mı^{10, 30, 199}

798. (*Gelibolu-Evreşe*⁸⁶)

Ata binen allanır

Bacakları sallanır

Şu gidinin oğlu

İğersiz at kullanır

799. (*Ezine-Üvecik*^{44, 49})

Ev üstünde ev yapma^{44, 49}

Temel tutmazsın⁴⁴ / Temel tutturamazsın⁴⁹

Dokuz yar seversin⁴⁴ / Doksan dokuz yar sevsen⁴⁹

Benden kurtulmazsın⁴⁴ / Benden kurtulamazsın⁴⁹

800. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁴⁸)

Taş üstüne oturma

Kumaşını batırma

Benden başka seversen

Verem ol da kurtulma

801. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Yarim gitmiş oduna

Al cekedi koluna

Alcam dedin almadın

Bekarıktan kurtulma

802. (*Yenice-Kuzupınarı*⁸⁵)

Taksi geliyor taksi

Camları gırılmasın

Beni böyle yapanlar

Kanserden kurtulmasın

803.* (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Eceabat-Behramlı¹⁰⁴)

Sepet sepet yumurta¹⁸ / tekne dolu yımırta¹⁰⁴
 Yarım beni unutma^{18, 104}
 Unutursan var unut^{18, 104}
 Göz yaşını kurutma^{18, 104}

804. (Yenice-Çınarcık)

Yol üstünde beş kuruş
 Beş kuruşu kim bulmuş
 İçme yarım sigara
 Paketler yetmiş kuruş

805. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Karanfilin kuzusu
 Annesinin kuzusu
 Benim bir sevdiğim var
 Alçıtepe'nin kuzusu

806. (Ayvacık-Güzelköy⁶⁵)

Lambalarda is misin
 Şişelerde mis misin
 Hâlâ haberin gelmiyor
 Yoksa bana küs müsün

807. (Biga-Kalafat¹⁸⁶⁻¹⁸⁷)

Mavi yaka mor yaka
 Bayıldım baka baka
 Kalkın kızlar gidelim
 Delikanlılar küstü

808. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹; Lapseki-Umurbey²¹; Bayramiç-Akpınar²⁷; Ezine-Üvecik⁴⁹; Yenice-Çınarcık)

Eceabat'tan gelirken¹⁹ / Çanakkale'ye giderken^{21, 49} / Bayramiç'e giderken²⁷ / Yenice'ye giderken
 Deste (teste) deste (teste) yulaf^{19, 27} / Sıra sıra ağaçlar²¹ / Sol tarafta yulaf⁴⁹ / Sıra sıra yulaf¹⁹
 Ben seni gizli sevdim^{19, 21, 27} / Biz yarimle gizli gizli konuştuk⁴⁹ / Gizli konuştuk yarım
 Nerden çıktı bu laflar^{19, 21, 27, 49} / Kimden çıkmış bu laflar

* Bkz. 748 ve 944 numaralı mâniler

809.* (Gelibolu-Koruköy⁶; Lapseki-Yenice¹²⁵; Eceabat-Kocadere¹⁴⁵)
Bizim evin arkası^{6, 145} / Evimizin arkası¹²⁵
Dokuma fabrikası^{6, 145} / Çimento fabrikası¹²⁵
Çok istemem be oğlan⁶ / Yardan bir şey istemem¹²⁵ / Çok
istemem be yarım¹⁴⁵
Bir dikiş makinası^{6, 125} / bir ayak makinası¹⁴⁵

810. (Lapseki-Yenice³⁷)
Oğlanın adı Ali
Söğütten kırdım dali
Ali'yi bana verseler
İstemem dünya malı

811. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)
Sevdalıyım sevdalı
Sevdam bir feslan dalı
Oğlan senin yoluna
Yansın bubamın malı

812. (Lapseki-Subaşı³³)
Karanfilin alından
Koparamazlar dalından
Zenginler hep cömert olur
Zekat verir malından

813. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)
Elma attım bayıra
Şavkı vurdu bayıra
İki tane yar sevdim
Bir dalgacı marka

814.** (Eceabat-Behramlı⁶³)
Bizim evin arkası
Dokuma fabrikası
Yarimin arabası
Üç yüz iki markası

* Bkz. 814 numaralı mâni

** Bkz. 809 numaralı mâni

815. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Sıra sıra güller
Güllere aşık bülbüller
Ben ona aşık idim
O da bana aşıkmiş meğer

816. (*Bayramiç-Kurşunlu*^{15, 15-29})

Bahçenin ortasında^{15, 15-29}
Demete bak demete¹⁵ / Demet isterim demet¹⁵⁻²⁹
Ben yarimin ismini^{15, 15-29}
Mehmet isterim Mehmet^{15, 15-29}

817. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Halı dokurum halı
Yaprakları yukarı
Ver ceketini yarım
Okurlar mektupları

818. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

İndim derelerine
Bilmem nerelerine
Kaytan bıyıklarımı
Sürsem yarin memelerine

819. (*Ezine-Hisaralan*⁷¹)

Zeytin attım sepede
Annem galdı tepede
Zeytin gözün kör olsun
Ben gidiyom memlekete

820. (*Merkez-Özbek*³⁵)

Kaynanam kara kedi
Ağzında leylek eti
O yar benim olmazsa
Yıkarım memleketi

821. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Orak biçtim ellikte
Suya girdim terlikle
Yar terledi ben sildim
İpekli bir mendille

822. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Enteri aldım kırk beşe
Yıkadım serdim güneşe
Senin yarin güzelse
Benimki de menekşe

823. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁷⁸)

Giderim irak irak
Elimdedir al bayrak
Dediler yarin gelmiş
Aldı beni bir merak

824. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁷⁸)

Yolda giden araba
İp bağladım çoraba
Şimdi yetişen kızlara
Kuru kuru merhaba

825. (*Gelibolu-Bolayır*⁸)

Bağara bağara ba
İp bağladım çoraba
Şimden sonra mektup yok
Kuru kuru meraba

826. (*Lapseki-Adatepe*¹³⁷)

Biga'da olur pazar
Hem okurum hem yazar
Benden başkasını seversen
Almasın seni mezar

827. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Gitme yarım pazara
Uğratarılar nazara
Yarin ölmüş diyenler
Kendi girsin mezara

828. (*Yenice-Gündoğdu*¹⁷¹)

Yenice'ye giderken
Sol tarafta bir oda
Yare esmer diyorlar
Şimdi esmerler moda

829. (*Lapseki-Adatepe*⁹¹; *Lapseki-Sındal*¹³⁶)
Kirebimin oyası⁹¹ / Dam üstünde odası¹³⁶
Kahverengi boyası^{91, 136}
Evel severdim ama⁹¹ / Alıcedim ama¹³⁶
Şimdi geçti modası⁹¹ / Artık geçti modası¹³⁶
830. (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁹⁹)
Küp içinde nişasta
Dediler yarin hasta
Hasta mısın be yarım
Yaptırdıyım bir muska
831. (*Yenice-Çakır*²⁰⁰)
Karanfil destesiyim
Güzeller hastasıyım
Güzeller hasta olsa
Başının muskasıyım
832. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶; *Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)
..... arkasında⁴⁹ / Şu karşıki tepede⁷⁶ / Şu dağın arkasında¹⁰⁸
Mangal kömürü müsün⁴⁹ / Maden kömürü müsün^{76, 108}
Elinde dolma kalem⁴⁹ / Cebinde dolma kalem^{76, 108}
Banka müdürü müsün^{49, 76, 108}
833. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 91}; *Yenice-Seyvan*⁵⁷)
Kolumdaki (kolumdaki) bilezik (bilazik)^{25, 57, 91}
Oynuyor nazik nazik^{25, 91} / Oynayan kız çok nazik⁵⁷
Bizim kızı sorarsan^{25, 91} / Oynıyanı sorarsan⁵⁷
Kasabaya münasip²⁵ / Ağbeyime minasip⁵⁷ / Subaylara
münasip⁹¹
834. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Kolumdâki bilezik
Bileziğim çok nazik
Bileziğimin üstünde
Hangi oğlan münasip

835. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Oğlanın adı Erdem
Nerden geliyor nerden
Annesi almam dermiş
Oğlu sevmiş ben n'aabem

836. (*Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Çay bulanık n'apalım
Çaya mekdup atalım
Ayrılmacadık yavrım
Ayırdılar n'apalım

837. (*Çan-Maltepe*⁹; *Lapseki-Subaşı*⁵³; *Ayvacı-Çamköy*⁵⁸)

Al elbisem asılsın⁹ / Entarisi asılsın⁵³ / Al entarim asılsın⁵⁸
Etekleri basılsın^{9,58} / Yakıları basılsın⁵³
Üç gündür görmüyorum⁹ / Ne zamandır görmüyorum⁵³ /
Çoktan beri görmedim⁵⁸
Kara gözlüm nasılsın⁹ / Nazlı yarım nasılsın⁵³ / Yeşil gözlüm
nasılsın⁵⁸

838. * (*Gelibolu-Koruköy*⁶; *Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Al entarim asılsın⁶ / Al girebim asılsın³⁶
Etekleri basılsın^{6,36}
Ben sevda yollarında^{6,36}
Söyle yar sen nasılsın^{6,36}

839. (*Yenice-Çınarcık*)

Bizim evin arkası
Mezarlıktır mezarlık
Yarimin gözü çakır
İstemiyor nazarlık

840. (*Yenice-Gündoğdu*²³; *Ezine-Kemallı*⁵²)

Derelerin uzununu²³ / Şu derenin uzununu⁵²
Kıramadım buzunu^{23,52}
Aldım Çerkes kızını²³ / Aldım şehir gızını⁵²
Çekemedim nazını^{23,52}

* Mâni, iki yerleşimde, iki farklı ezgiyle derlenmiştir.

841. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
Nazlı yar geliyor
Hem güler hem de nazlanır

842. (Merkez-Civler⁹⁴)

Dağdan kestim kereste
Kuş besledim kafeste
Dediler yarın hasta
Yetiştim son nefeste

843. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹)

Alçıtepe tepede
Koyun otlar derede
Sen gelmişin oğlan
Arkadaşın nerede

844. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Gidiyorum Gönen'e
Gönen'in neresine
Benim sevgili yarım
Gönen'in neresinde

845. (Eceabat-Kocadere³²)

Kar yağıyor yağıyor
Eceabat Deresi'ne
Eceabat oğlanlarının
Fiyaka neresine

846. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

İn dereye dereye
Derenin neresine
Öğretmen olmayanın
Kırvat neresine

847. (Ayvıcık-Koyunevi³⁸)

Kahve Yemen neylesin
Bülbül çemen neylesin
Yarı güzel olan
Her gün yaban neylesin

848. (*Yenice-Hacıyusuflar*¹⁶⁰)

Boynumdaki kafalı
Üç gün oldu takalı
Yeni mi duydun yarım
Hani ben nişanlanalı

849. (*Merkez-Özbek*³⁵; *Lapseki-Adatepe*¹⁷⁵)

Karanfilim budama^{35, 115}
Sefa geldin (geldiñ) odama^{35, 115}
Geleceksen güzel gel³⁵ / Güzel isen geç otur¹¹⁵
Çirkin koymam odama^{35, 115}

850. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ezine-Üvecik*^{10, 44}; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶; *Merkez-Halileli*¹⁹⁵)

Raftan (hıraftan) aldım makası^{2, 44, 76, 195} / Dolaptan aldım makası¹⁰
Kestim gömlek yakası^{2, 76} / Açtım gömlek yakası^{10, 44, 195}
Bizim evden görülüyor² / Bizim evden görünür^{10, 44, 76} / Bizim ordan görünür¹⁹⁵
Sevdiğimin odası^{2, 10, 44} / Yarın yatak odası^{76, 195}

851. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Giden eşşekli oğlan²⁵ / Köprü altında yılan⁴⁹
Deli fişekli oğlan²⁵ / Yılan boynuma dolan⁴⁹
İşaretten anlamaz²⁵ / İşaretten anlamıyan⁴⁹
Eşşek kafalı* oğlan^{25, 49}

852. (*Eceabat-Kocadere*³²)

Kuyu başında yılan
Yılan kuyuya dolan
Benim sevdami çeken
Siyah kazaklı oğlan

853. (*Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)

Köprü altında yılan
Yılan boynuma dolan
Beni bu hale koyan
Mavi gömleklili oğlan

* Adatepe'de kaynak kişinin kullandığı 'kafalı' sözcüğüne ortamda bulunan daha yaşlı bir bayan itiraz ediyor ve kelimenin aslının 'kulaklı' olduğunu belirtiyor.

854. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶⁵)

Kuyu dibinde yılan³⁰ / Su gelir ulam ulam¹⁶⁵
 Yılan boynuma dolan³⁰ / Altında sarı yılan¹⁶⁵
 Ne zaman benimdi³⁰ / Ne zamansa benimsin¹⁶⁵
 Dallas** gömlekleli oğlan³⁰ / Yeşil kazaklı oğlan¹⁶⁵

855. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Kuyu dibinde yılan
 Yılan boynuma dolan
 Her zaman benimdi
 Beyaz** gömlekleli oğlan

856. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Kapıdan bakan oğlan
 Sümügü sarkan oğlan
 İçeriye giremez
 Kızlardan korkan oğlan

857. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Çayırdı gezen oğlan
 Çalımı güzel oğlan
 Çalım para etmiyo
 Parıyı gazan oğlan

858. (Gelibolu-Koruköy⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Mavi yeleğın oğlan
 Nedir dileğın oğlan
 Ben sevdim eller aldı
 Yansın yüreğın oğlan

859. (Lapseki-Umurbey⁴³)

Yılana bak yılana
 Gelip geçti ormana
 Annem beni sakladı
 Yeşil gözlü oğlana

* Ana gövdesi sabit kalmakla birlikte, mâni, söylendiği zamanın ihtiyaç ve beğenilerine yanıt verecek değişikliklere de uğrayabilir. Bu türden değişikliklere genç kuşaklar daha isteklidirler.

** Aynı kaynak kişi, benzeş mânilerin birinde geleneksel yapıya daha uygun 'beyaz' kelimesini kullanırken, diğerinde mâniyi güncelleştirmeye yönelmiştir. (Dallas)

860. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Adatepe'ye giderken
Sıra sıra çınarlar
Hepsi de beni bulur
Yakışıklı oğlanlar

861. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 25})

Adatepe'nin dağları²⁵ / Çavuşköy'ün dağları²⁵
Üzüm yapmaz bağları^{25, 25}
Üzüm yapsa bağları^{25, 25}
Evlenir oğlanları^{25, 25}

862. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Mavi patiska topu
Al yarım oku
Verdiğim mektupları
Yalnız kaldıkça oku

863. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Beyaz pados topa
İçinde keklik ata
Gönderdiğim mektubu
Yalnız kaldıkça oku

864. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Altınları takındım
Etrafıma bakındım
Nazar olacak diye
Hocalara okundum

865. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸)

Giden oğlan sen misin
Sen beni bilir misin
Mektup yazsam yollasam
Okuyabilir misin

866. (*Bayramiç-Akpınar*²⁷; *Eceabat İlçe Merkezi*⁵⁵; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)
Bayramiç'e giderken²⁷ / Gelibol'a girerken⁵⁵ / Bandırma'ya
giderken⁷⁶

Sol tarafta karakol^{27, 76} / Sağ tarafta karakol⁵⁵
Gel kaçalım yarım²⁷ / Öp babamın elini⁵⁵ / Gel yarım
konuşalım⁷⁶
Babamın damadı (damatı) ol^{27, 55, 76}

867. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)
Ayakkabımın üstü
Siyah deri olacak
Benim ile oynayan
Benim yengem olacak

868. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁷)
Beyaz bir gül isterim
Benim için solacak
Bir temiz kalb isterim
Yalnız benim olacak

869. (*Lapseki-Karaömerler*¹⁹⁸)
Masa üstünde bıçak
Abim beni vuracak
Vurma abi vurma
Şu kız senin olacak

870. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)
Ak bezi dakınmışın
Gelin mi olecaksın
Oğlan benim yoluma
Deli mi olecaksın

871. (*Ezine-Yeniköy*⁸⁰; *Bayramiç-Akpınar*¹⁶²)
Karanfil olacaksın^{80, 162}
Sarıp solacaksın^{80, 162}
Ben hakime danıştım⁸⁰ / Ben hakime baş vurdum¹⁶²
Sen benim olacaksın^{80, 162}

872. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸)

Giden motor geliyo
Şöför bizim olaydı
Şöferin hanımı da
Yanımıza yoldaş olaydı

873. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Altın tabak olaydım
Yar önüne konaydım
Yarım saat takınmış
Kordonu ben olaydım

874. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Gidene eş olayım
Baltana peş olayım
Sigaranın üstüne
Kızıl ateş olayım

875. (*Bayramiç-Akpınar*^{17, 162})

Denize dalayım (dalayım) mı
Bir balık alayım (alıyım) mı
Balığın pulu ile
Bir gelin olayım (oluyım) mı

876. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Altın yüssügm kan oldu
Dayı derken yar oldu
Şu ellerin lafları
İçerime derd oldu

877. (*Lapseki-Subaşı*⁵³)

Beyaz gömlek kan oldu
Ağbi derken yar oldu
İkimizin sevdası
Koca köye şan oldu

878. (*Ayvacak-Güzelköy*¹¹²)

Deniz altı yol oldu
Yarım gideli ay değil yıl oldu
Yarimin bastığı topraklar
Demet demet gül oldu

879. (Merkez-Özbek³⁵; Merkez-Halileli⁷⁵; Ayvacık-Çamköy³⁷; Ayvacık-Balabanlı⁵¹;

Çan-Küçükpaşa⁴⁰; Ezine-Kemallı^{52, 52})

Karanfil kater (katar) oldu^{35, 52, 52, 75} / Karanfilim kater oldu³⁷ /

Karanfil katmer

oldu^{40, 51}

Aynılık yeter oldu^{35, 37, 40, 51, 75} / Hasretlik yeter oldu^{52, 52}

Bu seferki ayrılık^{35, 51} / Bu ayrılık bize³⁷ / Bu ayrılık ne zormuş⁴⁰

/ Sen orada ben

burada⁵² / Sen orada ben burda⁵² / Şu bizim ayrılmamız⁷⁵

Ölümden beter oldu^{35, 37, 40, 51, 52, 52, 75}

880. (Yenice-Gündoğdu²³)

Şu dereler akar oldu

Taşları batar oldu

Ela gözlü sevdiğim

Gözüme tüter oldu

881. (Lapseki-Yenice³⁷)

Gide gide yoruldum

Yoruldum da oturdum

Senin aşkından beri

Deli divane oldum

882. (Lapseki-Subaşı³³)

Çimen ekemez oldum

Fidan dikemez oldum

Hasretlik çok zor imiş

Artık çekemez oldum

883.** (Çan-Maltepe⁹; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Yenice-Seyvan⁹⁹; Ezine-Yeniköy⁸⁰;

Lapseki-Karaömerler²⁰¹)

Kızılıklar oldu mu^{9, 20, 80, 99, 201}

Selelere doldu mu^{9, 20, 80} / Derelere doldu mu^{99, 201}

Gönderdiğim çoraplar^{9, 20, 80, 99, 201}

Ayağına (ayağıña) oldu mu^{9, 20, 80, 99, 201}

* Kaynak kişi, mâniyi ikinci ve üçüncü kez şu şekilde söylemiştir: "Karanfilim kater oldu / Aynılık yeter oldu / Bi seferki ayrılık / Ölümden beter oldu // Karanfil kater oldu / Aynılık yeter oldu / Bi seferki ayrılık / Ölümden beter oldu"

** Bkz. 1124 numaralı mâni

884. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶⁻¹⁶⁰)

Saatimin kordonu
Kollarını yordu mu
Sen orada ben burda
Bu ayrılık oldu mu

885. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Şalvar giyen kızlar
Boyu uzun olmalı
Kara gözlü yarım
Şimdi burda olmalı

886. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹)

Şalvar giyen kızların
Boyu uzun olmalı
Beni alacak oğlan
Benden güzel olmalı

887. (*Yenice-Seyvan*⁵⁷; *Yenice-Çınarcık*; *Ezine-Körüktaş*⁸⁸; *Lapseki-Umurbey*¹⁵⁹)

Boynumdaki armalı^{57, 88} / Boynumda armalı¹⁵⁹ / Altınları ermalı
Kıyıları sırmalı^{57, 88, 159}, -
Benim varacam oğlan⁵⁷ / N'apıyım ben armalıyı⁸⁸ / Malın
köpek yesin¹⁵⁹ / Benim varacağım oğlan
Benim dengim olmalı⁵⁷ / Yarım güzel olmalı^{88, 159} / Benden
güzel olmalı

888. (*Lapseki-Adatepe*)

Adatepe'nin yolları
Uzun uzun olmalı
Benim gideceğim oğlan
Benden güzel olmalı

889. (*Çan-Maltepe*⁹; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Eceabat-Behramlı*⁶³)

Tabakası aynalı^{9, 30} / Bisikleti aynalı⁶³
Şu oğlana varmalı^{9, 30, 63}
Oğlan çok güzel ama^{9, 30, 63}
Anası olmamalı^{9, 30, 63}

890.* (*Lapseki-Adatepe*^{25, 91}; *Ezine-Üvecik*²⁰²)

Ayakkabım var benim^{25, 91, 201}

Yerde çamur olmasa²⁵ / İlle çamur olmasa⁹¹ / Yollar çamur
olmasın²⁰²

Çok canlar yakarım²⁵ / Çok delikanlı yakardım⁹¹ / Çok oğlanlar
yakacam²⁰²

Yaşım küçük olmasa²⁵ / Başım bağlı olmasa⁹¹ / İlla annem
olmasın²⁰²

891. (*Yenice-Gündoğdu*²³; *Yenice-Çınarcık*; *Lapseki-Yenice*³¹; *Ayvacık-Çamköy*^{37** 58})

Şu dağlar olmayaydı²³ / Şu dağlar olmasaydı^{31, 37, 58, -}

Çiçeği solmayaydı²³ / (H)al kınam solmasaydı³¹ / Çiçeği
solmasaydı^{37, -} / Lalesi solmasaydı⁵⁸

Ölüm Allah'ın emri^{23, 31, 37, -} / Ölüm Allah emiri⁵⁸

Ayrılık olmayaydı²³ / Ayrılık olmasaydı^{31, 37, 58, -}

892. (*Lapseki-Adatepe*⁹¹)

İN dereye dereye

İnmeseniz olmaz mı

Yarım bu sigarayı

İçmeseniz olmaz mı

893. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Balık puluz olmazmış

Portakal kabuksuz olmazmış

Balta Ailesi

Venhar'sız olmazmış

894. (*Lapseki-Yenice*^{31, 31, 158})

Dolmuş geliyor dolmuş^{31, 31, 158}

Dolmuşun rengi solmuş^{31, 158} / İçi gelin dolmuş³¹

Bakın bizim Venhar'a³¹ / Bakın şu Venhar'a³¹ / Bakın şu geline¹⁵⁸

Ne güzel gelin olmuş^{31, 31, 158}

* Bkz. 899 numaralı mâni

** Kaynak kişi, mâniyi ikinci ve üçüncü kez şu şekilde söylemiştir: "Şu dağlar olmasaydı / Lalesi solmasaydı / Ölüm Allah'ın için / Ayrılık olmasaydı // Şu dağlar olmasaydı / Lalesi solmasaydı / Ölüm Allah'ın emri / Ayrılık olmasaydı"

895. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
Dolmuş geliyor dolmuş
Dolmuşa neler olmuş
Kara gözlü sevgilim
Dolmuşa şöför olmuş
896. (*Ezine-Hisaralan*¹⁴³)
Pençerede on guruş
On guruşu kim goymuş
Senin yaren benim yar
Askerde çavuş olmuş
897. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Dolmuş geliyor dolmuş
Dolmuşun önu solmuş
Seninle benim yarım
Askerde subay olmuş
898. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹)
Kolumda üç bileğzik
Üçü de yaprak olsa
Yarime giden kız
Üç günde toprak olsa
- 899.* (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵)
Ayakkabı giyerim
Yollar çamur olsa
Çok güzeller kandırırım
Yaşım küçük olsa
900. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Denizler engin olsa
Nişanlım zengin olsa
Zenginliğini aramam
O benim dengim olsa
901. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)
Çarşıya varan olsa
Doktoru gören olsa
Doktor beyden bir çocuk oldu
(Ah) adını guyan olsa

* Bkz. 890 numaralı mâni

902. (Ayvacic-Nusratlı Hasanobası^{30, 30-62})

Kulağımdaki küpeyi³⁰ / Kulağında küpeyi³⁰⁻⁶²
Bala batıran olsa³⁰ / Bana batıran olsa³⁰⁻⁶²
Gurbetteki yarimi^{30, 30-62}
Gidip getiren olsa^{30, 30-62}

903. (Ayvacic-Çamköy³⁷; Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁶⁹)

Karanfilim katmer olsa^{37, 69}
Yarım benim esmer olsa³⁷ / Sevdiğim esmer olsa⁶⁹
Yarimin yanağı³⁷ / Sevdiğimiñ al yanağa⁶⁹
Arş-ı mehter (?) olsa³⁷ / Akşama iftar olsa⁶⁹

904. (Ezine-Kemallı⁵²)

Kapında kulun olsam
Sırtında çulun olsam
Hak muradımı verdi
Tez elden gelin olsam

905. (Ayvacic-Güzelköy⁶⁵)

Altın tabak olsaydım
Yar önüne konsaydım
Yarım saat takınmış
Kordonuna ben olsaydım

906. (Ezine-Üvecik⁴⁴; Lapseki-Umurbey¹²⁰; Ayvacic-Tamış¹⁵³)

Kulağımda küpeler⁴⁴ / Kulaktaki küpeler¹²⁰ / Kulağımdaki
küpeler¹⁵³
Olursa parlak olsun⁴⁴ / Olursa yaprak olsun^{120, 153}
Sevdiğimi sevenler⁴⁴ / Sevdiğimi soranlar¹²⁰ / Benim yarimi
sevenler¹⁵³
Üç günde toprak olsun^{44, 120, 153}

907. (Lapseki-Şen Mahalle⁶⁴)

Koynunda üç altın
Üçü de yaprak olsun
Beni sevmeyen çocuk
Üç günde toprak olsun

908. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Eceabat-Behramlı*)
Mısır kökü olsun¹⁹ / Soğan ekim çok olsun
Es yarım yok olsun¹⁹ / Eski yarım yok olsun
Ben bir yeni yar sevdim¹⁹ / Ben yeni bir yar sevdim
Onun ömrü çok olsun¹⁹ / Ömrü çok olsun
909. (*Yenice-Gündoğdu*⁷¹)
Annem bana şal almış
Ortasında gül olsun
Sevdiğime varamasam
Üç günlük ömrüm olsun
910. (*Yenice-Gündoğdu*⁷¹)
Pencerede durursun
Tabiatım kurusun
Benden başka seversen
İki gözün kör olsun
911. (*Ezine-Üvecik*⁶¹)
Ovaların düz olsun
Koyunların yüz olsun
Koyunları güderken
Arkadaşın kız olsun
912. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸)
... den iniş m'olur
Gır demir gümüş m'olur
Sen urada ben burda
Böyle m'olur
913. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)
Arpa buğday seç olur
Güzeller güleç olur
Güzele meyil verme
Ayrılması güç olur
914. (*Yenice-Gündoğdu*¹⁷⁶)
Goca kapı han olur
Alt değirmen olur
Ben buradan yar sevdim
Vallahi verem olur

915. (*Ezine-Hisaralan*¹²¹)
Keten bizim en olur
Orta boya yol olur
Orta boyun yoluna
Gavga değil gan olur
916. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Gölgelik serin olur
Bahçeler yarin olur
Yari güzel olanın
Yarası derin olur
917. (*Çan-Maltepe*⁹)
Harman yeri düz olur
Yaz bitince güz olur
Arkamdan gizle yarım
Eller duyar söz olur
918. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶)
Entarimi ben biçtim
Böyle biçim olur mu
Annem vermiyor amma
Kaçsam geçim olur mu
919. (*Lapseki-Umurbey*¹⁵⁹)
Kıyıda kayık durur mu
Mektup yari bulur mu
İkimize bir yastık
Acaba kısmet olur mu
920. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)
Deniz tuzsuz olur mu
Balık pulsuz olur mu
Arkadaşım Aylin
Bu kalp sensiz olur mu
921. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)
Keşan'a giden olsa
Yarimi gören olsa
Keşan seni yakarım
Yare bir hâl olursa

922. * (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Ayakkabım var benim
Topukları ince olmasa
Çok canlar yakacaksın
Yaşın küçük olursa

923. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice-Hacıyusuflar*³⁶; *Eceabat-Alçıtepe*^{18, 19}; *Eceabat-Kumköy*³⁹; *Lapseki-Umurbey*^{21,120}; *Lapseki-Adatepe*²⁵; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Ayakkabı giyerim^{11, 19, 30, 39} / Ayakkabı alacağım¹⁸ / Ayakkabım
var benim^{21, 120} / Ayakkabı al anne²⁵ / Ayakkabı giy yarım³⁶
Üstü beyaz olursa^{11, 18, 19} / Üstü güzel olursa^{21, 39, 120} / Üstü
bağcıklı olursa²⁵ / Beyaz olunca³⁰ / Altı beyaz olursa³⁶
Kaynanamı severim^{11, 19, 25, 36, 39} / Kaynanamı sevicem¹⁸ / Ben
kaynana istemem^{21, 120} / Kaynanayı severim³⁰
Oğlu güzel olursa^{11, 18, 19, 21, 25, 36, 39, 120} / Oğlu güzel olunca³⁰

924. (*Lapseki-Adtepe*²⁵)

Ben portakalı severim
Tadı güzel olursa
Kaynanamı severim
Oğlu güzel olursa

925. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Cam altında durursun
Camı tık tık vurursun
Ben oynarken bak yarım
Almış kadar olursun

926. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Ayağımdaki donu hep
Hep giyerim ben onu
Yarım güzel olmasa
Sever miyim ben onu

* Bkz. 899 ve 890 numaralı mâniler

927. (*Lapseki-Subaşı*¹; *Ayvacıklı-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ezine-Üvecik*⁴⁴,
²⁰²; *Yenice-Seyvan*⁵⁷)

Tülbentimi (dülbendimi) yıkadım^{1, 57, 202} / Başımdayı tülbentim³⁰ /
Çemberimi yıkadım⁴⁴

Seremem çardaklara^{1, 57, 44, 202} / Seremem topraklara³⁰

Benim fazla yarım yok¹ / Fazla yarım yok benim^{30, 57} / Benim
yarım bir (bi) tane^{44, 202}

Veremem ortaklara^{1, 30, 44, 57, 202}

928. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)

Köprüden geçer iken¹³ / Köprüden geçerken¹⁸

Olta (holta) attım balığa^{13, 18}

Ben seni gizli sevdim¹³ / Seni gizli sevdim¹⁸

Sen yaydın ortalığa^{13, 18}

929. (*Gelibolu-Koruköy*⁶)

Mektubunu yaz yarım

Koy kibrit kutusuna

Bizim yoldan geçerken

At bahçe ortasına

930. (*Lapseki-Subaşı*³³)

Gül koydum gül tasına

Koydum yar odasına

Dili benim ... lazım

Ağzının ortasına

931. (*Yenice-Kuzupınarı*⁸⁵)

Ak koyun gara koyun

Yapdın bene bir oyun

Yapacağın bu mudu

Gözlerim doldu oyun

932. (*Ezine-Yeniköy*⁸⁰)

Bahçelerde gündöndü

Gündöndü kölgelendi

Yeni yardan selam var

Eski yar öfkелendi

933. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Dümbeğim gümbür gümbür
Ortası mavi sümbül
Beni aldatıyorsun
Önce gel beni öldür

934. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*⁶³)

Şu dağı deleyim mi^{18, 63}
Yanına geleyim mi^{18, 63}
Bitsin artık bu çile^{18, 63}
Kendimi öldüreyim mi^{18, 63}

935. (*Eceabat-Kocadere*¹⁷⁹)

Su gelir güldür güldür
Su tülbenti götürür
Yaşım küçüktür ama
Cilvem seni öldürür

936. (*Çan-Küçükpaşa*⁴⁰)

A benim biriciğim
Çok geldi göreceğim
Yarım seniñ aşkına
Vallahi öleceğim

937. (*Yenice-Seyvan*⁹⁹)

A biriciğim biriciğim
Çok geldi göreceğim
Ben seni görmeyince
Gahırımdan öleceğim

938. (*Ayvacık-Kızılkeçili*¹⁶⁹)

Misli çiçeğim misli
Pek geldi göreceğim
Ayda bi mektup yazsan
Derdinden öleceğim

939. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Kalenin bedenleri
Durdurun gidenleri
Nereye koyarlar
Aştan ölenleri

940. (Yenice-Kuzupınarı⁸⁵)

Taksi geliyo taksi
Kim binmiş öğününe
Yürekler dayanmıyo
Gahpa ölümlüklere

941. (Eceabat-Yolağzı^{173, 203})

İnce giyerim ince¹⁷³ / Zeytin yaprağı ince²⁰³
Mavi yakışır gence^{173, 203}
İlk yarimin sevdası¹⁷³ / İlk yarın sevdası²⁰³
Yeter bana ölünce^{173, 203}

942. (Gelibolu-Koruköy⁶)

Yarım kahve önünde
Anahtar elinde
Ne yapsın kömür gözlüm
Askerliği önünde

943. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁸²; Çan-Şerbetli⁸⁹)

Karanfil (garanfil) ekemedim^{82, 89}
Suyunu dökemedim^{82, 89}
Yarım askere giderken⁸² / Yarım askere gitti⁸⁹
Elini öpemedim^{82, 89}

944.* (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Sepet sepet yumurta
Sakın beni unutma
Unutursan küserim
Gözlerinden öperim

945. (Ayvacak-Güzelköy^{28, 65})

Deniz dibi tekneli²⁸ / Penceresi perdeli⁶⁵
İçine gül ekmeli²⁸ / Çiçek açmış zerdali⁶⁵
Senin gibi güzeli^{28, 65}
Şapur şapur öpmeli^{28, 65}

* Bkz. 748 ve 803 numaralı mâniler

946. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Ayvacı geldi
Sordum kilosunu kaç
Benim yarı sorarsan
Açık yaka bol paça

947. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Ayağında çoraplar
Alacaktır alaca
Yarimin pantolonu*
Hepsi İspanyol paça

948. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹)

İki zeytin arası
Kolum sepet yarısı
Duman oldu savruldu
Yarimin parası

949. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

İki avlu arası
Buldum gavır parası
Bizim köyün kızları
Beş yüz motor parası

950. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Mahmudiye ortası
Çimenter fabrikası
Mahmudiye'nin oğlanları
Kontrapolak parçası

951. (*Ezine-Kemallı*¹⁹⁰)

Nacag atdım ormana
Söğüt dâli gırmağa
On beş yüsük isterim
Şu kınalı barmağa

* Kaynak kişi sözcüğü ikinci kez 'pantolonları' ile değiştiriyor.

952. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁷⁹)

Araba çektim ormana
Söğüt dalı kırmana*
Altın yüzük yaptırdım
O kınalı parmâna

953. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Bahçelerde bal kabak
Açılır tabak tabak
Sen şeker ol ben kaymak
Yiyelim parmak parmak

954. (*Ezine-Üvecik*^{44**}, ²⁰⁴)

Bandırma bardakları^{44, 202}
Kurulsun çardakları⁴⁴ / Kurulmuş çardakları²⁰²
Yarım kumar oynuyor^{44, 202}
Kırılınsın parmakları^{44, 202}

955. (*Biga-Çelikgürü*²⁰⁴)

..... atladım
Öte yanına kabak patladırım
Mâni söyleme
Kafanı patladırım

956. (*Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Bayramiç-Akpınar*²⁰⁵)

Tarladan atlatırım³⁰ / Avludan atlatırım²⁰⁵
Ispanak toplatırım^{30, 205}
Çok konuşma kaynana^{30, 205}
Maşayı patlatırım³⁰ / Sopyayı patlatırım²⁰⁵

957. (*Eceabat-Kumköy*¹³⁴)

Köyün adı Pazarlı
.... gitti mezarlı
Çeşmede bi kız gördüm
Beraber yaptık pazarlığı

* Kaynak kişi ikinci söyleyişte, sözcüğü 'kırmağa' olarak değiştiriyor.

** Kaynak kişi üçüncü dizeyi ilk söyleyişinde 'yarım' yerine 'yarimler' sözcüğünü kullanmıştır.

958. (Ayvacık-Babakale²; Ayvacık-Tamış⁹⁵; Ayvacık İlçe Merkezi²⁰⁶; Yenice-Gündoğdu¹¹; Yenice-Çınarcık; Lapseki-Adatepe²⁵; Merkez-Halileli²⁰⁷)

Yaş fasulye pişirdim² / Fasulyeyi (fasulyeyi) pişirdim (bişirdim)¹¹. - /
Fasulyeyi kaynattım²⁵ / Annem süt kaynatıyor⁹⁵ / Ocakta süt kaynıyor²⁰⁶ /
Fasulyeyi kuruttum²⁰⁷

Toprak tenceresinde^{2, 11, 25, 95, 206, 207, -}

Gel yarım konuşalım^{2, 11, 95, 206, 207} / Ben yarimle konuştum^{25, -}

Poyraz penceresinde² / Mutfak penceresinde^{11, 25, 95, 206, 207, -}

959. (Merkez-Denizgözü⁹³)

Avlı altında tavşan
Kız ver bana bir nişan
Eğer nişan vermezsen
Olacağım şu dünyada perişan

960. (Yenice-Hacıyusuflar³⁶)

Tağların başındayım
On sekiz yaşındayım
On iki yaştan beri
Ben senin peşindeyim

961. (Lapseki-Subaşı¹⁵⁰)

Gökte uçan kelebek
Kanadı benek benek
Babam beş bin dedikçe
Sayamadı pezevenk

962. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Ben yarime pişirdim
Bir tencere mercimek
Bir babanın gönlünü
Yapamadın mı pezevenk

963. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Yoğurt koydum taslara
Verdim hastalara
Yavrum benim canım sıkılır
Bin de gel postalara

964. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
Eceabat'a giderken¹⁹ / Yenice'ye girerken²⁰
Sol tarafta hastane^{19,20}
Yarime mektup yazdım¹⁹ / Yarimin mektubunu²⁰
Eğlendirme (eylendirme) postane^{19,20}
965. (*Bayramiç-Akpınar*⁴⁵)
Denizin kenarında
Kalayladım kazanı
Oğlan senin aşkına
Yazığ ettim ramazanı*
966. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Duvar altında sini
İçine yazdım ismini
Özledim yarim seni
Göndersene resmini
967. (*Çan-Şerbetli*²²)
Olmaz olsun bu kurbet
Beni buldu akıbet
Yardan haber getiren
Bulsun tanrıdan saadet
968. (*Eceabat-Kumköy*³⁹)
Masa üstünde kibrit
Pencereden geri git
Ay benim nazlı yarim
Bir sene daha sabret
969. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)
Hastanenin kapısı
Sağa sola açılır
Amelyad olunurkan
Gırmızı gan saçılır

* Kaynak kişinin mâniyle ilgili açıklaması şöyle: "Yani ramazan ayında oruç tutarken, onu düşünyim derken yimiş"

970. (Yenice-Çınarcık)

Mendilimin uçları
Çıkamam yokuşları
Nasıl yarı sevmeyeyim
Yan taramış saçları

971. (Ayvacı-Güzelköy²⁸; Eceabat-Kocadere^{32-145, 145})

İn dereye dereye^{28, 32-145, 145}
Derenin taşlarına²⁸ / Dere taşlıklarına^{32-145, 145}
Naylon tarak al yarım²⁸ / Naylon tarak alayım³²⁻¹⁴⁵ / Naylon
çorap olayım¹⁴⁵
Kıvırcık saçlarına^{28, 32-145, 145}

972. (Biga-Çelikgürü¹⁴⁷)

Entarisi ak yaka
Bağırıldı baka baka
Ne annem var ne babam
Veremedim sadaka

973. (Bayramiç-Kurşunlu¹⁵⁻²⁹)

Çapa gazarım çapa
Sapına baka baka
Yarım moturdan düşmüş
Ne vereyim sadaka

974. (Lapseki-Subaşı¹; Lapseki-Adatepe^{25, 91}; Eceabat-Yolağzı)

Elma tatlı nar tatlı^{1, 25} / Karanfilim mor tatlı⁹¹ / Ayva tatlı nar
tatlı
Sevdiğim Ahmet atlı¹ / Sevdiğim Süleyman atlı²⁵ / Sevdiğim
İkbâl atlı⁹¹ / Sevgilim Ahmet atlı
Ahmet'ten gelen mektup¹ / Süleyman'ın mektupları²⁵ /
İkbal'imın mektubu⁹¹ / Ahmed'in mektupları
Hasır altında saklı^{1, -} / Sandık dibinde saklı²⁵ / Divan altında
saklı⁹¹

975. (Merkez-Halileli²⁰⁷)

Halileli minaresi
Otuz iki basamak
Seninle dalga geçtim
Anlamadın be salak

976. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 25})

Köprü altında çavdar^{25, 25}

Çavdar başını sallar^{25, 25}

Çavuşköy oğlanları²⁵ / Adatepe oğlanları²⁵

Kıçını başını sallar^{25, 25}

977.* (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Pencereden bak bana

Altın takayım sana

Altını göster bana

Kendim kaçayım sana

978. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Camdan cama bak bana

Çiçek atayım sana

Çiçek kabul olmazsa

Kendim varayım sana

979. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Ata binen ağadır

Atın yönü dağadır

Dinle güzelim dinle

Bu mâniler sanadır

980. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Kolundaki saatin

İçindedir âlâtı

Kara gözlü yarimin

Elindedir sanatı

981. (*Ayvacık-Çamköy*^{37, 58})

Şu dağı yanık sandım^{37, 58}

Yarım uyanık sandım³⁷ / Yarı uyanık sandım⁵⁸

Açtım yorgana baktım³⁷ / Açtım yorganı baktım⁵⁸

Yeni yağmış kar sandım³⁷ / Yeni yağık kar sandım⁵⁸

* Okuyucu, mânideki "karşılıklı" söyleyişe dikkat etmelidir.

982. * (Ayvacık-Babakale²)

İn dereye dereye
Dere kaymaz mı sandın
Sen caydın da be yarım
Beni caymaz mı sandın

983. (Yenice-Seyvan⁵⁷)

Fabrikanın içinde
Sıra sıra seceler
Yarım orda ben burda
Geçmiyor saniyeler

984. (Lapseki-Subaşı¹⁷)

Şu üç günlük dünyada
Kim kalmış ki baki
Çok seviyorum
Çıldıracağım sanki

985. (Lapseki-Subaşı³³)

Su akar şırıl şırıl
Yıldızlar pırıl pırıl
Ey ahu bakışlı kız
Gel kollarıma sarıl

986. (Ezine-Kemallı⁵²)

Bahçeye ekim marul
Su akar harıl harıl
Öyle karşıdan bakma
Gel de boynuma sarıl

987. (Bayramiç-Kurşunlu²⁹; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Harman yeri yarıldı^{29, 30}
Kaynana bana darıldı^{29, 30}
Darılırsan darıl kaynana²⁹ / Darılma kaynana³⁰
Oğlun bana sarılısın²⁹ / Oğlun bana sarıldı³⁰

* Bkz. 247 numaralı mâni

988. (*Eceabat-Kocadere*³²)

Karanfilim üç çatal
Üçü de pembe açar
Gece çuvalda yatar
Gündüz fiyaka satar

989. (*Ezine-Üvecik*¹²; *Biga-Kalafat*¹⁸⁶⁻¹⁸⁷)

Mendilimde gül oya¹² / Çemberimde gül oya¹⁸⁶⁻¹⁸⁷
Gülmedim doya doya^{12, 186-187}
Dertlere kariyorum¹² / Dertlere kariyom ben¹⁸⁶⁻¹⁸⁷
Günleri saya saya^{12, 186-187}

990. (*Lapseki-Sındal*²⁰⁸)

Trabzon'da kayıklar
Kızlar fındık ayıklar
Sevenler sevdiğine
Sevdiğim diye sayıklar

991. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Samanlıkta sarayım
Yarimi kime sorayım
Yarsız geçen ömrümü
Ömürden mi sayayım

992. (*Eceabat-Alçitepe*^{19, 59, 118})

Giderim belde belde¹⁹ / Giderim bende bende^{59, 118}
Bir meyvam kaldı sende^{19, 59, 118}
Sarı mumlara döndüm¹⁹ / Meyva gibi sarardım^{59, 118}
Hiç insaf yok mu sende¹⁹ / Din iman yok mu sende^{59, 118}

993. (*Yenice-Gündoğdu*^{191, 191})

Oğlanın adı Adem¹⁹¹ / Oğlanın adı Erdem¹⁹¹
Cepleri dolu badem¹⁹¹ / Nerden geliyon nerden
İlk sevgilim sen oldun^{191, 191}
Ondan ayrılmam senden^{191, 191}

994. (*Ayvaccık-Güzelköy*¹¹²)

Dere boyu iskele
Gitme yarım askere
Ay değil hafta değil
Geçmiyor ıki sene

995. (*Lapseki-Adatepe*⁴; *Eceabat-Yolağzı*¹⁷³; *Bayramiç-Kurşunlu*¹⁹⁹)
İn dereye dereye^{4, 173, 199}
Dereden dereye mi^{4, 173, 199}
Yarım senle görüşmemiz⁴ / Yar bizim görüşmemiz¹⁷³ / Yar
bizim konuşmamız¹⁹⁹
Seneden seneye mi^{4, 173, 199}
996. (*Lapseki-Subaşı*⁵³)
Gülüm kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce görmesem
Yine unutmam seni
997. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)
Karşıdan gördüm seni
Boyundan bildim seni
Bir gülünü kokmadan
Nasıl veriyim seni
- 998.* (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
Kalbinle kavurdun beni
Aşkıyla savurdun beni
Ne olur terk etme beni
Çünkü seviyorum seni
999. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶)
Ayakkabımın altı
Yeni sevgilim yeni
Sen güzel olmasaydın
Sever miydim ben seni
1000. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹²⁴; *Biga-Sarnıç Ahatobası*¹⁴²)
Bahçelerde mor beni¹²⁴ / Karanfilim mor beni¹⁴²
Verem ettin sen beni¹²⁴ / Verem ettin yar beni¹⁴²
Nasıl verem olmayayım (olmuyam)^{124, 142}
Eller seviyor seni^{124, 142}

* Mâni (!) söylem, hece sayısı, kafiye düzeni yönlerinden klasik mâniye aykındır. Bu dörtlüğün, yazılı kültürün (kent kültürünün) sözlü kültüre etkilerine örnek olabileceği kanısındayım.

1001. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶⁻¹⁶⁰)

Parmağım beştir benim
Yaşım on beştir benim
Düşme oğlan peşime
Emeğin boşdur senin

1002. (*Gelibolu-Evreşe*⁸⁶)

Sarı kurdalemin eni
Sararttın oğlan beni
Bu yazın kışı vardır
Sarılarım elbet seni

1003. (*Lapseki-Adatepe*^{25, 25}; *Lapseki-Şen Mahalle*⁶⁴; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰;

*Ayvacık-Tamış*⁹⁵)

Bu kavak nasıl kavak^{25, 25} / Bizim evin önünde³⁰ / Uzun kavak
...⁶⁴ / Avlu dibinde kavak⁹⁵
Sallanır salak salak^{25, 25, 64, 95} / Kabak yaprağı kat kat³⁰
Oğlanlara göz koymak²⁵ / Oğlanlara göz kırpmak²⁵ / Oğlanlara
göz atmak³⁰ / Askerlere göz atmak⁶⁴ / Oğlanlarla konuşmak⁹⁵
Namaz kılmaktan sevap^{25, 25, 30, 64, 95}

1004. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Yeşil kazag ördüğüm
Yakınlarda gördüğüm
Seni hasta eşittim
Geçmiş olsun sevdiğim

1005. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Merkez-Halileli*¹⁸⁵)

Saçlarımız uzattım³⁰ / Saçlara bak saçlara¹⁸⁵

Örmüyorlar sevdiğim^{30, 185}

Seni bana münasip³⁰ / Beni sana münasip¹⁸⁵

Görmüyorlar sevgilim³⁰ / Görmüyorlar sevdiğim¹⁸⁵

1006. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Su gelir gül dibinden
İçilmeyor köpüğünden
Kör olası düşmanla
Ayırdı sevdiğimden

1007. (*Lapseki-Subaşı*⁵³)

Avlının gediğine
Geldin mi dediğime
Anne cennet istersen
Ver beni sevdiğime

1008. (*Ezine-Kemallı*⁵²)

Su gelir kütüğünden
İçilmez köpüğünden
Gönül nasıl vazgeçsin
İlk önce sevdiğinden

1009. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁶⁸)

Dağlar başı beklerim
Vay benim emeklerim
Emeğim şöyle dursun
Gidiyo sevdiklerim

1010. (*Lapseki-Adatepe*^{83, 167})

Damdan dama ip gerdim^{83, 167}
İpekli mendil serdim^{83, 167}
Pezevenğin oğlunu⁸³ / Kara gözlü yarimi¹⁶⁷
Candan çiğerden sevdim⁸³ / Candan yürekten sevdim¹⁶⁷

1011. (*Ayvacak-Babakale*²)

Aşkından oldum deli
Gözyaşım geçti seli
Başımdan dert eksilmez
Seni sevdim seveli

1012.* (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Bir ağlarım bir gülerim
Bazen de şarkı söylerim
Hayali gitmez gözümden
Ben bu çocuğu çok severim

1013. (*Gelibolu-Evreşe*⁸⁶)

Mavi yelek giyersin
Neden boynun eğersin
Doğru söyle sevgilim
Hangimizi seversin

* Okuyucu, söylemdeki klasik mâni tavrına aykırılığa dikkat etmelidir.

1014. (Lapseki-Yenice³¹)

Kavun değil kelektir
Fistan değil yelektir
Eğer aşık sorarsan
En iyi bir sevgilidir

1015. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Yaş yaşlandı elliye
Döndüm ben bir deliye
Veda ittim ömrüme
Bir esmer sevgiliye

1016. *, ** (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Dolmuş geliyor dolmuş
Dört yanı teneke
Kızlar şöforlere varmayın
Şöforler tehlikeli sevince

1017. (Ezine-Körüktaş⁷²)

Kolumdaki saati
İkiye kuruyorum
Merak etme sevgilim
Ben seni seviyorum

1018. *** (Bayramiç-Akpınar¹⁴⁸)

Vefasız aşkım
Hayatta üç yanlış yaptım
Doğmak yaşamak ölmek
Ama üç yanlış bir doğruyu götürür
O da seni sevmek

1019. (Biga-Beziranlar⁶⁰)

Gırlangıç uçvardı
Ganadın açıvardı
Oğlan gıza bakarkan
Pantula sıçıvardı

* Bu mâniyi, geleneğin sönümlenmesine örnek olarak gösterebilmemiz mümkündür. İkinci dizesi altı, üçüncü dizesi dokuz, dördüncü dizesi ise on hece olan bu mâni, gelenek sürdürülmüş olsaydı doğru bir şekilde aktarılabilecekti. Mâninin tarafımızdan düzeltilmiş hali şudur: Dolmuş geliyor dolmuş / Dört yanı tenekeli / Şöforlere varmayın / Şöforlük tehlikeli

** Bkz. 1084 numaralı mâni

*** Bu bendin bir mâni olmadığı gerçektir. Ancak işlev itibarı ile mânini görevine soyunmuş durumdadır. Okul ortamlarında öğrenilen bu yaratmalar, klasik yaratmaların yerlerini almaya adaydırlar.

222 Ömer Gözükızıl

1020. (*Ezine-Körüktaş⁸⁸*)
Camiler yapılıyor
Yapılıp yıkılıyor
Gönder yarım resmini
Çok canım sıkılıyor
1021. (*Yenice-Hacıyusuflar¹⁶⁰*)
Karanfilim sarmaştı
Saksı bana dolaştı
Alacaksan al beni
Dünürlerim sıklaştı
1022. (*Merkez-Halileli⁷⁵*)
Mısır diktim bi sıra
Yarım gitti Mısır'a
Daha önce bileydim
Giderdim ardı sıra
1023. (*Lapseki-Subaşı³³*)
Gökte yıldız bir sıra
Yar uzandı 'asıra
Yorgun düşmüş ofluyor
Giderim ardı sıra
1024. (*Biga-Bezirganlar⁶⁰*)
Çıkırığın var çıkırık
Beni tuttu hiçkırık
Alacaksan al beni
Dedeğin elinde goca sırık
1025. (*Lapseki-Şen Mahalle¹⁷⁹*)
Köprü altında buzlar
Tombul memeli kızlar
Memesinden ısırdım
Halen dişlerim sızlar
1026. (*Lapseki-Subaşı⁵³*)
Saçlara bak saçlara
Siyah iplik makara
Anlıyorum sevgilim
Can sıkısı sigara

1027. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Kız saçların pek kara
Ondan olur makara
Yarimin eğlencesi
Elindeki sigara

1028. (Yenice-Çınarcık)

Kız saçların çok kara
Ondan olur makara
Kara gözlü yarime
Çok yakışır sigara

1029. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Kız saçların ne kara
Ondan olur makara
Benim güzel yarime
Yakışmıyor sigara

1030. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Arabalar geliyor
On iki numarası
Benim yarim içiyor
Parlement sigarası

1031. (Lapseki-Umurbey⁴³)

Su gelir lüle lüle
Yar gelir güle güle
Telli mendil eskittim
Gözyaşımı sile sile

1032. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Mendilim yile yile
Düşmüşüm gurbet ile
Yedi mendil çürüttüm
Gözyaşımı sile sile

1033. (Ayvacık-Çamköy³⁷)

Su gelir lüle lüle
Yar gelir güle güle
Elinde güzel çevre
Terini sile sile

1034. (*Lapseki-Subaşı*¹⁾)

Çorap çektim dizlere
Çok göründüm gözlere
İşte ben gidiyorum
Meydan kalsın size

1035. (*Ayvacık-Balabanlı*⁵¹⁾)

Gidiyorum Kırız'a
Bir dağya gelmem size
İki ... sözlerim
Hatıra olsun size

1036. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹⁾)

Sıra sıra kavaklar
Altındaki zambaklar
Sen gideli sevgilim
Zıندان oldu sokaklar

1037. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*^{30, 62;} *Ayvacık-Süleymanköy*^{87;} *Ayvacık-Tamış*^{95;}

Merkez-Özbek^{* 35)}

Kaynanayı n'apmalı^{30, 62, 87, 95}

Kaynar kazana atmalı^{30, 62, 95} / Gazanda gaynatmalı⁸⁷

Yandım gelin dedikçe^{30, 35, 62, 95} / Yandım didikçe⁸⁷

Altına çıra sokmalı^{30, 35, 62, 95} / Altına odun sokmalı⁸⁷

1038. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵⁾)

Ben gidiyom yoluma
Bir daş geldi goluma
Tutma yarim kolumdan
Ağladırım sonunda

1039. (*Lapseki-Subaşı*⁵⁴⁾)

Ben bir karga olayım
Yol üstüne konayım
Gelen geçen yolcuya
Ben yarimi sorayım

* Kaynak kişi, mânini ilk iki dizesini hatırlayamamıştır.

1040. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Eceabat-Behramlı*⁶³)

Altın saat kolunda^{18, 63}

Altınları boynunda^{18, 63}

Ne kız bu güzellik sende¹⁸ / Ne kız bu güzellik⁶³

Melek mi var soyunda^{18, 63}

1041. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Ekinler ekilirken

Çiziye dökülürken

Ben yarimle konuştum

Şafaklar sökülürken

1042. (*Lapseki-Subaşı*¹)

Yeşil ipek bükerim

Yare gömlek dikerim

O yar benim olmazsa

Oturur da sökerim

1043. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁰⁰)

Kara çamı köklerim

Sevdiğimi beklerim

Sevdiğimin aşkına

Diktiğimi sökerim

1044. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)

Mendilim kirlendi

Tele astım yellendi

Hiç saklama oğlan

İkimizin adı söylendi

1045. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Bahçelerde üzüksün

Benim iki gözüksün

Unuttuğumu sanma

Gece gündüz sözümsün

1046. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹)

İnci buldum diziyile

Kimler görmüş gözüyle

Ben yarimden ayrılmam

Düşmanların sözüyle

1047. (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Eceabat-Kocadere*¹⁴⁵; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

Teyyareler (tiyareler) kanatlı^{29, 63, 76} / Teyyarem üç kanatlı¹⁴⁵

Kızlar elma yanaklı^{29, 63, 76, 145}

Oğlanları sorarsan^{29, 145} / Erkeleri sormayın⁶³ / Erkekleri sorarsan⁷⁶

Maymun suratlı²⁹ / Hepsi maymun suratlı^{63, 76, 145}

1048. (*Ayvacık-Güzelköy*²⁸; *Ezine-Üvecik*⁴²; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Bayramiç-Akpınar*¹⁶²)

Atlılar geliyor atlılar^{28, 162} / Ah atlılar atlılar⁴² / Oy atlılar atlılar⁶³

Boynu kıravatlılar (gırvatlılar)^{28, 63} / Geliyor muratlılar⁴² / Kırmızı kıravatlılar¹⁶²

Beni almaya geliyo²⁸ / Kız görmeye gelmişler⁴² / Kız almaya gelmişler⁶³ / Yarimi kaçırdılar¹⁶²

Muşmulla (muşmilla) suratlılar^{28, 42, 63} / Maymun suratlılar¹⁶²

1049. (*Eceabat-Alçıtepe*¹³⁸)

Kuyu üstünde kuyu

Uyu sevdiğim uyu

Sana kimler içirdi

Benden ayrılık suyu

1050. (*Ezine-Üvecik*⁴²)

Kuyu dibinde kuyu

Uyu sevgilim uyu

Seni sarhoş dediler

İçtiğin üzüm suyu

1051. (*Bayramiç-Kurşunlu*^{15-29, 29})

Tarlanın tezeklisi^{15-29, 29}

Peynirin deliklisi¹⁵⁻²⁹ / Gızın bebeklisi²⁹

Gelmiş beni istiyor^{15-29, 29}

Bayırın sümüklüsü^{15-29, 29}

1052. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Ekin ektim bitecek

Sevdan bana yetecek

İkimizin sevdası

Ölene dek sürecek

1053. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Dalda elma sallansın
Kopartmayın çürüsün
Beni yardan ayıran
Ölmesin de sürünsün
1054. (*Eceabat-Behramlı*¹⁶⁴)
Altına bak altına
Altın tokasına
'İç insan darılır mı
Sevdiğin şakasına
1055. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Avlu dibinde bakla
Otur dibine topla
Benim yarım efendi
Almaz başına şapka
1056. (*Gelibolu-Koruköy*⁶; *Lapseki-Beyçayırı*⁵⁰)
Bizim camın altında⁶ / Bizim evin önünde⁵⁰
Karyola parçaları⁶ / Kestane tahtaları⁵⁰
Dinle sevgilim dinle^{6, 50}
Ayrılık şarkıları^{6, 50}
1057. (*Lapseki-Subaşı*³³)
Ha buradan yukarı
Yol dağlardan aşılıyor
Bu ne kadar güzellik
Benim aklım şaşıyor
1058. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Yüksekleri aşmayın
Kötüye yaklaşmayın
Eller ne derse desin
İyilikten şaşmayın
1059. (*Eceabat-Kumköy*¹³⁴)
Köyün adı Karnıbeli
Ardı önü diş budaklı
Kızlarını sorarsan
Hepsi de şıpırdaklı

1060. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Oğlanın adı Hamdi
Dağlara duman indi
Ayırdılar yarimden
Rahat olsunlar şimdi

1061. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³; *Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Sarı çiçek kalburda¹³ / Ak gülüm galburda³⁷
Neler durmaz sabırda¹³ / Neler vardır sabırda³⁷
Biz ikimiz ölürsek¹³ / Ölürsek bir ölelim³⁷
Çift koysunlar (guysunlar) tabuda^{13, 37}

1062. (*Ezine-Köseler*¹⁹⁶)

Gonşu saçağın alçak
Dayansam yıkılacak
Gonşu oğlunuza bir (?)
Ardıma dakılacak

1063. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Akşam bakla sabah bakla
Allah'ım betlerinden sakla
Seni seviyorum dese
Atarım bir takla

1064. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ezine-Üvecik*⁴⁹; *Eceabat-Behramlı*⁶³)

İki kazık kakmalı³⁰ / Çama çam çatmalı⁴⁹ / İki ağacı çatmışlar⁶³
Arasından bakmalı³⁰ / Çama kurşun atmalı⁴⁹ / Arasından
bakmışlar⁶³
Bizim köyün oğlanlarına³⁰ / Mahmudiye'nin erkeklerine⁴⁹ / Şu
Behramlı oğlanlarına⁶³
Deve çanı takmalı^{30, 49} / Deve çanı takmışlar⁶³

1065. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Pencereden baksana
Fındık fıstık atsana
Fındık fıstık istemem
Nişan yüzüğü taksana

1066. (*Merkez-Halileli*¹⁸⁵)

Saçlara bak saçlara
İnce vurdum (?) beş tane
Yarım soru soruyor
Senin yarın kaç tane

1067. (*Eceabat-Alçitepe*^{59, 59})

Sıra sıra kestane⁵⁹ / Avlu boyu kestane⁵⁹
Toplarız tane tane^{59, 59}
Dünya dolu yar olsa^{59, 59}
Seveceğiz bir tane⁵⁹ / Seveceğim bir tane⁵⁹

1068. (*Ayvacık-Güzelköy*²⁸)

Mendilimin al yanı
Söyle canımın canı
Yüze gülen çok olur
Kalpten seveni tanı

1069. (*Yenice-Kuzupınarı*^{48-68, 48-85})

Giden oğlan sen misin^{48-68, 48-85}
Sen beni bilir misin^{48-68, 48-85}
Elimde mor mandili^{48-68, 48-85}
Tanıyabilir misin^{48-68, 48-85}

1070. (*Bayramıç-Kurşunlu*¹⁵)

Bizim koyunlar kara
Ara sevgilim ara
Aradan geçerken
Saçını yandan tara

1071. (*Eceabat-Alçitepe*^{19, 138}; *Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸; *Lapseki-Sındal*²⁰⁸)

Boynumdaki altını^{19, 138} / Koynumdaki altını¹⁰⁸ / Boynundaki
altını²⁰⁸
Bozdurayım sarafa¹⁹ / Bozduralım sarafa (zarrafa)^{108, 138, 208}
Yaptım yol parası¹⁹ / Yol parası yapalım^{108, 208} / Yapalım yol
parası¹³⁸
Kaçalım bir tarafa^{19, 108, 138, 208}

1072. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁶⁸)

Tarlaların yulafı
Kim söylemiş bu lafı
Yüreğimde yarım var
Esti (?) poyraz (?) tarafı

1073. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Pencerede karanfil
Uçları budanmamış
Çok mu işin vardı yarım
Saçların taranmamış

1074. (*Lapseki-Adaatepe*¹¹⁵)

Oğlanın adı Hasan
Çevresi dolu susam
Hasan'ı eller almış
Ne gaygım var ne tasam

1075. (*Yenice İlçe Merkezi*²⁰)

Simidimin tablası
Geldi düğün haftası
Gelin olacam diye
Nedir kızın tasası

1076. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁹; *Bayramiç-Akpınar*^{27, 77}; *Ayvacık - Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ezine-Körüktaş*⁷²)

Parmağımdaki (parmağımdaki) yüzüğün (yüğüğün)^{19, 27, 77} /
Parmağındaki yüzüğün³⁰ / Parmağımda yüzüğün⁷²

Mavi taşı mor taşı^{19, 27, 72, 77} / Mavi taşı mor kaşı³⁰

Ağırlık etmem yarım^{19, 30, 72} / Fazla zorluk çektirmem^{27, 77}

Beni kalbinde taşı^{19, 27, 30, 72, 77}

1077.* (Gelibolu-Koruköy⁶; Eceabat-Alçıtepe^{18,19,118,A}; Eceabat-Seddülbahir^{123**}; Eceabat İlçe Merkezi¹⁶³; Ezine-Körüktaş²⁶; Ezine-Kemall^{52, 102}; Ezine-Yeniköy⁸⁰; Ezine-Hisaralan¹⁴³; Lapseki-Yenice³¹; Lapseki-Subaşı⁵³; Lapseki-Şen Mahalle²⁰⁹; Merkez-Özbek^{35***}; Ayvacık-Çamköy^{37, 37}; Ayvacık-Bademli⁷⁹; Çan-Küçükpaşa^{40****}; Çan-Süt Mahallesi^{82, 130}; Yenice-Seyvan⁵⁷; Bozcaada İlçe Merkezi¹⁴¹; Biga-Sarnıç Ahatobosı^{142*****}; Biga-Çelikgürü²⁰⁴)

Mânici başı mısın^{6, 18, 19, 26, 31, 37, 37, 40, 52, 57, 79, 80, 82, 102, 118, 123, 142, 163, 204, 209,A} / Mâninin başı mısın⁵³ / Cevahir taşı mısın¹⁴³ / Mânici başı mânimsin¹³⁰

Cevahir (cevayır, cevher, cefahir, cevhair, cevair) taşı (daşı) mısın^{6, 18, 19, 26, 35, 37, 37, 40, 52, 53, 57, 79, 80, 82, 102, 118, 123, 141, 142, 163, 204, 209,A} / Cebrail taşı mısın³¹ / Başımın tacı mısın¹³⁰ / Cafahir gardeşimsin¹⁴³

Mektup yazsam yollasam⁶ / Bir mendil versem¹⁸ / Mâni yazıp göndersem¹⁹ / Bir mektup yazıp göndersem²⁶ / Sana bir (bi) mâni söylesem^{31, 79} / Yazsam yollasam mâni³⁵ / Bir mâni söylesem^{37, 37, 53, 102} / Bir mektup yazsam göndersem⁵² / Sana resmimi versem⁵⁷ / ... mâni söylesem⁸⁰ / Sana bir (bi) mektup versem^{82, 130} / Bir yüzük yaptırıp taktırsam¹¹⁸ / Bir çift mâni söylesem^{141, 143} / Bir mektup versem sana¹⁶³ / Sana bi mâni yollasam²⁰⁴ / Bir mektup yazsam²⁰⁹ / Bir yüzük yaptırtsam⁴

Cebinde taşır (daşır) mısın^{6, 18, 19, 26, 35, 37, 37, 52, 57, 79, 80, 82, 130, 141, 143, 163, 204, 209} / Ölünce taşır mısın³¹ / Kalbinde taşır mısın⁵³ / Sol cebinde daşır mısın¹⁰² / Parmağında (parmânda) taşır mısın^{118, A}

1078. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Mânici başıyım
Cevahir daşıyım
Mâni bilmeyenleri
Cebimde daşıyım

1079. (Lapseki-Şen Mahalle⁷⁰)

Nokta virgül satır başı
Vaktin varsa kafanı kaşı
Bakma bana öyle şaşı şaşı
Haydi şu çantamı taşı

* Bkz. 147 numaralı mâni

** Kaynak kişi son iki dizeyi hatırlayamamıştır.

*** Kaynak kişi birinci dizeyi hatırlayamamıştır.

**** Kaynak kişi son iki dizeyi hatırlayamamıştır.

***** Kaynak kişi son iki dizeyi hatırlayamamıştır.

1080. (*Lapseki-Adatepe*⁴)
Karşidan gelen atlı
Altında kilim saklı
Eller ne derse desin
Hepsinden yar tatlı
1081. (*Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)
Karşidan gelen atlı
Altında kilim katlı
Annem babam sağolsun
Hepsinden yar tatlı
1082. (*Eceabat-Behramlı*¹⁰⁴)
Şu gelen atlı mıdır
Sordum mıratlı mıdır
Her gelen yarı soruyor
Yar bu kadar tatlı mıdır
1083. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)
Kavaktan gazel indi
Dibine güzel indi
İki öptüm bi koktum
Yüreğim tazelendi
- 1084.* (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Eceabat-Kocadere*³⁵)
Kamyon geliyor kamyon²⁵ / Ayakkabım var benim³²
Arkası tenekeli^{25, 32}
Şöför olma sevgilim²⁵ / Yapma yarım şöferlik³⁵
Şöförlük tehlikeli^{25, 32}
1085. (*Ayvacık-Güzelköy*¹⁴; *Lapseki-Subaşı*²¹⁰)
Uçağın penceresi¹⁴ / Otobüs geliyor²¹⁰
İçindedir çerçevesi¹⁴ / On iki penceresi²¹⁰
Şu Güzelköy gençleri¹⁴ / Subaş köy oğlanları²¹⁰
Bulaşık tenceresi^{14, 210}
1086. (*Ezine-Üvecik*²⁰²)
Bahçelerde semizlik
Annem yapar temizlik
Zanatların içinde
Birincisi terzilik

* Bkz. 1016 numaralı mâni.

1087. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Çayır çimen geze geze
Oldum ben bir geveze
Oğluna meyil verdim
Darılma hanım teyze

1088. (Ezine İlçe Merkezi⁷⁶)

İndim aşşa malleye
Arı konmuş laleye
Benim için deliren
Gitsin tımarhaneye

1089. (Ayvacık-Balabanlı⁵¹; Ezine-Kemallı⁵²)

Karanfilim appacık⁵¹ / Karanfilim üç budak⁵²
Öpüverdim şappacık⁵¹ / Öpüverdim şıpidak⁵²
Kör olası kaynakana⁵¹ / Kör olası gaynanam⁵²
Geliverdi tıppacık⁵¹ / Geliverdi tıpidak⁵²

1090. (Merkez-Özbek³⁵)

Yol üstünde yatan taş
Oynuyor abla kardaş
Birisi benim olsun
Birisi elmas tıraş

1091. (Yenice-Gündoğdu⁷¹)

Kara kara dalgalar
Ceviz dalı ırgalar
Sevda bilmeyen kızlar
Oğlan yüzü tırmalar

1092. (Lapseki-Subaşı¹)

Annem entari almış
Bahriyeli cepleri
Aldı gitti yarimi
Askeriye tipleri

1093. (Lapseki-Yenice³¹)

Karanfil ocak ocak
Toplarım kucak kucak
Senin yarin gül ise
Benim yarim tomurcak

1094. (Merkez-Civler²¹¹)

Atladım bağdan başa
Elim deydi yaprağa
Gız seni almayınca
Girmem kara toprağa

1095. (Lapseki-Şen Mahalle¹¹⁹)

Hasır altı pıtırak
Sen gül olsan ben yaprak
Sarılalım yatalım
Düşman gözüne toprak

1096. (Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Beyçayır⁵⁰; Yenice-Hacıyusuflar³⁶⁻¹⁶⁰;
Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸)

Uzun uzun kavaklar (gavaklar)^{21, 97-98} / Dere boyu kavaklar³⁶⁻¹⁶⁰
/ Kara kara kazanlar⁵⁰
Dökülüyor yapraklar^{21, 36-160} / Kara yazı yazanlar⁵⁰ / Çiçek açdı
yapraklar⁹⁷⁻⁹⁸
Ben yarime doymadım²¹ / Ben Ata'ma doymadım³⁶⁻¹⁶⁰ / Ben
yarime doymadım⁵⁰ / Ben yavrıma doymadım⁹⁷⁻⁹⁸
Doysun kara (gara) topraklar^{21, 36-160, 50, 97-98}

1097. (Lapseki-Subaşı³³)

Su gelir kütüğünden
İçilmez köpüğünden
İpek olsam saçılısam
Kızların topuğundan

1098. (Ayvacık-Süleymanköy⁴⁷)

Kaynana kaynana domuzu
Dolmaya çok gatmış tuzu
Akşam oğlun gelirse
Yiyen kılılı topuzu

1099. (Lapseki-Subaşı⁵³)

Yaş nane kurutmadım
Yar seni unutmadım
Hatırını sayıp ta
Üstüne yar tutmadım

1100. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Arabam altmış model
Yokuşları çıkmıyor
Böyle güzelleri gördün mü
Firenleri tutmuyor

1101. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Sabah oldu ışıyor
Bülbüller ötüyor
Ötme bülbül ötme
Yüreğim tutuşuyor

1102. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 18}; *Gelibolu-Koruköy*^{46 *}; *Lapseki-Umurbey*¹²⁰)

Cam üstünde küpeli^{18, 18} / Pençerede küpeli⁴⁶ / Çam dibinde küpeli¹²⁰

Dibini süpürmeli^{18, 18, 46, 120}
Yarime bakan kızın^{18,18,46} / İki kıza bakan erkeğin^{120, **}
Yüzüne tükürmeli^{18, 18, 46, 120}

1103. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ezine-Yeniköy*⁸⁰; *Lapseki-Sındal*¹³⁶)

Minarenin ucunda³⁰ / Girebimin ucunda⁸⁰ / Deniz kenârında¹³⁶
Yıldıza bak yıldıza^{30, 80, 136}
Ben pahalıyım oğlan³⁰ / Sen beni alamazsın^{80, 136}
Ucuza bak ucuza^{30, 80, 136}

1104. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

İndim nane biçmeye
Eğildim su içmeye
Garşidan yari gördüm
Ganadım yok uçmaya

1105. (*Lapseki-Subaşı*¹⁰⁸)

Dere boyu kızılıcık
Kız saçların kıvırcık
Ben seni alıcam ama
Daha yaşın ufacak

* Kaynak kişi mâniyi farkı ezgilerle, iki kez söylemiştir.

** Kaynak kişinin dizeyi cinsiyetine daha uygun hâle getirmek için yaptığı değişiklik, hece sayısında sarkmaya neden olmuştur.

1106. (*Merkez-Özbek*³⁵)
Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Koç kurbanlar keseyim
Yarım senin uğruna
1107. (*Lapseki-Sındal*¹⁸⁴)
Oy holuma holuma
Peynir goydum tuluma
Madem ... bilmiyon
Köpek gibi uluma
1108. (*Lapseki-Adatepe*⁴)
Şu Biga'ya giderken
Yine yarım yoruldu
Ben gelin olmayınca
Kesme benden umudu
1109. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
Havadaki bulutu
Yeme yarım nohudu
Ben altın istemiyorum
Kesme benden umudu
1110. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Bizim evin önünde
Yime yarım nohut
Bén mezara girmeden
Kesme yarım umut
1111. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹)
Bugün hava bulutlu
Terzilere ne mutlu
Terzi kızı görünce
Pırovayı unuttu
1112. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
İndim dereye durdum
Turalı para buldum
Ben yarimi görünce
Çamaşırları dereye unuttum

1113. (*Eceabat-Alçıtepe*⁷⁸)
 Tavada yağ erittim
 Bahçede gül kuruttum
 Kurban olayım Allah'a
 Evi barkı unuttum
1114. (*Yenice-Gündoğdu*⁷¹; *Ezine-Üvecik*⁶⁷; *Merkez Halileli*¹⁹⁵)
 Fasulyeyi (fasüleyi, fasilyeyi) kuruttum^{11, 61, 195}
 Pişirmeyi unuttum^{11, 195} / Pişirmeye unuttum⁶¹
 Gel yarım konuşalım^{11, 61, 195}
 Ben annemi uyuttum^{11, 61} / Ben annemi unuttum (?)¹⁹⁵
1115. (*Lapseki-Adatepe*⁹¹)
 Oy kargalar kargalar
 Nar dalını ırgalar
 Pek de güzel yakışmış
 Fisun rengi urbalar
1116. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)
 Kale dibinde sandık
 Baştan aşağı yandık
 Vefalya can kurban
 Vefasızdan usandık
1117. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁸²; *Ezine-Hisaralan*⁹⁶ *)
 Yemek yaparım yavan⁸² / Pilav bişirdim yavan⁹⁶
 İçine kıydım soğan⁸² / İstine çektim sovan⁹⁶
 Yarım askeri gidiyor⁸²,
 Uyan askerim uyan^{82, 96}
1118. (*Lapseki-Subaşı*³³)
 Ay vurur ayan ayan
 Çık pencereye dayan
 Geliyorum Naciye'm
 Uykuda isen uyan
1119. (*Bayramiç-Akpınar*¹⁷; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)
 Sarı taksi boyandı^{17, 49}
 Bizim cama dayandı¹⁷ / Kapıya dayandı⁴⁹
 Tam kaçacağım sıra¹⁷ / Tam kaçacağım sırada⁴⁹
 Bizim moruk uyandı^{17, 49}

* Kaynak kişi, üçüncü dizeyi hatırlayamamıştır.

1120. (*Yenice-Kuzupınar*⁹⁷⁻⁹⁸)

Arkandaki gazayı
Yeşile mi boyadın
Geç geldine a yarım
Uykudan mı uyandın

1121. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Denizin ortasına^{2, 49}
Bastım da (ta) bulandırdım^{2, 49}
Kara gözlü yarım^{2, 49}
Öptüm de uyandırdım^{2, 49}

1122. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)

Sigaramı yandırdım
Gül dalına doldurdum
Nazlı yare kıyamadım
Öptüm de uyandırdım

1123. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Irmağımız bulanık
Ağlarım yanık yanık
Şu gurbete düşeli
El uyur ben uyanık

1124.* (*Çan-Şerbetli*⁸⁹)

Gızılıçıklar oldu mu
Selelere doldu mu
Çavış çorap yolladım
Ayayîna uydu mu

1125. (*Lapseki-Subaşı*³³; *Lapseki-Yenice*¹⁵⁸)

Kümeşteki tavuklar³³ / Yeniceköy iki çatal¹⁵⁸
Beyaz beyaz yumurtlar³³ / Ortasından çay akar¹⁵⁸
Subaşı Köy oğlanları³³ / Yenice Köy oğlanları¹⁵⁸
Çay içerken uyuklar^{33, 158}

1126. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹)

Yeşil çember içinde
Saçlarım yumak yumak
Bize nasip değilmiş
Bir yastıkta uyumak

* * Bkz. 883 numaralı mâni

1127. (*Lapseki-Umurbey*²¹; *Lapseki-Adatepe*²⁵)
 Çimen gibi yeşerir²¹ / Yeşil giyme yeşerir²⁵
 Halı gibi döşenir²¹ / Ak gerdanım döşenir²⁵
 Senin gibi güzeli^{21, 25}
 Sevmeye kim üşenir^{21, 25}
1128. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
 Ağızındaki sakızı
 Çiğner iken düşürdüm
 Hastalığımı sorarsan
 Yarimle konuşurken üşüdüm
1129. (*Lapseki-Subaşı*³³)
 Ördek gölde yüzüşür
 Çıkarken büzüşür
 Değme zülûf gerdana
 Gölge düşer yüz üşür
1130. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
 Saçlarımı yıkadım
 Suları süzülüyor
 Ortağıma bak yarım
 O da çok üzülüyor
1131. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Lapseki-Adatepe*⁹¹; *Yenice-Hacıyusuflar*¹⁶⁰)
 İn dereye dereye^{18, 91, 160}
 İnmeyenler de var¹⁸ / İnemeyenler (inemiyenler) de var^{91, 160}
 Yarimle ikimizi¹⁸ / Yarimle sevgimizi⁹¹ / Yarimle bizim aşkı¹⁶⁰
 Çekemeyenler (çekemiyenler) de var^{18, 91, 160}
1132. (*Yenice-Seyvan*⁵⁷)
 İn dereye dereye
 İnemiyenler de var
 İkimizin kahrını
 Çekemiyenler de var
1133. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸)
 Parmağımda yüzüğün
 Al kırmızı taşı var
 İkimizin sevgilim
 Ne gülmedik başı var

1134. (Ayvacı-Süleymanköy⁶⁶)

Bir sandık tütünüm var
Ne güzel içimi var
Pezevenğin oğlunda
Efendi biçimi var

1135. (Ayvacı-Balabanlı⁷)

Keten gömlek beden yar
Beni goyup giden yar
Evvvel böyle değildin
Seni öğreden mi var

1136. (Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Subaşı³³)

Bahçelerde enginar^{21, 33}
Enginarın dengi var^{21, 33}
Ben yarimi tanırım²¹ / Kara gözlü yarimin³³
Yanağında beni var²¹ / Gerdanında beni var³³

1137. (Merkez-Halileli⁷⁵)

İki tabak balım var
Biri yense biri var
İki yerde yarım var
Biri ölse biri var

1138. (Ezine-Yeniköy⁸⁰)

İki dalda bir armut
Ben istemem Arnavut
Arnavud'un nesi var
Kaş üstünde fesi var

1139.* (Ayvacık-Babakale²; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvacık-Süleymanköy^{66, 109}; Ayvacık-Güzelköy¹¹²; Ezine-Üvecik¹⁰; Ezine İlçe Merkezi⁷⁶; Bayramiç-Kurşunlu^{15, 199}; Bayramiç-Akpınar¹⁶²; Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Yenice-Çınarcık; Lapseki-Subaşı^{54, 108}; Lapseki-Adatepe⁹¹)

Parmağında yüzüğün (yüsüğün)^{2, 91} / Parmağımdaki (parmağamdaki, parmağmdaki, parmağmdaki, parmamdaki, parmamdaki) yüzüğün (yüsüğün, yüssüğün, yüssüyün, yügsüğün, yüğzüğün)^{10, 18, 30, 54, 66, 76, 108, 109, 112, 162, 199, -} / Parmağında yüzüğün (yüğzüğün)^{15, 20}

İki mavi taşı var^{2, 54, 91, 108} / İki tane taşı (taşı) var^{10, 15, 18, 20, 66, 109, 199, -} / İki taşı var^{30, 112} / İki yeşil taşı var⁷⁶ / Mavi taşı var¹⁶²

Benim sevdiğim yarın^{2, 76} / Gideceğim oğlanın^{10, 18, 54, 108, -} / Uzaktan bir yar sevdim^{15, 199} / Benim sevdiği yarın²⁰ / Benim sevdiğimin^{30, 162} / Kara (gara) gözlü yarımın^{66, 109} / Benim gittiğim oğlanın⁹¹ / Benim sevdiğim oğlanın¹¹²

İki kız kardeşi var^{2, 10, 15, 18, 20, 54, 66, 76, 91, 108, 109, 112, 162, 199, -} / Bir kız kardeşi var³⁰

1140. (Lapseki-Adatepe^{25, 83, 83})

İn dereye dereye²⁵ / Bizim eviñ arkası^{83, 83}

Dereye geçmek var²⁵ / Avluda geçmek var^{83, 83}

Düşün düşün al yarım²⁵ / Düşün düşün al oğlan⁸³ / Düşünme alvâ oğlan⁸³

Ölünce geçinmek var^{25, 83, 83}

1141. (Bayramiç-Kurşunlu^{199, 199})

Küp içinde unum** var¹⁹⁹ / Küp içinde bulgurum* var¹⁹⁹

Allah'tan umudum var^{199, 199}

O yar benim olursa¹⁹⁹ / O yarın senin olursa¹⁹⁹

Dedelere mumum var^{199, 199}

* Halk edebiyatı yaratmalarında benzeşlerin varlığı, geleneğin gücünü ve sözlü kültürün devamlılığını, yaygınlığını gösterir. Ancak benzeşliklerin, ortaya çıktıkları tür ve şekillerin kurallarına uygun olarak üretilmeleri gereklidir. Eğer benzeşler tür ve şekillere uygun olarak üretilmemişlerse, bunların geleneğin yaygınlığını, gücünü göstermekten çok geleneğin zayıfladığını, ortaya koyduğunu söylememiz gerekecektir. Sonuç itibarı ile benzeşlerin olağan dışı fazlalığı ve kuraldışı yapılanmaları (örneğin -mâni için- hece sayısındaki fazlalıklar, eksiklikler) geleneğin gücünü, yaygınlığını, devamlılığını değil, söz konusu türün kullanım alanı bulmadaki sıkıntısını ortaya koyar ki, bu durumda geleneğin eski haliyle geleceğe aktarılması mümkün olmayacaktır.

** Mânilerde benzeş çokluğunu sağlayan -geleneğin icabı- bir neden de, bunların ezgi eşliğinde arka arkaya ve uzunca bir süre söylenmeleridir. Özellikle Çanakkale'de mâni formu kadın oyun havalarında (9/8) çoğunlukla kullanılır. Bir şarkı süresinden çok daha uzun zamanı kapsayan sürece yayılan bu havalan söyleyen kişilerin hafızalarındaki mânilerden hatırlayabildiklerinin tamamını bitirdikten sonra tekrarları başlamalarının yanında, söylenen mânilerde söyleyiş anında yaptıkları ufak tefek değişiklikler de benzeş mânilerin yaratılmasına neden olur. Bu tip tekrarlar ve benzeş yaratmalar dinleyici topluluğu rahatsız etmez. Zira oyun havalarında asıl olan söz değil ezgidir. Hatta kimi zaman söyleyicilerin bir mâni süresini çeşitli nidalarla geçirdikleri de görülür.

1142.* (Merkez-Civler⁹⁴)

Kaçma sevdiğim kaçma
Bi çift sözüm vā

...

Sende benim gözüm vā

1143. (Yenice-Kuzupınarı¹²⁸)

Yeşil ... eden yar
Beni goyub giden yar
Evelisi böyle değildin
Sene ñ'öğüt veren var

1144. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁶⁹)

Mavi boncuğum var
Sende gözüm var
O gözleri bana ver
Sende bin tane yarin var

1145. (Yenice-Gündoğdu¹¹)

Elimde şiş var
Şiş ucunda iş var
Komşunun da kızı
Sende benden çok iş var

1146. (Ayvacak-Bademli⁷⁹)

İğde dalında guş var
Ganedinde gümüş var
Yarim benden geçiyorsun
Sende bir iş var

1147. (Çan-Süt Sanayi Mahallesi⁶⁹)

Altın saçlı kızım var
Pirenste gözü var
O prensle evlenirse
İki tane çocuğu var

* Mâninin üçüncü dizesi, kaynak kişi tarafından hatırlanamamıştır.

1148. (Eceabat-Alçıtepe¹⁹; Eceabat İlçe Merkezi⁵⁵; Ezine-Kemallı⁷⁸; Gelibolu-Evreşe⁸¹)

Eceabat'ta kuyu var¹⁹ / Gelibol'da kuyu var⁵⁵ / Kemallı'da kuyu var⁷⁸ / Evreşe'de kuyu var⁸¹

Ilıcacık suyu var¹⁹ / Ne bulanık suyu var^{55, 78, 81}

Eceabat kızlarının¹⁹ / Gelibolu kızlarının⁵⁵ / Kemallı kızlarının⁷⁸ / Şu Evreşe kızlarının⁸¹

Gece kaçma huyu var^{19, 78, 81} / Türlü türlü huyu var⁵⁵

1149. (Yenice-Kuzupınarı⁴⁸⁻⁶⁸)

Çitlemişin (?) özü var

Tepesinde gölü var

O deyyusun oğlunun

Taha bende gözü var

1150. (Yenice-Çınarcık)

Yarım kışlan var mıdır

Dört yanı duvar mıdır

Bana mektup yazmaya

Acep paran var mıdır

1151. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Boynumdaki altına

Arma diyorlar arma

Oğlan zengin olmasa

Varma diyorlar varma

1152. (Ezine-Üvecik⁴⁹⁻⁶¹)

Boynumdaki armalı

Ortası yarmalı

Benim bildiğim merd delikanlı

Sevdiği oğlana varmalı

1153. (Merkez-Özbek³⁵)

Bahçenizde gül var mı

Gül dibinde yol var mı

Bu akşam size gelicem

Karyolanda yer var mı

1154. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Yarım entari almış
Pembe gülleri varmış
Keşke sevmez olsaydım
O yarın yarı varmış

1155. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Vur kalbime hançeri
Hançer kana bulansın
Vurma daha derine
Çünkü orada sen varsın

1156. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)

İn dereye bir su iç
Dereden karşıya geç
Al beni de sevgilim
Bu sevdadan vazgeç

1157. (*Ezine-Üvecik*^{67 * 212})

Zeytin yaprayın dökē mi⁶⁷ / Zeytin yaprayını döker mi²¹²
Kız (gız) muhabbetten (mabbetten) geçer (geçē) mi^{67, 212}
Gönüllē yerine yerleşmiş²¹²
Artıkın vazgeçer mi²¹²

1158. (*Yenice-Kuzupınarı*⁸⁵)

Çay dibinden geçilmez
Çay pürçeği içilmez
Biri anam biri komşum (?)
Undan vazgeçilmez

1159. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)

Entarini ben biçtim
İbriğinden su içtim
Evvel yariñ ben idim
Şimdi benden vazgeçtin

* Kaynak kişi, son iki dizeyi hatırlayamamıştır.

1160. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Ayvacık-Tamış*⁹⁵; *Yenice-Gündoğdu*¹⁷⁶)
 Dut üstünde böcekler²⁵ / Yol üstünde (üsdünde) böcekler^{95, 176}
 Şeker versem yiyecekler²⁵ / Şeker olsa yiyecekler⁹⁵ / Şeker
 versem yeycekler¹⁷⁶
 İstemedim oğlana²⁵ / İstemediğim oğlana⁹⁵ / İstemediğim
 oğlana¹⁷⁶
 Beni zorla verecekler²⁵ / Zorla mı verecekler⁹⁵ / Beni nasıl
 verecekler¹⁷⁶

1161. (*Eceabat-Kocadere*³²)
 Oğlanın adı Receb
 İnebol'dan gelecek
 Git öp annemin elini
 Beni sana verecek

1162. (*Lapseki-Adatepe*⁴)
 Kavak niye uzarsın
 Göge mi ereceksin
 Oğlan niye bakarsın
 Gönül mü vereceksin

1163. (*Ayvacık-Babakale*²; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)
 Babakale yolları² / Üvecik'in yolları⁴⁹
 Dönemedir döneme^{2, 49}
 Ben yarimi tutturdum² / Oğlan seni sokarım⁴⁹
 Yedi türlü vereme^{2, 49}

1164.* (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)
 Merdifanı inemem
 ... sana dönemem
 Goynumdaki turuncu
 Saña birini veremem

1165. (*Lapseki-Adatepe*¹¹⁵)
 Karşıdan gel göreyim
 Saçını da uzun öreyim
 Senin gibi silike**
 Nasıl gönül vereyim

* Bkz. 1170 numaralı mâni

** Kaynak kişi tekrarında sözcüğü "çirkine" diyerek değiştiriyor

1166. (*Eceabat-Kocadere*¹⁷⁹)
Karşıdan gel göreyim
Eline gül vereyim
Dalgacısın be yarım
Nasıl görül vereyim
1167. (*Ayvacak-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Çınar gibi serin
Gözleri gayet derin
Zengin fakir demeyin
Yağlı börekler verin
1168. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁶⁵)
Gemi gelir yan gelir
İskeleye mal verir
Eceabat'ın kızları
Koca deye can verir
1169. (*Merkez-Civler*⁹⁴)
Garanfilim boy veri
Gızlar göbek goy veri
Gızın gönlü oldukça
Uçkurluktan yol goy veri
- 1170.* (*Biga-Beziranlar*⁶⁰)
Merdifanı inerim
Yönümü sana dönerim
Goynundaki turuncun
Birini sana veririm
1171. (*Lapseki-Umurbey*²¹; *Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵⁶)
Giden oğlan sen misin^{21, 156}
Sen beni bilir misin^{21, 156}
Cebindeki resmini^{21, 156}
İstesem (istisem) verir misin^{21, 156}
1172. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Entarimin gülleri
Yanıp yanıp sönyor
Sağ olsun annem babam
Sevdiğime veriyor

* Bkz. 1164 numaralı mâni

1173. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Dağdan kestim bir elek
Dalları benek benek
Hiç anasına düşer mi
Kızını kocaya vermek

1174. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Tülbentte oya germem
Dökülse yere sermem
Bu can bende var iken
Yarimi ellere vermem

1175. (*Lapseki-Karaömerler*¹⁹⁸)

Saçlarımı uzattım
Uzun diye örmezler
Köy içinde yar sevdim
Çoban diye vermezler

1176. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Arkamdaki saçları
İnce örmüşler ince
Dün akşam rüyamda
Seni bana vermişler

1177. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Telgrafın teline
Boyum kısa ermiyo
Kendi sevdiklerime
Annem babam vermiyor

1178. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Kulenin adı Mersin
Beklerim Venhar gelsin
Beklemekten usandım
Allah belanı versin

1179. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵; *Ezine-Üvecik*¹²)

Hep siyahlar giymişsin¹¹ / Karaları giyersin¹² / Karaköv'e gidersin⁴⁸⁻⁸⁵
Kara (gara) haberin gelsin^{11, 12, 48-85}
Üstüme yar seversen¹¹ / Eyer beni almassan¹² / Benden başka
seversen⁴⁸⁻⁸⁵
Allah (Alla') belanı versin^{11, 12, 48-85}

1180. (*Lapseki-Şen Mahalle*²⁰⁹)
Karşıda kavun yerler
Ben de gitsem ne derler
Ne desinler desinler
Sevdiğimi versinler
1181. (*Merkez-Civler*²¹¹)
Yavuz geliyor Yavuz
Denizi yara yara
Kız ben seni alacağım
Başına vura vura
1182. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)
Kızın adı Şükran
Kapı önünde duran
Sen midin kara gözlüm
Bu gece cama vuran
1183. (*Ayvacı-Güzelköy*⁶⁵)
İndim dereye durdum
Tabancamı doldurdum
O vefasız yar için
Kendi kendimi vurdum
1184. (*Merkez-Civler*²¹¹)
Küb içinde bulgurum
Keman kaşa vurgunum
Kim ne derse desin
Ben sana hurgunum
1185. (*Lapseki-Adatepe*¹¹¹)
Çeşme başı burmalı
Ayağına durmalı
Bir kıza gönül verdim
Dokdora baş hurmalı

1186. (Çan-Süt Mahallesi¹³; Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Eceabat-Seddülbahir¹³³; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Yenice-Seyvan⁹⁹; Lapseki-Umurbey²¹; Lapseki-Şen Mahalle⁷⁰)

Gide gide yorulдум^{13, 18, 20, 99, 133} / Geze geze yorulдум²¹ / Dura dura yorulдум⁷⁰

Bir taş bulдум oturдум^{13, 18, 20, 21, 133} / Duvar köşesine oturдум⁷⁰ / Yol boyunda durulдум⁹⁹

Pezevingin oğluna^{13, 20, 21} / Kör olası oğlana¹⁸ / Benim bir yarım var⁷⁰ / Eller ni derse disin⁹⁹ / Karşıdan gelen yare¹³³

Bir bakışta vurulдум^{13, 18, 20, 21} / Ona bir bakışta vurulдум⁷⁰ / Ben bu oğlana hurulдум⁹⁹ / Bir görüşte vurulдум¹³³

1187. (Lapseki-Umurbey^{43, 159}; Eceabat-Kocadere⁹⁰)

İn derede durдум⁴³ / İndim dereye durдум^{90, 159}

Bir çift güvercin vurдум^{43, 90} / Dokuz güvercin vurдум¹⁵⁹

Bir evde iki kız var⁴³ / Güzellerin içinde⁹⁰ / Dokuzun içinden¹⁵⁹

Ben küçüğüne vurulдум⁴³ / Ben yarime vurulдум⁹⁰ / Ben o yare vurulдум¹⁵⁹

1188. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸)

Testiyi doldurdun mu

Gelirken yoruldun mu

Ben sana ağbi derken

Sen bana vuruldun mu

1189. (Yenice-Seyvan¹¹⁰)

Minare gurun gurun

Durun çeteler duruñ

Bende kabêt var ise

Çifte bumbiyle hurun

1190. (Lapseki-Şen Mahalle²¹³)

Fırın üstünde fırın

Vurun davullar vurun

Ben askerimi beklemezsem

Beni alnımdan vurun

1191. (Ezine-Üvecik¹²)

Çapa gazarım çapa

Çapaya baka baka

Gâvurun oğlu geçti

Canımı yaka yaka

1192. (*Lapseki-Umurbey*²¹)
İki çeşme yan akar
Üç oğlan bana bakar
İkisi şöyle dursun
Birisini kalbimi yakar
1193. (*Ayvacı-Babakale*²)
Babakale yan yatar
Önüne deniz çarpar
Babakale kızları
Baygın bakar can yakar
1194. (*Eceabat-Behramlı*⁶³; *Lapseki-Umurbey*¹²⁰)
Pencereden bakarım^{63, 120}
Feslën gibi kokarım⁶³ / Fesliğan gibi kokarım¹²⁰
Yaşım küçüktür ama^{63, 120}
Baktığım oğlanı yakarım⁶³ / Çok canlar yakarım¹²⁰
1195. (*Yenice-Çınarcık*)
Bizim evin arkası
Dokuma fabrikası
Benim yarım sevdalı
Açık gezer yakası
1196. (*Ayvacı-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Kolumdaki saatin
Macar'dır markası
Sevda çeken kızların
Açık durur yakası
1197. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)
Kayrolaya basayım
Ceketimi asayım
Sana zahmet olmasın
Sigaranı yakayım
1198. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁷⁰)
İki çeşme akışır
Aşıklar bakışır
Benim nazlı yarime
Mavi gömlek yakışır

1199. (Ezine-Üvecik⁴³)

Naylon ayakkabıya
Naylon çorap yakışır
Dalgacı oğlana
Dalgacı kız yakışır

1200. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Ay açmaz bulut açmaz
Ay buluta kavuşmaz
Günahları arttıkça
Bana gülmek yakışmaz

1201. (Ayvacık-Babakale²; Ayvacık-Güzelköy⁶⁵)

İki gemi çarpıştı² / İki uçak çarpıştı⁶⁵
Acı acı bağırdı^{2, 65}
Çıkar yarım ceketini² / Çıkar yarım cekedini⁶⁵
Sana kazak yakıştı² / Sana gömlek yakıştı⁶⁵

1202. (Eceabat-Kumköy³⁹)

Pencereyi açiver
Bir şişe rakı ver
Rakı yok ise
Şu sigaramı yakiver

1203. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Sarı saçı yılandır
Al boynuna dolandır
Sever isen candan sev
Dilindeki yalandır

1204. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Bizim evin önünde
Öldürmüşler yılanı
Ben yarimle konuşmadan
Uydurmuşlar yalanı

* Benzeşlerin ortaya çıkışının bir nedeni de, ürünün söylendiği coğrafyaya uygun hale getirilmeye çalışılmasıdır. Kimi zaman mâni, coğrafya değişirken değişime uğramaz, kimi zaman ise coğrafya mâniyi etkiler. Örneğimizde iki benzeş anlatıdan biri deniz kıyısı yerleşimden (Babakale), diğeri ise denizden uzak (Güzelköy) olan yerleşimden derlenmiştir.

1205. (*Ezine-Üvecik*¹⁰; *Lapseki Şen Mahalle*⁷⁰)

Denize dalayım mı^{10, 70}

Bir balık olayım mı¹⁰ / Bir balık tutayım mı⁷⁰

Ay doğdu güneş battı¹⁰ / Gün doğdu güneş battı⁷⁰

Daha yalvarayım mı^{10, 70}

1206. (*Lapseki-Yenice*³¹; *Lapseki-Umurbey*⁴³; *Eceabat-Kocadere*³²; *Eceabat İlçe Merkezi*¹²⁴)

Bahçelerde pırasa^{31, 32, 43} / Bahçelerde çırasa¹²⁴

Yaprağına kar yağsa^{31, 32, 43} / İncecik yaprağına kar yağsa¹²⁴

Kızlar kocasız kalsa^{31, 32, 124} / Kızlar kocasız kalıp⁴³

Oğlanlara yalvarsa^{31, 32, 43, 124}

1207. (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)

Gitme yarım o yana

Gel bu yana bu yana

O yandaki yarimi

Yollasınlar bu yana

1208. (*Ayvacık-Çamköy*³⁷)

Şu dağın yaprakları*

Sarkıtmış gulakları

Cep (?) helvasına dönmüş

Yarimin yanakları

1209. (*Lapseki-Adatepe*¹¹¹)

Çeşme başında çınar

Hep kuşlar una gonar

Ben sevdim eller aldı

Yüreğim ona yanar

1210. (*Ayvacık-Balabanlı*⁷; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Kalenin (galenin) ardı pınar (bunar)^{7, 30}

Elini soksan donar^{7, 30}

Geç buldum tez ayrıldım⁷ / Sahura kalkmadan³⁰

Yüreğim ona (una) yanar^{7, 30}

* Ortamda bulunan bir kişi, kaynak kişiden önce şu girişi yapmıştır : "Çınarın yaprakları"

1211. (*Eceabat-Behramlı*¹⁶⁴)

İn dereye dereye
Dere çamur kayarsın
Gelme bizim köye
Deli gibi yanarsın

1212. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Ayvacı-Güzelköy*¹³⁵)

İn dereye dereye^{11, 18, 135}
Dere taşlık kayarsın¹¹ / Dere çamur kayarsın^{18, 135}
Güvenme oğlan bana¹¹ / Gelme bizim mahalleye¹⁸ / Düşme
oğlan peşime¹³⁵
Dalgacıyım yanarsın^{11, 18, 135}

1213. (*Lapseki-Adatepe*¹³⁷)

Biga benim pazarım
Hem okur hem yazarım
Benden başkasına bakarsan
Ateşlerde yanasın

1214. (*Yenice-Gündoğdu*²³)

Dağların başı yandı
Kurusu yaşı yandı
Yar aklıma gelince
Yüreğmin başı yandı

1215. (*Bayramiç-Akpınar*⁷⁷)

Kuyuya bakır soldım
Gözleri çakır sandım
Çakırlardan hoşlanmam
Ela gözlüye yandım

1216. (*Merkez-Halileli*⁷⁵)

A ... anıza
Geliyorum yanınıza
Ne olursa kızlıkta
Kâr kalır yanınıza

1217. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Penceremde sardunya
Sardunyayı kırdın ya
Beni beğenmez iken
Yine bana kaldın ya

1218. (*Bayramiç-Akpınar*^{27, 77})
... sardunya²⁷ / Pencerede sardunya⁷⁷
Sardunyayı kırdın ya^{27, 77}
Ben sana abi derken^{27, 77}
Sen bana vuruldun ya^{27, 77}
- 1219.* (*Çan-Seramik Mahallesi*¹⁸⁰)
Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Bizi böyle yapanlar
1220. (*Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Beyçayır*⁵⁰)
Bizim evin önünde^{25, 50}
Babam araba yapar^{25, 50}
O yar beni görünce^{25, 50}
Hemen merhaba (meraba) yapar^{25, 50}
1221. (*Ayvacık-Güzelköy*¹¹²)
Kızın adı Fatma
Gül ağacının dibine yatma
Utaniyom sevgilim
Sokak ortasında şişt yapma
1222. (*Ezine-Üvecik*⁴⁹)
Ahretim oya yapmış
Yapmış ta başına takmış
Ne utanmaz aretmış
Yarimle toka yapmış
1223. (*Lapseki-Subaşı*¹)
Bizim evin üstüne
Leylekler yuva yapmış
Kara gözlü yarimi
Babası çoban yapmış
1224. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁹)
Mısırın arasında
Bir avuç kara toprak
Kız ben senin sevdana
Oldum bir sarı yaprak

* Bkz. 218 numaralı mâni

1225. (*Yenice-Seyvan*⁹⁹)
 ... garık yaptım
 Ayağma çarık yaptım
 Gardeşimi yolleyince
 Kendimi garip yaptım
1226. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*^{30, 30})
 Boynundâki altının³⁰ / Boynumdâki altının³⁰
 Ucuna zincir taktır³⁰ / Ucuna zencir taktım³⁰
 İste beni babamdan^{30, 30}
 Vermezse büyü yaptır³⁰ / Vermezse büyü yaptır yarım³⁰
1227. (*Biga-Kalafat*¹⁸⁶⁻¹⁸⁷)
 Mavi yaka mor yaka
 Bayıldım baka baka
 Kalafat'ta usta çok
 Yeniden yaptırılım
1228. (*Ayvacık-Tamış*⁹⁵)
 İki teneke gazlan
 Motor gider mi yar
 Sevmediğin bir kızla
 Ömür geçer mi yar
1229. (*Yenice-Seyvan*⁵⁷)
 Yenice'ye giderken
 İnce rüzgar esti yar
 O dalgalı saçını
 Hangi berber kesti yar
1230. (*Eceabat-Behramlı*¹⁶⁶; *Merkez-Halileli*²⁰⁷)
 Entarimin önü dar¹⁶⁶ / Entarinin eni dar²⁰⁷
 Yetmedi ekledi yar¹⁶⁶ / Eninden ekledim yar²⁰⁷
 Seni dirsek başında¹⁶⁶ / Sinema yollarında²⁰⁷
 Ne kadar bekledim yar¹⁶⁶ / Seni çok bekledim yar²⁰⁷
1231. (*Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵; *Eceabat-Kumköy*⁸⁴)
 Evleri sıralıdır⁶⁵ / Sevdığım buralıdır⁸⁴
 Sevdığım buralıdır⁶⁵ / Evin çatısı boyalıdır⁸⁴
 Geçme kapımızın önünden⁶⁵ / Geçme kapımın önünden⁸⁴
 Yüreğim yaralıdır^{65, 84}

1232. (*Bayramiç-Kurşunlu*¹⁵; *Lapseki-Adatepe*²⁵; *Eceabat-Yolağzı*²⁰³; *Eceabat İlçe Merkezi*²¹⁴; *Eceabat-Kumköy*²¹⁵)

Portakalları karaman¹⁵ / Mandaları karaman^{25, 214, 215} /
Mandalarım karaman²⁰³

Dökülürse toplamam¹⁵ / Kaybolursa (kaybelirse) aramam^{25, 203,}
²¹⁴ / Kaybedersem aramam²¹⁵

Ben bir esnaf kızırım^{15, 214} / Ben bir köylü kızırım²⁵ / Ben bir
çiftçi kızırım^{203, 215}

Memurlara yaramam¹⁵ / Zenginlere yaramam²⁵ / Esnaflara
yaramam^{203, 215} / Çiftçilere yaramam²¹⁴

1233. (*Gelibolu-Koruköy*⁶; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Çamköy*³⁷; *Lapseki-Şen Mahalle*¹⁹⁷)

Aya baktım ay ayaz⁶ / Aya baktım ay beyaz^{30, 37, 197}

Kıza (gıza) baktım kız (gız) beyaz^{6, 30, 37, 197}

Cebe baktım para az^{6, 30} / Keseye baktım para az^{37, 197}

Bu kız (gız) bize yaramaz^{6, 30, 37} / Bu kız bana yaramaz¹⁹⁷

1234. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Çavuşköy Lapseki arası

Gözler zeytin karası

Seni sevdim seveli

Kızlar yürek yarası

1235. (*Ezine-Kemallı*⁵²)

Caminin kapısına

Çık otur yapısına

Seni merhem diyorlar

Yüreğmin yarasına

1236. (*Ayvacık-Tamış*⁹⁵)

Başındaki tülbenti

Dörde katlama yarım

Benden başka var ise

Söyle saklama yarım

1237. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)

A benim kara yarım

Saçını tara yarım

Pelitköy'den geçerken

Kabrimi ara yarım

1238. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Gayışların altında
Gözlerin gara yarım
Senin de benim gibi
Yüreğin yara yarım

1239. (*Ezine-Üvecik*¹²)

Ayakkabın çözülmüş
Bağlasana be yarım
Ben gurbete gidiyom
Ağlasana be yarım

1240. (*Ayvacak-Balabanlı*⁵¹; *Ayvacak-Tamış*¹⁵³; *Lapseki-Subaşı*²¹⁶)

Boynundaki altınla⁵¹ / Boynundaki altını^{153, 216}
Koparsa ekle yarım^{51, 153, 216}
Önümde ağbeyim vā⁵¹ / Ağbeyim var önümde¹⁵³ / Önümde
ağbim var²¹⁶
Seversen bekle yarım^{51, 153, 216}

1241. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Arabalar geliyor
Hepsi de narin narin
Şimdi buradan geçti
Dalgalı saçlı yarım

1242. (*Ayvacak-Güzelköy*⁶⁵)

Tarlası taşlı yarım
Mavi ceketli yarım
Nerelerde geziyor
Kıvırcık saçlı yarım

1243. (*Ezine-Üvecik*⁴⁴)

Ayva sarısı yarım
Limon sarısı yarım
Sana nasip olmasın
Benden başkası yarım

1244. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Lapseki-Umurbey²¹; Merkez-Halileli*⁷⁵)

Sarı yelekli yarım¹⁸ / Mavi yelekli yarım^{21, 75}

Göğsü ilikli yarım^{18, 75} / Beyaz bilekli yarım²¹

Beni bırakıp gitti¹⁸ / Nasıl bensiz olursun²¹

Demir yürekli yarım^{18, 21}

1245. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Yenice İlçe Merkezi²⁰; Yenice-Kuzupınarı⁹⁷⁻⁹⁸; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰; Ayvacık-Süleymanköy¹⁰⁹)

Sırtındaki (sırtındaki) yeleş^{18, 30, 109} / Sırtındaki kazağı²⁰ / Arkandaki gazayı⁹⁷⁻⁹⁸

Ben örmedim mi yarım^{18, 20, 30, 97-98, 109}

Kızlarla konuşurken^{18, 20, 30} / Sen biriyle gonaştun⁹⁷⁻⁹⁸ / Ellere göz kıparken¹⁰⁹

Ben görmedim mi yarım^{18, 20, 30, 97-98, 109}

1246. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)

Entarisi ak yarım

Sevdası goynak yarım

İki sevda baş olmaz

Birini bırak yarım

1247. (Gelibolu-Koruköy⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Elinde kaat yarım

Cebinde saat yarım

Ben aklına geldikçe

Derinden ah çek yarım

1248. (Lapseki-Adatepe²⁵)

Sabah oldu uyan yarım

Bahçeye dolan yarım

Geceler yetmiyor bana

Akşama erken gel yarım

1249. (Eceabat-Alçıtepe^{18, 18, 138, 139}; Lapseki-Subaşı³³; Lapseki-Yenice¹²⁵)

İn dereye dereye^{18, 18, 33, 125, 138, 139}

Ben de ineyim yarım^{18, 18, 138, 139} / Ben de inecem (inecim) yarım^{33, 125}

Senin öldüğün yerde^{18, 18, 33, 125, 138, 139}

Ben de öleyim yarım^{18, 18, 138, 139} / Ben de ölücem (ölecem) yarım^{33, 125}

* * Kaynak kişi, son iki dizeyi hatırlayamamıştır

- 1250.* (Ezine-Üvecik⁶¹)
Yaprak gazeli yarım
Dünya güzeli yarım
El duydu alem duydu
Haydi kaçalım yarım
1251. (Yenice-Seyvan⁵⁷)
Aman aman halim
Nerede benim yarım
Duydum nişanlanmışsın
Tebrik ederim yarım
1252. (Lapseki-Beyçayır⁵⁰)
Bahçenin kapısını
Açamıyorum yarım
Anneme duyurmuşlar
Kaçamıyorum yarım
1253. (Lapseki-Sında²⁰⁸)
Ayva sarısı yarım
Yürek yarası yarım
Benden başkası sana
Nasip olmasın yarım
1254. (Yenice-Çınarcık)
Güller açıyor güller
Ardında mısın yarım
Seninle geçen günlen
Farkında mısın yarım
1255. (Lapseki-Umurbey²¹)
Kırmızı güller açmış
Kuruya kalsın yarım
Seninle geçen günlerim
Hatıra kalsın yarım

* Kaynak kişi, mâniyi ezgisiz söylerken hatırlamakta zorlanmıştır: "Yaprak gazeli yarım / Dünya güzeli yarım / ... / Haydi kaçalım ...

1256. (*Lapseki-Yenice*³¹)
A benim aptal (?) yarım
Boyayı çapar yarım
Sen ağzını açarken
Beni kaparlar yarım
- 1257.* (*Yenice-Hacıyusuflar*³⁶)
Kulağmdaki küpeye
Halka deylâ yarım
Senle bizim işleri
Dalga deyolar yarım
1258. (*Eceabat-Kumköy*²¹⁷)
Karanfilim iki dal
Sıyırılmazlar yarım
Hiç aklına gelmesin
Ayıramazlar yarım
1259. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)
Kazları indir yarım
Gel beni güldür yarım
Evimiz ayırdır ama
Kalbimiz birdir yarım
1260. (*Çan-Şerbetli*¹⁶¹)
Bizim köyün yolları
Düz değil bayır yarım
İkimizi ayıran
Türk değil gavur yarım
1261. (*Yenice-Kuzupınar*⁴⁸⁻⁸⁵)
A benim Amet yarım
Başı selamet yarım
Annem bubam duyarsa
Kopar giyamet yarım
1262. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Bizim evin önünde
Elma soydun mu yarım
Sen benden ayrılalı
Deli oldun mu yarım

* Bkz. 292 numaralı mâni

1263. (*Lapseki-Adatepe*⁴)

Güller açıyor güller
Kurutulur mu yarım
Seninle geçen günler
Unutulur mu yarım

1264. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)

Bugün hava yaz yarım
Gömleği beyaz yarım
Motorun arkasına
Aşkım diye yaz yarım

1265. (*Gelibolu-Koruköy*⁶⁻⁴⁶; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Ayvacık-Güzelköy*⁶⁵)

Bugün hava ('ava) yaz yarım^{6-46, 30, 65}
Mintanı beyaz yarım⁶⁻⁴⁶ / Gömleği beyaz yarım^{30, 65}
Elin aylak kaldıkça⁶⁻⁴⁶ / Bisikletin üstünde³⁰ / Motorsiklet
üstünde⁶⁵
Bana mektup yaz yarım^{6-46, 30, 65}

1266. (*Bayramiç-Kurşunlu*²⁹; *Ezine-Üvecik*⁴⁹)

Ayağında nalini²⁹ / Dağın arkasında⁴⁹
Asker yapar talimi^{29, 49}
Hem askerlik hem talim²⁹ / Hem askerlik hem sevda⁴⁹
Öldürecek yarimi^{29, 49}

1267. (*Lapseki-Adatepe*⁹¹; *Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Sırtındaki kazak mı⁹¹ / Arkandaki gazak mı⁹⁷⁻⁹⁸
Biga yolu uzak mı⁹¹ / Maden yolu uzak mı⁹⁷⁻⁹⁸
Mektup gönder sevgilim⁹¹ / Yaz da gönder bir mektup⁹⁷⁻⁹⁸
Mektuplaşmak yasak mı⁹¹ / Mektup yazmak yasak mı⁹⁷⁻⁹⁸

1268. (*Lapseki-Yenice*³⁷)

Şu çarşı baştan başa
Sevdamız çıktı boşa
Ben daima inleyim
Sen gezip rahat yaşa

1269. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice İlçe Merkezi*²⁰)
Mavi kirep başında¹¹ / Al yazması başında²⁰
Oyaları dışında¹¹ / Oyaları kaşında²⁰
Benim sevdiğim oğlan¹¹ / Öyle bir yar sevdim ki²⁰
On altı on yedi yaşında¹¹ / On üç on dört yaşında²⁰
1270. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*⁶⁹)
Tulumbanın başındayım
On sekiz yaşındayım
Alacaksan al beni
Tam senin yaşındayım
1271. (*Eceabat-Alçıtepe*^{19, 19})
Pençerede perde yok¹⁹ / Pencerede perdem yok¹⁹
Ben ona şaşıyorum¹⁹
Sevdiğini almayan (almıyan)¹⁹
Demesin yaşıyorum¹⁹
1272. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Parmağmdaki yüzüğe
Taşlı diyorlar taşlı
Askerden gelenlere
Yaşlı diyorlar yaşlı
1273. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)
Merdiveni kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Benden başka seversen
Kalkmaz döşeklere yat
1274. (*Eceabat-Behramlı*⁶³)
Ata binerim ata
Tüfeği ata ata
Kemiklerim çürüdü
Yalnız yata yata

* Kaynak kişi mânîyi tekrar ederken, dördüncü dizeyi şöyle söylemiştir: "Henüz benim yaşımda"

1275. (Yenice-Gündoğdu¹¹; Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Eceabat-Behramlı⁶³;
Çan-Küçükpaşa⁴⁰; Lapseki-Subaşı⁵³)

Mendilimi uçurdum^{11, 18, 63} / Ak tülbendi uçurdum⁴⁰ / Mendilimi
bağladım⁵³

Kavak yapraklarına^{11, 40, 53, 63} / Çınar yapraklarına¹⁸
Ben yarimi yatırdım^{11, 40} / Ben yarimi düşürdüm^{18, 53, 63}
Sevda yataklarına^{11, 18, 40, 53, 63}

1276. (Eceabat-Alçıtepe¹⁸; Eceabat-Behramlı^{63, 74})

Karanfilim üç çatal^{18, 63, 74}
Üçü de pembe açar^{18, 63, 74}
Burda fiyaka atar^{18, 63} / Burda fiyaka satar⁷⁴
Evde çuvalda yatar^{18, 63, 74}

1277. (Bayramiç-Kurşunlu^{15-29, 29})

Yamaçta yılan yatar^{15-29, 29}
Kuyruna diken batar¹⁵⁻²⁹ / Kuyruğuna tiken batar²⁹
Kurşunlu oğlanları^{15-29, 29}
Eşşek gibi yan yatar^{15-29, 29}

1278. (Merkez-Denizgöründü⁹³)

Ak pamuk atılır mı
İçine bala dut katılır mı
Yarın ağşam cuma ağşamı
Yalnız yatılır mı

1279. (Lapseki-Subaşı³³)

Döşek ottur yatılmaz
Satsan da alan olmaz
Tüy döşek olsa dahi
Gamla bir gün yatılmaz

1280. (Çan-Karadağ³⁴)

Martinim atılmıyor
Pahalı satılmıyor
Şu uzun gecelerde
Yalnız yatılmıyor

1281. (*Biga-Bezirganlar*⁶⁰)

Odam kireç tutmuyo
Pıraz gum katmıyınca
Sevda baştan gitmiyo
Sarılıp yatmayınca

1282. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Ayva dibi serin olur
Yatmaya sürü sürü
Kızlar gelir bakmaya
Hepsi gider biri kalır yatmaya

1283. (*Eceabat-Kumköy*³⁹)

Karanfilim saksıda
Benim hoşum gitti okulda
Allah bizi kavuştursun
Akşam ile yatsıda

1284. (*Eceabat-Alçıtepe*⁵⁹)

Sarı yeleşmi sattım
Sağ yanına ben yattım
Yar aklıma geldikçe
Üç gün üç gice aç yattım

1285. (*Yenice-Kuzupınarı*⁹⁷⁻⁹⁸)

Şubenin kapısına
Huruldum yapısına
Dövlletin (?) nasıl gıydın
Çifte gül (?) yavrısına

1286. (*Yenice-Kuzupınarı*⁴⁸⁻⁸⁵)

Al bezimin alası
Mor bezimin şavklısı
On beşime girmeden
Oldum asker yavklısı

1287. (*Ayvacak-Bademli*⁷⁹)

Entérisi pamuklu
Düğmeleri şavuklu
Söyle sevdiğim anneñé
Yapsın bizi yavuklu

1288. (Ayvaccık-Balabanlı⁷; Ayvaccık-Süleymanköy⁸⁷; Ayvaccık-Kızılkeçili¹⁶⁹; Eceabat- Alçitepe^{18, 18}; Merkez-Özbek³⁵; Merkez-Halileli⁷⁵; Ezine-Üvecik⁶⁷; Lapseki- Adatepe⁹¹)

Karanfilim (garenfilim) süt beyaz^{7, 18, 18, 35, 67, 75, 87, 169} / Karanfilim mor beyaz⁹¹

Ayrı düştük (tüştük) biz bu yaz^{7, 18, 18, 35, 67, 75, 87, 91, 169}

Hakikatlı (hakigatlı) yarimsen^{7, 87} / Hediyeni istemem^{35, 75} / Eğer beni seversen⁹¹ / Ayrılığına yanmıyom¹⁸ / Ayrılığına yanmıyorum¹⁸ / Ayrılığa yanmam⁶⁷ / Ayrılanlân gözü kör olsun¹⁶⁹

Mektubunu (mektubuñu) sıkça (sıkca) yaz^{7, 18, 35, 67, 75, 87, 91, 169} / Mektubumu sıkça yaz¹⁸

1289. (Yenice İlçe Merkezi²⁰)

Karanfilim süt beyaz

Yine geldi bahar yaz

Kurban olam Allah'ım

Seveni sevene yaz

1290. (Çan-Maltepe⁹; Ezine-Yeniköy⁸⁰; Lapseki-Adatepe¹¹¹)

Bir dalda iki kiraz^{9, 111} / İki dalda bir kiraz⁸⁰

Biri al biri beyaz^{9, 80, 111}

Eğer beni (beñi) seversen (severseñ)^{9, 80, 111}

Mektubunu (mektubuñu) sıkça yaz^{9, 80, 111}

1291. (Eceabat-Alçitepe¹⁹; Ayvaccık-Güzelköy¹³⁵)

İn dereye kuyu kaz (gaz)^{19, 135}

Kapağına (gapağına) yazı yaz^{19, 135}

Mektubumun başına¹⁹ / Mektubun köşesine¹³⁵

Merhaba sevgilim yaz¹⁹ / Kıymetli sevdiğim yaz¹³⁵

1292. (Eceabat-Alçitepe¹⁹)

Bugün günlerden pazar

Kâtipler okur yazar

Gidin sorun kâtibe

Hep ayrılık mı yazar

1293. (Yenice-Çınarcık)

Başımdaki yün atkı

Yıkamadan bozardı

Yarim beni sevseydi

Bana mektup yazardı

1294. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*^{30, 30})
Kuyuyu derin yazdım³⁰ / Kuyu derin kazdım³⁰
İçine halı yazdım^{30, 30}
Al mektubumu yarım^{30, 30}
Hem ağladım hem yazdım^{30, 30}
1295. (*Ayvacık-Babakale*²)
Guyuyu gazdırıcam
Suyunu azdırıcam
Sarı kazak üstüne
Maşallah yazdırıcam
- 1296.* (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Köprü altında kazık
Kaynanam ölmüş yazık
Öldüğüne acımam
Bir top kefene yazık
1297. (*Eceabat-Alçıtepe*^{18, 18})
Şu dalın azıları¹⁸ / Şu dağın azıları¹⁸
Çift gezer kuzuları^{18, 18}
Mevlam bize yazmış^{18, 18}
Bu ayrılık yazısını¹⁸ / Bu ayrılık yazılarını¹⁸
1298. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)
Bizim evin önünde
Yarım bakla kazıyor
Gözlerinin içinde
Benim adım yazıyor
1299. (*Yenice-Gündoğru*¹¹)
Mısır ektim asmasın
Gelen geçen kasmassın
Ben yarimle konuştuğum
Allah günah yazmasın

* Kaynak kişi 30 tarafından söylenen kaynana ile ilgili mânilerin söylendiği türkünün nakaratı ise şöyledir: "Al sana nispet kaynana / Yüreğine guz koy kaynana / Biz oğlunla yan yana / Sen dışarı kaynana"

1300. (Yenice-Lapseki³¹)
Damdaki kediler
Miyav miyav dediler
Daha yazacaktım ama
Kalemimi yidiler

1301. (Ezine-Üvecik⁴²)
Çanakkale evleri
Patiska perdeleri
Sıcak oldu be yarım
Çıkar beyaz yeleşti

1302. (Lapseki-Adatepe²⁵)
Sıra sır direkler
Elimdedir minetler*
Yarım aklıma gelince
Yandı fırında yemekler

1303. (Ayvacık-Babakale²)
Ak yemiş kara yemiş
Dalları yere eymiş
Gelin namaz kılariken
Damat baklava yemiş

1304. (Biga-Bezirganlar⁶⁰)
Kaleden iniş miniş
Pıçağanın ucu kümüş
Oğlan kıza bakarkan
Bıyığını sıçan yimiş

1305. (Ayvacık-Güzelköy²⁸)
Allah erkeklere güç
Kızlara güzellik vermiş
Her şeyi yenen güç
Güzeleğe yenilmiş

* Minet: Hamuru fırına götürmek için, sekiz-dokuz göz halinde yapılan, tahtadan taşıma aracı

1306. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Ezine-Üvecik*^{12, 44}; *Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Subaşı*³³)

Pencerede (pençerede) tül perde^{11, 12, 25, 33, 44}

Perdenin ucu yerde^{11, 12, 25, 33, 44}

Elim ayağım titrer^{11, 33} / Can titrer yürek oynar^{12, 44} / Yürek oynar
can titrer²⁵

Yari gördüğüm yerde^{11, 33, 44} / Seni gördüğüm (gördüyüm)
yerde^{12, 25}

1307. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁶⁴)

Camda pérdé

Pérdénin püskülleri yérdé

Bizi çekemeyenlér

Can versin olduğu yerde

1308. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹; *Yenice-Kuzupınarı*^{85, 85}; *Bayramiç-Akpınar*^{27, 77}; *Eceabat-Kocadere*³²; *Eceabat-Yolağzı*¹⁸¹; *Bozcaada İlçe Merkezi*¹⁴¹; *Gelibolu-Koruköy*¹⁵⁷; *Ayvacak-Kızılkeçili*¹⁶⁹)

Dere geliyor dere^{11, 27, 32, 77, 85, 85, 141, 157, 169} / Şu dere derin dere¹⁸⁸

Kumunu sere sere^{11, 27, 32, 77, 85, 85, 141, 157} / Kumunu süre süre¹⁶⁹ /

Gölgesi serin dere¹⁸⁸

Al beni götür dere^{11, 32, 188} / Al dere götür beni^{27, 77, 141, 169} / Al
dere beni götür⁸⁵ / Al dere götür dere⁸⁵ / Dere al götür beni¹⁵⁷

Yarimin olduđ yere^{11, 85} / Yarimin olduğu yere^{27, 85, 141, 169, 188} /
Yarin olduğu yere^{32, 157} / Sevdiğin olduğu yere⁷⁷

1309. (*Lapseki-Sındal*¹⁴⁹)

Masa üstünde pire

Zıpladı birden bire

Oğlan beni görünce

Şapkayı furdu yere

1310. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁸)

Kara ağacın altına

Serine gel serine

Benim yarım yok burda

Kimi sevsem yerine

1311. (Eceabat-Behramlı⁶³)

Kaynanam kara biber
Kaynatam ondan beter
İkisi de gebersin
Oğlu bana yeter

1312. (Ayvacak-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Derenin kıyısında
Bizim motor su çeker
Kıravatı yok ama
Bana bakışı yeter

1313. (Eceabat-Behramlı⁷⁴)

Bakkallarda toz şeker
Toz şeker kilo çeker
Gıravatı yok ama
Behramlı olduğu yeter

1314. (Lapseki-Yenice³¹)

Teyareler çift gider
İçinde pilot gider
Aylemesin anneciğim
Ona kardeşim yeter

1315. (Eceabat-Kocadere³²; Eceabat-Kumköy²¹⁵)

Masa üstünde pekmez^{32, 215}
Bu pekmez bana yetmez³² / O pekmez bana yetmez²¹⁵
Senin kazandı'n para³² / Oğlan senin aldığı'n para²¹⁵
Benim süsüme yetmez^{32, 215}

1316. (Bayramiç-Akpınar¹⁶²)

Bizim köyün camisi
Yarımdır yapılacak
Bir kere konuşmakla
Dünya mı yıkılacak

1317. (Ayvacak-Balabanlı⁷)

... mısın
Miralay gızı mısın
Ay gibi çıktın karşıma
Seher yıldızı mısın

1318. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Kaynanam gelince
Altına minder atarım
Oğlu da kapıdan çıkınca
Ağzını burnunu yırtarım

1319. (*Ayvacık-Babakale*²)

Ey idemem idemem
Kara yapağ giyemem
Çobanlara varıp ta
Bulgur aşısı yiyemem

1320. (*Eceabat-Alçitepe*^{18, 19}; *Eceabat-Behramlı*⁶³; *Yenice İlçe Merkezi*²⁰; *Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶; *Lapseki-Yenice*¹²⁵; *Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³⁰)

Motor geliyor motor^{18, 19, 20, 63, 76} / Gemi geliyor gemi¹²⁵ / Motora bak motora¹³⁰

Motorun bacası yok^{18, 19, 20, 63, 76, 130} / Geminin bacası yok¹²⁵

Beni almaya gelmiş¹⁸ / Yarım beni almaya kalkmış¹⁹ / Beni almaya kalkmış²⁰ / Kız almaya gelmişler⁶³ / Kız almaya çıkmışlar⁷⁶ / Kız görmeye gelmişler¹²⁵ / Kalkmış beni istiyor¹³⁰

Pantolonun (pantolonun) paçası yok^{18, 19, 125} / Pantolon paçası yok^{20, 63, 76} / Sevgilimin paçası yok¹³⁰

1321. (*Lapseki-Adatepe*²⁵)

Caminin me'zini yok
İçinde düzeni yok
Çok memleketler gezdim
Buradan güzeli yok

1322. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁶)

Camiyin ezanı yok
İçinde gezeni yok
Döndüm baktım ardıma
Yarimden güzeli yok

1323. (*Ezine-Kemallı*⁵²; *Ezine-Geyikli*¹⁰³)

Ah çekerim ahtım yok⁵² / Ah ittim ahtım yok¹⁰³
Güzellerden (gözellerden) bahtım yok^{52, 103}
Güzelin yanağına bir sinek gonmuş⁵²
Sineg gadar bahtım yok⁵²

* Kaynak kişi, son iki dizeyi hatırlayamamıştır.

1324. (*Lapseki-Umurbey*²¹)

Kadife yastığım yok
 Odana bastığım yok
 Kitaba el basarım
 Senden başka sevdiğim yok

1325. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³; *Lapseki-Adatepe*²⁵; *Lapseki-Umurbey*⁴³; *Lapseki-Subaşı*⁵³; *Yenice-Çınarcık*)

Kavak senden uzun yok^{13, 25, 43, 53, -}
 Dallarında üzüm yok^{13, 43, -} / Yaprığında gözüm yok²⁵ / Dalında
 üzüm yok⁵³
 İlk sevdam sana düştü¹³ / Kara gözlü sevdiğim²⁵ / Kendi yarım
 dururken^{43, -} / İlk sevdiğim sen oldun⁵³
 Başkasında gözüm yok^{13, 53} / Kimselerde gözüm yok²⁵ / El
 yarinde gözüm yok⁴³

1326. (*Ezine-Üvecik*¹⁰)

Kavak senden uzun yok
 Dallarında üzüm yok
 Şu köyün içinde
 Zerre kadar gözüm yok

1327. (*Gelibolu-Karainebeyli*¹²²)

Giderim dur deyen yok
 Kebap oldum yiyen yok
 Ben askere gidiyom
 Büyüdüğümü bilen yok

1328. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁸; *Lapseki-Adatepe*^{25, 25})

Karpuz kestim yiyen yok^{18, 25, 25}
 Halin nedir diyen yok^{18, 25, 25}
 Ben yar için ölüyorum¹⁸ / Ben yeni bir yar sevdim^{25, 25}
 Halin nedir diyen yok¹⁸ / Gözün aydın diyen yok^{25, 25}

1329. (*Ayvacak-Balabanlı*⁷; *Eceabat-Seddülbahir*¹³³)

Karanfilsin (garenfilsin) kararın (gararın) yok^{7, 133}
 Gonca gülsün tımarın yok⁷ / Gonca gülsün medarın yok¹³³
 Ben seni çoktan severim⁷ / Ben seni çoktan severdim¹³³
 Senin benden habarın yok⁷ / Senin bundan habarın yok¹³³

1330. (*Yenice-Gündoğdu*¹¹)
Karanfilin dalın yok
Sen güzelsin haberin yok
Yarım elden gidiyon
Cahilsin haberin yok
1331. (*Yenice-Hacıyusuflar*^{36, 36}; *Yenice-Çınarcık*)
Altın bilezik (bilezig, bileğzik) kolda (golda)^{36, 36} -
Biri sağ biri solda^{36, 36} -
Güvenme yarım bana^{36, 36} / Güvenme bana yarım -
Kalırsın (galırsın) yarı yolda^{36, 36} -
1332. (*Ayvacak-Çamköy*^{37, 37})
Kara kazan koldadır^{37, 37}
Yarım uzak yoldadır^{37, 37}
Çağırsam gelir mi³⁷ / Çağırırsam gelmedi³⁷
Belki gelmez yoldadır^{37, 37}
1333. (*Lapseki-Subaşı*¹)
Méndilim iki yoldur
Biri sağ biri soldur
İki kaşın arası
Yare gidecek yoldur
1334. (*Çan-Süt Sanayi Mahallesi*¹³)
Patlıcanı doğradım
Haşlamaya uğradım
Kara gözlü yarime
İpek mendil yolladım
1335. (*Lapseki-Umurbey*⁴³)
Bahçelerde yanlama
Yar kolunu sallama
Bir ipekli mendil için
Beni eve yollama
1336. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁶)
Uzun uzun kavaklar
Ucunu boyamışlar
Benim nazlı yarimi
Askere yollamışlar

1337. (Merkez-Özbek³⁵)

Şu yollar uzun yollar
Yar bana üzüm yollar
Ne hayırsız yar imiş
Mektubu elden yollar

1338. (Eceabat İlçe Merkezi⁵⁵)

Mavi boncuk koldadır
Yarım irak yoldadır
Tez gel yarım tez gel
Gözlerim yollardadır

1339. (Yenice- Gündoğdu¹¹; Yenice İlçe Merkezi^{20,20}; Lapseki-Umurbey²¹)

Bizim evin önünde¹¹ / Dikiş dikiyom dikiş^{20, 20} / İn dereye
dereye²¹
Radyonun kolları¹¹ / Makinamın kolları²⁰ / Makinamın yolları²⁰
/ Dere demir yolları²¹
Sevene uzak gelmez^{11, 20, 20, 21}
Bizim mahalle yolları¹¹ / Bizim malle yolları²⁰ / Yenice'nin
yolları²⁰ / Umurbey'in yolları²¹

1340. (Lapseki-Subaşı³³)

Yeşil ceviz dalları
Sıva beyaz kolları
Yarım nerden geliyim
Tıkamışlar yolları

1341. (Bayramiç-Akpınar⁷⁷)

Zeytin toplarım zeytin
Setlerin boylarında
Yarım beni ararmış
Akpınar'ın yollarında

1342. (Lapseki-Yenice³⁷)

Çarşamba sollarında
Elepçe kollarında
Allah canını alsın
Yarın yollarında

1343. (*Lapseki-Adatepe*⁴; *Ezine-Körüktaş*^{26, 72}; *Ayvacık-Süleymanköy*^{66, 87}; *Ayvacık-Bademli*⁷⁹; *Çan-Şerbetli*⁸⁹; *Eceabat-Kumköy*²¹⁸; *Eceabat-Yolağzı*)

Karanfilim moruna^{4, 26, 218} / Menekşenin moruna⁶⁶ / Karanfilin (garenfilin) moruna^{72, 79, 87, -} / Garanfilin alına⁸⁹

Ölüyorum yoluna^{4, 26, 66, 72, 87, 218, -} / Yanıyorum yoluna⁷⁹ / Tel bağladım dalına⁸⁹

Çifte kurban (gurban) adadım^{4, 72, 89} / Çifte kurbanlar kesem⁶⁶ / Canım kurban olsun⁷⁹ / Çifte kurban keseyim⁸⁷ / Çifte kurban kesicem²¹⁸

/ Ben yarimi kaybettim²⁶ / Çift kurbanlar keseyim

Sevdiğimin yoluna⁴ / Kara gözlüm yoluna²⁶ / O yarimin yoluna⁶⁶

/ Ben yarimin yoluna⁷² / Senin fidan yoluna⁷⁹ / Canım senin yoluna⁸⁷ / Nazlı yarin yoluna⁸⁹ / Ben o yarin yoluna²¹⁸ / Yarim senin yoluna

1344. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Lapseki-Yenice*³¹)

Ali derler adına³⁰ / Ben giderim yoluma³¹

Her gün gider bayıra³⁰ / Çimdik battı koluma³¹

Söyle komşu oğluna³⁰ / Söyle teyze oğluna³¹

Doğru gitsin yoluna^{30, 31}

1345. (*Ezine-Üvecik*^{10, 12, 44})

Kuyu başında urgan^{10, 12, 44}

Benim sevdiğim çoban^{10, 12, 44}

Kepenekle (kepeneklen) üşürsün^{10, 12, 44}

Al vereyim bir yorgan^{10, 12, 44}

1346. (*Ezine-Yeniköy*⁸⁰)

... değirmen kofası

Yeni dermen ovası

Antika şalvarın içinde

Yavrulu kuşun yuvası

1347. (*Ayvacık-Balabanlı*⁷; *Gelibolu-Evreşe*⁸⁶; *Ezine-Körüktaş*⁸⁸; *Eceabat-Alçitepe*¹³⁸)

Mavi yelek mor düğme^{7, 88} / Mavi düğme mor düğme⁸⁶ / Sarı yelek mor düğme¹³⁸

Yine geldin gönlüme⁷ / Yeni düştün göğnüme⁸⁶ / Yine geldin kalbime⁸⁸ / Yar yine geldin gönlüme¹³⁸

Sen gönlüme geldikçe⁷ / Sen o tarafa geldikçe⁸⁶ / Her kalbime girişte⁸⁸ / Yar gönlüme gelince¹³⁸

Kan damlar yüreğime^{7, 86, 88, 138}

1348. (Ayvacık-Balabanlı⁷)

Mavi midir yeleğın
Gümüş müdür bileğın
Üstüme yar sevmişın
Mermer midir yüreğın

1349. (Lapseki-Adatepe²⁵; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁰)

Fırın üstünde kürek^{25, 30}
Ne gülüyorsun yürek²⁵ / Yine sızlıyor yürek³⁰
Her şeylere dayandın²⁵ / Her şeye dayanır da³⁰
Buna da dayan yürek²⁵ / Bala dayanmaz yürek³⁰

1350. (Bayramıç-Kurşunlu²⁹)

Gemi geliyor gemi
Taktı küreklerini
Ah ayrılık ayrılık
Yaktı yüreklerimi

1351. (Ayvacık-Güzelköy⁶⁵; Lapseki-Sındal¹²⁷; Yenice-Çınarcık)

Karabiber dibekte (dübekte)^{65, -} / Karanfilim dibekte¹²⁷
Bir yarım var gurbette⁶⁵ / Bir yar sevdim gurbette^{127, -}
Gurbetteyse gurbette^{65, 127, -}
Sevdası var yürekte^{65, 127} / Sevgisi var yürekte⁻

1352. (Ezine-Hisaralan^{71, 127})

Mercem (?) köküm yalakta⁷¹ / Keten bezim durakda¹²¹
Bir (bi) yar sevdim ırakta^{71, 121}
Irag olsun sağ olsun⁷¹ / Irakdasa 'rak olsun¹²¹
Sevdası var yürekte (yürekde)^{71, 121}

1353. (Gelibolu-Koruköy^{46-157**})

Bozdepe'nin düz daşı
O da denize karşı
Ben yarimi yolladım
Askerlere yüzbaşı

* Kaynak kişi 157'nin Ordu doğumlu olması, onun memleketinde iken öğrenmiş olduğu bu mâniyi, Koruköy doğumlu kaynak kişi 46'nın bildiği, yöreye ait bir ezgiyle seslendirmesi, sözlü kültürün kolay taşınabilirliğine ve benimsenmesine uygun bir örnektir. Bu hâl aynı zamanda, mânilerden oluşan türkülerin, kesinkes belirlenmiş mânilerle sabitleşmediğini, mânilerin kolaylıkla türküleme giriş-çıkış yapabildiklerini göstermesini ortaya koyması yönünden dikkat çekicidir.

1354. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰; *Biga-Bezirganlar*⁶⁰; *Eceabat-Behramlı*⁶³)

Sarı saman ak saman^{30, 63} / Ak saman sarı saman⁶⁰
Sarılısam bir zaman³⁰ / Sarılılım bir zaman^{60, 63}
Herkez düğün yapıyor³⁰ / Deyuslar bizi bekliyor⁶⁰ / Sormag
ayıp olmasın⁶³
Bizim düğün ne zaman³⁰ / Düğünümüz ne zaman⁶⁰ /
Düğününüz ne zaman⁶³

1355. (*Lapseki-Yenice*³¹; *Ezine-Körüktaş*⁸⁸)

Mâni mâni mor kelam³¹ / Mâni mâniye kelam⁸⁸
Benden yare çok selam^{31, 88}
İncinme küsme yarım³¹ / Darılıp gücenmesin⁸⁸
Biz de varız bir zaman³¹ / Ben de varcam bir zaman⁸⁸

1356. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*³⁰)

Pencerede roman
Okurum zaman zaman
Evleneceğim yarım
Memur olduğu zaman

1357. (*Gelibolu-Koruköy*⁴⁶⁻¹⁵⁷)

Kolumdaki saatin
İçindedir alâti
Eller ne derse desin
Var yarimin zanatı

1358. (*Ezine-Kemallı*^{78, 78})

Denizin dibi mavi⁷⁸ / Denizin üstü mavi⁷⁸
Rüyamda gördüm yarı^{78, 78}
Bir de uyandım rüya imiş⁷⁸ / Bir de uyandım rüyaymış⁷⁸
Ağladım zarı zarı^{78, 78}

1359. (*Yenice-Çınarcık*)

Mendilim yedi dallı
Uçunda lira bağlı
Yarimden mektup gelmiş
Dertli imiş zavallı

ATMA TÜRKÜ

Bilenler için değil ama bilmeyenler için garip gelecektir Çanakkale’de atma türkülerin varlığı. (Çanakkale’de ‘helesa’ derlemiş bir derleyici olarak bu bana şaşırtıcı gelmez.) Son iki yüzyılına göçlerle yaşayan Çanakkale’nin, Karadeniz Bölgesi’nden göç almaması şanına yakışmazdı zaten. Ona yakın dilin konuşulduğu ilimize, bir katkı da Trabzon’un Çaykara İlçesi’nin Şur (Şahinkaya) Köyü’nden 1973 yılında göçertilen vatandaşlarımızdan gelmiş; ilimizin renkli kültürel kimliğine bir başka renk olarak onlar da eklenmiştir.

Günümüze kadar gelen süreçte, göç eden yaşlıların vefatları, ana kültürel coğrafyadan oldukça uzakta kalmaları nedenleri ile normal dışı bir kültürel dönüşüm yaşadıkları bir gerçektir. Yine de, bahçelerinde kara lahanayı ısrarla ve istekle yetiştiriyor olmaları, onların bu dönüşüme pek de sıcak bakmadıklarını gösteriyor sanırım. Ancak zamanın hükmünü yürüteceği de başka bir gerçekliktir.

Bu dönüşümün sözlü kültür unsurlarına da yansımalarının olması zorunluluktur. Derlediğimiz mânilerin hemen tamamı, ana coğrafyada öğrenilmiş mânilerdir. Üretim olmayınca, her iki coğrafyada da yaşamış olan insanların tükenmesiyle, bu mânilerin (atma türkülerin) dolaşımdan kalkması kaçınılmaz olacaktır. Derlediğimiz sınırlı sayıdaki mâninin bir bölümünün de kitaptan aktarılmış olması, bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

Kaynak kişilerimiz karşılıklı ve bir ezgi eşliğinde söylenen bu türkülere “vay beni” ve “seyir” adını vermektedirler. Vay beni denilmesinin nedeni atışmalara başlangıç teşkil eden mâninin, vay beni sözleri ile başlamasıdır ki bu bir kalıp mânidir. Bu mâniden sonra atışmaya başlanır.

1. Vay beni vay bana
Kûl oldum yana yana
Kûl oldum kömûr oldum
Ateşte yana yana^{1,2}

“Şimdi köy yerlerinde -genellikle bu kültür bizim orda, Çaygara Boğazı’nda vardır-, köyde kaç kişi var? Elli kişi veya yüz kişi. Ellisi bi taraf, ellisi bi taraf. İki gişi karşılıklı, anında yani. Bi ‘ayak’ seçiliyo. O ayağın üzerinde anında, karşılıklı olarak biri türküyü gurur, yani anında kurur. Yanındakilerin kulaktan kulağa böyle, işte kendi etrafındaki adamlar. Kulaktan kulağa söylenir ondan sonra, hep bi ağızdan koro olarak. Böyle kol kola girilir. Zaten genelde başlaması şöyledir: Vay beni vay bana...^{1”}

Derlediğimiz atma türkülerden ve yukarıdaki açıklamadan, ilimizde dolaşımda olan diğer mânilerden farklı özelliklerinin olduğunu görmekteyiz. İlimiz mânileri yazılı kültür ürünleri olmakla birlikte, önceden öğrenilmiş olma özeliğine sahiptir. Yani her türlü ortamda, yeni mânilerin ortaya çıkartılması gerekmez. Büyük çoğunlukla, bilinen mâniler tekrar edilir. Yeni yaratmalar ortaya çıksa da, bunların kafiyelendirilmesinde 'ayak' zorunluluğu yoktur ve yaratma dört dizede tamamlanır. Oysa atma türkülerde ayak, bir mecburiyettir. Bu nedenle de, mânide saptadığımız dileyen herkesin söyleyebilmesi özelliği, yerini bu işlemi yapabilecek ustalıkta –bu anlamda profesyonel- yetişmiş insanlara bırakmaktadır. Bir başka deyişle, mâninin ilk söyleyicisini tespit etmek hemen hemen olanaksızken, atma türküler toplum tarafından kabul görüp söylenildiklerinde bile, ilk söyleyicileri çoğunlukla bilinir.

Mânilerdeki karşılıklı söyleyişler dört dizede tamamlanırken, atma türkülerde dize sayısı önceden belirlenemez. Tıpkı âşik atışmalarında olduğu gibi söyleyicilerin yeterliliklerine, yeteneklerine bağlı olarak şekillenir.

2. Yaylanın çümenine
Kel menine menine
Sevdiğüm dolanayım
Fistanunun enine²
3. Köye bir gelin yaptuk
Sorsanız ev karisi
Bir ekmek daha olur
Pilekiden* yukarısı²
4. Pacan'dan** bir şey alma
İsterse puzağ olsun
Kırk sene uzağ ise
Kırk daha uzağ olsun¹
5. - E Stuba ne halun var
Bu sene idareden
- ... eyim avradini
Mısır satıp kâr eden² ***

* Ekmek hamurunun konulduğu kap

** Çaykara'nın bir köyü

*** Kaynak kişi bu atma türküyü uygun olmayan ortamlarda şu şekilde değiştirdiğini belirtmiştir:

- 6.* - Dona doma dis stravo
Diğeri oma saat
- Oy na omo dimanas
Hiç ukradis nasihat¹ **
7. -İbe de done mişem
Fazla yami preşkede
-İbede do Mustafa
Koprya mini işkede² ***
8. -Gemilerde dübeşte
Bin dokuz yüz kırk beşte
Bulunduk Zelaga'ya****
Of Sürmene'de usul
Su gadarlar çorbaya
-Ben dedum yedi gişi
Geldiler yetmiş gişi
Naa mo diman ana¹ *****
9. -Ey gidi erc mercec
Ya feride to Serec
Herhal narduvanizu
-Holudiga baciya
Damuniya kaçiya
Çalil fis tağancıya
Saro nağuranizu²
10. -Yaşın atmıştan sonra
Ne ararsun adaya
-Bi şey var ise feket
Ya döğ oni ortaya
Kadi yan bakayusun
Ben gibi hovardaya¹

"E Stuba ne halun var / Bu sene idareden / Kôr olsun iki gözi / Mısır satıp kâr eden

* Atma türküler Türkçe söylenildiği gibi, Trabzon Rumcası ile veya hem Türkçe hem de Rumca, karma olarak da söylenebilmektedir.

** Gözlerin saatin akrep ve yelkovanı gibi şaşı - Beş dakika nasihat tutamıyorsun. Senin ananı...

*** -Amcama söyleyin, fazla şişmanlamasın. Sonra kötü olur.

-Söyleyin Mustafa'ya: Bok koklamasın, benim kusurlarımı ortaya çıkarmasın.

**** Çaykara'ya bağlı bir köy.

***** Gelenlerin anasını ...

DÜĞÜN MÂNİLERİ

"Masal değil bu. Bi matal bu, matal. Valla biz gençliğimizde yetiştik yetişeli, böyle atarlardı. Düğün zamanı, düğüne girerken mesela. Burada içerler, miçerler. Giderken, düğün evine girerken söyleler." "Düğün olduğu zamanlar, düğün cemiyetinde, düğün evine vardığı zamanda... Düğün evinin kapısına vardın. Burası düğün evi. Düğün sahibi da ortaya tikilir. Düğün sahibına metel atar." "Düğünlerde gülsün çocukla diye söylüyom. Düğünlerde, aşka geldikçe sallarım böyle." "Buna biz 'eseveli' deriz. Düğün evine varırkana: Kes! deriz davullara. Davullar duru; bi kişi çıkar, söyler. Gençler yapar bunu esas. Bi de bu kısım –gazak" kısımı- yani. Bu esevelleri düğünden düğüne söylerik" "Düğünlerde gonak olurdu da, davulu çaldıra çaldıra düğün evinin önüne gelir. Bu eseveliyi söylemeden de içeri sokmazladı adamıeskiden. Davullangelenler söylemek zorundaydı." "Rahmetli oldu. Abdi vardı bi tane. Nişanlandı bir kızlan. Efendime söyleyim Abdi'ye işte, bu akşam gitcekmiş, yarın akşam gitcekmiş falan. Tam o kızın evinin yanına giderkene, Abdi: Kes! dedi davulcuya. *Uzun ağacın uzununu / Kıramadım buzunu / Yidi sene hizmet ettim / Alamadım şu Güll'eli'nin Mehmed'in kızını.* Alırsın Apti, alırsın. Yarın akşam alırsın dedi millet de, gülüştük yani."

Düğün mânilerini daha çok Türkmenler (Aleviler) arasında tespit edebildik. Çünkü bu mâniler düğün pratiği içinde yer aldıklarından, bu güne ulaşma şansını yakalamışlardır. Oysa Yerli ve Yörük düğünlerinde buna benzer bir pratik, kına geceleri sırasında gerçekleşir. Kına götürülürken kimi yerde profesyonel çalgıcılar eşliğinde türküler söylenirken, kimi yerde de daha önceden bilinen türküler topluluk tarafından söylenir. Topluluğun söylediği türküler kimi zaman mâni kalıbında olsa bile, düğüne özgü mâniler olmayıp, diğer zamanlarda da söylenen mâniler ve şarkılardır. Oysa Türkmenler'de eseveli adıyla adlandırılan bu mâniler, ezgiye ara verdirilip okunurlar ve düğüne özgü sözcüklerden oluşurlar. Bu nedenle klasik mâniden ayrılırlar.

Düğün mânilerini diğer mânilerden ayıran bir özelliği de, dizelerdeki hece sayısındaki düzensizliktir. Neredeyse Türkmenler'in

* Yusuf KAYGIN, Ayvacık-Güzelköy

** Ali KAYGIN, Ayvacık-Güzelköy

*** Ahmet BADEM, Gelibolu-Karainebeyli

**** Yeni evli erkek

***** Murat BOZKURT, Merkez-Denizgözü

***** Hasan ÖZDEMİR, Merkez-İntepe Yeni Mahalle

***** Abdi TEZ, Merkez-İntepe Yeni Mahalle

söyledikleri esevelilerin tamamı, hece sayılarının eşit olması gerektiği kuralının dışındadır. Bu düzensizlik, dizeler ilerledikçe daha da artar. Birinci dizeden itibaren öncelik hece sayısının eşitliğinden çok, kafiyenin örtüşmesine verilir. Bir ölçüde -düğün mânilerinde- hece, kafiyeye kurban edilmiştir.

1. * (Merkez-Denizgöründü¹)

Gara tavığın inciği
Bacağana geçmiş boncuğu
Gelinlik gız su dökmeye gitmiş imiş
Güveyinin ...ine geçmiş ...cığı

2. (Ayvacık-Güzelköy²)

Ispanağı haşladım
Geldim şu ağacı daşladım
Düğün sahibini garşıma çağırdım
O da gelmedi iki yanına bakınmaya başladım

3. (Merkez-Denizgöründü¹; Merkez-İntepe Yeni Mahalle³; Ayvacık-Güzelköy²)

Zeytinin yaprağı (yaprağa) yeşil^{1, 2, 3}
Otur dibinde gave bişir² / Otur kahveci kahveni bişir¹ /
Gahveci gahveni eyi pişir³
Düğün sahibi (sahibi) düğününe (düğünüñe) geliyoz
(geliyog)^{2, 3} / Düğün sehibi düğününe geldik¹
Aklını başına deşir (deşir)^{1, 2, 3}

4. (Ayvacık-Güzelköy²)

Aşşağa maalle enişlik
Etrafi yemişlik
Ben şu köyde bi gız alamazsam
Haram olsun bana bu gençlik

5. (Gelibolu-Karainebeyli⁴)

İndim kuyunun dibine
Balta vurdum köküne
Dovulcunun tokmağa da
Zurnacının ...üne

* Kaynak kişimiz, ısrarımıza rağmen bu eseveliyi, teyp açırken söylemedi. Söylenen eseveli derleyici tarafından teybe aktarılmıştır ve ortamda bulunanlar tarafından kahkahayla karşılanmıştır. Kaynak kişi, bu eseveliyi düğünde okuyan kişinin, eseveli bitiminde dövlüdüğünü de belirtmiştir.

6. (Eceabat İlçe Merkezi⁵)

Ata vurdum gemini
At yememiş yemini
Bunlara bakın maşallah
Bunlar ağa gelini

7. (Gelibolu-Karainebeyli⁴)

Ovaların ovası
Boğaların boğası
Bura meydan yeri derler
Çal bana bir zebek havası

8. (Merkez-İntepe Yeni Mahalle⁶)

Uzun ağacın uzununu
Kıramadım buzunu
Yidi sene hizmet ettim
Alamadım şu Güll'eli'nin Mehmed'in kızını

9. (Merkez-Denizgözü⁷)

Denizgözü'den çıktık
Daşlıtarla'ya gelince attı da bi ...
Düğün sahibi
Siz de bizden neden gorktunuz

10. (Merkez-Denizgözü¹; Ayvacık-Güzelköy⁸)

Sabahtan çıktık yola¹ / Bismillah didim çıktım yola⁸
Selam verdik sağa sola¹ / Selam verdim sağa sola⁸
Düğün sahibi düğününe geldik¹ / Düğün sahibi düğünü-
ne varıyoz⁸
Düğünün mubarek ola^{1, 8}

11. (Merkez-Civler Kemerdere⁹)

Evlerinin önu fırın
Dumanı çıkar burun burun
Düğün sahibi düğününe varıyık
Düğünün mubarek ola

12. (Gelibolu-Karainebeyli⁴)

Çayırınız çayır olsun
Bayırınız bayır olsun
Ben de buraya geldim düğün sahibi
Düğününüz mubarek olsun

13. (*Lapseki-Adatepe*¹⁰)

Vara vara vardım dağa
 Arkamızı verdik başa
 Dügün yapan Ahmet Ağa
 Beyler* haberiñiz olsun

14. (*Ayvacak-Güzelköy*²)

Gürpınar'ın(?) oluğu(?)
 İçinden aldım soluğu
 Çok patırtı yapma
 Bi tekme vurursam Bayramıç'tan alınsın soluğu

15. (*Ayvacak-Güzelköy*²)

'Armanda gırsrag var
 Yanında gatırı var
 Ben de bu düğüne gelmezdim eme
 Düğüñ sahibinin hatırı var

ÖVME MÂNİLERİ

Övme mânileri adıyla adlandırdığımız bu mâniler, yapıları itibarı ile ramazan mânileriyle aynılık gösterirler. Ramazan mânilerinden ayrıldıkları nokta, kullanım alanı ile ilgilidir. Övme mânileri gece, kadınlar arasında yapılan toplantılarda, davet sahibi evin kapısında, o evin kadınına ezgi eşliğinde söylenen mânilerdir. "Gece eğlencelere giderdik. Mâni atâlâ, mâni atılır o ev sahibına. Kapıda söylerdik. İçeri girerdik. İçerde oynardık sonra. (Buna) **övme** denir. Dümbelek çalınır, oynardık. On yaşına kadar oğlan çocukları katılırdı."^{**}

Kaynak kişinin geçmiş zaman ekleriyle cümlelerini kurması, bir dalgınlık sonucu değildir. Bu tür gece toplantıları, günümüzde yapılmaz olmuştur. Başlangıç bölümlerinde değindiğimiz ekonomik yapıdaki değişikliklerin, kültürel yapıyı etkilemesi olayı bu tür birlikteliklerin oluşturulmasını da olumsuz etkilemiştir. Toplulukların kendi kendine eğlenebilmeleri, oluşturulması istenilen tüketim toplumunun hedeflerinden değildir.

* Kaynak kişi son iki dizeyi tekrar ederken 'beyler' sözcüğünü, dostlar' sözcüğüyle değiştirmiştir.

** Şerife ALBAY, Çan-Küçükpaşa

1.* (Çan-Küçükpaşa^{1,2})

İşte geldik büküm büküm
Davulum sırtımda yüküm
İki gözüm hane sahibi
Bize de selam aleyküm

2.** (Çan-Küçükpaşa^{1,2})

İşte geldik evinize
Selam verdik hepinize
Bu selamı almazsanız
Kıran girsin kökünüzü

3.*** (Çan-Küçükpaşa^{1,2})

İşte geldik koşa koşa
Ayağımı vurdum taşa
İki gözüm Fatma Abla
Sen hanende binler yaşa

4.**** (Çan-Küçükpaşa^{1,2})

Evlerinin önü bakla
Güvercinler atar takla
Benim aşam hanım abla
Kesenin dibini yokla

RAMAZAN MÂNİLERİ

Çanakale halk kültüründe, ramazan ayı çeşitli etkinliklerle kutlanır. Bu etkinliklerden birisi "**saya gezme**"dir. Saya gezmesi iftardan sonra, 14-15 yaşına kadar çocuklar tarafından ev ev dolaşılarak yapılır. İl merkezinde günümüzde dahi yaşayan bu ritüel, çocukların saya tekerlemesini***** söylemesiyle başlar. Kapıyı açan ev sahibi, çocuklara para vererek, gönderir. Çocuklar yeni bir eve yönelirler. Ev sahibinin kapıyı açmakta geciktiği hallerde çocuklar, tıpkı sahurda mânî söyleyenlerin yaptığı gibi, ev sahibine serzenişte bulunan mânîler söylerler ve bahşîşi almayı başarırlar. Sahurdaki gecikmelerde olsun, saya gezmedeki gecikmelerde olsun, ev sahibi iğneleyici, hatta kimi zaman küfürlü eleştirilere

* Bkz. 1 numaralı ramazan mânîsi

** Bkz. 12 numaralı ramazan mânîsi

*** Bkz. 75 numaralı ramazan mânîsi

**** Bkz. 78 numaralı ramazan mânîsi

***** Saya tekerlemeleri, tekerlemeler bölümünde yer almaktadır.

hedef olur. Ki çoğu zaman ev sahibi, mânîcileri daha fazla söylet-
mek için bu yola başvurur. "Bahşîşi alıncaya söylerdi. Biz de bazen
bekletirdik çok söylesin mâni diye". "Para gelmezse, bahşîş gel-
mezse: *Aşam geldim uyursun / Sabâ geldim uyursun / İki gözüm
Mehmed'ayım / ... ünde bokun kurusun.* Seni al...ını...timini dedi.
Yörüdü sövenlen Manaf'ın birisi. Benim de davul tangır tangır gi-
derek yuvarlandı. Geçtim, erişemedi adam.** Bahşîşi vermeyip da-
vulcuyu söyletenlere, mânîlerin eleştirisi şiddeti gittikçe artar: *Bizim
dutlar dut verir / Yaprâğıni kıt verir / Bizim arkadaşları sorar isen
/ Beş guruşa ... ***verir.*****

Ramazan mânîlerini söyleme geleneği içinde dikkat çeki-
ci bir unsur vardır. Ki bu uygulamanın, Doğu Anadolu âşık gelene-
ği içinde yer alan "askı asmak" geleneğine pek benzer olduğunu
belirtmemizde yarar vardır. "Diyelim ki Ömer Efendi, senin evine
geldi davulcular. Sen de onları oyalamak için, çok mâni söylet-
mek için parayı sakladın ama onların mâniylen bulamıyacak şekil-
de sakladın. Bi sen biliyusun yerini; onlar bilmiyo. Onlâ bu sefer
söyledilê sana mânîleri. Artık gidicekler. Sen çıkarmıysun parayı.
En sonunda, senin paranı nereye sakladığını mâniylen bulurlar:
Şuraya koydun parayı. Ver onu bize derler. Ondan sonra sen çıkarı,
verirsin parayı. O şekilde mânici vardır bizde.*****"

MÂNİLER HANGİ SIRAYLA SÖYLENİR, BAHŞİŞ NE ZAMAN ALINIR

"On beşinde gezerken, bi de bayram sabahı. Bahşîş parala-
rını verirdik."***** "(Bu mâni) bayram sabahı söylenirdi: *Davulumun ipi
tekir / Bana derler deli Bekir / Baklavayı bütün getir / Yiyemezsem
geriğötür.*"*****"Ramazanın on dört, on beşinci gecelerinde, geceevler
gezilir, bahşîş toplanır. Bizim bu köyümüzde, geleneksel olarak kö-
yün gençleri davul çalar. İkinci de: Bayram sabahı, bayramın birinci
günü davul çalarakdan gençler evleri gezer, mâniyi söyler, bahşîş
toplar. Bahşîş alacakları evlere vardığı zaman, ilk söylenicek olan
mâni şu şekildedir: *İşte geldik kapunuza...* Eğer ki hane sahibin-

* Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

** Salih BAYGUŞ, Çan-Karadağ

*** Kaynak kişi yoğun ısrarlarımız sonucunda bu mâniyi söylemiştir. Ancak kelimeyi "hizmet"
olarak ifade etmiş, tarafımızdan doğrusu ".öt" müdür? diye sorulduğunda evet yanıtını
vermiştir.

****Bilal KEREN, Çan-Terzian Süle Mah.

***** İsmail TIKIZ, Gelibolu-Kavakköy (Okuyucu, bu uygulamayı yalnızca bir yerleşimde tesbit
edebildiğimizi hatırlında tutmalıdır.)

***** Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

***** Nedime PEHLİVAN, Merkez-Halileli

den çabuk bahşış gelmezse, ikinci mâni söylenir: *Aşağıdan geldik / Vurduk davula geldik...* Eğer bu gece ise, gece mânileri değişiktir: *Tavanda bir takır makur...* Baktı gene ses seda yok. Hane sahibi de mâni söyletmek için bahşışı çabuk çıkarmaz. Ondan sonra tekrar gene mâni söylenilir: *Ne uyursun ne uyursun...* denilir, tabi gece ise. Ve ondan bahşış gelir. Bahşışı alırlar ve ondan sonra diğer mâni söylenir: *Ak gülü koydum koyuma...*” . “Ramazanın on beşinde gezeriz ev ev, kapı kapı. Girdiğim an mâni söylerim. O komşular (girdiğim ev sahipleri) bana mâni söylediğim için ama un ama para ama yumurta ama basma gibi şeyler ikram ederler. Bi öte komşuya geçerim. Her eve girdiğim oluyo, girmedğim oluyo. (Bazı insanın sevdiği olur, sevmediği olur haliyle.) Severek de istediğim kişilere girer, gerektiğinde çiftetelli havasını çalarım. O benim şeyime kalmış bi şey, karşı tarafın isteğine kalmış bi şey. (Bu gezmelerde) sadece davul olur. Yanımda oğlum oluyo. Çift davul geziyorum. Arifeye bi gün kala tekrar köyü geziyorum. Ramazan boyunca iki sefer **haklama**’m oluyo benim; gündüz haklaması. Haklama, övme demektir. Geceleri mâni atmam ben. On beşinde, bi de arifede atarım mâniyi. (Diğer gecelerde de evlerden bahşış verildiği oluyor tabi...) En çok un toplarım. Aşağı yukarı altı çuval un toplarım.”””” “ Biz her akşam on iki-on üç ‘aneyi gezeriz. Mesela gezdiğimiz ‘ane sahibi bize bahşışimizi verir. Para verilir şimdiki zamanda. Eskiden un verirlerdi, yımırta verirlerdi. Maallenin birisinden ik-üç ‘aneye söylerdik. Atlama yaparız öteki maalleyle. Her maalleden üç-dört hane söyleriz ki herkez duysun davulun sesini diyerekten atlama yaparız. (Bayram günü) çalarız, bahşış toplarız. İki günde **aklarız** köyü. İlk günü; ikinci gün biter... Ramazanda arkadaşları beraber başlar. Birisi mâni söyler, birisi davulu vurur. O da söyler, isterse o da söyler. Birbirimize **‘değişik** atarız. Birbirimizi kızdırmak için değişik mâniler atarız.””””

Kimi yerde yeni evli çiftler, kimi yerde ise evlenecek kızların olduğu evlerden, diğer evlerden farklı olarak davulcuya hediye sunarlar: “Şimdi, yeni evlenme gelinler olur. Tabi onlarda ‘çevre’ falan bulunur. Onlardan çevre almak için de mâni vardır: *Avlu dibince giderim / On iki deve güderim / Hane sabı iki gözüm / Sırmalı çevre isterim.* (O alınan çevreyi) sırığa bağlarız. Mâni söyleyenin elindedir sırık.”””” “Şimdi mesela senin gelinin vâ. Şimdi: *İşlemesi senden ol-*

* Mehmet ERDİNÇ, Çan-Maltepe

** Mehmet KOSA, Çan-Terzialan

*** İsmail TIKIZ, Gelibolu-Kavakköy

**** İsmail TIKIZ, Gelibolu-Kavakköy

sun / İstemesi benden olsun / Gelin hanımın çevresini / Bir incecik beze asın. Hoop gelir çevre takarlâdı. ** "Eğer ki bahşış alınacak eve varıldığı zaman, eğer o evde kız var ise –bu zaten bilinir köy yerinde- değişik mâni söylenir: *Tokad (?) dibi burmalı...* Çevre de, eski işlemler, yani dörd ucu sırmalı. Bu eski işlemdir ve mutlaka verilir o evde kız varsa. O da, davulun kayışına bağlanır, hem kızlara hava atılır. Ondan sonra diğer mâni söylenir: *Bir kayış aldım yağladım...* denilir ve diğer bir mâni söylenir: *Aşağı maalle kızları...* Bi de onlara artık bi rest çekilir. Çünkü ordan artık çekiliyorsun." **

Kaynak kişilerimizden birisinin verdiği bilgiler, özellikle Anadolu'da karşılaştığımız âşık atışmalarını hatırlattı bize. "Şimdi Gelibolu'ya gittik. Oraya gittisen: O! Çardaklı geldi. Çardaklı geldi, Çardaklı geldi... İki tane davulcu gemiş. Şimdi didi ki didem: *Davulu taktım koluma / Çıktım Keşan'ın yoluna / Keşan davulcusunu sorarsan / Korkudan sıçtı donuna* dedi dedem. Bu şair nerden geldi? Yallah kaçtı. Undan sonra gittik öteki kahveye. Oo! Çardaklı geldi. *Maymıncı maymun oynatır / Kalaycı kalay kaynatır / Davulcuyu sorarsan / Kahvede ayı oynadır.* Bu da : Şair geldi. U da kaçtı falan" ***

1. (Çan-Maltepe¹)

Bir kayış aldım yağladım
Davuluma bağladım
Seni davulun ötmez dediler
Üç gün üç gece ağladım

2.**** (Bıga-Çelikkörü²; Çan-Terzialan Süle Mahallesi³; Eceabat-Alçıtepe^{4, 7}; Gelibolu-Kavakköy⁵⁻⁶)

İşte geldim ekim (akım, üküm) büküm^{5-6, 7} / Evden çıktım iki büküm⁴ / Karşıdan gelir büküm büküm³ / ... büküm büküm²
Davuldur sırtımda yüküm^{2, 5-6, 7} / Davuldur sırtında yüküm³ / Davuldur sırtımdaki yüküm⁴

Hani benim iki gözüm⁷ / Ömer Efendi**** iki gözüm⁵⁻⁶ / İki gözüm Mehmed Aga² / İki gözüm ağalar³ / A benim ağbicim⁴

Size selamın (selamün) aleyküm^{4, 5-6} / Sizlere selamın aleyküm⁷ / Bize de selamın aleyküm³ / Sana da selamın aleyküm²

* Mehmet TAŞCI, Lapseki-Çardak

** Mehmet ERDİNÇ, Çan-Maltepe

*** Mehmet TAŞCI, Lapseki-Çardak

**** Bkz. 1 numaralı övme mânisi

***** Kaynak kişi mânide, derleyicinin adını kullanmıştır.

3. (*Lapseki-Çardak*⁸)

İşlemesi senden olsun
İstemesi benden olsun
Gelin hanımın bi çevresini
Bir incecik beze asın

4. (*Çan-Karadağ*⁹)

Üğsek evde yaslanırsın
Şeker ile beslenirsin
İki gözüm Mehmed'ayım
Sen bu evin aslanısın

5. (*Çan-Terzialan Süle Mahallesi*³)

Karşıdan gelir tatarlar
İri ifak para atarlar
Şu benim arkadaşlarım var ya
Hepsi büyük yirmi beşlik atar

6. (*Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*¹⁰)

Yüksek yerde yatarlar
Deste deste çiçek satarlar
Biraz bekle davulcu
Şimdi bahşiş atarlar

7. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Kaymakam Bey'i uyandırdım
Gül yastığa dayandırdım
Elinde felfiri filcan
Kahve tütün beğendirdim

8. (*Çan-Karadağ*⁹⁻¹¹)

Tuttum pirenin birisini
Davula gerdim derisini
İki gözüm Mehmed Ağam
Yolla beşliğin birisini

9. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

İşte geldim geze geze
İncileri dize dize
Verdiğiniz bahşişi
'Elal edin onu bize

10.* (Gelibolu-Adilhan¹²)

İndim Kavak Ovası'na
Manda çıkmış leylek yuvasına
Kâfir sıçan karşı gelmiş
Koca manda boğasına

11. (Çan-Maltepe¹; Çan-Karadağ⁹; Çan-Terzialan^{***13}; Biga-Çelikgürü²; Gökçeada-Şirinköy¹⁴; Ezine-Köseler¹⁵)

Ne uyursun ne uyursun^{1, 2} / Mustafa Aga ne uyursun¹⁴ /
Mehmet Ağam ne uyursun¹⁵ / Amed Abim ne olursun¹³ / Ağşam
geldim uyursun⁹

Bu uykuda ne bulursun^{13, 14, 15} / Uykuda ne bulursun² / Bu
uyku ile ne bulursun¹ / Sabâ geldim uyursun⁹

Al aptesi (aptezi) kıl (gıl) namazı^{14, 15} / Al abdezini gıl na-
mazını⁹ / Ebtez alsan namaz kılsan¹³ / Kalk al aptezini kıl namazını²
/ Kalk aptezdini al namazını kıl¹

Cennet âlâyi (âleyi) bulursun^{1, 2, 9, 13, 14, 15}

12.*** (Çan-Maltepe¹)

İşte geldik kapunuza
Selam verdik hepinize
Siz bizim selamımızı alırsanız
Selam olsun cümlenize

13. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Avlu dibince giderim
On iki deve güderim
Bahşişimi vermezsen benim
Seni karakola çekerim

* Bu tip mâniler söylem gereği ramazan mânisi olmasalar da, yüklendikleri görev (güldürme) bakımından ramazanda söylenen mâniler arasındadır.

** Kaynak kişi, mâninin başlangıcında, farklı kafiye de iki dize daha söylemiştir: "Ramazan geldi dayandı / Camiler nura boyandı"

*** Bkz. 2 numaralı övme mânisi

14. (*Çan-Maltepe*¹; *Çan-Terzialan Süle Mahallesi*³; *Ezine-Kemallı*¹⁶)
Engenesi engenesi¹⁶ / Engenesi mengenesi¹ / Eski cami
penceresi³

Çabuk sıkar mengenesi¹⁶ / Kendi döner mengenesi¹ /
Yandı pilav çenceresi³

Mahir Ağam'ı sorarsanız¹⁶ / Arkadaşımı sorar isen³ / Siz
bizim davulcuyla sorarsanız¹

Rumeli'nin Çingenesi³ / Dere Maalle Çingenesi¹ / Yokarı
mahallenin Cingenesi¹⁶

15.* (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Direkten indi bir sıçan
Somunu kaptı kürekten
Bir nara vurdu yürekten
Gözleri büyük oldu çöğrekten

16. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Gücüg sıçan evlenecek
Parası yok ne verecek
Un çuvalını devirecek
Kendine güvê dedirecek

17. (*Eceabat-Alçitepe*⁷)

Sıra sıra pencereler
Patlak gözlü Çingeneler
Günde üç öğün ekmek yirler
Gene de ramazan tuttuk derler

18. (*Gelibolu-Kavakköy*⁶)

Sarı kavun dilimi
Dilerken kestim elimi
Ben da aman söyleyecektim ama
Kuvan arısı soktu elimi

19. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Dovulu taktım koluma
Çıktım Keşan'ın yoluna
Keşan dovulcusunu sorarsan
Korkudan sıçtı donuna

* Güldürme amacıyla söylenen bu mânilerin ezgileri, ramazan mânilerinin ezgileriyle aynılık gösterir.

20. (*Çan-Karadağ*⁹)

Evlerim var dört köşeli
Pençâresi cam şişeli
İki gözüm Mehmed'ayım
Cennette köşkün döşeli

21. (*Çan-Maltepe*¹⁷)

Davuluma vura vura -kolum şişti-
Kolumdaki konca gülüm düştü
Ateş başında güvercin kızartması
Bir budu davulcuya düştü

22. (*Gelibolu-Kavakköy*⁶; *Gelibolu-Koruköy*¹⁸)

Mercimek aşı pişirdim⁶ / Üşüdüm ağlar üşüdüm¹⁸
Suyunlan karnımı şişirdim⁶ / Elmayı daldan düşürdüm¹⁸
Ben daa mâni söyleyecektim ama⁶ / Dâ çok söyleyeceğim
ama¹⁸
Defteri yolda düşürdüm¹⁸ / Devderimi yolda düşürdüm⁶

23. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Ramazan geldi bilelim
Ayle büyüğünü bilelim
On bir ayın sultanıdır
Hakk'a ibadet edelim

24. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Bahşişimi aldım giderim
Yollarda seyran iderim
Ömer Efendi bahşiş vermiş
Cihanda methin iderim

25.* (*Lapseki-Çardak*⁸)

Sıçanımın evleri
Eğri büğrüdür yolları
Aslan kedidir beyleri
Yandım sıçanın elinden

* Güldürme amacıyla söylenen bu mânilerin, yazılı kültürden etkilenmiş olma olasılığını, okuyucu göz ardı etmemelidir.

26.* (*Lapseki-Çardak*⁸)

Sıçan delikte bulunur(?)
Kedinin yaşlarını eridir
Yılda bir hambar kurudur
Yandım sıçanın elinden

27. (*Çan-Maltepe*¹⁷)

Davulumun kasnağı gürgenden
Kalk koca yenge yorgandan
Çorba tasını indir sergenden
Mısfirini doyur erkenden

28. (*Yenice-Yalıoba*¹⁹)

Varıyoruz evinize
Selam verdik hepinize
Selamımızı almazsanız
Döner gideriz evimize

29. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Rabbim seni var eylesin
Cemalini nur eylesin
Ağrı acı göstermesin
Ak sakallı pir eylesin

30. (*Çan-Karadağ*⁹⁻¹¹)

Arabalar gelir geçer
Camı pençereler açar
İki gözüm Mehmed'ayım
Elinde kaveli filcan

31. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Kâbe'ye doğru gidelim
Ebu zezem suyundan içelim
Biz de müminlere karışalım
Sırat'ı kuş gibi geçelim

32. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵; *Ezine-Üvecik*²⁰)

Davula vurdum deldim⁵ / Davulımı urdum deldim²⁰
Maaleyi kıvrıldım geldim⁵ / Maaleyi dolandım geldim²⁰
Ömer Efendi iki gözüm⁵ / Kak yukarı İrayım Abi²⁰
Ben sizi arz'edip geldim⁵ / Seni ar eyledim geldim²⁰

33. (*Eceabat-Alçıtepe*⁷)

Tuttum pirenin birisini
 Davula gerdim derisini
 Pencereden bakan kızlar
 Yesin pirenin gerisini

34. (*Gelibolu-Koruköy*¹⁸; *Ezine-Üvecik*^{20 *})

Bahşışımı (bahşışımı) aldım giderim^{18, 20}
 Sizlere çok dua ederim¹⁸ / Viranlara dua ederim²⁰
 Sâ olursam bi dâki sene¹⁸ / Hadi gidelim be arkadaş²⁰
 Gelir gene gezerim¹⁸

35. (*Lapseki-Çardak*^{8, 8})

Aldım çevreyi giderim⁸ / Aldım bakışı giderim⁸
 Hayır duvalar ederim^{8, 8}
 Gelin hanım çevre verdi⁸ / Kaymakam Bey bakış verdi⁸
 Her yerde söyler gezerim^{8, 8}

36.** (*Ezine-Yeniköy*²¹)

Ramazan geldi dayandı
 Camiler nura boyandı
 Verin 'Aşim Ağa bahşışımı
 Çok yerim vardır gezecek

* Kaynak kişi, mâninin son dizesini hatırlayamamıştır.

** Okuyucu, bu mâninin her iki beyitinin farklı kafiyelerde olduğunu, bu nedenle iki farklı mâninin beyitlerinin birleşmesiyle oluştuğuna dikkat etmelidir.

37. (Çan-Maltepe¹; Çan-Terzialan Süle Mahallesi³; Çan-Karadağ⁹; Biga-Çelikgürü²; Gelibolu-Kavakköy⁶; Gelibolu-Koruköy²³; Lapseki-Çardak⁸; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası¹⁰; Merkez-Halileli²²; Merkez-Civler²⁵; Yenice-Yalıoba²⁴)

Şekerim var (vâ) ezilecek (ezilicek)^{1, 3, 6, 8, 10, 22, 23, 24, 25} / Şekerim vardır ezilecek² / Şeker şerbetden ezecek⁹

İnce tülbentten (dülbentten) süzülecek^{1, 2, 3, 6, 8, 22, 25} / İnce dülbentden süzecek⁹ / Tülbentten süzülecek¹⁰ / İnce telden süzülecek²³ / İnce bezden süzülecek²⁴

Çok bekletme hanım teyze²³ / Çok bekletme Bekir Aga² / Çok söyletme 'ane sâbi⁶ / Oyalama Şaban Ağyım⁹ / Kaymakam Bey eyelendirme⁸ / Verin benim bahşişimi²² /

Verin beyler bahşişimi¹⁰ / Verin ağalar bahşişimi¹ / Verin ağa bahşişimi gideyim²⁵ / Hadın artık verin bahşişleri³ / Verin ağalâ ale-timi²⁴ (?)

Çok yerim var gezilecek^{1, 6, 8, 10, 22, 23} / Çok yerim vardır gezecek⁹ / Çok yerim vardır gezilecek² / Çok evlê vâ gezilecek²⁴ / Daha çok evler var gezilecek³ / Daa çok evim vâ gezilecek²⁵

38. (Lapseki-Çardak⁸)

Remezan geldi gidiyor
Bizleri makzum ediyor
... çadır kurmuş
Sancağı çekip gidiyor

39. (Gelibolu-Kavakköy⁵; Merkez-Halileli²²; Merkez-Civler²⁵; Gelibolu-Koruköy²³; Lapseki-Umurbey²⁶)

Davulumun (dovulumun) ipi tekir^{22, 23, 26} / Davulumun ipi tekir mekir²⁵ /

Arkadaşımın adı Bekir⁵

Bana derler Deli Bekir^{5, 22, 23, 26} / Benim adım Deli Bekir²⁵

Baklavayı çokça getir^{5, 23, 26} / Baklavayı (baklafıyı) bütün getir^{22, 25}

Yiyemezsem (yiyemesem, yeyemessem) geri götür^{5, 22, 25, 26} / Ben yemessem geri götür²³

40. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Bağdan kopardım üzümü
Kible'ye döndüm yüzümü
Çok söyletme hane sâbi
On bin liraya dikdim gözümü

41. (Ezine-Üvecik²⁰)

Bahşişimi aldım ele
Biz düştük dilden dile
Hadi gidelim arkadaş
Onlar kalsın güle güle

42. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Pazardan aldım karpuzu
İçi çıktı kan kırmızı
Arkadaşımı sorarsanız
Camide papuç hırsızı

43. (Biga-Çelikgürü²; Çan-Terzialan Süle Mahallesi³; Gelibolu-Kavakköy⁵; Ezine-Kemallı¹⁶; Yenice-Yaloba^{19, 24}; Yenice-Kabalı²⁸; Merkez-Denizgörü²⁷; Lapseki İlçe Merkezi²⁹; Eceabat-Kocadere³⁰)

Eski cami direk ister^{3, 5, 19, 24} / Yeni cami direk ister^{2, 27} /
Büyük cami direk ister²⁹ / Koca cami direk ister²⁸ / Minarem direk
ister³⁰ / Uzun çarşı direk ister¹⁶

Söylemeye (söylemiye) yürek ister^{2, 5, 16, 19, 24, 29, 30} / Söy-
lemelere yürek ister²⁷ / İçine girmeye yürek ister²⁸ / İçine girme
yürek ister³

Benim karnım (garnım) toktur ama (amma,emme)^{16, 19,}
^{24, 29, 30} / Benim karnım (garnım, gānım) tok (dok) ama (amma,
emme)^{2, 3, 27, 28} / Arkadaşımın karnı toktur⁵

Arkadaşım börek ister (istē)^{16, 19, 24, 28, 30} / Arkadaşlar böğ-
rek ister³ / Arkadaşımın canı börek ister²⁹ / Arkadaşların canı böğ-
rek ister²⁷ / Arkadaşın canı börek ister² / Benim canım böğrek
ister⁵

44. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Avlu dibince giderim
On iki deve giderim
Hane sâbı iki gözüm
Sırmalı çevre isterim

45. (Çan-Maltepe^{1, 17})

Aşağıdan geldik vurduk davulu deldik^{1, 17}
Biz bu emaneti almaya geldik^{1, 17}
Biz bu emaneti almamış olsak^{1, 17}
Arkadaşınız kaybolmaz¹ / Arkadaşımız kaybolmaz¹⁷

46. (*Çan-Maltepe*⁷)

Karadeniz'de yılamadım(?)
Kıyısını bulamadım
Dün akşam çok uyumuşum
Teraviyi kılamadım

47. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Kaymakam Bey ne uyursun
Bu uykuda ne bulursun
Kaymakam Bey sabah yakındır
Uyan sabahı kılarırsın

48. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Davulumun ipi koptu
Arkadaşım benden korktu
Korkma arkadaşım benden
Bu evde baklava koktu

49. (*Çan-Maltepe*⁷; *Çan-Terzialan*¹³)

Ak gül koydum koynuma¹ / Al gülü aldım koynuma¹³
Sarık dolandı boynuma¹ / Sarı gül dolandı boynuma¹³
Allah bin bereket versin¹ / Allah bin bereget vêsın Amed

Abi¹³

Bahşiş girdi koynuma¹ / Bahşişi aldım koynuma¹³

50. (*Çan-Karadağ*⁹)

Ayşam geldin uyursun
Sabā geldim uyursun
İki gözüm Mehmed'ayım
Götünde bokun kurusun

51. (*Eceabat-Alçitepe*⁷; *Ezine-Yeniköy*²¹; *Gelibolu-Koruköy*²³; *Gelibolu-Adilhan*³¹; *Lapseki-Umurbey*²⁶)

Davulumun (dovulumun) ipi kaytan (gaytan)^{7, 23, 26, 31} / Davılımin kenarı kaytan²¹

Kalması sırtımda mintan (miltan)^{7, 21, 23} / Sırtımda kalmadı mintan (miltan)^{26, 31}

Verin ağlar beş on para⁷ / Verin ağlar beş on gurus²³ / Verin ağalar bahşişimi³¹ / Verin ağlar bahşişimi²¹ / Hasan Dayım bahşiş verecek²⁶

Alayım sırtıma mintan (miltan)^{21, 23, 31} / Aleceğim sırtıma miltan²⁶ / Yok sırtımda kalmadı mintan⁷

52. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Yüksek olur minareler
Bulunmaz çareler
Şimdiden sonra kandil yanmaz
Karip kalıcak minareler

53. (*Çan-Maltepe*¹)

Tavanda bir takır-makır
Ben zannettim nallı katır
Gücük sıçan imam olmuş
İnce sesle ezan okur

54. (*Lapseki-Çardak*⁸; *Çan-Karadağ*⁹)

Besmeleyle çıktım yola⁸ / Davılımı astım kola⁹
Selam verdim sağa sola⁸ / Bismillele çıktım yola⁹
Ağalarım ...⁸ / Selam verdim sağa sola⁹
Remezan mübarek ola⁸ / Bayramınız mubareğ ola⁹

55. (*Çan-Karadağ*⁹)

Bahçeler çamur oldu
Baklavalılar hamur oldu
İki gözüm Mehmed'ayım
Okumamış ama uykusunda memur olmuş

56. (*Lapseki-Çardak*⁸)

İşlemesi senden olsun
İstemesi benden olsun
Gelin hanımdan bir çevre isterim
Bir incecik bezden olsun

57. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Kâbe'ye giden 'acı olur
Başında altın tacı olur
Kâbe'nin yolları dolaşır
Gidib gelmesi güc olur

58. (*Ezine-Kemallı*¹⁶)

Arkadaşım gel buraya
Merdiven kuralım şuraya
Mustafa Ağbi'nin hanesi yüğsek
Sesim ermiyor oraya

59. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Maymıncı maymun oynatır
Kalaycı kalay kaynatır
Dovulcuyu sorarsan
Kahvede ayı oynadır

60. (*Biga-Çelîkgürü*²)

Tuttum pirenin birisini
Davula gerdim derisini
Doksan dokuz köstek vurdum
Zaptedemedim ölüsünü

61. (*Gelibolu-Kavakköy*^{5, 6})

Davula vurdum lopladı
Önümde köpek atladı
Arkadaşımı sorarsanız
Dün gece ödü patladı

62. (*Biga-Çelîkgürü*²)

Keçisini otladırım
Dövenden hopladırım
İki gözüm Bekir Aga
(Sen benim bahşişimi verersen)
Ben bu davulu patladırım

63. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Arkadaşım aralandı
Benim yüzüm karalandı
Çok söyletme hane sâbi
Benim bağzım paralandı

64.* (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Arkadaşım aralandı
Benim yüzüm karalandı
Arkadaşım iki gözüm
Sizdedir temcit sırası

* Kaynak kişi, 63 ve 65.mânilerden birer beyitle, yeni bir mâni oluşturmuştur. (!)

65. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Bahçelerde olur pırasa
 ... bunun burası
 Arkadaşım iki gözüm
 Sendedir temcit sırası

66. (*Çan-Maltepe*¹)

Tokad (?) dibi burmalı
 Altında bi an durmalı
 Biz bu evden bi çevre isteriz
 Olsun dörd ucu sırmalı

67. (*Çan-Karadağ*^{9, 9, 9-11})

Bahşiş aldık (aldığ) gideriz^{9, 9-11} / Aldık bahşiş gideriz⁹
 Sizlere dua (duva) ederiz (ideriz)^{9, 9, 9-11}
 Bahşişimiz çıktı bize^{9, 9} / Bahşişimiz yardır bize⁹⁻¹¹
 Hak (Hag) bereket versin size^{9, 9-11} / Ha bereket versin⁹

68. (*Gelibolu-Kavakköy*⁵)

Allahışmarladık sizi
 Duadan unutmayın bizi
 Mevlam ömürler versin
 Gene dolaşırım sizi

69. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Remazan bir yeşil direk
 Aylar içinde mübarek
 Remazan'ı hoş turalım
 İtmesin bizden şikayet

70.* (*Merkez-Cevatpaşa Mahallesi*^{32-33, 32-33})

İstanbul'un camileri³²⁻³³
 Doksan dokuz minareleri³²⁻³³
 Çok bekletme bey amca³²⁻³³ / Çok bekletme hanım tey-
 ze³²⁻³³
 Yandı balık tavada³²⁻³³ / Yandı pilav tencerede³²⁻³³

* 70 numaralı mâni, sayacı çocuklardan derlenmiştir. Tekerlemeyi söyleyen çocuklara kapı açılmazsa veya bahşiş geciktirilirse -tıpkı davulcuların yaptığı gibi- çocuklar da bu durumu mâni ile protesto ederler.

71. (*Biga-Çelikkörü*²; *Gelibolu-Kavakköy*⁶; *Gelibolu-Koruköy*^{18, 18}; *Ezine-Üvecik*²⁰)

Pençeresi pençeresi^{18, 20} / Tenceresi tenceresi¹⁸ / Edirne'nin camisi² / Sultan Selim'in Camisi⁶

Doksan dokuz penceresi (pençeresi)^{2, 6} / Ne güzeldir penceresi¹⁸ / Ne güzeldir çerçevesi¹⁸ / Ayıktır (?) gündüz gicesi²⁰

Çok bekletme ... teyze² / Gak yukarı İrayım Abi²⁰ / Kalk yukarıya aşçı başı⁶ / Kak Zel'enge uykulardan^{18, 18}

Yandı pilav tenceresi^{2, 18, 18, 20} / Taştı pilav tenceresi⁶

72. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Geldim baktım mumun yanmaz

Buna yüreklē dayanmaz

Komşularını uyandırdım

Kaymakam Bey ne uyanmaz

73. (*Çan-Terzialan Süle Mahallesi*³)

Bizim dutlar dut verir

Yaprağını kıt verir

Bizim arkadaşları sorar isen

Beş guruşa ... verir

74. (*Ezine-Kemallı*¹⁶)

Arkadaşım fener taşır

Keldir başını kaşır

Başına boklu işkembe

Sırtına semer yakışır

75.* (*Lapseki-Umurbey*²⁶)

İşte geldim koşa koşa

Ayağımı vurdum taşa

Ahmet Ağam bahşiş verecek

Binler ile çok yaşa

76. (*Lapseki-Çardak*⁸)

Tuttum sıçanın eşini

Önüme katdım sürüsünü

Beş yüz kilo yağı çıktı

Daha bulamadım (?) yarısını

* Bkz. 3 numaralı övme mânisi

77. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Pire gelir patır kütür
Ben sandım deve katır
Dönüb ardıma baktım
Manda buğası gibi yatır

78.* (Gelibolu-Kavakköy⁶; Çan-Terzialan¹³; Merkez-Civler²⁵)

Tarlalarda olur bakla⁶ / Bahçelerde biter bakla¹³ / Evleri-
nin önü bakla²⁵
Güvercinler atar takla (tagla)^{6, 13, 25}
Ömer Efendi iki gözüm⁶ / Amed Abi¹³ / Ömer Aga²⁵
Kesenin dibini yokla (yogla)^{6, 25} / Sen kesenin dibini yok-
la¹³

79. (Çan-Maltepe¹)

Tavandan bir kedi hopladı
Davulcunun ödü patladı
Korkma davulcu korkma
Ağam keseyi yokladı

80. (Gelibolu-Kavakköy⁵)

Baklavayı balladılar
Al çufaylan çulladılar
Ben ortada bekler iken
Yan kapıdan yolladılar

81. (Çan-Maltepe¹)

Aşağı maalle kızları
Yukarı maallenin kazları
Avul dibindedir gözleri
Çarığma dönmüş yüzleri

* Bkz. 4 numaralı övme mânisi

BİLMECELER

Bilmeceler bölümüne, bugüne dek üretilen tanımlardan farklı bir tanımla başlamak niyetinde ve iddiasında değilim. Çünkü ilimizde derlediğimiz bilmeceler, yeni bir tanım yapmak yerine, yapılan tanımlamaları doğrular nitelikte. Bu nedenle, bu alanda değerli çalışmalar yapmış ve bunları yayınlamış ustalarımızın tanımlamalarının ışığında, derlediğim malzemenin yorumlanmasını deneyeceğim.

Öncelikle, kitabımızın başlangıç bölümünde ele aldığım mâ-nilerin sosyal ve ekonomik yapıdaki değişimlere bağlı olarak yaşamış olduğu zorluklar, dolaşım kanallarını yitirmesi gibi nedenler, halk edebiyatının tüm alanlarında olduğu gibi bilmeceler için de sıkıntının başlıca nedenidir. Bu ekonomik dönüşüm, yeni bir toplumsal örgütlenmeyi oluştururken, geleneksel tarım toplumunun alışkanlık ve beğenilerini de kesintiye uğratmakta, yaşam alanı bulmasını engellemektedir. Yeni toplumsal yapı, yeni bir bilmece geleneği yaratacaktır kuşkusuz. Ki bunun örneklerini günümüz tarım toplumlarında da yavaş yavaş görmekteyiz. Bu yeni bilmece geleneği, yukarıdan aşağıya doğru (internet, gazete vs.) bir yayılım yönü izlemektedir.

Yeni ekonomik örgütlenmenin, eski ekonomik örgütlenmenin bilmecelerini kullanması düşünülemez. Zira tarım toplumunun ürettiği bilmeceler, o toplumun gereksinimlerine yanıt verecek nitelikteydi. Kağıt yanıtı veya sacayağı yanıtı bir bilmece, tarıma dayalı ekonomik yapılanmada anlamlıyken, sanayi toplumu için anlamsızdır. Hatta kentlerde doğmuş, büyümüş insanların hemen büyük bir bölümü bahsedilen iki nesneyi çıplak gözleriyle görmemişlerdir. Daha da ileri gidersek, kentlerde yaşayan genç insanlar içinde sacayağının ne olduğunu bileceklerin oranı yüzdeye vurulacak ölçüde midir?

Bu toplumsal değişim nedeniyle, köy toplumlarının üretimleri olan bilmecelerin de kitaplara ve arşivlere hapsedilerek, eski zaman hatıraları olarak kalmaları, ne yazık ki kaçınılmazdır.

"Bilmece şimdi başladı mı, arkası masala döner. Yani lafın uzatılışı gay başlar ondan sonra." "Şimdi bizim sohbetlerimizde -yani kışın-, böyle kadınların toplandığı zaman bizim küçüklüğümüzde, işte bilmeceler meşhurdu yani."** İki farklı topluluktan alıntılıdığımız bu cümlelerdeki vurgulardan birisi -ve önemlisi- şudur: İnsanlar bir araya gelebilmekte ve kendi kendilerini eğlendirebilmektedir. Kent

* Hasan CANBAZ, Merkez-Denizgözü

** Ali YARAMAZ, Biga-Çelikgözü

toplumlarında -günümüzde köy toplumlarında da- bir araya gelip, kendi kendini eğlendirebilme olanağı var mıdır? Kent insanı bireyselleştirilmiştir ve günümüzde artık kendi kendini eğlendirebilmesi mümkün değildir. Onun toplumsal bir aygıtla (kent bireyciliğinin garabeti de budur ve insanı en başta kendine yabancılaştırmaktadır bu hâl) -televizyon, bilgisayar vs.- eğlendirilmesi gerekir. Kent insanı, kendi kendini eğlendirebilme yeteneğini kaybetmiştir günümüzde.

BİLMECELERİN, HALK EDEBİYATININ DİĞER TÜR VE ŞEKİLLERİYLE İLİŞKİSİ

Halk edebiyatında tür ve şekillerin birbirlerini beslemesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Ama hangi sözel yaratmanın, diğerine kaynaklık ettiğini tespit edebilmemiz her zaman mümkün olmayabilir.

Karşıda baktım ağırı
Yanına vardım **bağırı** *

(Minara)

Uzun bi kavak
İçinden çıktı bi salak
Bağardı bağardı
Yine içine kaçtı**

(Minare-hoca)

"(Ya şimdi kızdırmak için benim uydurduğum*** var. Mesela şimdi burada ...**** ağbilerimiz var, işçi. Onları kızdırmak için:) Daa dün lan müslüman oldunuz diyorum. Senin baban, amcan bizim köye odun getiriyomuş karpuz için. O arada bizim imam diyorum, okuya ezanı. Görmüş amcan diyom, babana demiş: Taştan kavağa bak, kavağa. Böyle **bağardı bağardı bağardı**, giriverdi kovuğa.***** "Birvarmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde, dağda yaşayan şahıslar varmış. Bi köye inmişler. Bi de bakmışlar. Bi minare görmüşler. Minarede adam ezan okuyormuş. Eyvah demişler, ağaçtan gavlak demişler, **bağırdı bağırdı** daldı govuye demişler...*****

Kimi durumlarda, anlatının kendi iç dinamiklerinin dışında,

* Hurşit GÖDELEK, Biga-Kocagür

** Ali YARAMAZ, Biga-Çelikgürü

*** "Uydurma" sorunu ile ilgili bkz. Ömer Gözükızıl, "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları* 2001, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 2006, s. 85-129

**** Bir etnisitenin adını veriyor kaynak kişi.

***** İsmail ÇAKIR, Biga-Gerlengeç

*****Raziye CİMCİK, Eceabat-Seddülbahir

anlatıcının yüklediği görevde kullanıldığı da olur. "Karlı bir günde on adam Mehmet Ağa'nın arılarını çalarlar. Kar yağdığı için izlerinin kapanacağını umarlar. Ama hırsızlıktan biraz sonra kar kesilir ve izleri örtülmez. Böylece yakalanırlar. İçlerinden biri arkadaşları adına, yargıca şunu söyleyerek rüşvet önerir: **Gittik biz, tuttuk biz vız vız, kar yağacak kapanacak sanıyorduk iz, kar yağmadı kapanmadı iz, duyulduk biz...**" Başgöz bu anlatıyı fıkra olarak niteliyor.

Fıkra ile bağlantılı bilmecemiz şöyle:

Elli eli yüz

Aya aşık biz

Kar yağsaydı kapanacaktı iz

Kar yağmadı açıkta kaldı iz

Şimdi ne yapalım biz

(Hırsız)

Aslında cevap, hırsız olmamalıdır. Hırsız bir olaya dayalı bilmeceyi anlatandır. Yine dikkat edilirse, arıyı çağrıştıran "vız" kelimesi kullanılmamış; ama aliterasyonla vurgu sağlanmaya çalışılmıştır.

Bir başka derlemede (Gelibolu-Kalealtı / İbrahim Öz derlemesi) ise, anlatının ne hikâyeye ne de bilmeceye yakınlık göstermediğini, daha önce yaratılmış olan ve kimi durumda ramazan mânisi işlevinde kullanılan tekerlemelerle zenginleştirilerek diğer tür ve şekillerden tamamen farklılaştığını ve cem edilmiş bir tekerlemeye dönüştüğünü görmekteyiz. Bu örnek şöyledir:

Dost u dostane

Kır eşşek girdi bostâne

Ne turp bıraktı, ne kestane

Boş keserlen mahanaya(?)

Giden, tırak diye vurmuş oku çomağa(?) kafasına

Sıçan indi direkten

Somunu kaptı kürekten

Sıçanın gözleri pek çörekten

Sıçanın hasası vardır

Has püsküllü kesesi vardır

Her bir yağ çanağanda ellişer gram, yüzer

okka hissesi vardır

Üyle bi zalım sıçan, bu sıçan

..... kalkmaz (?) yolu vardır

Seksen okkalık çulu vardır
 Doksan okkalık vardır
 Yüz okkalık malı vardır
 Üyle bi zalım sıçan, bu sıçan
 Savulun ağalar, yoldan sıçan geçicek
 Sıçanın buynuzları meçik meçik
 Manda buğasının küreş küreşicek
 Sıçanı koştum düvene
 Kuyruğu döndü süvene
 Ne mutlu, sıçanlan harman düvene
 Tavada takır-makır
 Ben sandım, hanım bana çufur dokur
 Bi de çıktım baktım: Çingene kızının en
 küçüğünle sıçan, mevlüt okur

Arı geldi vız

Siz kimin arısısınız siz

Arı beyin arısızız biz

Bi incecik kar yağdı; açıkta kaldı iz

N'aaparız biz

Kimi mânilerde de soru-yanıt şeklinde beyitler ve dört-
 lükler görülebilir. Ancak bu sorular, bir şeyin bulunması amacıyla
 sorulmazlar ve söyleyişlerde ipuçları ile örtük anlatımlar bulun-
 maz. Bunun dışında kimi mâniler ile bilmeceler arasında konu ve
 söyleyiş benzerlikleri görülebilir.

Beş kuruşluk nişadır
 Evin içini kuşadır*

(Alaktrik)

Bir parça nişadırım
 Odayı kuşadırım
 Benden önce evlenme
 Karını boşadırım**

Tavan üstünde takır tukur
 Zannedersin halı dokur***

(Sıçan)

* Kadriye POYRACI, Merkez-Kumkale

** Zekeriyâ Kurtulmuş, "Kırklareli Mânileri" *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1999, Kültür Bakanlığı Yay., s. 104

*** Meryem KARAGÖZ, Ayvacık-Nusratlı Hasanobası

Tavanda bir takır makır
Ben zannettim nallı katır
Gücük sıçan imam olmuş
İnce sesle ezan okur*

"Şairlerin ve sultanların birbirlerine zor sorular göndermeleri de bilmece değildir**** "Masallarda, efsanelerde ve mitlerde bilmece çözerek hayatını kurtaran veya çözemeyerek hayatını kaybeden insanlar vardır***** Bu tür anlatıları Çanakkale'de de kayıt altına almamız mümkün oldu. İlimizde bu tip anlatılarda kahraman, genellikle Ke-loğlan ve İncili Çavuş olarak adlandırılmıştır***** Ancak bu tip anlatıları bilmece olarak değerlendirme yerine, anlatıya kaynaklık eden bilmece-ler olarak değerlendirmemiz daha uygun olacaktır kanımca.

Aslında bilmece türü ile daha girift ilişki içinde olan anlatıları da ilimizde tespit etmeyi başarabildik. Benzeş durumundaki birçok anlatıda, birden çok bilmece sorulmakta ve cevaplandırılmakta idi. Masal kalıbından daha kısa olan ve hikâye olarak adlandırabileceğimiz bu anlatılarda, bilmece unsuru sözcüklerde değil hareketlerde idi. Hikâyede soru soran kahraman, el hareketleri yaparak –genelde- üç bilmece soruyor ve karşısındakinden yine el hareketleriyle üç karşılık (yanıt) alıyor. Sözsüz olan bu bilmeceler ve yanıtlarının açıklaması ise birbirile örtüşmemektedir. Ancak cevaplayıcı yapılan hareketlere, hareketleriyle doğru yanıtlar verdiği savıyla ödülü kazanmaktadır. Sonuç olarak: Bilmece denilince akla ilk gelen, sözcükler ile soru sorma ve yanıtlama yöntemi, bilmece geleneğinin yalnızca tek yöntemi değildir; sözsüz olarak da bilmeceler sorulup, yine aynı yöntemle yanıtlar alınabilir.

Atasözleri ve deyimler ile bilmeceler arasındaki ilişki de, halk edebiyatı alanında çalışan bilim insanları arasında bilinen bir ilişkidir. Derlediğimiz bilmecelerin birinde bu ilişkinin varlığını ilimizde de tespit edebilmemiz mümkün oldu. Ancak tespit edebildiğimiz örnekte, bilmece ve atasözünden hangisinin, diğerine kaynaklık edebilmiş olduğuna dair kesin bir kanı oluşturamadığımızı da belirtmeliyim.

Atsan atılmaz
Satsan satılmaz***** (Dünya)

* Mehmet ERDİNÇ, Çan-Maltepe

** İlhan Başgöz, Andreas Tietze, *Türk Halkının Bilmeceleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 1999, s. 1.

*** A.g.e, s. 6.

****Bu derlemeler, daha sonraları yayınlanmaya çalışılacaktır.

***** Ali CENGİZ, Lapseki-Karamusalar

Kimi durumlarda tekerleme kalıplarının, bilmeceler içinde yer aldıklarını da tespit edebildik.

Masal masal mâniki

Guyriği var on iki

Bilen bilsin

Bilmiyen on iki tene köy vericek* (Yumurabaya çivi kakılmaz, ...)*

Masal masal mâniki / Tırnağı vardır on iki / On ikinin yarısı / Sali Aga'nın karısı**

ÇANAKKALE BİLMECELERİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Anikin, bilmecelerin kökeni ile ilgili olarak ortaya koyduğu savda, onun animizm ve bundan doğan tabu geleneği ile ilgisini belirtmiştir. Bu savın ana dayanağı, tabu kelimelerin kullanılması yerine, nesneyi başka adlarla adlandırma işlemidir. Zaman içinde bu adlandırmalar, bilmece türünün doğuşuna kaynaklık etmiştir***. "Bu kuram bütün bilmece tipleri için olmasa bile, yabancı hayvanlar üstüne birçok bilmece için geçerli sayılabilir."****

Çanakkale özelinde de, bu tür tabu sözcüklerin kullanıldığı tespitlerimiz arasındadır. Örneğin derlemelerimiz sırasında bir kaynak kişi, ısrarla domuz sözcüğünü kullanmamış, yerine "dağdaki" sözcüğünü kullanmıştır. Yine 70'li yıllarda henüz ayı oynatıcılığı bir meslekken, oynatıcılar, aylarına "kocaoğlan" derler idi. "Halkın kullanmaktan çekindiği, tabu kabul ettiği kelimeler, halk yaratması olan anlatılarda da tabu kelimeler olarak karşımıza çıkar. Anlatıcı, tabuya riayet etme gereğini –derleme ortamı yapay olsa bile/olmasına rağmen- yerine getirir."***** Elimizdeki bu bilgiler, gerçekten de, özellikle hayvanları konu edinen bilmecelerin bir bölümünün bu yolla üretilmiş olabileceğini ortaya koymaktadır. Bahse konu hayvanın bir veya birkaç özelliği verilerek, hayvanın adı kullanılmaksızın, "o" anlatılmak istenilmiştir. Tabu, her hayvan adlandırılması için sürdürülmesi bile, bilmecelerin soru bölümlerinin, tabudan faydalanılarak oluşturulduğu söylenilebilir. (Ocak, ateş, baca yanıt bilmeceler de tabu nedeniyle üretilmiş olabilir mi?)

* Ahmet YAPRAK, Merkez-Civler

** Vahide MANDACIOĞLI, Eceabat-Seddülbahir

*** Daha fazla bilgi için bkz: BAŞGÖZ-TİETZE, "Türk Halkının Bilmeceleri", s. 4 v.d; Ingeborg Baldauf, "Bilmecenin Cevabı Bilinerek mi, Çözülerek mi Bulunur?" III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1986, s. 51-66.

**** Ingeborg Baldauf, a.g.e., s. 59.

***** Ömer GÖZÜKIZIL, "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları* 2001, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 2006, s. 85-129.

Karşıdan baktım **kara kayış**

Yanına vardım kaçtı **kayış***

(Yılan)*

Sarı öküzün yattığı yerde ot bitmez**

(Ateş)

2. Kimi durumda bilmeceler, bir ritüelin parçasıdır. "(Ezine) Yeniköy'den bana geldiler, beni almak için. Gerdeğe tabi birini koyucaz. Mevlüd okuduk... Hava da muhalif; **rahmet***** yağıyor. O akşam orda kaldık bilamecbur... (Biris) Hocaefendi dedi, ben dedi, bi yerde dedi, küçük bi zabıt idim dedi. Orda bi gerdeğe girecek bir damadın cemiyetine isabet etmiştim dedi. Orda da bilmece soruluyo dedi. Gelin kız, dışarıdakine bilmeceler soruyor dedi. Bilmeceyi bilesiye kadar beklediyo dedi. He! Vardık dedi. Şimdi gelin kız dedi ki dedi; *Kışın torba / Yazın heybe*. Bil demiş dedi. Biri dedi, arkasını dürtmüş dedi. ...şak desene yav! ...şak demiş, hemen içeri girmiş dedi.*****"

3. "Bugün bilmece metinlerinin içinde rastladığımız 'ya bunu bileceksin, ya bu gece öleceksin' gibi tehditli sözler de bilmecelerin eskiden sade şaka, oyun sayılmadığını hatırlatan kalıntılar olsa gerek... Bilmecelerin bu çok eski biçimleri, silahlı savaşların yerini söz ve bilgi yarışmalarının alması ve bu yoldan kan dökülmeksizin iki taraf arasındaki anlaşmazlığın çözümlenmesi için başvurulan araçlar idi.*****" "Sfenks (Sphinx) bilmecesi diye tanınan bu bilmecede... Oedipus efsanesinde bu yaratık herkese bir bilmece soruyor, bilmeyenleri öldürüyor."*****

Bilmece bahsinin başlangıç bölümlerinde, masal ve hikâyelerde, bir sınama yöntemi olarak bilmecelerin kullanılmış olduğunu belirtmiş idim. Asıl kahraman çıkana kadar da, ya bu bilmeceleri çözecek hiç kimse bulunamıyor; ortaya çıkan kimselerin bulunduğu durumlarda ise bu kişilerin ölümleri kaçınılmaz oluyor. Sonunda ortaya çıkan -büyük ekseriyetle- bir baldırıçıplak, kimsenin beklemediği anda bilmeceyi çözerek hem başını kurtarıyor, hem de vaad edilen ödül (bu ödül genelde padişahın kızı ile evlenmek veya dolaysız olarak bir makama -vezirlik- yükseltilmektir)

* Hurşit GÖDELEK, Biga-Kocagür

** Asiye AYDIN, Lapseki-Beyçayır

*** Rahmet kelimesini, kaynak kişi neden kullanıyor da, yağmuru kullanmıyor? (Tabunun sadece hayvanlarla ilgili olmadığı açıktır.)

**** Mükerrrem BÜYÜKERSOY, Ezine-Kumburun

***** Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, s. 113-114.

***** İlhan Başgöz, Andreas Tietze, *Türk Halkının Bilmeceleri*, s. 49.

alıyor. Aslında buradaki "baldırıçıplak" nitelememiz ile, bilmecele-
rin çözümü arasında da bir bağ olduğunu sanıyorum. Anlatılarda,
bilmeceleri çözen kişiler çoğu zaman statüsüz, sıradan insanlardır.
Onlar başarmışlardır. Anlatılar bundan dolayı, sıradan insanları, bil-
meceleri çözebilecekleri yolunda psikolojik olarak desteklerler, yü-
reklendirirler. Bu destek nedeniyle, sıradan insan da, anlatılanlarda
veziri veya oğlunu desteklemek yerine, 'sıradan' Keloğlan'ı, destek-
ler, onun yanında yer alır.

Çanak kale İli'nden derlediğimiz bilmecelerin bir bölümün-
de, soru çözülemediği takdirde, yanıtlayıcının cezalandırılacağını
belirten kalıp sözler yer alırlar. Ki bu kalıp sözler, genellikle bilme-
celerin sonlarına eklenirler. (Bu eklenmelerin kalıcı olup olmadığı
konusu, sonraki maddede incelenecektir.) Bu uyarı ve korkutma-
ların şiddeti aynı ölçüde değildir, değişiklik gösterir.

...

a1-Ya bunu bilmeli / Ya sabaha kadar ölmeli

a2-Ya bunu bileceksin / Ya bu gece (akşam) öleceksin

Merkez-Halileli; Merkez-Dümrek; Yenice-Çınarcık; Bozca-

da İlçe Merkezi

b- ...

Bunu bilmeyen sabā kada çatlā

Biga-Çelikkörü

c- ...

Bunu bilmeyen iskele köpeğe

Biga-Çelikkörü

d- ...

Bunu bilmiyen gancığı

Yenice-Çakır

e- ...

Bunu bilmeyen yavur eşşeği

Bayramiç-Kurşunlu

f1- ...

Bunu bilmeyen eşşektir

Merkez-Kumkale

f2- ...

Bunu bilmeyen eşşek

Lapseki-Adatepe; Ayvacık-Koyunevi; Merkez-Halileli

g1 ...

Onu bilmeyen ahmak

Gelibolu-Evreşe

g2 ...
Bunu bilmeyen ahmak
Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi

g3- ...
Vallaha bunu bilmeyen ahmaktır ahmak
Lapseki-Umurbey

h- ...
Bilen bilsin / Bilmiyen on iki tene köy vericek
Merkez-Civler

(Bilmecelerin, cevaplanamaması durumunda, yanıtlayıcıya verilecek fiziksel ve psikolojik cezalarla ilgili açıklamalarımız, derleme ortamı ile ilgili bölümümüzde yer alacaktır.)

4- Bilmecelerin başlangıç ve bitiş bölümlerinde kullanılan kalıp sözler, kesinlikle kullanılmak zorunda değildir. Kaynak kişi, gelenek bilgisi ve beğenisine göre bunları kullanabilir veya kullanmaz. Ancak bu konuda bir istisna da söz konusudur. Kalıp sözler ister anlamlı isterse anlamsız olsun, eğer öncesindeki dize veya dizeler ile kafiye uyumu içindeyse, bu kalıp sözlerin, kaynak kişi tarafından bilmecedan çıkartılması –eğer kaynak kişinin unutkanlığı söz konusu değilse- pek mümkün değildir; bunlar bilmecelere genellikle ayrılmaz bir biçimde eklenmişlerdir. Örneğin:

Yedi delikli tok**mak**Bilmece bild**irmece**

Onu bilmeyen ah**mak** Dil üstünde kay**dırmaca**
Gelibolu-Evreşe Lapseki-Adatepe vs.

*

Gat gat dö**şek**

Bunu bilmeyen e**şek** Ayvacık-Koyunevi vs.

*

Kırk yamalı dağar**cığ**

Bunu bilmeyen gan**cığ** Yenice-Çakır

Oysa asıl bilmece ile kafiye ilişkisine girmemiş kalıp sözler metinden daha kolay çıkartılabilirler. Zira onları bilmece içinde tutmayı sağlayan ne konu ne de kafiye bağlantıları vardır. Örneğin:

Üç oğlum var Oturur kalkmaz

Biri oturur kalk**maz** Gider gelmez

Biri yir yir doym**maz** Yer yer doymaz

Biri gidē gel**mez** Çan-Şerbetli Lapseki-Yenice

*

Sarıdır **safran gibi**
Okunur **Kuran gibi**
Ya bunu **bileceksin**
Ya bu gece **öleceksin**

Sarıdır **safran gibi**
Okunur **Kuran gibi**
Bayramiç-Akpınar vs.
Yenice-Çınarcık vs.

5- Kimi kalıp sözler, birden fazla bilmecede yer alabilir. Örneğin:

Daldan dala fişek
Bunu bilmeyen eşek
(Çamaşır ipi)
Lapseki-Adatepe

Kat kat döşek
Bunu bilmeyen eşek
(Kuran)
Ayvacık-Koyunevi

Yer altında kırmızı minare
(Havuç)
Lapseki-Yenice

Yer altında sakallı dede
(Pırasa)
Ezine-Kemallı vs.

Bilmece bildirmece
Resim yapar gündüz gece
(Ayna)
Gelibolu-Evreşe

Bilmece bildirmece
El alemi güldürmece
(Osuruk)
Bozcaada İlçe Merkezi

6- Kimi bilmece soruları, birden fazla yanıtı olabilir. "Bilmecelerimizde esas olan **soru** bölümüdür. Bu bölümün iyi hazırlanması, ikinci bölüm olan '**cevap**'ın kolaylıkla bulunmasını sağlayacaktır. Soru bölümündeki müphemiyet, cevap bölümünün çok değişik şekillerde ortaya konulması karışıklığına yol açacaktır." Değerli Hocamız'ın bu yerinde değerlendirmesi, malzemenin kurgusuna yöneliktir. Ancak farklı yanıtların ortaya çıkışının, **günümüzde** yalnızca, metinle ilgili olabileceğini öne sürmemiz, sorunu açıklamamız yönünden yeterli olmayabilir. Konuyu, gelenek yönünden değerlendiren bir diğer değerli hocamız* ise "bir bilmeceye verilen karşılıklardan hangisinin doğru kabul edileceğini de bize gelenek söyler" diyerek düşüncesini açıklar. Her iki değerli hocamızın değerlendirmeleri de, geleneğin kendi koşullarında süregeldiği haller için geçerlidir. Ancak günümüzde, geleneğin kendini sürdürebilirliği neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu nedenle, soruların önemli bir bölümü ortamdakiler tarafından yanıtlanamamakta; yanıtlanan bilmecenin doğruluğu, ortamda

* Saim Sakaoğlu, "Bilmecelerimizde Doldurma Kelimeler", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C. II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1982, s. 345-360.

** İlhan Başgöz - Andreas Tietze, *Türk Halkının Bilmeceleri*, s. 3.

bulunanlar tarafından onaylanamamakta (ve tabii ki reddedilememekte); kimi zaman ise soruyu soran kişi yanıtı vermek durumunda kalmaktadır. Ki bazen, soruyu soranların dahi yanıtı bilemedikleri de olmaktadır.

İşte ortamdaki bu yetersizlik, bilmecelere verilen yanıtların doğruluğunun sınanmasını engellemektedir. Bu yüzden soruya verilen yanıtlarda ortaya çıkan farklılaşma, geleneğin icabı olmaktan çok, geleneğin zayıflamasının sonuçlarındandır. Bilmecce bahsimizin başlangıç bölümlerinde ortaya koyduğumuz, klasik halk edebiyatı yaratmalarının **dolaşım sorunları** da, sanıyorum bilmecce yanıtlarının çeşitlenmesine yol açmaktadır. Kaynak kişiler, uzun süredir tekrar etmedikleri bilmecelerin, yanıtlarını doğru hatırlamakta da zorlanmaktadırlar. Bu halin bir göstergesi de, çoklu yanıtlar içeren bilmecelerin, kimi zaman tüm yanıtlarının hatırlanamamasıdır. İşte yanıtı hatırlayamayan kaynak kişilerin, kendilerince doğru olabileceklerini düşündükleri yanıtları vermeleri, eşyanın tabiatına uygundur. Zira kaynak kişi, bir topluluk içinde, konuyu bildiği savıyla derleyicinin önüne çıkan/çıkartılan bir kişidir. Bu sorumluluk altındaki kaynak kişi, derleyiciye ve yaşadığı topluma karşı mahcup olmamak için, böyle bir girişimde bulunabilir. Sonuç itibarı ile hem Hocamız'ın ortaya koyduğu metin merkezli nedenle, hem de benim ortaya koyduğum ortam merkezli nedenin etkisiyle, kaynak kişiler, aynı bilmeceye farklı yanıt verebilirler.

Bilmecce bildirmece	Goca göz
Dil üstünde kaydırmaca	Dibi toz
(Dondurma, laf, su)	(Baca, fırın)
*	
Dağdan gelir taştan gelir	
Beş bıyıklı enişten gelir	(Tavşan, muşmula)
*	
Karşıdan baktım ağırır	
Yanına geldim (vardım) bağırır	(Çeşme, kuyu, minare)
*	
Dağda tak tak	(Nacak, nacak-odun, nacak)
Suda şıp şıp	(Balık)
Arşın ayaklı	(Leylek, -, kedi)
Burma bıyıklı	(Tavşan, tavşan, kedi)
*	

Üç öğlum var
 Biri oturur kalkmaz (Kül, soba)
 Biri yer yer doymaz (Ateş, odun)
 Biri gider gelmez (Duman)

7- Kimi bilmecelerde –ister tek yanıtı, isterse çok yanıtı olsunlar- soruların, soruluş sıraları farklıdır. Bu husus, eşey ve benzeş değerlendirmesiyle açıklanabilir. Ancak okuyucu, gelenekteki sönümlenmenin de, eşey* ve benzeş anlatımların oluşmasında zorunlu bir etken olabileceğini gözden irak tutmamalıdır.

Üç öğlum var
 Biri oturur kalkmaz Oturur kalkmaz
 Biri yir yir doymaz Gider gelmez
 Biri gidē gelmez Yer yer doymaz

*

Gece harman Gündüz tepe
 Gündüz tepe Gece harman

8- Kimi bilmecelerde, kalıp sözcükler bilmecenin açıklayıcı bölümünü oluştururken, kimi bilmecelerde yalnızca kalıp sözcük görevindedirler.

Sarıdır safran gibi Sarıdır safran gibi
Okunur Kuran gibi Okunur Kuran gibi
 Ya bunu bileceksin **Etekleri çüppen çalar**
 Ya bu gece öleceksin **Kendi gülistan gibi**
 (Altın) (Deniz)

Dikkat edilirse ‘altın’ yanıtı bilmecenin ipuçları ilk iki dizede olup, kalıp sözcükler son iki dizede yer almaktadır. Oysa ‘deniz’ yanıtı bilmecede, ilk iki dizenin açıklayıcılık vasfı yoktur. Hatta bilmecenin yanıtının bulunmasında şaşırtıcı, yanıltıcı görevdedirler. Bu nedenle, bu dizelerde yer alan sözcükleri kalıp sözcükler olarak değerlendirebiliriz. Deniz yanıtı bilmecede ilk iki dizenin varlığını, mâni söyleme geleneğiyle ilintileyebilir miyiz? Zira eklenen ilk iki dize ile birlikte, bu bilmeceyi, mâni kalıplarına daha yakın halde görmekteyiz, hem hece ölçüsü, hem de kafiye şeması yönlerinden.

9- Kimi bilmecelerde, yanıtlar birbirleriyle ilintili, fakat farklı olabilir.

Gece harman Gündüz tepe
 Gündüz tepe Gece harman
 (Yatak-yorgan) (Yüklük)

10- Kimi hallerde soru ve yanıtlarda, sözcüklerin yerel ağızdaki anlamdaşları farklı olabilir.

Gece harman	Gece harman
Gündüz tınaz	Gündüz tepe
(<i>Yatak-yorgan</i>)	(<i>Yatak-yorgan</i>)

* İçi katık	Dışı çotuk
Dışı kütük (<i>Ceviz</i>)	İçi katık (<i>Ceviz</i>)

* Hirtına mırtına	... pırtına
Bin aganın sırtına (<i>Küfe</i>)	Pin aganın sırtına (<i>Kelâter</i>)

11- Kimi hallerde, bilmecenin çözümü, yerel ağzın bilinmesine bağlıdır. Yanıtlayıcı, yerel ağızda kullanılan kelimelerle üretilmiş bilmeceyi anlayamayacağından, yanıtlaması da mümkün olamayacaktır.

Ölü **gurgun** altında canlı **bici** (*Ev ve insanlar*)

12- Bilmecelerde kullanılan anlamsız sözcükler, sonraki dize veya dizelerle kafiye oluşturmak görevindedirler.

Ten ten tena	Lillice millice
Dumanı fena	Kuş dillice (<i>Piliç</i>)
Et bi temena	
Söyleyim sana (<i>Osuruk</i>)	

* Fatma İngen fat fat	Elemez melemez
Arabası kat kat	Ocak başına gelemez
(<i>Lahana</i>)	(<i>Kar, yağ</i>)

* Oka koy moka koy	
Yatsıdan sonra soka koy	(<i>Kilit</i>)

13- Kimi bilmeceler, birden çok dizede ifade edilirken, bazı benzeşlerinde dize sayısı azalarak (ancak yanıt açıklayıcı unsurlar aynı kalarak) da aynı yanıt elde edilebilir.

Nedendir bedendir **Yeşil vurdum al çıktı** (*Kına*)

Şu kahvenin direği nedendir

Yeşil vurdum al çıktı

Ben de bilmem nedendir (*Kına*)

Dikkat edilirse dört dizeden oluşan benzeşte, açıklayıcı tek dize, diğer benzeşte olduğu gibi yer almakta, ancak yanıt bulmaya ipucu vermeyen diğer dizeler metin içine girememektedir.

14- Kimi çoğul yanıtli bilmecelerde –bence gelenek sö-nümlenmesi nedeniyle- soru ve yanıt sayısı azalabilir, hatta bil-mece çoğul yanıtli bilmece olmaktan uzaklaşabilir.

Dağda tak tak (<i>Nacak</i>)	Dağda tak tak (<i>Balta</i>)
Suda şıp şıp (<i>Balık</i>)	*
Arşın ayaklı (<i>Leylek</i>)	Çayda şıp şıp (<i>Balık</i>)
Burma bıyıklı (<i>Kedi</i>)	Bayırda tak tak (<i>Nacak</i>)
*	*
Babası ... goca	Anası yayman Ayşa (<i>Yaprak</i>)
Anası yayman Hatıca	Babası bükrü goca (<i>Kök</i>)
Oğlu dağda gezer	Gızı gözellēden güzel (<i>Üzüm</i>)
Gızı her ellerden güzel (<i>Üzüm</i>)	Oğlu meyhanelerde gezer (<i>Şarap</i>)

15- Kimi hallerde çoğul yanıtli bilmecelerin dize sayısı azalırken, yanıtli da azalabilir.

Dağda dalıman (<i>Tavşan</i>)	Arşın ayaklı
Suda Süleman (<i>Balık</i>)	Burma bıyıklı
Arşın ayaklı (<i>Leylek</i>)	Bizim eve yavuklu (<i>Kedi</i>)
Burma bıyıklı (<i>Kedi</i>)	

Okuyucu, gelenek sö-nümlenmesinin bu bilmecede de görünür olduğuna dikkat etmelidir. ‘Burma bıyıklı’ ve ‘bizim eve yavuklu’ sözcük grupları, yanıtli açıklayıcılarıdır. Ancak birinci dizedeki ‘arşın ayaklı’ nitelemesi, kedinin vasıflarından biri değildir. Bilmece, pekala son iki dizesiyle, yanıtli karşılayabilecek yeterliliktedir. Kaynak kişi, gelenek sö-nümlenmesi nedeniyle, benzeşik iki bilmecelyi birbirine karıştırmıştır.

16- Kimi bilmecelerde, dize sayısı ve buna bağılı olarak açıklayıcı unsurlar azalırken, yanıtli değışmez.

Çınçınlı hamam	Çınçınlı hamam
Kubbası tamam	Gubbesi tamam (<i>Saat</i>)
Bir gelin aldım	
Babası imam	(<i>Saat</i>)
*	
Yeşildir mantusu	Dışı yeşil kadife
Siyahdır düymesi	İçi siyah düğmeli (<i>Karpuz</i>)
Gırmızı ga içi	
Bu gelen kimin gızı (<i>Karpuz</i>)	
*	
Dut ağacını oyarlar	Ağlama oğlum ağlama
İçine mâni koyarlar	Yoksa kulağını burarlar (<i>Saz</i>)
Ağlama ton ton ağlama	Şimdi kulağını burarlar (<i>Saz</i>)

17- Söylem benzeşse bile, ipuçları farklılaştığında, yanıtlar da farklılaşır.

Dut ağacını oyarlar

İçine mâni koyarlar

Ağlama ton ton ağlama

Şimdi kulağını burarlar (*Saz*)

*

Akça ağacı oyarlar

İçine dandini kurarlar

Oyna dandinim oyna

Kulağını burarlar (*Saat*)

*

Min min minare

Dibi dâre

Yüz bin çiçek

Bir lale (*Yıldızlar-ay*)

*

Mini mini minare

Dibi idare

Ortasında bir çiçek bir lale

(*Gaz lambası*)

*

Dağdan gelir taştan gelir

Yamalı götlü eniştem gelir

(*Tavşan*)

*

Dağdan gelir taştan gelir

Beş bıyıklı eniştem gelir

(*Muşmula*)

*

Dağdan gelir taştan gelir

Ağzı bağlı eniştem gelir

(*Asker botu*)

Dağdan gelir daşdan gelir

Götü kapaklı eniştem gelir

(*Koyun*)

18- Kimi bilmecelerde hem dize sayısı, hem de kafiye düzeni, hem de dize sıralamaları farklılıklar gösterebilir.

a Baldan datlı

a Şeykardan lezzetli

b Çanağa gatılmaz

b Bazarda satılmaz (*Uyku*)

*

a Çarşıdan alınmaz

a Mendile konulmaz

b Ondan tatlı

a Hiçbir şey olmaz (*Uyku*)

a Çarşıdan alınmaz

a Mendile konulmaz

a Tadına doyulmaz (*Uyku*)

19- Bazı bilmecelerde yanıtın bilinmesini sağlayacak ipuçları, metnin içinde yer almazlar. Yanıtlayıcı ya bu bilmecelerin yanıtlarını önceden biliyor olmalıdır, yada ipuçları olmadan fikir yürütebilmelidir.

Bizim bacaya bir kuş kondu

Cak dedi cuk dedi

Bu dünyada üç şey yok dedi

(*Denizin kapağa, göğün direğe, yerin anahtarı*)

20- Kimi bilmecelerde, eski zamanlara ait olaylara, kişilere dair telmihlerde bulunulabilir.

Ay bulutlar bulutlar

Yusuf'u yiyen kurtlar

Bugün ben bir kuş gördüm

Tepesinden yumurtlar (Buğday)

21- Kimi bilmeceler, geleneksel bilmece formunda üretildikleri halde, güncel yaşama ait yanıtlar içerirler.

Karısı var çocuğu yok

Kafası var saçı yok (Süleyman DEMİREL)

*

Kanadı var uçmaz

Peteği var bal yapmaz (Ped)

22- Kimi bilmecelerin soru bölümlerinde kullanılan anlamsız sözcükler, anlamlı sözcüklere dönüştürülmeye çalışıldığında, benzeş üretilmesi kaçınılmazlaşmaktadır.

Öte **lilli** beri **lilli**

Bir ayağının üstünde duran **lilli** (Kapı)

*

Gelir **leyla** gider

leyla

Tek ayak üstünde dikilir

leyla

(Kapı)

Gelir **leyleğim** gider

leyleğim

Tek ayağının üstünde

durur **leyleğim**

(Kapı)

23- Kimi bilmeceler toplumsal ahlaka dair unsurlar içerirler.

Var var var getir

Var yar (?) var getir

Eğilmedik dal getir

Kopulmadık gül getir (Kız istemek)

BİLMECELERİN DERLENMESİ SIRASINDA DERLEYİCİNİN GÖZLEM VE TESPİTLERİ

1-) Kaynak kişilerin büyük çoğunluğu, bilmecenin kendisini verdikten sonra, cevap istediğini ortaya koyan, kalıp sözcükleri kullanma gereği duymamaktadırlar. Oysa bilmecelerin hemen tamamı soru ekleriyle tamamlanmazlar. Dinleyiciler, kaynak kişinin bilmece sorduğunu, ortam yardımıyla kavrarlar. Örneğin: “Gel bizim eve/ Koyayım götüne” bilmecesi, eğer bilmeceye uygun bir ortamda söylenmiyorsa, bu konuşmaya, dinleyicinin vereceği yanıt “minder” olmayacaktır. Bilmecelerin soru ekleriyle tamamlanmaması durumunu giderebilecek soru eklerini koymak, bilmeceyi soran kişinin insafına kalmıştır. Sanırım bu günden önceki zamanlarda, bilmece sonrası tamamlayıcı soru kalıpları daha sıklıkla kullanılıyor idi. (Yayınlanmış kaynakların önemli çoğunluğu, bilmecenin soru ve yanıt bölümleri dışında, bilmecenin ana yapısı için vazgeçilmez olmayan, ancak derleme ortamı hakkında bilgiler edinmemizi sağlayan, bilmece sonu tamamlayıcı soru kalıplarını öğrenebilmemizi sağlayıcı vasıfta değildir.) Bunlar basit soru cümleleri idi: “Nedir o?; o ne?; ne o?”

2-) Bilmece sorulup, yanıtlayıcıların yanıt vermesi beklenir. “Şimdi bizim sohbetlerimizde –yani kışın- böyle kadınların toplandığı zaman bizim küçüklüğümüzde işte, bilmeceler meşhurdu yani. Birisi çıkar, bi bilmece sorar ordaki topluma. Şimdi bilen varsa ‘emen söyler. Ha! Bilen yoksa herkez düşünür, ki artık o kişi de söylemez onu. Epeyce bi zorlarlar artık: Söyle, söyle, söyle, söyle... Ta ki artık sabır taşar, taşma noktasına girer, o zaman söyler. İşte buydu yav, bilemediniz der ya. Şimdi bilinmiyen bilmeceyi sormak, çok meşhurdur yani. Yani bilmecenin sorulduğu zaman, eğer cevabı ne kadar zor veriyorsa, o bilmece bizim için çok meşhurdur yani.”**

3-) Bilmecenin yanıtının verilemediği zamanlarda, soran ve yanıtlayıcılar arasında pazarlık başlar. “Bilirsem, neyi vericen bana, bilirsem? Bilirsen sana İstanbul’u vercem, yahutta Eskişehir’i vericem. (İkinci kez İstanbul’u verme şansın yok.) İstanbul’u da kolay kolay vermiyor; zor soru olursa veriliyor. Yani bunlar hep böyle kuralı var işte.”*** “İşte Çanakkale’yi mi vericekler, İstanbul’u mu veri-

* Kadriye POYRACI, Merkez-Kumkale

** Ali YARAMAZ, Biga-Çelikgürü

*** Nami TAPKAN, Eceabat-Seddülbahir

cekler? Tabi biz köyde oturduğumuzdan, kasabayı isteriz de mi?" Bilmecenin diğer türlerle ilişkisinden bahsederken, bilmecelerin padişahlar arasında bir üstünlük yarışına hizmet eder vasıfta olduğunu belirtmiş idik. "... bilmecelerin bu çok eski biçimleri, silahlı savaşların yerini söz ve bilgi yarışmalarının alması ve bu yoldan, kan dökülmeksizin iki taraf arasındaki anlaşmazlığın çözümlenmesi için başvurulan araçlar idi."*** Bence çok iddialı bir tez ancak, bilmecelerin yanıtlanamaması durumunda, yanıtlayamayanların bir şehri (kendilerine ait olmasa bile) bağışlamak zorunda kalmalarını başka türlü açıklamayı başaramadığımı da belirtmek isterim. Her ne kadar bu üstünlük, maddi kazanımlara yol açmasa bile, kişiye ortam içinde ayrıcalıklı bir yer edinme fırsatını verdiği için önemlidir. Eski zamanlardaki gibi bey, padişah olamasa da, bilmece ortamında birinci konuma yükselmiştir bilmece sorucusu.

4-) Kimi durumlarda -ki bu tespiti yalnızca bir kez gerçekleştirebildik- istediği ili alan bilmece sahibi, bununla da yetinmez, karşısındaki kişinin **mağlubiyetini** pekiştirmek için şu kalıp sözleri, basit bir ezgiyle söyler: *Gel İstanbul'um geel gel / Taşınlan toprağınlan gel / Ben gireyim bal küpüne / Karşımdaki girsin bok**** *küpüne / Neymiş neymiş?*****

Bir kaynak kişimiz ise, soruyu yanıtlamayanlara bilmeceyi soranın, şöyle seslendiğini (böylelikle, yanıtlayamayanlar tahkir edilmektedir) söylemektedir: "Diyirmencinin goca bokunu yi dirlerdi. (Yıycen bilmesen !)"*****

5-) Kimi zaman bilmecesine yanıt alamayan kişi sözlü saldırı yerine, fiziksel güç kullanıma (canını çok acıtmayacak biçimde) yönelebilir. "Tutarsın saçına asılırsın."***** "Kulağını çekësin."*****

6-) Derlemelerimiz sırasında, geleneksel bilmece kalıplarının dışında kalan, yalnızca genç kuşaklar arasında bilinen bilmecelerin tespiti yapılmamıştır. Zira bu türden bilmecelerin üretim kaynakları tarım toplumları değildir. (Tabiidir ki bu tür malzemenin derlenmesi ve değerlendirilmesinin karşısında değilim. Ancak çalışmamızın geleneksel sözlü kültürü esas alması nedeniyle,

* Nebile COŞKUN, Eceabat-Kumköy

** Pertev Naili Boratav, *100 Soruda...*, s. 114

*** Kaynak kişi ilk söyleyişte kelimeyi 'pislik' olarak açıklıyor. Doğrusu 'bok' mudur? dediğimizde, evet yanıtını veriyor.

**** Şükran ATAY, Gelibolu-Evreşe

***** Ayşe SEZER, Biga-Bezirganlar

***** Nursen ADIYAMAN Eceabat-Alçıtepe

***** Ayşe GEZMEZ Eceabat-Alçıtepe

bunlar derlenmemiştir.) Bununla birlikte, geleneksel kalıplara uygun olarak üretilmiş bir-iki bilmece, çalışmamıza dahil edilmiştir. Örneğin: Kanadı var uçmaz / Peteği var bal yapmaz (*Ped*)*

7-) Derleyici, bilmecelerin önemli bir bölümünü kadınlardan derlemiştir. Okuyucu bilmeceleri incelediğinde, derlenen bu bilmecelerin hatırı sayılır bir bölümünün, cinsel -hatta pornografik- çağrışımlar içerdiğini görecektir. Bu tür bilmeceler neden üretilirler, toplumun hangi gereksinimine karşılık verirler?

Bilmecelerin kaynakları arasında gösterilen tabu nedeniyle, kullanılmayan sözcüğün yerini tutan bir başka sözcüğün dolaşıma çıktığı bilinmektedir. Tabu şiddetinde olmasa bile, bazı yaş, cinsiyet, meslek, mezhep vb. gruplarının, yalnızca kendilerince başka anlamlar yükleyip kullandığı sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşturdukları jargonlarının olduğu da bir gerçektir.

Kitabımızın mâni bölümünde, tarım toplumlarının, hayatı sanayi toplumlarından farklı algıladıklarını, bu toplulukların, diğerlerinden -aşağı veya kötü değil- farklı bir ahlak anlayışları olduğunu belirtmiş idik.

Tarım toplumları, doğadan kopuk yaşamadıkları için -ürettikleri bilmeceler, doğal ve sosyal çevreleriyle ilgilidir çoğunlukla- doğal hayatı daha kolay gözlemleyebilmektedir. Hayvan-hayvan, hayvan-insan ilişkileri gözler önündedir. Ölüm ve cinsellik (doğum) sanayi toplumlarının algıladığı şiddette insana yabancı değildir. Çünkü, doğada bu eylemler normaldir. Bunu normal karşılayan tarım toplumlarının, sosyal hayatına bu doğallığı yansıtma- ları da kaçınılmazdır.

Derlememiz sırasında, bayanlar bu tür bilmeceleri sunarken, ortamda kız-erkek çocukları da bulunuyor (kaldı ki kadın-erkek bir arada bulunulan ortamlarda da derlemeler yapılmıştır), onların yanında bu bilmeceleri sunmaktan çekinmiyorlardı. (Benim bulunmamın istenmediği ortamlarda bile, çocuklar ortamdaki çıkarılmıyorlardı.) Bu uygulama istisnai bir uygulama mıydı? Bunca yıl Türkiye'nin çeşitli tarım toplumlarında zaman zaman araştırmalar yapmış birisi olarak söyleyebilirim ki, hayır, bu durum Çanakkale'ye özgü değildir.

1990'lı yıllarda Batı Anadolu'nun bir köyünde seyirlik oyunların çekimini yapmak için bulunuyorduk. Gece oynanan oyunlar-

* Kaynak kişi sorumuz üzerine bu bilmeceyi son yıllarda duyduğunu belirtmiştir. Kaynak kişimizin yaşının 25 ve yaşadığı yerin ilçe merkezi olduğuna okuyucu dikkat etmelidir.

da, cinsel birleşmeyi taklid eden oyunlar da sergilendi. Ortamda bulunan köylülerin tamamı erkekti. Rahatsız edici olan oynanan oyunlar değildi benim için. Ortamda her yaştan çocuklar vardı ve hiçbir yetişkin o çocukları ortamdan çıkartmamıştı. Bu nasıl oluyordu? (Sanayi toplumuna ait olan ben ile –derleyici ile- tarım toplumunun ahlâk anlayışları, algıları farklı idi.) Sonraki yıllarda buna benzer pek çok geleneksel uygulamayla karşılaşınca, bunun tekil bir uygulama olmadığını kavrayabildim. Denilebilir ki tarım toplumunda cinsel çağrışımlı tüm uygulama ve anlatılar, aynı zamanda çocukları cinselliğe (delikanlılığa, genç kızlığa) alıştırmak gibi bir işlevi de yerine getiriyordu.

Tabiidir ki her kaynak kişi, her ortamda bir diğ erinin –hatta kendi vasatının- gösterdiği tepkiyi göstermez. Bu bölümde, kaynak kişilerin ve ortamın bilmecelere gösterdikleri ve diğ erleriyle benzeşen tepkileri ortaya koymaya çalışacağım.

A) Kaynak kişiler ve ortamda bulunanlar en yoğun olarak cinsel çağrışımlar yapan bilmecelere tepki vermektedirler. (Kaynak kişiler bu tepkilerini en yoğun olarak gülme-gülüşme olarak gösterir.)

Salladım salladım, soktum kılıya
(Çorap) (Gülüşmeler)

*

Kıllı ağzını açtı / Çıplak içine kaçtı
(Çorap) (Gülüşmeler)

*

Ananın yaymanı / Babanın toymanı
(Yastaç-oklâva) (Gülüşmeler)
(-Kötülüğ e çekmeyin! Kötülüğ e çekiyo kızlâ)

*

Ağzı açık alamet
İç i kızıl kıyamet (Fırın) (Gülüşmeler)

*

Dikmecik üstünde kemicik (Turnak) (Gülüşmeler)

*

Oturdum önüne
Uydurdum deliğ ine (Kilit) (Gülüşmeler)

*

Anam ...

X- Aman be Gül! (Kaynak kişinin anlatısı engellenmek isteniyor. Derleyici, çevrenin kaynak kişi üzerindeki baskısını azaltmak için araya giriyor ve kaynak kişiyi ikna ediyor.)

- Anam apıştı
Babam yapıştı (Sacayağı-kazan) (Gülüşmeler)
*
- Başı kalın beli ince
Ne hoş olur deliğe girince (Kaşık*) (Gülüşmeler)
*
- Ağşam yatalım
Gılı gıllıya çatalım (Kırpıklar) (Gülüşmeler)
(Başka şeye de çekilir.)
*
- Yaş soktum kuru çıktı (Fırın süpürgesi) (Gülüşmeler)
*
- Tüylü ağzını açtı
Çıplak içine kaçtı (Çorap) (Gülüşmeler)
*
- Hanım çevirir
Ben sokarım (Çorap) (Gülüşmeler)
*
- Gel bizim eve
Koyayım götüne** (Şilte) (Gülüşmeler)
*
- (Biraz ayıba kaçacak, ayıp gibi olacak ama ayıp değil de yani:)
Tepsi
Tepsi üstünde sipsi
Sipsi üstünde dıllı
Dıllı üstünde kıllı (Öreke)
*
- K1- Yüzü yokarı yatırdım
Bi gariş batırdım*** (Çizme)
K2- Gız denir mi!
K1- Dendi o gali, hadi
K2- Derdin galkmasın senin!
K1- Ne bu?
K2- Çizme****

* Kaynak kişi, erkektir ve bayanların çoğunlukta olduğu ortamda söylemiştir.

** Kaynak kişi ilk söyleyişte sözcüğü "altına" olarak söylemişti. Doğrusu bu mudur? diye sordüğümüzda, hayır yanıtını vermiştir. Genç kız olan kaynak kişimize, derleyici asıl kelimeyi söylemiş, kaynak kişi de kelimeyi kullanmadan, derleyiciyi onaylamıştır.

*** Bayramiç-Kurşunlu'da kaynak kişi Bircan IŞIK, müdahale eden ise Aynur ÇARIKÇI'dır.

**** Kaynak kişi bilmecenin cevabını bilmesine rağmen, sorulmasına tepki gösteriyor. Bilmeceler içinde, cevabı, en çabuk ve çok bilinenler, bu tip bilmecelerdir. Bir anlamda, en çok dolaşımda olan bilmeceler bunlardır.

K1- Evet çizme. Yanlış tanımlanacak bi şey yok. Bunu aslında insanlar, böyle konuşulduğu zaman yanlış tanımlayabilirler. Mesele başka şeylere çekebilirler. Türkçe'de bazı sözcükler ve kelimeler, bazı yollara doğru çekilebiliyor. Aslında hiç öyle değil. Bu, küçük bi bilmece yani. Aslında bir bilmece.

Ak donun içinde dik duru *(Misir)*

(Bunu da yanlış anlamasın kimse...)

K2- Ağşam oldu kılıyı kılıya çattım* *(Kırpik)*

K1- Ağzı aşşağı

Koç daşşağı

Bunu bilmiyen gavır eşşeği *(Çan)*

(Bu son üç bilmece, derleyicinin kaynak kişilerin rahat davranmaları için ortamı terk etmesinden sonra söylenmiştir. Bu bilmecelerin ben ortamdayken anlatılmaması, karşı cins olmamdan kaynaklanmıyordu sanıyorum. Cemaate ait olmadığım için, bana karşı susmayı tercih etmişlerdi kaynak kişiler. Oysa ben oda dışında beklerken, içeride on yaşlarında bir erkek çocuğu vardı. Bu çocuğun yanında, müstehcenliği çağrıştıran bilmeceleri söylemekten çekinmediler. Hatta çocuğa: Sen de söyle diye uyarıda bulundular. Yani karşı cinsten bir çocuğun yanında söylenebilen bilmeceler, cemaat dışından bir yetişkine -derleyiciye- 'ayıp' kal-kanı kullanılarak aktarılmıyordu. Ancak ses kayıt cihazına bu malzemeleri vermeleri de, onların dışı tamamen kapalı bir topluluk yapısında olmadıklarını ortaya koymaktadır.)

Bu türden bilmecelerin çoğu -belki de daha çok bayan kaynak kişilerle çalışmamdan dolayı- bayan kaynak kişilerden derlenmiştir.

B) Kaynak kişiler müstehcen çağrışimli bilmecelerden sonra en çok cinsel organları veya organların işlevlerini belirten bilmeceleri ortaya koyarken gülüşmektedirler. Bu gülme/gülüşme eylemi önemli oranda bilmecenin kendisi ile ilgilidir. Bazı durumlarda ise kaynak kişi ve derleme ortamında bulunanlar, utanmalarını gülüşerek maskeleyemeye çalışmaktadırlar. (Gülme/gülüşme, hem onay alma/verme hem de 'suç'u paylaşma amacıyla da kullanılabilir.)

Bizim eve gel

Götünün altına koyayım *(Minder)* (Gülüşmeler)

*

* Okuyucu, bir bilmece önce bu tarz bilmecelerin söylenmesine karşı çıkan K2'nin, kendisinin de aynı tarz bilmece söylemesine dikkat etmelidir.

- Ninem pekmez gaynadır
Dedem **çükünü** oynadır (Terazi) (Gülüşmeler)
*
- Dağdan gelir taştan gelir
Meşin büzüklü enişten gelir (Keçi) (Gülüşmeler)
*
- Dağdan gelir taştan gelir
Yamalı götlü eniştem gelir (Tavşan) (Gülüşmeler)
*
- İki dağın arasında dana bağırır (Osuruk) (Gülüşmeler)
*
- Gidi gidiver
Şunu bana tutuvar
Datlıca eti vā
Püsküllüce **götü** vā (Tavşan) (Gülüşmeler)
*
- Açıldı sandık
Döküldü fındık (Keçi boku) (Gülüşmeler)
*
- Tom tok **götü** yok (Yumurta) (Gülüşmeler)
*
- Dağdan gelir taştan gelir
Şeyi açık * inişten gelir (Keçi) (Gülüşmeler)
*
- Bilmece bildirmece
El alemi güldürmece (Osuruk) (Gülüşmeler)
*
- Ten ten tena
Dumanı fena
Et bi temenna
Söyleyim sana (Osuruk) (Gülüşmeler)
- C**) İçinde küfürlerin yer aldığı bilmeceler de, yukarıda sıraladığımız nedenlerden dolayı, kaynak kişi ve ortamda bulunanlar tarafından gülme / gülüşme tepkisinin oluşumuna neden olur.
- Anasını ...timinin puştu**
Yüklük üstünde uçtu (Pire) (Gülüşmeler)
*
- Avradını ...tiğimin** poturu
Çıkmış evin üstüne oturu (Baca) (Gülüşmeler)

* Kaynak kişi, kelimenin aslını söylemeye çekinerek: "Af idersin, orasını söylemiyelim" diyerek gülümsüyor. İsrarımız üzerine "poposu" kelimesini kullanıyor. "Götü mü açık? diye sorduğumuzda "he" diyerek onaylıyor.

..ına godumu poturu
Çıkmış kerevetliğe oturu (Baca) (Gülüşmeler)

*

Avradını sattığının* poturu
Ev üstünde oturu (Baca) (Gülüşmeler)

D) Hayvanları konu edinen (b maddesinde de görüldüğü gibi) bilmeceler, cinsel çağrışımlar yapmasalar bile, kaynak kişi ve ortamda bulunanlar arasında gülüşmelere neden olur.

Dağa saldım **sıpayı**
Kıçına vurdum sopayı (Kayış) (Gülüşmeler)

*

Uzaktan baktım bi taş
Yanına vardım dört ayak bir baş
(Kaplumbağa) (Gülüşmeler)

*

Çıldırdatmadan çama çıkar **(Karınca)** (Gülüşmeler)

*

Dağdan gelir takla makla
Aman abla beni sakla **(Ayı)** (Gülüşmeler)

*

Kap arkasında çıplak **horus** (Süpürge) (Gülüşmeler)

*

Gat gat döşek
Bunu bilmeyen **eşek** (Kuran) (Gülüşmeler)

*

Dağdan gelir daştan gelir
Beş bıyıklı enişten gelir **(Tavşan)** (Gülüşmeler)

E) Kimi derlemelerde, kaynak kişilerin, bitki / meyve konulu bilmecelere de güldükleri tarafımdan gözlemlenmiştir.

Yer altında dedem gaziyi (Havuç) (Gülüşmeler)

*

Yer altında sakallı dede (Pırasa) (Gülüşmeler)

F) Bilmecenin, doğal ortamda anlatımının kesintiye uğramasının bir sonucu olarak gördüğüm, bir diğer gülme/gülüşme tepkisi ise, bilmecenin soru/yanıt bölümlerinde, görünürde gülünecek bir neden yokken, kaynak kişi ve/veya ortamda bulunanların gülme, gülüşmeleridir. Bu gülme/gülüşme eylemi bilmecelerin kendisinden değil, bilmece-ortam bağlantısının kopmasından

* Bu böyle mi söylenilir, yoksa daha açık küfür mü edilir? sorumuza, kaynak kişi: "Edilir" yanıtını vermektedir.

kaynaklanmaktadır. Kaynak kişi ve diğerleri, ortama -bilmece derleme ortamına değil, söylenmesine- yabancılıklarını, gülüşerek ortaya koymaktadırlar. Gülme/gülüşme nedeni bilmeceler değil, -derleyiciden bağımsız olarak- bilmecenin ortamı, onun doğal zeminini artık yitirmesidir.

I. TEK YANITLI BİLMECELER

1. (Merkez-Halileli¹; Merkez-Dümrek^{2, 2*}; Bozcaada İlçe Merkezi³; Bayramiç-Akpınar^{4*}; Lapseki-Şen Mahalle^{5*}; Yenice-Çınarcık)

- a) Sarıdır safran gibi / Okunur Kuran gibi /
Ya bunu bileceksin / Ya bu gece öleceksin³.
- b) a1** / a2 /
Ya bunu bilirsin / Ya bu gece ölürsün²
- c) a1 / a2 /
Ya bunu bilmeli / Ya sabaha kadar ölmeli¹
- d) a1 / a2 /
- / -, 2, 4, 5

(Altun^{2, 2, 3, 4, 5, -}; beşi bir yerde ¹)

2. (Lapseki-Şen Mahalle⁶)

Canı var / Kanı yok

(Arı)

3. (Lapseki-Beyçayır⁷; Biga-Çelikgürü⁸)

a) Sarı öküzün yattığı yerde ot bitmez⁷

b) Bir öküzüm vardır / Yattığı yerde ot bitmez⁸ (Ateş)

4. (Eceabat-Kocadere⁹; Yenice-Çınarcık; Lapseki-Karamusalı¹⁰)

a) Ev üstünde / Kalaylı sini⁹

b) a1 / Yarım ekmek

c) Yarım ekmeğim var / Denize atlar¹⁰ (Ay)

5. (Merkez-İntepe Yeni Mahalle¹¹; Yenice-Gündoğdu¹²; Eceabat-Yolağzı¹³)

a) Ben giderim / O kalır (galır)^{11, 13}

b) a1 / O gider¹² (Ayak izi)

6. (Lapseki-Yenice¹⁴; Lapseki-Umurbey¹⁵)

a) Ufacık mezar / Dünyayı gezer¹⁴

b) El kadar mezar / a2¹⁵ (Ayakkabı)

* Bu künyelerde, yalnızca ilk iki dize yer almaktadır.

** Açıklaması şöyledir: a şıkkının birinci dizesiyle aynıdır.

7. (*Yenice-Gündoğdu*¹²; *Gelibolu-Evreşe*¹⁶)
a) Bağlarsan gider / Açarsan durur¹²
b) Bağlarım gider / Çözerim durur¹⁶ **(Ayakkabı)**
8. (*Lapseki-Umurbey*¹⁷)
Karanlık derenin kurdu / Aradı deliğini buldu / İkişi kapıda durdu / Birisi içere girdi. **(Ayakkabı)**
9. (*Merkez-Halileli*¹⁸)
Hangi bağın üzümü yenmez? **(Ayakkabı bağı)**
10. (*Ezine İlçe Merkezi*¹⁹)
Dağdan gelir takla makla / Aman abla beni sakla **(Ayt)**
11. (*Gelibolu-Evreşe*²⁰)
Bilmece bildirmece / Resim yapar gündüz gece / Her gün ona bakılır / Duvarlara asılır. **(Ayna)**
12. (*Yenice-Gündoğdu*¹²; *Lapseki-Adatepe*²¹)
a) Ev onun içinde / O evin içinde
b) a2 / a1²¹ **(Ayna)**
13. (*Yenice-Çınarcık*; *Çan-Maltepe*²²)
a) Sarı kız sarkar / Düşcem diye korkar
b) Sarıdır sarkar / Düşerim diye korkar²² **(Ayna)**
14. (*Lapseki-Umurbey*¹⁷; *Lapseki-Yenice*²³; *Gelibolu-Evreşe*²⁰; *Bozcaada İlçe Merkezi*²⁴)
a) Avradını ...tiğim poturu / Çıkmış evin üstüne oturu¹⁷
b) Avradını sattığımın poturu / Ev üstünde oturu²⁰
c) ...ına godumu poturu / Çıkmış kerevetliğe oturu²³
d) ...ına godumun poturu / Dam üstünde oturu²⁴ **(Baca)**
15. (*Gökçeada-Şirinköy*²⁵; *Çan-Şerbetli*²⁶)
a) Kiremitlik üstünde Kara Mustafa²⁵
b) Tepesi delig Gara Mustafa²⁶ **(Baca, bacalık)**
16. (*Merkez-Halileli*²⁷)
İner karaace (?) / Giyer ferace / İçer tütünü / Sallar götünü **(Baca)**

17. (Yenice-Çınarcık)
Goca goz / Dibi toz **(Baca)**
18. (Biga-Çelikgürü²⁸)
Dağda tak tak **(Balta)**
19. (Biga-Çelikgürü²⁹)
Dağa gider yalın gibi / Eve gelir gelin gibi **(Balta)**
20. (Eceabat-Kocadere⁹)
Benim bi oğlum var / Geleni öper gideni öper **(Bardak*)**
21. (Biga-Bezirganlar³⁰)
Bi oğlum vâ / Ateşin başında çükünü gızdırı duru **(Bardak**)**
22. (Lapseki-Yenice¹⁴; Lapseki-Şen Mahalle³¹; Lapseki-Umurbey³²; Lapseki-Sındal³³; Eceabat-Kumköy³⁴; Eceabat-Seddülbahir³⁵; Yenice-Çınarcık)
a) Ben giderim o gider / Arkamda tın tın eder³³
b) a1 / Arkamdan tın tın eder¹⁴
c) a1 / Önümden tın tın eder³⁵
d) a1 / Yanımda tın tın eder^{31, 32}
e) a1 / Yanımda tin tin eder³⁴
f) Ben giderim / O tin tin eder¹
(Baston^{14, 31, 32, 33, 34, 35}, değnek⁻)
23. (Gelibolu-Evreşe¹⁶; Ezine-Kemallı³⁶; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Karamusalı³⁸; Merkez-Civler³⁹)
a) Ben giderim o gider (gidē) / Para para iz eder (idē)^{16, 36}
b) Ben giderim / O da iz yapā gidē^{***39}
c) b1 / U para para iz yapā³⁸
d) Ben gider o gider / Para para iz eder³⁷
(Baston^{16, 37, 38}, baston izi³⁹, değnek³⁶)

* Su bardağı

** Abdest almak amacıyla içine su konulan kap.

*** Kaynak kişi dizeyi ikinci söyleyişte şöyle değiştiriyor: "Para yapā gidē"

24. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Gelibolu-Evreşe²⁰; Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰)

- a) Yedi delikli tokmak / Onu bilmeyen ahmak²⁰
b) a1 / Vallaha bunu bilmeyen
ahmaktır ahmak¹⁷
c) Dokuz delikli tokmak / Bunu bilmeyen ahmak⁴⁰
(Baş^{17,20}; insan kafası⁴⁰)

25. (Lapseki-Umurbey¹⁵)

Yeni gelinin sesi / Acı gelir nefesi (Biber*)

26. (Lapseki-Adatepe⁴¹)

Alçacık esmer (?) / Şingilli yosma (Biber dalı)

27. (Lapseki-Adatepe⁴¹)

Min minice / Kesten kelece / Kaburgası yok / Pamuk gibice (Bit)

28. (Bayramiç-Kurşunlu⁴²)

Dağdan gelir taştan gelir / Ağzı bağlı iniştem gelir (Bot**)

29. (Eceabat-kumköy⁴³)

Ay bulutlar bulutlar / Yusuf'u yiyen kurtlar / Bugün ben bir kuş gördüm / Tepesinden yumurtlar (Buğday)

30. (Yenice-Gündoğdu⁴⁴)

Edirne'den getirdim / Bağdaş kurdum oturdum / Nedir bunun savrukliği / Dudacıyinin gıvrıglığı (Bulgur çekiminde kullanılan kaya parçası)

31. (Lapseki-Umurbey¹⁵)

Uzun uzun sarkarlar / Düşerim diye korkarlar (Buz)

32. (Biga-Çelikgürü⁹)

Evin (?) arkasında küflü dede (Büyük abdest)

* Kaynak kişi, bilmecenin yanıtının 'acı biber' olduğunu belirtmektedir.

** Kaynak kişi, bilmecenin yanıtının 'asker botu' olduğunu belirtmektedir.

33. (*Lapseki-Umurbey*¹⁵; *Lapseki-Adatepe*³⁷; *Lapseki-Şen Mahalle*⁴⁵; *Bayramiç-Kurşunlu*⁴²; *Eceabat-Seddülbahir*⁴⁶; *Eceabat-Kumköy*)

a) Ağaç üstünde / kilitli sandık^{15, 42, -}

b) Dal üstünde / a^{245, 46}

c) Ağaç tepesinde / kitli sandık³⁷

(Ceviz)

34. (*Lapseki-Umurbey*¹⁷; *Bayramiç-Akpınar*⁴⁷)

a) Dışı çotuk / İçi katık¹⁷

b) a² / Dışı kütük⁴⁷

(Ceviz)

35. (*Yenice-Gündoğdu*¹²)

Küçük tencerenin aşı tatlı olur

(Ceviz)

36. (*Merkez-Dümrek*²; *Lapseki-Şen Mahalle*⁴⁸)

a) Sürdüm şişti / Çektim küstü⁴⁸

b) Soktum coştı / Çıkardım küstü²

(Cezve; kahve)

37. (*Yenice-Çınarcık*)

Uzun gız dereye taş atar

(Çam ağacı)

38. (*Bayramiç-Kurşunlu*)

Ağzı aşarı koç daşşağı / Bunu bilmeyen yavur eşşeği

(Çan*)

39. (*Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹)

Sittim** gittim tepeye / Yular vurdum sıpaya

(Çarık)

40. (*Yenice-Gündoğdu*¹²; *Biga-Çelikgürü*²⁸)

a) Karşıdan baktım ağırır / Yanına geldim bağıır¹²

b) Karşıdan baktım ağırır / Yanına vardım bağıır²⁸

(Çeşme)

41. (*Merkez-Halileli*¹)

Kulağını burunca ağzı sulanır

(Çeşme)

* Kaynak kişi yanıtı, 'koyun çanı' olarak açıklıyor.

** Sitmek: Koşmak

42. (*Gökçeada-Şirinköy*⁵⁰)
Alçacık dallı / Yimesi ballı **(Çilek)**
43. (*Lapseki-Karamusalar*¹⁰; *Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹; *Eceabat-Seddülbahir*⁵¹)
a) Her yeri içinde / Kafası dışında¹⁰
b) Her yeri içerde / Başı dışarıda⁵¹
c) Her yere girer / Başı dışarıda kalır⁴⁹ **(Çivi)**
44. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁵²)
İki elinlen tuttun / Dibine kadar soktun **(Çizme)**
45. (*Bayramiç-Kurşunlu*⁴²)
Yüzü yokarı yatırdım / Bi garış batırdım **(Çizme)**
46. (*Eceabat-Seddülbahir*⁵³)
Hanım çevirir / Ben sokarım **(Çorap)**
47. (*Lapseki-Adatepe*⁴¹)
Bastım doldu / Çektim soldu **(Çorap)**
48. (*Lapseki-Karamusalar*¹⁰; *Lapseki-Umurbey*¹⁷; *Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹)
a) Salladım salladım / Saktum kıllıya¹⁷
b) Salladım / a2^{10, 49} **(Çorap)**

49. (Eceabat-Kocadere⁹; Biga-Bezirganlar³⁰; Biga-Çelikgürü⁵⁷; Lapseki-Adatepe^{37, 56}; Bayramiç-Akpınar^{54, 55}; Bayramiç-Kurşunlu^{*}; Yenice-Çakır⁵⁸; Yenice-Çınarcık^{*}; Ezine-Kemallı^{59, 60}; Merkez-Kumkale⁶¹; Çan-Şerbetli⁶²)

- a) Benim beş oğlum var / Döne döne avlu örer^c
 b) a1 / Tarla başı döner⁵⁵
 c) a1 (vā) / Beşi de avlu öre⁶⁰
 d) Beş oğlum var / Beşi de avlu dibi dolaşır⁵⁴
 e) d1 (vā) / c2⁵⁸
 f) d1 (vā) / Dördü avlu öre / Biri dolaşır⁵⁹
 g) Beş tane oğlum var / a2³⁷
 h) Beş oğlanım vā / Döne döne avlu yapā⁶²
 ı) Beş kardeş / Beşi birden kıyı örer⁹
 i) ı1 (gardaş) / Avul öre⁵⁷
 j) Beş aga kardaş / Çıtır mıtır halı örer⁶¹
 k) Benim bi oğlum vā / h2^{K-}
 l) Bi oğlum vā / h2³⁰
 m) ...çöpüm (?) vādır / h2⁵⁶

(Çorap şişi^{9, 30, 50, 56, 57, 58, 59, 61, 62, Ç-, K-, şiş^{37, 55}, çorap örmek⁶⁰)}

50. (Lapseki-Karamusalar)

Dere dipte çukul (?) deve

(Değirmen)

51. (Ezine-Körüktaş⁶³; Ayvacık-Bademli^{64**}; Lapseki-Subaşı⁶⁵)

- a) Uzunluğu urgan gibi / Enliliği yorgan gibi / Etekleri zil çalar / Kendi gülüstan gibi⁶⁵
 b) Sarıdır safran gibi / Okunur Kuran gibi / Etekleri cüppen çalar / a4 (gülüstan)⁶³
 c) ... / ... / Etekleri filfil çalā / a4⁶⁴

(Deniz)

52. (Lapseki-Adatepe⁵⁶)

Her yere gar yağmış / Bi oraya yağmamış

(Deniz)

53. (Gelibolu-Evreşe⁷⁶)

Uzun kavak / Gölgesi yok / Saksığan kirletmiş / Yuvası yok

(Dere)

* Bayramiç-Kurşunlu -K-; Yenice-Çınarcık -Ç- ile gösterilmiştir.

** Kaynak kişi ilk iki dizeyi hatırlayamamıştır.

54. (Lapseki-Karamusalar¹⁰)

Garanlık yerde koz çekē **(Dil)**

55. (Gelibolu-Evreşe¹⁶)

Gelinlik içinde çıplak malak **(Dil)**

56. (Lapseki-Şen Mahalle⁶; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Umurbey⁶⁶; Bayramiç-Kurşunlu⁴²)

- a) Altı mermer üstü mermer / İçinde bülbül öter⁶
 b) a1 (mēmē) / İçinde bir gelin oynā⁴²
 c) İçi mermer dışı mermer / İçinde bülbül öter⁶⁶
 d) Ev içinde gelin oynar³⁷

(Dil)

57. (Merkez-Kumkale⁶¹)

Bi kümes ak tavik **(Dil)**

58. (Lapseki-Karamusalar³⁸; Eceabat-Kumköy^{43, 67})

- a) Biz biz biz idik / Otuz iki kız idik /
 Ezildik büzüldük / Bir sıraya dizildik⁴³
 b) Biz biz idik / a2 /
 Gece oldu yayıldık / Gündüz geri dizildik⁶⁷
 c) Hızıdık hızıdık / a2 (gız ıdık) /
 Gıran yerde gırıldık / Hekim geldi dirildik³⁸

(Diş)

59. (Eceabat-Alçitepe⁶⁸)

Saksağan sakıdar / Sakı benim elimde / 'Er ağaç oynar /
 Kökü benim elimde **(Dokuma tezgahı)**

60. (Lapseki-Şen Mahalle⁶)

Tarla içinde kırmızı bohça **(Domates)**

61. (Yenice-Gündoğdu²; Yenice-Seyvan⁷²; Merkez-Halileli²⁷; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Şen Mahalle⁵²; Lapseki-Karaömerler⁶⁹; Lapseki-Umurbey⁷⁰; Eceabat-Kumköy⁶⁷; Eceabat-Seddülbahir⁷¹; Bozcaada İlçe Merkezi⁷³)

Bilmece bildirmece / Dil üstünde kaydırmaca^{12, 27, 37, 52, 67,}

(Dondurma)

62. (Merkez-Halileli²⁷)
Nar dize dek yar / Uçtu gitti sibek (?) yar
(Duman*)
63. (Yenice-Gündoğdu¹²)
Karşıdan baktım pek çok / Yanına vardım hiç yok
(Duman)
64. (Lapseki-Karamusalar¹⁰)
Atsan (?) atılmaz (?)
Satsan satılmaz
(Dünya)
65. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Beş kuruşluk nişadır / Evin içini kuşadır
(Elektrik)**
66. (Merkez-Halileli¹⁸)
Beyazla başlar / Kırmızıyla sona erer
(Erik)
67. (Yenice-Gündoğdu¹²)
Alaca yılan sırığa dolanı
(Fasülye)
68. (Lapseki-Adatepe⁷⁴)
Denizin ortasında ne yanar?***
(Fener)
69. (Lapseki-Adatepe⁷⁵)
Koca goz / Dibi toz
(Fırın)
70. (Lapseki-Adatepe⁴¹)
Ağzı açık alamet / İçi kızıl kıyamet
(Fırın)
71. (Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰)
Yaş soktum / Kuru çıktı
(Fırın süpürgesi)
72. (Gelibolu-Evreşe¹⁶; Yenice-Çınarcık)
a) Bahçemizde (?) bir göl var / Gölün ortasında yılan var /
Yılanın ağzında bir gül var¹⁶
b) Altı göl / Üstü gül (?)
(Gaz lambası)

* Bacadan duman çıkması

** Kaynak kişinin söyleyişi : Alaktirik.

*** Kaynak kişi bir diğer söyleyişte bilmeceyi şöyle soruyor: "Denizin ortasında kandil yanar."

73. (Yenice-Çınarcık)

Mini mini minare / Dibi idare / Ortasında bir çiçek bir lale
(Gaz lambası)

74. (Merkez-Civler⁷⁶)

Dağdan gelir dak gibi / Golları budak gibi / Eğilir bir su
içer / Bağırır oğlak gibi **(Geyik ?)**

75. (Biga-Bezirganlar³⁰)

Deniz üstünde cıvcıv yuvası **(Göbek)**

76. (Çan-Şerbetli⁶²)

Sar* tavuk suda yüzē **(Göde**)**

77. (Merkez-Halileli¹; Merkez-İntepe Yeni Mahalle¹¹; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Merkez-Civler⁷⁶; Lapseki-Şen Mahalle⁵; Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Karamusalar³⁸; Lapseki-Adatepe⁷⁴; Lapseki-Yenice⁷⁷; Gelibolu-Evreşe¹⁶; Biga-Çelikgürü²⁸; Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰; Yenice-Seyvan⁷²; Ezine-Kemallı⁵⁹; Ezine-Körüктаşı⁸¹; Eceabat-Seddülbahir⁷⁸; Eceabat-Yolağzı⁷⁹; Eceabat-Kocadere⁸⁰)

a) Ben giderim o gider / Arkamdan tin tin eder^{1, 7, 59,}

78, 80

b) a1 / Arkamda tin tin eder⁴⁰

c) a1 / Arkamda tın tın eder⁸¹

d) a1 / Arkamda tin tin öter⁷⁴

e) a1 / Önümde tin tin eder⁷⁹

f) a1 / Ben dururum o durur²⁸

g) Ben giderim o da gider / a2^{11, 76}

h) g1 (gidē)^{38, 72, 77}

i) a1^{5, 49}

j) ... o gider / Önünde zem zem eder¹⁶

(Gölge ^{1, 5, 7, 11, 16, 28, 40, 59, 72, 74, 76, 77, 78, 80, 81;} **kölge** ^{38, 49;} **gölge** ⁷⁹)

78. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Merkez-Denizgözü⁸²)

a) Ben giderim o gider / Şıldırdamadan çalıya gider¹⁷

b) Çıldırdatmadan çayı geçer⁸² **(Gölge** ^{82;} **kölge** ¹⁷)

* Sar: Sarı.

** Göde: Kızgın yağda pişen hamur.

79. (Merkez-Dümrek²)
Bir kıl torba içinde / Bir gümüş yüzük **(Göz)**

80. (Gökçeada-Yenibademli⁸³)
Alaca oğlak yarda gezer / Yar göçer yerde oynar **(Göz)**

81. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Dört köşeli pesimek / Bunu bilmeyen eşşektir **(Gözleme)**

82. (Gelibolu-Evreşe²⁰)
Şıldırdamadan çalıya girer **(Güneş)**

83. (Lapseki-Adatepe⁷⁴)
Bizim salona yoğurt döküldü / Sildim süpürdüm
çıkmadı **(Güneş)**

84. (Lapseki-Subaşı⁶⁵)
Bizim evde hâli vâ / Hâlinin ehbabı vâ / Açma kapıyı /
Aslan oğlu Ali vâ **(Halı)**

85. (Bayramiç-Akpınar⁵⁵; Eceabat-Kumköy⁸⁴)
a) Bir oğlum (?) var / Her sabah yüzümü öper⁵⁵
b) Benim bir kızım var / Gelen geçen onu öper⁸⁴
(Havlu⁸⁴; peşkir⁵⁵)

86. (Lapseki-Umurbey¹⁵; Lapseki-Yenice⁸⁵; Bozcaada İlçe
Merkezi²⁴; Merkez-Civler³⁹; Bayramiç-Akpınar⁵⁵; Ezine-Kemallı⁶⁰)
a) Yer altında / gelin barmağı^{24, 55}
b) a1 / kadın barmağı⁶⁰
c) a1 / dedem gaziyi³⁹
d) a1 / kınalı çivi¹⁵
e) a1 / kırmızı minare⁸⁵
(Havuç^{24, 39, 55, 60, 85}; havuç¹⁵)

87. (Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰)
Elli elli yüz / Aya aştık biz / Kar yağsaydı kapanacaktı iz
/ Kar yağmadı açıkta kaldı iz / Şimdi ne yapalım biz?
(Hırsız)

88. (Gökçeada-Şirinköy⁵⁰; Biga-Çelikkörü⁵⁷; Merkez-Kumkale⁶¹)

a) Uzun uzun uzağalar / Ot içine buzağalar⁵⁰

b) Uzun uzun uzağlar / Ot içinde buzağlar⁵⁷

c) Uzun inge buzâlar / Ot içinde guzular⁶¹

(Hıyar*)

89. (Yenice-Çınarcık)

Mari mari bacaklı / Mari diren bacaklı / Mari törpü yüzlü
/ Mari güvem gözlü

(Hindi)

90. (Lapseki-Subaşı⁶⁵)

Tatarina tatarina / Ben onu tutarina / Bacakları yasa yasa
/ Gözleri tumbalisa

(Hindi **)

91. (Merkez-Dümrek²)

Bir acaip düş gördüm / Et sakallı kuş gördüm

(Horoz)

92. (Gökçeada-Yeni bademli⁸³)

El yatar ellez oturur

(İbrık)

93. (Yenice-Çınarcık)

Evin arkasında hır hır köpek

(Isrgan)

94. (Bayramiç-Kurşunlu⁴²)

Küçücük yastık / İçine un (?) bastık

(İğde)

95. (Ezine İlçe Merkezi⁷⁹)

Altı oduncu / Ortası uncu

(İğde)

96. (Bozcaada İlçe Merkezi⁷³)

Dışı deri dükkanı / İç i un dükkanı

(İğde)

97. (Bayramiç-Kurşunlu⁴²; Eceabat-Seddülbahir⁸⁶)

Dışı deri / İç i darı

(İncir⁸⁶; yemiş⁴²)

98. (Lapseki-Adatepe⁸⁷)

Daldan dala fişek / Bunu bilmeyen eşek

(İp^{*})**

* Kaynak kişiler yanıtlarında 'salatalık' sözcüğünü kullanmışlardır.

** Kaynak kişi sözcüğü, 'baba guli' olarak veriyor.

*** Çamaşır ipi.

99. (Yenice-Çınarcık)

Ben giderim / O geride kalır

(iz)

100. (Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Karamusalar¹⁰; Yenice-Gündoğdu¹²; Gelibolu-Evreşe¹⁶; Biga-Çelikgürü²⁸; Çan-Şerbetli⁶²; Bayramiç-Kurşunlu⁸⁸)

a) Avludan atladım / Öte yana yumurtladım
(yımirtladım)^{7, 16}

b) Avludan atladı / Kaz gibi yumurtladı¹²

c) b1 / Tumba patladı²⁸

d) b1 / Mekana (?) yumurtladım¹⁰

e) Avludan hopladım / Öteye yumurtladım⁶²

f) ...atlattım / Dışına yumurtlattım⁸⁸

(**Kabak** ^{7, 12, 16, 28, 88}; **gabak** ^{10, 62})

101. (Biga-Bezirganlar³⁰)

Ev ardında teke bağlı / Buynuzları köke bağlı

(**Gabak**)

102. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Lapseki-Karaömerler⁸⁹)

a) Minareden attım kırılmadı /

Suya attım dayanamadı¹⁷

b) Dağdan attım kırılmadı /

Yalamaya dayanamadı⁸⁹ (**Kağıt** ⁸⁹; **Kağat** ¹⁷)

103. (Merkez-İntepe Yeni Mahalle¹¹; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Eceabat-Yolağzı¹³; Biga-Çelikgürü²⁹)

a) Dağdan gelir dak (tak) gibi / Kolları (golları) budak gibi / Eğilir bir su içer / Bağırır oğlak gibi^{11, 13}

b) a1 / Golları var budak gibi / Eğilir su iç / a4⁴⁹

c) Dağa gider dak gibi / a2 / b3 (içer) / a4 (oğlag)²⁹

(**Kağrı**, **öküz arabası** ²⁹; **gağrı arabası** ^{11, 49}; **domuz arabası** ¹³)

104. (*Lapseki-Beyçayır*⁷; *Lapseki-Karaömerler*⁶⁹; *Biga-Çelikkörü*⁸; *Eceabat-Kocadere*⁹; *Ezine İlçe Merkezi*¹⁹; *Merkez-Kumkale*⁶¹)

- a) Gelen Leyla giden Leyla / Tek ayak üstünde
duran leyla⁶⁹
- b) Gelir Leyla gider Leyla / Tek ayak üstünde dikilir
leyla¹⁹
- c) Gelir leyleğim gider leyleğim / Tek ayağının
üstünde durur leyleğim⁹
- d) Öte lilli beri lilli / Bir ayağının üstünde
duran lilli⁸
- e) Irlim mırlım / Bir ayağın üstünde
durlim⁶¹
- f) Varan ingen gelen ingen / Bir ayağının üstünde
duran ingen⁷ **(Kaptı)**

105. (*Bayramiç-Akpınar*⁴⁷)

- Benim bi oğlum var / Gelen geçen gulağana asılır
(Kaptı)

106. (*Biga-Çelikkörü*⁵⁷)

- Tepeden tekerlendi / Dereden yuvarlandı
(Kaplumbağa)**

107. (*Çan-Maltepe*²²)

- Dağdan gelir taştan gelir / Kaytan bıyıklı inişten gelir
(Kaplumbağa)

108. (*Ezine-Körüktaş*⁸¹)

- Dağdan gelir tatarına / Ben onu tutarına / Tekne altına
kaparına **(Kaplumbağa)**

109. (*Biga-Çelikkörü*⁵⁷; *Lapseki-Adatepe*⁸⁷; *Gelibolu-Evreşe*⁹⁰)

- a) Karşıdan baktım bir taş / Yanına gittim dört ayaklı bir
baş⁹⁰
- b) Karşıdan baktım bir tane / a²⁸⁷
- c) Uzaktan baktım bi taş / Yanına vardım dört
ayak bi baş⁵⁷ **(Kaplumbağa)**

* İnge: Yenge.

** Kaplumbağa, ilde değişik adlarla da adlandırılır: 1.Kurbaa/Biga-Çelikkörü; 2.Gaplan (gaplen)/Lapseki-Karamusalar; 3.Tosbaa/Lapseki-Karamusalar; 4.Koca kurbaa/Biga-Çelikkörü.

110. (*Lapseki-Adatepe*³⁷; *Lapseki-Karamusalar*³⁸; *Ayvacık-Koyunevi*⁹¹)

- a) Altı tahta üstü tahta / İçinde bi gara softa³⁸
 b) a1 / Orta yerinde bi gara softa⁹¹
 c) a1 / İçinde yağlı köfte³⁷

(Kaplumbağa)

111. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)

Elemez melemiz / Ocak başına gelemiz

(Kar)

112. (*Bayramiç-Akpınar*⁴⁷)

Yer altında bulgur kaynar

(Karınca*)

113. (*Merkez-İntepe Yeni Mahalle*¹¹; *Merkez-Denizgözü*⁸²)

- a) Çıldırdatmadan / çama sarar¹¹
 b) a1 / çama çıkar⁸²

(Karınca)**

114. (*Lapseki-Beyçayır*⁷; *Lapseki-Karamusalar*¹⁰; *Biga-Çelikkörü*²⁸; *Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹; *Yenice-Çınarcık*)

- a) Karşıdan baktım hiç ('iç) yok / Yanına vardım bir çok^{7, 28}
 b) a1 / Yanına vardım pek çok⁴⁹
 c) Karşıdan baktım bir çok / a2⁻
 d) Uzaktan (?) baktım (?) hiç yok / a2
 (vādım) (bi)¹⁰

(Karınca^{7, 10, 28, -;} garınca⁴⁹)

115. (*Lapseki-Adatepe*⁷⁴; *Lapseki-Yenice*⁷⁷; *Çan-Kumarlar*⁹²)

- a) Yeşildir mantusu / Siyahtır düymesini / Gırmızı ga içi / Bu gelen kimin gızı⁹²
 b) Benim bi yeleğim var / Dışı yeşil / İçi kırmızı / Dügmeleri siyah⁷⁷
 c) Dışı yeşil kadife / İçi siyah dügmeli⁷⁴

(Karpuz)

* Bayramiç-Akpınar'da: Karımca

** Merkez-İntepe Yeni Mahalle ve Merkez-Denizgözü'de: Garımca

116. (Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰; Yenice-Çınarcık;
Gökçeada-Yenibademli⁸³)

- a) Allah yapar yapısını / Kul açar kapısını⁴⁰, -
b) a1 / Demir açar gapısını⁸³
(**Karpuz**^{40, -}; **garpuz**⁸³)

117. (Lapseki-Şen Mahalle⁹³)

- Başı kalın beli ince / Ne hoş olur deliğe girince
(**Kaşık**)

118. (Gökçeada-Yenibademli⁸³)

- Bi sürü çocuğum var / Günde üç kere çimdirim
(**Kaşık***)

119. (Lapseki-Umurbey¹⁷)

- Bi karıştır boyu / Girip çıkmaktır huyu / Girip çıktıktan
sonra / Goy ocağa suyu
(**Kaşık**)

120. (Gökçeada-Yenibademli⁹⁴)

- Arab oğlu / Beli bağı
(**Katran kabağı****)

121. (Lapseki-Umurbey⁷⁰)

- Dağa saldım sıpayı / Kıçına vurdum sopayı
(**Kayış**)

122. (Gelibolu-Evreşe²⁰; Lapseki-Karamusalar³⁸; Eceabat İlçe
Merkezi⁹⁵; Eceabat-Kocadere⁹⁶; Eceabat-Alçitepe⁹⁷; Bozcaada
İlçe Merkezi⁹⁸)

- a) Dağdan gelir taştan gelir / Meşin büzüklü iniştem
gelir^{20, 96, 97}
b) a1 / Meşin büzüklü inişten
gelir⁹⁵
c) a1 / Şeyi açık inişten gelir⁹⁸
d) a1 (daşdan) / Omzu tüfekli iniştem gelir³⁸
(**Keçi**^{20, 38, 95, 96, 97}; **geçi**⁹⁸)

123. (Lapseki-Adatepe⁷⁵)

- Bir dam oğlum var / Hepsini de omzu tüfekli
(**Keçi**)

* Gökçeada-Yenibademli'de : Kaşık

** Gökçeada Yenibademli'de : Katran gabağa

124. (*Eceabat-Alçıtepe*⁹⁷)
Dağdan gelir sekerek / Kuru üzümüleri dökerek
(Keçi)
125. (*Merkez-Dümrek*²; *Lapseki-Adatepe*³⁷)
a) Sandık açıldı / Fındık saçıldı²
b) Açıldı sandık / Döküldü fındık³⁷
(Keçi boku)
126. (*Lapseki-Adatepe*³⁷)
Arşın ayaklı / Burma bıyıklı / Bizim eve yavuklu
(Kedi)
127. (*Lapseki-Sındal*⁹⁹)
Yüklük üstünde yumack
(Kedi)
128. (*Ezine İlçe Merkezi*⁷⁹)
Üst oduncu / Ortası kadife / Altı uncu
(Kestane)
129. (*Gelibolu-Evreşe*¹⁶; *Lapseki-Adatepe*¹⁰⁰)
a) Nedendir bedendir / Şu kahvenin direği nedendir
/ Yeşil vurdum al çıktı / Ben de bilmem nedendir¹⁶
b) a³¹⁰⁰
(Kına)
130. (*Biga-Çelikgürü*²⁹)
Kırk kabak yaprağa / 'acı Murat toprağa / Bunu bilmeyen
/ Sabâya kada çatla
(Kına)
131. (*Yenice-Çınarcık*)
Ev üstünde telli kâse (?)
(Kırağı)
132. (*Merkez-Halileli*²⁷)
Var var var getir / Var yar (?) var getir / Eğilmedik dal
getir / Kopulmadık gül getir
(Kız istemek)
133. (*Biga-Kocagür*¹⁰¹)
Boyu var alçacak / Üstü küpecik
(Kızılıcık)
134. (*Merkez-Kumkale*⁶¹; *Eceabat-Alçıtepe*⁶⁸)
a) Oka koy moka koy / Yatsıdan sonra soka koy⁶¹
b) Oka koy soka koy / a²⁶⁸
(Kilit)

135. (Lapseki-Şen Mahalle⁵²)
Oturdum önüne / Uydurdum deliğine **(Kilit*)**

136. (Bayramiç-Akpınar⁴)
Erzincanlı kılıcı kanlı / Anası kızken kız iki canlı
(Kiraz)

137. (Lapseki-Şen Mahalle⁵; Lapseki-Karamusalar¹⁰; Lapseki-Umurbey¹⁰²; Gelibolu-Evreşe²⁰; Biga-Çelikgürü²⁸; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Ezine-Üsküfçü¹⁰³)

a) Sıra sıra develer (develē) / Birbirini geveler
(gevelē)^{10, 28, 49, 102, 103}

b) a1 / Biri birini geveler²⁰

c) Üst üste develer / a2⁵

(Kiremit ^{5, 10, 20, 49, 102, 103}; **kiremitlik** ²⁸)

138. (Lapseki-Adatepe³⁷)
Çalı dibinde kılılı torba **(Kirpi)**

139. (Lapseki-Karamusalar¹⁰)
... ** katır / Yüz yük soğan götürü **(Kirpi)**

140. (Gökçeada-Yenibademli⁸³; Bayramiç-Kurşunlu⁸⁸)
a) Ağşam yatalım / Gılı gıllıya çatalım⁸³
b) Ağşam oldu / Kılıyı kılıya çattım⁸⁸
(Kirpik)

141. (Çan-Maltepe²²; Biga-Bezirganlar³⁰)
a) Bi oğlum^{***} vā / Üstünden otunu biçirim / Altından
suyunu içerim³⁰
b) Üstü çayır biçilir / Altı çeşme içilir²²
(Koyun)

142. (Lapseki-Karamusalar³⁸)
Dağdan gelir daşdan gelir / Götü kapaklı
eniştem gelir **(Koyun****)**

* Kaynak kişi yanıtı, 'anahtar' olarak vermiştir.

** Dizenin başlangıcı çözümlenememiştir.

*** Kaynak kişi, başlangıç kalıp sözünde, alışkanlığa dayanan bir dikkatsizlik nedeniyle 'oğlum' sözcüğünü kullanıyor. Yanıt 'koyun' olduğuna göre, cinsiyet belirtisi olarak 'kızım' kullanmalıydı.

**** Lapseki-Karamusalar'da : Goyun

143. (Yenice-Çınarköy)
İnce bacaklı / İbrişim göğneklî **(Koyun)**
144. (Ayvacık-Bademli⁶⁴)
İstanbul'dan ādim Fatma'yı / Başına da attım pullu
çatmayı / Nerelēden öğrendin gızım / Böyle gerdan gırıp da
göbek atmayı **(Körük)**
145. (Lapseki-Şen Mahalle¹⁰⁴)
İki kaşık / Duvara yapışık **(Kulak)**
146. (Biga-Bezirganlar³⁰)
Saf yerde sandıl ağacı **(Kulak)**
147. (Çan-Şerbetli⁶²; Eceabat-Kocadere¹⁰⁵)
a) Bir yığın kartalam* vā / Yirim yirim doymam⁶²
b) Yığın yığın kartalaç / Yirim yirim karnı aç¹⁰⁵
(Kuran¹⁰⁵; Kuran okumak⁶²)
148. (Eceabat-Alçitepe¹⁰⁶)
Min min minare / Bin çiçek bi lale
(Kuran, Mushaf)
149. (Lapseki-Karamusalar¹⁰)
Bi tangom var / Her tarafı giygisi (?) **(Kuran^{**})**
150. (Ayvacık-Koyunevi⁹¹)
Gat gat döşek / Bunu bilmeyen eşek
(Kuran-ı Kerim)
151. (Biga-Kocagür¹⁰¹)
Karşidan baktım ağırı / Yanına vardım bağırı
(Kuyu^{*})**
152. (Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰; Bayramiç-
Akpınar¹⁰⁷)
a) Kuru soktum yaş çıktı⁴⁰
b) Kuruca soktum sulu çıktı¹⁰⁷ **(Kuyu¹⁰⁷; kuyu kovası⁴⁰)**

* Kartala: Bir tür hamur yemeği

** Çan-Şerbetli ve Eceabat-Kocadere'de : Mushaf; Lapseki-Karamusalar'da : Musaf.

*** Kuyu: Seren

153. (*Lapseki-Şen Mahalle*⁵; *Ezine-Üvecik*¹⁰⁸)
a) Hırtına mırtına / Bin aganın sıntına⁵
b) ...* pırtına / (Pin) a2¹⁰⁸
(Küfe⁵; kelâter¹⁰⁸)
154. (*Merkez-Halileli*¹; *Lapseki-Adatepe*³⁷)
Kat kat döşek (döşşek) / Bunu bilmeyen eşek (eşşek)^{1,37}
(Lahana)
155. (*Lapseki-Şen Mahalle*³¹)
Benim bir kızım var / Kat kat elbisəsi var
(Lahana)
156. (*Lapseki-Beyçayırı*⁷)
Fatma İngen fat fat / Arabası kat kat
(Lahana)
157. (*Yenice-Çakır*⁵⁸)
Kırk yamalı dağarcı / Bunu bilmiyen gancı
(Lahana^{})**
158. (*Biga-Bezirganlar*³⁰)
Bi oğlum vâ / Bi direkli / Bin kiremitli
(Lahana)
159. (*Ezine-Kemallı*⁵⁹)
Yer altında dede sarıyı
(Lahana)
160. (*Ezine-Kemallı*⁶⁰)
Bilmece bildirmece / Dil üsdünden gaydırmaca
(Lakırdı, laf)
161. (*Eceabat-Yolağzı*¹³)
Takır takır gelenler / Koza altına inenler / İbrişim
kuşaklılar / Başı mâramalılar
(Leylek)

* Dizenin başlangıcı çözümlenememiştir.

** Lahana: Kelem

162. (Yenice-Gündoğdu¹²; Lapseki-Umurbey^{17, 66}; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Yenice⁸⁵; Çan-Maltepe²²; Eceabat-Kumköy³⁴; Eceabat-Seddülbahir⁷⁸; Eceabat-Yolağzı¹⁰⁹; Ezine-Kemallı⁶⁰; Merkez-Kumkale⁶¹; Merkez-Civler⁷⁶; Merkez-Halileli¹¹⁰; Bayramiç-Akpınar¹¹¹)

a) Bir küçücük fıçık	/ İçi dolu turşucuk ^{22, 34, 60, 78}
b) Küçücük fıçık	/ a ^{237, 66, 109}
c) Ufacık fıçık	/ a ^{285, 110, 111}
d) Ufacık tefecik	/ a ²¹²
e) Fıçık fıçık	/ a ²⁷⁶
f) İyşicik fıçık	/ a ²⁶¹
g) Küçücük fıçı	/ İçi dolu turşu ¹⁷

(Limon)

163. (Eceabat-Kocadere⁹⁶)

Sarı kız suda oynā

(Lokma)**

164. (Merkez-Kumkale⁶¹)

Yanı yatır kara katır / Teper teper gene yatır

(Maşa)

165. (Merkez-Halileli)

Mini mini / Küçük sini

(Mercimek)

166. (Lapseki-Adatepe⁴¹)

Köşesi dört, beş değil / Kimse ondan hoş değil

(Mezar)

167. (Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Yenice¹⁴; Lapseki-Adatepe⁷⁴; Gelbolu-Evreşe²⁰; Bozcaada İlçe Merkezi²⁴; Eceabat-Kumköy⁸⁴; Bayramiç-Kurşunlu⁸⁸; Bayramiç-Akpınar¹¹²)

a) Yer altında	/ kilitli sandık ^{7, 14, 20, 84, 112}
b) a1	/ kitli sandık ^{24, 74}
c) Yerde	/ a ²⁸⁸

(Mezar ^{7, 14, 20, 74, 84, 88, 112}; **ölü** ²⁴)

* Lokma: Yağda kızartılan hamur.

168. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Yenice Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰; Yenice-Çınarcık; Biga-Kocagür¹⁰¹; Çan-Osmanefendi Mahallesi¹¹³)

a) Karşıdan baktım emir (imir) semir (simir)/ Yanına vardım kilitli demir^{17, 40, -}

b) Karşıdan baktım anlık anlık / Yanına vardım gitli sandık¹⁰¹

c) Karşıdan baktım sallıt sullut / Yanına vâdım demir kilit¹¹³

(**Mezarlık** ^{113, -}; **mezar** ^{17, 101}; **kabir** ⁴⁰)

169. (Lapseki-Umurbey¹⁵; Bayramiç-Kurşunlu⁴²)

Hanım içerde / Saçı dışarda^{15, 42} (**Mısır**)

170. (Bayramiç-Kurşunlu⁴²)

Ak donun içinde dik duru (**Mısır****)

171. (Lapseki-Beyçayır⁷)

Sağır** kız sarkā / Düşcen diye korkā (**Mısır başağa**)

172. (Biga-Beziranlar³⁰)

Bi oğlum vā / Yüz tene yavrusu vā (**Mısır koçant*****)

173. (Biga-Kocagür¹⁰¹)

Karşıda baktım ağırı / Yanına vardım bağırı (**Minare******)

174. (Ezine İlçe Merkezi¹⁹; Bozcaada İlçe Merkezi²⁴; Eceabat-Seddülbahir⁵³; Merkez-Kumkale⁶¹)

a) Gel (ge) bizim eve / Koyiyim (kuyuyim) altına**** (altıña)^{19, 24}

b) Gelir misin buraya / Götüne koyum⁵³

c) Bizim ev gel / Götünün altına koyeyim⁶¹ (**Minder**^{24, 61}; **şilte**^{19, 53})

* Bayramiç-Kurşunlu'da: Mısır.

** Sözcüğün aslı 'san' olabilir mi?

*** Biga-Beziranlar'da: Mısır.

**** Biga-Kocagür'de: Minara.

***** Kaynak kişi ısrarımız sonucunda, sözcüğün aslında 'götüne' olduğunu kabullenmiştir.

175. (Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹)
Ak don içinde dik duru **(Mum)**

176. (Lapseki-Adatepe⁷⁴)
Dağdan gelir taştan gelir / Beş bıyıklı eniştem gelir
(Muşmula)

177. (Eceabat-Kumköy¹¹⁴)
Yerde kaymaz / Üstüne basınca kayar **(Muz)**

178. (Ezine-Kemallı⁶⁰)
Hanım uyandı / Cama dayandı / Cam gırlıdı / Gana
boyandı **(Nar)**

179. (Eceabat-Kocadere⁹⁶)
Yumruğuk kadar kendisi / Yedi bin tane yavrusu
(Nar)

180. (Eceabat-Kumköy¹¹⁵)
Ağaçta sepet asılı / İçi üzüm basılı **(Nar)**

181. (Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Şen Mahalle⁴⁵; Lapseki-Umurbey¹¹⁷;
Lapseki-Adatepe¹¹⁸; Yenice-Gündoğdu¹²; Yenice-Hamdibey Karabey
Mahallesi⁴⁰; Yenice-Çınarcık; Gelibolu-Evreşe²⁰; Biga-Çelikgürü²⁸;
Bayramiç-Akpınar⁵⁵; Eceabat-Kumköy^{67, 114}; Eceabat-Seddülbahir⁷¹;
Eceabat-Kocadere¹¹⁶; Ayvacık-Koyunevi⁹¹; Ezine-Üsküfçü¹⁰³)

a) Çarşıdan aldım bir (bi) tane / Eve geldim bin tane^{12, 20,}
45, 55, 91, 114, 116, 117, 118

b) a1 / Eve geddim bin tane

c) a1 / Eve getirdim bin tane⁷¹

d) Pazardan aldım bir tane / a^{27, 67}

e) d1 (bazardan) (bi) (tene) / b2 (gettim)¹⁰³

f) Eve getirdim bir tane / Kestim baktım bin

tane⁴⁰

g) Dıştan baktım bir tane / İçine baktım bin tane²⁸

(Nar)

182. (Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Karamusalar¹⁰; Lapseki-Şen Mahalle⁴⁸; Lapseki-Umurbey⁶⁶; Lapseki-Sındal⁹⁹; Eceabat-Kocadere⁹; Eceabat-Kumköy⁶⁷; Eceabat-Yolağzı⁷⁹; Eceabat-Alçitepe¹¹⁹; Ezine İlçe Merkezi¹⁹; Ezine-Kemallı⁶⁰; Bozcaada İlçe Merkezi²⁴; Çan-Şerbetli²⁶; Çan-Osmanefendi Mahallesi¹¹³; Merkez-Halileli²⁷; Biga-Çelikgürü^{28, 57}; Bayramiç-Kurşunlu⁸⁸; Yenice-Çınarcık)

- a) Alçacık tepe (depe) / Şingilli küpe^{7, 9, 10, 19, 24, 28, 48, 57, 99, 113}
 b) a1 / Çingilli küpe^{27, 66, 67, 79}
 c) a1 / Çingilli küpe⁸⁸
 d) a1 / Şingillıca küpe^{26, 60, -}
 e) a1 / Çingil küpe¹¹⁹

(Nohut)

183. (Lapseki-Adatepe⁴¹)

Tıntırı / Burnu iğri

(Nohut)

184. (Merkez-Kumkale⁶¹)

Bi eşeğim vâ/ kuyruğunu kesmeden dama giimez

(Odu)

185. (Yenice-Çınarcık)

Dağdan gelir taştan gelir

(Odu)

186. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Lapseki-Adatepe⁷⁵; Merkez Yukarı Okçular⁴⁹; Ezine-Üsküfçü¹⁰³)

- a) İki tepe arasında / dana bağırır (bağırı)^{49, 75}
 b) İki dağın arasında / a2¹⁷
 c) İki dağ arasında / bi inek bağırı¹⁰³

(Osruk*)

187. (Bozcaada İlçe Merkezi²⁴)

Bilmece bildirmece / El alemi güldürmece

(Osruk)

188. (Bozcaada İlçe Merkezi⁹⁸)

Ten ten tena / Dumarı fena / Et bi temenna / Söyleyim sana

(Osruk)

* Merkez-Yukarı Okçular'da, Lapseki-Adatepe'de, Ezine-Üsküfçü'de: Gavara; Lapseki-Umurbey'de: Kavara

189. (*Eceabat-Alçıtepe*¹⁷⁹)

Tepsi / Tepsi üstünde sipsi / Sipsi üstünde dıllı / Dıllı üstünde kıllı **(Öreke)**

190. (*Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi*⁴⁰; *Yenice-Çınarcık*; *Çan-Şerbetli*⁶²)

- a) Yer altında / bicili* gurk** 62
 b) a1 / civcivli gurk⁴⁰
 c) a1 / cingulu guruk

(Patates)

191. (*Bozcaada İlçe Merkezi*^{3, 98, 120}; *Lapseki-Şen Mahalle*⁶; *Lapseki-Beyçayır*⁷; *Lapseki-Adatepe*³⁷; *Biga-Çelikgürü*⁸; *Yenice-Gündoğdu*¹²; *Yenice-Seyvan*⁷²; *Yenice-Çınarcık*; *Ezine İlçe Merkezi*¹⁹; *Ezine-Körüktaş*⁶³; *Merkez-Halileli*²⁷; *Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹; *Eceabat-Kumköy*³⁴; *Eceabat-Seddülbahir*⁵³; *Eceabat-Yolağzı*⁷⁹; *Eceabat İlçe Merkezi*⁹⁵; *Bayramiç-Kurşunlu*⁴²; *Çan Şerbetli*⁶²)

- a) Alçacık boylu / Kadife donlu^{3, 6, 7, 8, 27, 34, 37, 49, 53, 79, 95}
 b) Kısacık boylu / a2^{18, 120}
 c) Ufacık boylu / a2¹⁹
 d) Alçacık boyu / Kadifeden donu⁴²
 e) Alçacık (açacık) boyu var (vâ) / Kadifeden (gadifeden)

donu var (vâ)^{12, 62, 63, 72,-}

(Patlıcan)

192. (*Lapseki-Şen Mahalle*¹⁰⁴)

Kanadı var uçmaz / Peteği var bal yapmaz **(Ped)**

193. (*Merkez-Halileli*¹; *Merkez-Civler*³⁹; *Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹; *Eceabat-Kocadere*⁹; *Yenice-Gündoğdu*¹²; *Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi*⁴⁰; *Yenice-Çınarcık*; *Çan-Maltepe*²²; *Çan-Şerbetli*²⁶; *Bozcaada İlçe Merkezi*^{24, 120}; *Ezine-Kemalli*³⁶; *Ezine-Üsküfçü*¹⁰³; *Lapseki-Adatepe*⁴¹; *Lapseki-Umurbey*⁶⁶; *Lapseki-Şen Mahalle*¹⁰⁴; *Bayramiç-Kurşunlu*⁴²; *Bayramiç-Akpınar*⁵⁵)

- a) Yer altında / dedem sakalı^{1, 9, 24, 26, 39, 40, 49, 103}
 b) a1 / dede sakalı^{36, 42}
 c) a1 / sakallı dede^{12, 22, 41, 55, 66, 104, -}
 d) Dedemin sakalı gibi¹²⁰

(Pırasa^{1, 9, 12, 22, 24, 26, 36, 40, 41, 42, 49, 66, 103, 104, 120, -;} **pırasa**⁵⁵; **pırasa kökü**³⁹)

* Bici: Cıvciv

** Gurk, guruk: Kuluçka tavuğu

194. (*Lapseki-Umurbey*¹⁷)
Lillice millice / Kuş dillice **(Piliç)**
195. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Anasını ...timin puştu / Yüklük üstünde uştu **(Pire)**
196. (*Gelibolu-Evreşe*¹⁶; *Ayvacık-Bademli*⁶⁴)
a) Bir kuşum var kahverengi / Kahvelerde çalar çengi /
Dur kuşumun keyfi gelsin / Hanımlardan şeftali alsın¹⁶
b) a1 / a2 / Dur kuşum yaz
gësin / Kuşumun keyfi gelsin⁶⁴ **(Pire)**
197. (*Lapseki-Adatepe*⁴¹)
Sarı sarı içinde / Sarı zarfın içinde / On iki kardeş /
Birbirinin içinde **(Portakal)**
198. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Karşidan bi teke gelir / Buynuzlarını dike dike gelir **(Puluk*)**
199. (*Gelibolu-Evreşe*²⁰)
Bir ağacı oymuşlar / İçine dünyayı koymuşlar **(Radyo)**
200. (*Merkez-İntepe Yeni Mahalle*¹¹)
Dibi goval (?) gibi / Başı söven gibi **(Rakı şişesi)**
201. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Tingır elek tingır sac / Ellerim hamırlı karnım aç **(Ramazan)**
202. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Sergenden aşığı / Arap .aşşığı **(Saat)**
203. (*Merkez-Halileli*)
Akça ağacı oyarlar / İçine dandini kurarlar / Oyna
dandinim oyna / Kulağını burarlar **(Saat)**

* Merkez-Kumkale'de : Puluk

204. (Gökçeada-Yeni bademli⁹⁴)

Arab oğlu hasta / Altın gafeste / Ne yer ne içer / Böyle
bi hasta **(Saat)**

205. (Biga-Çelikgürü²⁹)

Tencere kapağa / Sincirli bukağa / Bunu bilmiyen /
İskele köpeğe **(Saat)**

206. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki -
Karamusalar³⁸; Lapseki-Subaşı⁶⁵; Lapseki-Karaömerler⁸⁹; Ayvacık-
Koyunevi⁹¹; Eceabat-Alçitepe⁹⁷)

a) Çınçınlı hamam / Gubbesi (guppiesi, kubbası) tamam
/ Bir (bi) gelin aldım / Babası (bubası) imam^{17, 37, 89, 97}

b) a1 / a2 / Aldığım gızın / a4⁹¹

c) Çıt çıt hamam / a2 / Bi gız aldım / a4⁶⁵

d) a1 / a2³⁸

(Saat)

207. (Merkez-Halileli¹; Lapseki-Umurbey⁶⁶; Ezine-Körüktaşlı^{81*};
Eceabat-Kumköy¹¹⁴)

a) Bilmece bildirmece / El üstünde kaydırmaca^{1, 66}

b) Bilmece bildirme / a2 (üsdünde) (gaydırmaca)⁸¹

c) a1 / Ayak** üstünde kaydırmaca¹¹⁴

(Sabun)

208. (Lapseki-Karamusalar³⁸)

Ben giderim / O tin tin idē **(Sakal)**

209. (Lapseki-Karaömerler⁶⁹; Bayramiç-Akpınar¹²¹)

a) Dut ağacını oyarlar / İçine mâni koyarlar / Ağlama
tonton ağlama / Şimdi kulağını burarlar

b) Ağlama oğlum ağlama / Yoksa kulağını burarlar¹²¹

(Saz)

210. (Ezine-Üsküfçü¹⁰³)

Dağdan gelir dağdan gelir / Gudurmuş bi aslan gelir
(Sel)

* Kaynak kişi dahil, ortamda bulunan hiç kimse yanıtını hatırlayamamıştır.

** Okuyucu, kaynak kişinin on bir yaşında olduğunu bilmelidir.

211. (Yenice-Çınarcık)
Ben giderim / O benden ileri gider **(Ses)**
212. (Ayvacık-Nusratlı Hasanobası¹²²)
Tavan üstünde takır tukur / Zannedersin halı dokur
(Sıçan)
213. (Lapseki-Şen Mahalle³⁷)
Benim bir kızım var / Yer yer doymaz **(Soba)**
214. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Bi fırınım vā / Gelen geçen ona sarılır **(Soba)**
215. (Lapseki-Yenice¹⁴; Lapseki-Umurbey¹⁷; Lapseki-Adatepe³⁷)
a) Minareden attım kırılmadı / Bir (bi) yumruğuma
(yumruyime) dayanamadı^{17,37}
b) Camiden attım kırılmadı / Bir yumruğa
dayanmadı¹⁴ **(Soğan)**
216. (Yenice-Gündoğdu¹²)
Dağa vursam vurulmaz / Taşa vursam vurulmaz / Bir
yumruğuna dayanmaz **(Soğan)**
217. (Gelibolu-Evreşe²⁰)
Ariliktir şariliktir / Gül gülistan güldiriktir / Acı dilli acı
sözlü / Burnu kılı bi heriftir **(Soğan*)**
218. (Lapseki-Beyçayırı⁷)
Yer altında sakallı dede **(Soğan-sarımsak)**
219. (Yenice-Gündoğdu¹²; Yenice-Hamdibey Karabey
Mahallesi⁴⁰; Yenice-Çınarcık)
a) Kat kat ama katmer değil / Kuyruğu var fare değil /
Yenir ama meyva değil⁴⁰
b) Kat kat katmeri çok / a3 (meyve)-
c) a1 / Kırmızı ama elma değil¹²
(Soğan)

* Gelibolu-Evreşe'de: Suvan

220. (*Lapseki-Adatepe*¹²³)
Dağdan gelir taştan gelir / Eğerlenmiş aslan gelir **(Su)**
221. (*Eceabat-Kocadere*⁹⁶)
Bilmece bildirmece / Dil üstünden kaydırmaca **(Su)**
222. (*Lapseki-Adatepe*⁸⁷)
Sarı kız salıncağında / Beş ençeğinle sallanır **(Susam)**
223. (*Ezine-Üvecik*¹²⁴)
Karısı var çocuğu yok / Kafası var saçı yok **(Süleyman Demirel)**
224. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Sallanır sâkar / Yere düşecem diye kookar **(Sümük)**
225. (*Bozcaada İlçe Merkezi*⁷³)
Çarşıdan aldım atmayı / Beline bağladım tasmayı /
Fatmam sen nerden öğrendin / Bu göbeg atmayı **(Süpürge)**
226. (*Ezine İlçe Merkezi*¹⁹)
Kap arkasında çıplak horus **(Süpürge)**
227. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Fit oraya fit buraya / Fırladı gitti te oraya **(Süpürge)**
228. (*Çan-Şerbetli*²⁶)
Giyemedim poturu / Kapı eşiğinde oturu **(Süpürge*)**
229. (*Merkez-Dümrek*²; *Lapseki-Adatepe*⁷⁵; *Gökçeada-Yenibademli*⁸³)
a) Et dedim met dedim / Git kapı içine yat dedim²
b) Et dedim bet dedim / Kapı eşiğine yat dedim⁷⁵
c) Met dedim met dedim / Var gapıya yat dedim⁸³ **(Süpürge)**

* Çan-Şerbetli'de: Süpürke

230. (*Gelibolu-Evreşe*¹⁶)
Aktır yüzü / Kaldırır denizi **(Süt)**
231. (*Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi*⁴⁰)
Kara deve girmez eve / Kes başını girsin eve
(Şemsiye)
232. (*Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi*⁴⁰)
Yapan satar / Alan kullanamaz / Kullanan göremez
(Tabut*)
233. (*Ezine-Kumburun*¹²⁵)
Kışın torba / Yazın heybe **(...şşak)**
234. (*Merkez-Kumkale*⁶¹)
Uzun inge muz yatar / Oğul uşağı düz yatar
(Tavan kirişi)
235. (*Gelibolu-Evreşe*¹⁶; *Bozcaada İlçe Merkezi*⁹⁸; *Eceabat-Alçitepe*¹¹⁹)
a) Dağdan** gelir tatarına / Ben onu tutarına / Kulakları
yassa yassa / Gendisi tombalisa⁹⁸
b) a1 / a2 / a3 (yasa yasa) /
Gözleri dombalisa¹⁶
c) a1 / a2 / Bacakları kısa kısa
/ a4 (kendisi tombalisa)¹¹⁹ **(Tavşan)**
236. (*Gökçeada-Şirinköy*²⁵; *Lapseki-Subaşı*⁶⁵)
a) Gidi gidi gidiver / Şu gidiyi tutuvar / Tatlıca eti var /
Püsküllüce götü var²⁵
b) Gidi gidiver / Şunu bana tutuvar / a3 (datlıca)
(vā) / a4 (vā)⁶⁵ **(Tavşan)**
237. (*Lapseki-Umurbey*¹⁵; *Bayramiç-Akpınar*⁵⁴)
a) Dağdan gelir taştan gelir / Yamalı götlü eniştem gelir¹⁵
b) a1 (daşdan) / Beş bıyıklı enişten gelir⁵⁴
(Tavşan)

* Yenice-Hamdibey Karabey'de: Taput

** Kaynak kişi ikinci söyleyişinde, bu sözcüğün yerine 'bağdan' sözcüğünü kullanmıştır.

238. (*Merkez-Yukarı Okçular*⁴⁹)
Ninem pekmez gaynadır / Dedem çükünü oynadır
(Terazi*)
239. (*Lapseki-Adatepe*⁴¹)
Karşıda bir tay oturur / Biri kalkar biri oturur
(Terazi)
240. (*Ezine-Üsküfçü*¹⁰³)
Ağız var dili yok / Karnı var barsaa yok
(Testi)**
241. (*Lapseki-Adatepe*⁷⁵)
Dikmecik üstünde kemicik
(Tırnak)
242. (*Çan-Maltepe*²²)
Sarı sarı odalar / Birbirini govalar
(Tiren)
243. (*Lapseki-Şen Mahalle*³¹)
Dışı var içi yok / Dayak yer suçu yok
(Top)
244. (*Merkez-Dümrek*²; *Lapseki-Karamusalar*¹⁰)
a) Derin kuyu / Acı suyu²
b) a1 (guyu) / Gümbür suyu¹⁰
(Tüfek)
245. (*Eceabat-Alçitepe*¹⁰⁶)
Bize bir dede geldi / O lambur sopalı / Ucu tokalı / Göke
atsam / Yıldız koparı
(Tüfek)
246. (*Yenice-Çınarcık*)
Değdirdim sarıya / Gürledi gitti koruya
(Tüfek)

* Kaynak kişi, yanıtın terazi olduğu konusunda tereddüt göstermiştir.

** Ezine-Üsküfçü'de : Desti.

247. (Yenice-Gündoğdu¹²; Yenice-Çınarcık; Gelibolu-Evreşe¹⁶; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Umurbey¹²⁶; Gökçeada-Yenibademli⁹⁴; Eceabat-Kocadere¹⁰⁵)

a) Çarşıdan alınmaz / Mendile konulmaz / Ondan tatlı / Hiçbir şey olmaz¹⁶

b) a1 / Mendile konmaz / Ondan başka tatlı / a4¹⁰⁵

c) a1 / Çevreye konulmaz / Bundan tatlı / a4³⁷

d) a1 / a2 (gonulmaz) / Bundan güzeli / bulunmaz¹²⁶

e) a1 / Mendile koyulmaz / a3 / bir şey olmaz

f) a1 / a2 / Tadına doyumaz¹²

g) Baldan datlı/ Şeykardan lezzetli / Çanağa gatılmaz / Bazarda satılmaz **(Uyku)**

248. (Gökçeada-Yenibademli^{83, 94}; Ayvacık-Koyunevi⁹¹)

a) Melemez melemez / Ocak başına gelemez⁹⁴

b) a1 / Ocak başına varamaz⁸³

c) Melemen melemen / Ocak başına gelemem⁹¹

(Yağ^{83, 94}; tereyağı⁹¹)

249. (Merkez-Kumkale⁶¹)

Evin arkasında çıkk*! / Evin önünde çıkk! / Evin üstünde şıp şıp **(Yağmur**)**

250. (Çan-Şerbetli⁶²; Eceabat-Alçıtepe¹⁰⁶; Yenice-Çınarcık)

a) Bi oğlanım vâ / Elsiz ayaksız guyu gazâ⁶²

b) Bir oğlum var / a2 (kuyu) (kazar)

c) b2¹⁰⁶ **(Yağmur damlası)**

251. (Merkez-Halileli²⁷)

Bindim minarenin yarısına / Baktım ayın sarısına / Kuşlar içinde kuş gördüm / Meme verin yavrusuna **(Yarasa)**

252. (Eceabat-Yolağzı¹⁰⁹)

Şişik şişik / Duvara yapışık **(Yastık)**

* Dilin, damakla birleşmesiyle çıkan ses.

** Merkez-Kumkale'de: Yağmır

253. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Ağşam indiririm / Sabah pindirim **(Yatak)**
254. (Merkez-Halileli¹; Merkez-Kumkale⁶¹)
a) Yer altında bıcırık tavuk¹
b) Yer altında bıcıl tavık⁶¹ **(Yer elması)**
255. (Ezine-Kemallı⁶⁰)
Yer altında teke bağlı / Boynuzları köke bağlı **(Yer elması)**
256. (Biga-Bezirganlar³⁰; Eceabat-Kumköy³⁴; Eceabat-Seddülbahir⁵³; Eceabat İlçe Merkezi⁹⁵; Eceabat-Kocadere⁹⁶; Ezine-Kemallı³⁶; Ezine-Üsküfçü¹⁰³; Lapseki-Adatepe³⁷; Lapseki-Karamusalar³⁸; Lapseki-Şen Mahalle⁴⁵; Lapseki-Yenice⁸⁵; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Merkez-Kumkale⁶¹; Bayramiç-Akpınar⁵⁵; Çan-Şerbetli⁶²; Yenice-Seyvan⁷²; Yenice-Çınarcık; Gökçeada-Yenibademli⁹⁴)
a) Yer altında / yağlı kayış (gayış)^{30, 34, 36, 37, 38, 45, 49, 53, 55, 61, 62, 72, 85, 94, 95, 96, -}
b) a1 / yağlı gazık¹⁰³
(Yılan ^{34, 37, 38, 45, 49, 53, 55, 61, 62, 72, 85, 94, 95, 96, -}, **gara yılan** ^{30, 36, 103})
257. (Biga-Kocagür¹⁰¹)
Karşıdan baktım kara kayış / Yanına vardım kaçtı kayış **(Yılan)**
258. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Ay göödüm âlâ / Ay mubare olsun elhamdüllillah **(Yıldız)**
259. (Eceabat-Seddülbahir⁷¹)
İçicik miçicik / İçi dolu kaymacık **(Yoğurt)**
260. (Ezine-Kemallı⁶⁰; Yenice-Çınarcık)
Bişirirsen (pişirirsen) aş olur / Bişirmezsene (pişirmezsene) kuş olur⁶⁰. - **(Yumurta)**
261. (Lapseki-Adatepe⁸⁷)
Tom tok / Götü yok **(Yumurta)**

262. (Çan-Maltepe²²)
Ufacık mermer taşı / İçinde beyler aşısı **(Yumurta)**
263. (Gelibolu-Evreşe¹⁶; Ezine-Kemallı⁵⁹)
a) Benim bir kuyum var / İki türlü suyu var⁵⁹
b) Bir kuyunun ... * / a2¹⁶ **(Yumurta)**
264. (Çan-Maltepe²²; Lapseki-Adatepe⁴¹; Lapseki-Umurbey⁷⁰)
a) Dışı katık / İçti çotuk²²
b) a1 / İçti kütük⁷⁰
c) b2 / a1 **(Zeytin)**
265. (Yenice-Çınarcık)
Hindi kara hindi kara / Boyamadan kendi kara **(Zeytin)**

II. ÇOĞUL YANITLI BİLMECELER

266. (Merkez-Kumkale⁶¹)
Dört aga kardaş / bi bakıra çok atar **(İnek memesi-süt)**
267. (Yenice-Çınarcık)
Tarlası ak / tohumu kara **(Defter-kalem)**
268. (Ezine-Kemallı³⁶)
Yola gidē izi olmaz / Südü yinir ganı olmaz / Bundan datlı bi şey olmaz **(Arı-bal)**
269. (Merkez-Denizgözü⁸²)
Hırsız ambara daldı / **Heybeler** dışarda kaldı **(Penis-testis^{**})**
270. (Bozcaada İlçe Merkezi²⁴)
Çıktım depiye / Yular dakdım sıpaya **(İğne-iplik)**
271. (Gelibolu-Evreşe¹⁶)
Kırmızı sarkar / Tülümen bakar **(Et-kedi)**

* Kaynak kişinin söylediği anlamamıştır.

** Sözcükler, tarafımdan değiştirilmiştir.

272. (Lapseki-Umurbey¹⁷)

Ananın yaymanı / Babanın toymanı **(Yastıaç-oklâva)**

273. (Biga-Çelikgürü⁵⁷)

Bi dam kırmızı buzaa **(Fırın-ekmek)**

274. (Ezine İlçe Merkezi¹⁹)

Anam oturur / Dedem itirir **(Ekmek-kürek)**

275. (Lapseki-Şen Mahalle⁵; Ezine İlçe Merkezi¹⁹; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹;

Bozcaada İlçe Merkezi⁷³)

a) Anam apıştı / Babam (bubam) yapıştı^{5, 73}

b) a1 / Çocuğum yapıştı¹⁹

c) Anam apıştı / Buban yapıştı⁴⁹

(Sacayağı^{19, 73} –tencere; sacayağı –kazan^{***5})**

276. (Lapseki-Karamusalar¹⁰; Yenice-Gündoğdu¹²)

a) Küçük yorgan / dağdan domuz indiri¹²

b) ...^{****}yufka (?) / a2¹⁰

(Tarak^{***} – bit¹⁰; tarak¹²)**

277. (Lapseki-Adatepe^{21, 56})

a) Ölü gurgun altında / canlı bici²¹

b) a1 (gurkun) / bi sürü bici vâ⁵⁶

(Ev-insanlar²¹; ev⁵⁶)

278. (Gelibolu-Evreşe¹⁶; Gökçeada-Şirinköy⁵⁰)

a) Gece harman / Gündüz tınaz¹⁶

b) a1 / Gündüz tepe

c) b2 / a1⁵⁰

(Yatak-yorgan¹⁶; yüklük⁵⁰)

279. (Biga-Çelikgürü²⁸)

Uzun bi kavak / İçinden çıktı bi salak / Bağardı bağardı / Yine içine kaçtı

(Minare-hoca)

* Kaynak kişi ve ortamdakiler, bilmecenin yanıtını hatırlayamamıştır.

** Ezine İlçe Merkezi ve Bozcaada İlçe Merkezlerinde: Sacâ.

*** Lapseki Şen Mahalle'de: Gazan

**** Dizenin baş tarafı, derleyici tarafından çözümlenememiştir.

***** Lapseki-Karamusalar'da: Darak

280. (Eceabat-Kocadere⁹)

Hor hor horlar / Kaz gibi yumurtlar

(Çıkrık-pamuk)

281. (Gökçeada-Yenibademli⁸³)

Bir dağ var / Bi yüzüne gar yağar / Bi yüzüne tolu

(Çıkrık-pamuk)

282. (Yenice-Çınarcık)

Kara kız ağzınlan nar tutar

(Maşa-kömür)

283. (Biga-Çelikkörü²⁹)

Tatlıca eti var / Püsküllü götü var

(Balık-tavşan)

284. (Ayvacık-Bademli⁶⁴)

Kıllıca sarkā / Gızılca bakā

(Kurumlu baca-ocak)

285. (Merkez-Dümrek²; Merkez-Kumkale⁶¹; Lapseki-Umurbey³²; Lapseki-Adatepe¹¹⁸; Yenice-Hamdibey Karabey Mahallesi⁴⁰; Bozcaada İlçe Merkezi⁷³)

a) Kılı ağzını açtı / Çıplak içine kaçtı³²

b) a1 / Kılız içine kaçtı²

c) Tüylü ağzını açtı / a2^{40, 61}

d) Kılıca ağzını açdı / a2 (gaçdı)⁷³

e) Kılı açtı / Kılız kaçtı¹¹⁸

(Çorap-ayak^{2, 32}; çorap^{40, 61, 73}; yün çorap¹¹⁸)

286. (Merkez-Dümrek²; Merkez-Civler³⁹; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Merkez-Kumkale⁶¹; Merkez-Halileli; Lapseki-Beyçayır⁷; Lapseki-Karamusalar¹⁰; Lapseki-Umurbey¹⁷; Yenice-Gündoğdu¹²; Yenice-Seyvan⁷²; Yenice-Çınarcık; Ezine İlçe Merkezi¹⁹; Bozcaada İlçe Merkezi²⁴; Çan-Şerbetli²⁶; Biga-Çelikgürü^{28,29}; Eceabat-Kumköy⁶⁷; Eceabat-Alçitepe¹¹⁹)

a) Alçacık tepeden / kar (gar) yağar (yağā)^{2, 7, 10, 19,}
26, 29, 67, Ç, -

b) Alçacık yerden / a^{24, 39, 49, 61, 119}

c) Alçacık dağdan / a²¹⁷

d) a1 / kar yağıyor^H

e) Ufacık dağdan / a²¹²

f) Alçak alçak tepelere / a²²⁸

g) a1 / un elē⁷²

(**Elek-un**^{2, 10, 17, 19, 28, 29, 67, 119}; **un eleği**^{7, Ç, H, -}; **un elemek**²⁶; **un**^{24, 61,}
elek^{12, 39, 49, 72})

287. (Lapseki-Umurbey¹⁵; Merkez-Halileli²⁷; Eceabat-Kumköy^{43, 127})

a) Min min minare / Dibi dâre (dare)/ Yüz bin çiçek / Bir
lale^{15, 43}

b) a1 / Dibi kenare / a3 / Bir
arada²⁷

c) a1 / Çin çin çinare / Yedi bin çiçek / a 4
(bi)¹²⁷

(**Yıldızlar-ay**)

288. (Lapseki-Adatepe¹⁰⁰)

Sekiz çakal ençeğe / Dokuz anası / On bubası

(**Sekiz çocuk, anne, baba**)

289. (Çan-Şerbetli²⁶; Merkez-Yukarı Okçular⁴⁹; Bayramiç-Akpınar⁵⁴; Ezine-Kemallı⁶⁰; Lapseki-Yenice⁷⁷)

a) Benim üç oğlum vā / Biri yatır galkmaz / Biri gider gelmez
/Biri yer doymaz⁶⁰

b) Üç oğlanım vā / a4 (yir) / a2 / a3 (gidē) (gēmez)²⁶

c) Üç oğlum var / a3 / a2(yatar) / a4 (yir)⁵⁴

d) c1 / Biri oturur kalkmaz / Biri yir yir doymaz / a³⁴⁹

e) Oturur kalkmaz / Gider gelmez / Yer yer doymaz⁷⁷

(**Kül-ateş-duman**^{*26, 49, 54}; **odun-duman-kül**⁶⁰; **soba-duman-**
odun⁷⁷)

* Bilmecenin söyleniş sırasına göre, yanıt sıralaması değişmektedir.

290. (Yenice-Gündoğdu^{12, 44}; Biga-Çelikgürü⁵⁷; Lapseki-Adatepe⁸⁷; Lapseki-Sındal¹²⁸; Bayramiç-Kurşunlu⁸⁸; Ayvacık-Koyunevi⁹¹)

a) Dağda tak tak / Suda şıp şıp / Arşın ayaklı /
Burma bıyıklı^{12, 87, 88, 128}

b) a1 / a2 / a4 /
Arşın bacaklı⁵⁷

c) a1 / a2 / Altın ayaklı /
a4⁹¹

d) Çayırd a şıp şıp / Bayırd a tak tak⁴⁴

(**Nacak-balık-leylek-tavşan**^{*} 15, 57, 128; **nacak-balık-leylek-kedi**⁸⁷; **nacak-odun-balık-tavşan**^{**} 88; **nacak-balık-tavşan**^{***,*** 91}; **balık-nacak**⁴⁴)

291. (Lapseki-Umurbey¹⁷; Biga-Bezirganlar³⁰; Ezine-Kemallı⁶⁰; Yenice-Çınarcık)

a) Dağda dalıman / Suda Süleman / Arşın ayaklı / Burma bıyıklı¹⁷

b) a1 (daliyman) / a2 (Suliyman) / Duzsuz aş / Köpüklü daş³⁰

c) a1 (daleyman) / a2 (Süleyman) / Duzsuz pişen aş / Köpük gusan daş^{60****}

d) a1 / a2 (Sülیمان) / Kavakta kavlar / Söğütte söyler

(**Yol-balık-sülük-düdük**; **tavşan-balık-leylek-kedi**, **tavşan**^{***** 17}; **leylek**^{***** 30})

* Bilmecenin söyleniş sırasına göre, yanıt sıralaması değişmektedir.

** Ayvacık-Koyunevi'nde: Davşan

*** İpucu verilmesine rağmen, yanıtların birinin eksik olduğuna okuyucu dikkat etmelidir.

**** Kaynak kişi bilmeceyi hatırlamış ancak, yanıtların hiç birini hatırlayamamıştır

***** Kaynak kişi son yanıtın kedi mi tavşan mı olduğu konusunda kararsız kalmıştır.

***** Kaynak kişi çoğul bilmecenin yalnızca birinci yanıtını hatırlayabilmiştir.

292. *(Biga-Bezirganlar³⁰; Ayvacık-Bademli⁶⁴; Gökçeada-Yenibademli⁹⁴; Merkez-Halileli¹²⁹)*

a) Anası yayman Ayşa / Babası bükrü goca / Gızı gözelläden güzel / Oğlu meyhanelerde gezer⁶⁴

b) Yayman anası / Büklüm babası / Kadın gızı / Evde dayanası³⁰

c) Babası ...**goca / Anası yayman Hatıca / Oğlu dağda gezer / Gızı her ellerden güzel⁹⁴

d) Anası avur avur/ Babası hınzır gâvur/ Kızı Ermeni / Oğluna gönül vermeli¹²⁹

(Yaprak^{*} -kök-üzüm-şarap⁶⁴; üzüm^{****94}; üzüm kütüğü-pekmez testi^{****30}; yaprak-kök-üzüme atılan kükürt^{*****} - üzüm¹²⁹)**

293. *(Gelibolu-Evreşe¹⁶)*

Kalkın yatalım / Kılı kıla katalım / Sivriyi sokalım / Kızılı örtelim

(Uyku-kirpik-kapı çivisi-ateş, ocak)

294. *(Biga-Çelikgürü^{8, 29}; Lapseki-Adatepe⁷⁴)*

a) Bizim evin bacasına bi kuş geldi / Cayk dedi cuyk dedi / Bu dünyanın dört şey yok dedi²⁹

b) Bizim bacaya bir kuş kondu / Cak dedi cuk dedi / Bu dünyada üç şey yok dedi⁷⁴

c) Bizim eve bi kuş geldi / Dünyada dört şey yok / Bindim üremeze / Gittim tükenmeze / ve satılmazda yattım^{*****8}

(Katur-yol-cami⁸; denizin kapağı-devenin nalı-dünyanın direği...^{***29}; denizinkapısı/kapağı-göğündireğiyerin anahtar- devenin nalı^{74 *****})**

* Bu bilmeceyi sunan dört kaynak kişinin yaş ortalaması 78.2'dir.

** Derleyici tarafından anlaşılamamıştır.

*** Ayvacık-Bademli'de: Yaprak

**** Kaynak kişi bilmeceyi, tek yanıtı bir bilmece olarak hatırlamıştır.

*****Kaynak kişi bilmececi birinci ve üçüncü dizelerinin yanıtlarını hatırlayabilmiştir.

*****Kaynak kişi bilmececi üçüncü yanıtı, konusunda kuşkuda kalmıştır.

***** Kaynak kişi bilmececi başlangıcında dört 'şey'den bahsederken, üç ipucu vermektedir.

***** Kaynak kişi dördüncü yanıtı hatırlayamamıştır.

***** Kaynak kişi bilmececi üç sorudan oluştuğunu belirtirken, yanıtları dörde ulaşmıştır.

295. (Merkez-Civler⁷⁶)

Masal masal mâniki / Guyriği var on iki / Bilen bilsin /
Bilmeyen on iki tene köy vericek*

**(Yumurtaya çivi kakulmaz, denize köprü olmaz,
gökyüzüne direk olmaz, deveye nal olmaz...)**

296. (Çan-Kumarlar⁹²)

(Şap şapıldak / Üstünde muşuldak / Muşuldağın
üsdünde ışıldak / Işıldağan üsdünde bir alan / Alanın üsdünde
orman / Ormanda bi sürü domuz)

**(Ağız-burun-
göz-alın-saç-bit)**

III. HARF VE SÖZCÜK OYUNLARINA DAYALI BİLMECELER

297. (Yenice İlçe Merkezi¹³⁰)

Ak goyundan gara süt akarken, biz annemlen gardeştik
(Ak koyundan kar'a süt akarken, biz annemle kardeştik.)

298. (Yenice İlçe Merkezi^{130**})

Anık*** deve yağdan öldü / Ni yerde öldü ni göğde /
Akşama yakın sabahleyn öldü

**(Zayıf deveye taşıyabileceğinden fazla yağ
yüklediği için köprüde, Akşam Köyü yakınında, sabaha
karşı ölüyor.)**

299. (Lapseki-Adatepe¹⁰⁰)

Atmış ekmek, on gavını yiyebilir misiniz?

(Altı pişmiş ekmek, olmuş kavun**)**

* Bilmecede, ne istenildiği açıkça belirtilmemiştir. Sanıyorum kaynak kişi kalıp soruyu hatırlayamadığından, bilmece eksik kalmıştır. Bu haliyle, yanıt sayısı hakkında yalnızca on iki sayısı bilgi vermektedir. Ancak bu soru eksiktir. (Gelenek sönümlenmesi en çok çoğul yanıtli bilmeceleri etkilemektedir.) Bunda etken olan, kalıp sorudaki sayının değişebilirliği olmalıdır sanıyorum.

** Kaynak kişi, bilmecenin ortamı ile ilgili şu bilgiyi vermiştir: "Bana dedi ki: Sana bi bilmece soraciyn. Bilebilersen, sana bi gave söyliyicin. Bilemesen gaveyi içerim didi... On iki saat sana müsaade didi. (Okuyucunun, masallardaki ödül ve ceza, çözüme süresi süreçlerinin varlığını hatırlamasında yarar olduğu kanısındayım) On iki saat diğil, yirmi dört saat geçti; ben bunu bilemedim. (Adamın ismi de Emin) Emin Abi didim, ben senin bilmiciyi bilemedim. U zaman: Gahveleri söyle didi: Gahviyi söyledim.

*** Anık: Zayıf

**** Kaynak kişinin yanıt olarak yaptığı açıklama, konunun kavranmasına yardımcı olmamaktadır. Belki altmış sayısını altıya indirirse, bilmecenin ilk bölümü anlaşılabilir olacaktır, ancak ikinci bölüm açıklamaya muhtaç durumdadır yine de.

300. (Eceabat-Yolağzı⁷⁹)

İstanbul'da bi tane / İzmir'de iki tane / Adana'da hiç yok
(İ harfi)

301. (Ayvacık-Kösedere¹³¹)

Yapılmamış duvar üstünde / Bitmemiş gabag içinde
doğmamış çocuk / Beni koparma diye bağarmış
(Yalan)

302. (Gökçeada-Şirinköy¹³²)

Bir kilo samandan, kaç kilo duman çıkar?
(Duman tartılmaz)

303. (Lapseki-Adatepe⁷⁵)

Horoz taşlıka mı yumurtlar, samanlıka mı?
(Horoz yumurtlamaz)

IV. BULMACALAR

304.* (Eceabat-Seddülbahir⁵³)

Bir topal kaz varmış. Çayırda otluyo. Yukardan da bi sürü kaz geçiyo. Uğurlar olsun kırk kazlar diyor aşağıdaki, bağıriyor. Yukardan da ses geliyo: Biz kırk kazlar değiliz. Bizim kadar olsa, bizim yarımız kadar daha olsa, bi de sen olsun, ancak kırk kaz yaparız. Bil bakalım diyo kaç taneyiz?

(On yedi)**

305.*** (Çan-Altıkulaç¹³³)

Şimdi adamın birisi, kızını dışarı köye vermiş, komşu bi köyüne vermiş. Kocasını dışarıya çalışmaya gidiyor. Oğlunu yolluyo: Git diyo ablanı diyo, bu akşam al da gel ordan diyo. 'Ani bizde kalsın,

* Kaynak kişi bulmacanın işlevi hakkında şu bilgileri vermektedir: "Matematik olarak eski yaşlı insanlar, zihin cimlastığı yaparlarmış. Kahvelerde anlatıyorlar böyle. Bilmeyeceye yaklaşık fakat matematik çözümü... Hem bulmaca, hem bilmece. İçinde matematik... Şimdi, eski adamlar da çok akıllımış. Eğitim böyleydi zaten."

** Kaynak kişi yanıtın doğru olup olmadığı hakkında emin olmadığını da belirtiyor. Kıt matematik bilgimizle, işlemler sonucunda 40 sayısına ulaşmamız mümkün olmadı. En yakın sayı bize 41'i verir.

*** Kaynak kişi, anlatının niteliği hakkında kısaca şu bilgiyi vermektedir: "Valla benimki fıkraya değil de, hani bu bulmaca / bilmece türünde bi şey gibi de."

birkaç gün de burada kalsın; yalnız kalıyor. (Kocası mesela, Avrupa'ya çalışmaya gitmiş.) Çocuk gidiyo ablasını almaya. Tam ablasına söylüyo: Böyle böyle, babam çağırdı. Biraz da bizde kalıcekmişin diyo. Olur, gidelim diyor ablası. Hazırlığını yapıyor. Tam yola çıkıyolâ, inîştesi geliyor bu defa; damad geliyor. Ablası kalıyo. Tabi kendisi geriye geliyor bu defa; eve geliyo. Onlara da musafirler gelmiş. Babası: Ne oldu? diyo. Gittiydim almaya diyor; çıktıydık gelmeye. Gelmeseydi gelecektik. Ama geldiği için, gelemedi diyor. Tabi babası anlıyor. Fakat oradakılar bi şey anlıyamıyolâ. Ne oldu filan, ne konuştunuz siz? Yok bi şey diyolar, şe yapıyolar. Onlar bi türlü sökememişler işi.*

* Bu tür bulmacalar, konuyu açıklayıcı anlatı tekniklerinin yardımına başvurulmadan dinleyiciler tarafından anlaşılamazlar. Bu şekil bulmacalar, geleneksel anlatı teknik ve öğelerine başvurdukları ölçüde, hikâyeleşme sürecine girerler. Bunları hikâye sınıflaması içinde değerlendirmek doğru olur. Çanakkale'de de içinde bulmaca unsurları bulunan, ancak şahıs kadrosu ve anlatı tekniği yönünden hikâye olarak değerlendirebileceğimiz bulmacalar vardır. Örneğin: "(Hikâye değil bu da yani) bi padişahın yani geziye çıkmasında. Şimdi reysicumhurların hani geziye çıktığı zaman, padişah ta şöyle çıkar, köylerini dolaşmış. Geçekê bi çiftçiye rast gelmiş. Şöyle yanından geçekê: Selamınaleyküm, yerleri devran edici demiş padişah. (Ha, çift sürüyü ya) Çiftçi de: Aleyküm selam, ülkeyi seyran edici diyo. (O da ülkeyi dolaşıyo ya.) Çiftçiye demiş padişah: Dağlara gar yağmış a demiş. Çiftçi de diyo: Dağlara gar yağmak değil diyo, ovalara da pus çöktü diyi. Otuz ikilê nasısın? diyo. Çiftçi diyo: Şurda burda. Bi gaz yollasam yolabilin min? diyo. Çok erbabiyim diyo. Biraz ayrıldıktan sonra –yani reysicumhurun muavini olduğu gibi- padişahın da yanında veziri varmış. O anlamıyo bu konuşmadan. Padişahım, ni gonaştunuz siz, bu çiftçi amcayla? diyo. Git, u sene söylücek diyo. Geliyo bu sefer çiftçinin yanına. Çiftçi amca, padişahla siz ni gonaştunuz? Ben anlamadım diyo. Ben söylerim amma diyo, bi lafım, bi Osmanlı Lirası'dır benim diyo. Tamam diyo bu sefer. O sana: Dağlara gar yağmış dedi. Sen de dedin ki: Dağlara gar yağmak diil, ovalara da pus çöktü. Bu ni demek? (Saçların gırmış demiş yani.) Ovalara da pus çöktü? Gözlerim de galdı dedim. Bi Osmanlı Lirası daa alıyo undan. Sene, otuz ikilê nası? dedi. Dışlerimi sordu. Bi Osmanlı Lirası daa alıyo undan. Bi gaz yollasam yolabilin min? dedi diyo. O ni demek? diyo. O da sensin diyo. Bi Osmanlı Lirası daa alıyo undan. (Unu da gaz yapıyo yani.) (Mustafa BASKIN, *Merkez-Civler Köyü*)

NİNNİLER

Ninniler, pek çok araştırmacı tarafından, konuları itibarıyla sınıflandırılmıştır.* Ben metin bölümünde, herhangi bir tasnife uygun hareket etmeyeceğim. Zira bütün bu sınıflandırma denemeleri, derlenen malzemeyle bağlantılı olarak değişiklik gösterir.

Bir ninnide birden çok konu ve vurgu olması durumunda, sınıflama, yazarın öznel değerlendirmelerini yansıtmaktan öteye gidemeyecektir. Yine herhangi bir madde başlığı altında değerlendirilmeyen ninniler ise "çeşitli konulardaki ninniler" olarak adlandırılmaktadır ki, bu da yapılan sınıflandırmada, muğlaklığa yol açmaktadır. Nihayet günümüzde toplumsal-ekonomik yapıdaki dönüşümün yansımalarını ninni geleneğinde de gözlemleyebilmekteyiz, ki bu toplumsal metamorfoz, ninni metinlerinin önemli oranda parçalanmasına neden olmuştur. Bir ninninin benzeşlerinden birini, bir konu başlığında sınıflandırmak mümkünken, bir başka benzeşini -aynı ninni olmasına rağmen- aynı konu başlığında sınıflandırmamız mümkün olamayacaktır. Örneğin:

1) Asmaya gurdum salıncak / Eline de verdim oyuncak /
Uyumadı gitti yumurcak /
Ninni ninni
*Vurgu: Gerekli şartlar olduğu halde bebeğin uyumaması /
Olumsuz tesbit
(Merkez-Halileli)*

2) Asmaya kurdum salıncak / Eline verdim oyuncak / Yuvarlandı gitti yumurcak
*Vurgu: Bebeğin kendi evrenine dalması / Olumlu tesbit
(Eceabat-Kumköy)*

3) Asmaya kurdum salıngaç / Eline de verdim şeker ilen oyuncak / Oynasın yavrum doyuncak / Nenni yavrum hu hu
*Vurgu: Bebeğin oyuna teşvik edilmesi / Olumlu tesbit
(Ezine-Yeniköy)*

* Zeynep Özçörekçi, "Çorum Merkez ve İskilip İlçelerinde Çocuk Ninnileri", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1993, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara: 1995, s. 217-227; Erman Artun, "Tekirdağ'da Söylenen Ninnilerden Örnekler", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1989, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara: 1989, s. 1-8; Hasan Köksal, "İspir Yöresinden Derlenmiş Ninnilerimiz", *Türk Folklorundan Derlemeler* 1989, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara: 1989, s. 33-43.

4) Asmaya kurdum salıncak / Oynadıydım oyuncak / Uyu didim uyumadı yumrucak / Annesini işinden alıgoyacak / Nenni oğlanım nenni / Oğlanım nenni

Vurgu: Bebeğin uyumasının gerekliliği (annesi yönünden) / Olumsuz tespit (*Ezine-Köseler*)

5) Asmaya kurdum salıncak / Eline de verdim oyuncak / Uyumadı gitti yumrucak /

Uyusun da büyüsün yavrum / Sokaklarda yürüsün yavrum / He he he he!

Vurgu: Bebeğin uyumasının gerekliliği (kendisi yönünden) / Olumsuz-olumlu Tesbit (*Lapseki-Şen Mahalle*)

Görüldüğü üzere, aynı ninniye birden fazla başlık altında sınıflandırabilmemiz mümkündür. Sanıyorum sınıflandırma denemelerinde, önemli olan etken, ninninin ya yalnızca bir benzeşinin tesbit edilmesinin yeterli görülmesi, yada birden fazla benzeşi tespit edilse bile yalnızca birinin -belki de yazar tarafından en yeterli görülenin- dikkate alınmasıdır. Bu durumda, sınıflandırma yapılırken, fazla zorlukla karşılaşılmayacağı muhakkaktır.

*

Toplumsal ve ekonomik dönüşüm, ninnilerde ne gibi değişikliklere neden olmaktadır? (Birazdan ifade etme olanağı bulacağım tezimin dayanaklarını okuyucum, ninni metinlerini incelerken daha rahat kavrayabilecektir. Ancak yine de düşüncelerimin kesinlik arz etmediğini, bununla birlikte olabilirliğinin dikkate alınması gerektiğini belirtmemde fayda var.)

Halk edebiyatının diğer alanlarında olduğu gibi, günümüzde ninniler de kullanım alanlarını yitirmektedirler. Daha önceki bölümlerde belirttiğim gibi, yeni ekonomik yapı tüketim merkezlidir. Bir annenin bebeğini ayaklarında veya beşiğinde sallayarak uyutması tüketime neden olmaz. Onun yerini, bir aracı-televizyon, teyp, video vs.- almalıdır. Ne bebeğin tek düze bir sesle söylenilen ninni ile uyuması mümkündür -zira artık evin ilgi odağı televizyondur ve bebek de buna uyum sağlamıştır; ses kısılsa bile görüntüyü izlemeye devam edecektir. Bebek, sessizlik esaslı uyumadan, seslilik esaslı uyumaya geçmiştir- ne de annenin televizyonun başından uzun süre ayrılıp, çocuğuna ninni söylemesi mümkündür. Belki biraz karikatürize bir tabloyu ortaya koymaktayım ancak, olan özü itibarı ile budur. Kaldı ki kentlere göçle

birlikte kadının üretime katılması (kırsaldaki gibi, çocuğuyla birlikte değil) onun, çocuğundan, en azından günün belirli saatlerinde ayrı kalmasına neden olmaktadır. Böylelikle çocuk ya amatör(!) bir bakıcıya (anneanne, babaanne, hala, teyze vb.) yada kurumlar aracılığıyla profesyonel bir bakıcıya (kreş, yuva, yetiştirme yurtları vb.) teslim edilmektedir. Her iki durumda da çocuğun uyutulması için ninni söylenmesi -ikinci olasılıkta daha yoğun- gereklilik olmaktan çıkmakta, istisnai bir hâl almaktadır.

Başlangıçtaki sorumuz bâkidir ve şimdi bunun yanıtını vermem gerekiyor. Yanıt şudur: Süreç içinde, klasik tip ninnilerin varlıkları tehdit altındadır. Açık olarak görülmektedir ki, ninniye ninni yapan asıl unsur, onun konusundan çok kafiyesidir. (Okuyucu bu noktada çocuğun ilerleyen yaşlarda –ninni döneminin bitiminde diyelim isterseniz- ilk tanıştığı ve beğenerek kullandığı türün tekerlemeler/sayışmacalar olduğuna dikkat etmelidir. Tekerlemeler de tıpkı ninni gibi, konudan çok kafiyeyle dayanırlar. Çocuğun ninniden sonra tekerlemeye yönelmesi eşyanın tabiatına uygundur.) Örneklerini sunacağım ninnilerde, kafiye yapısının yıpranmaya başladığının gözlemlenebilmesi gayet kolaydır.

Kafiye yapısının yıpranması sonucunda ninniler iki doğrultuda gelişim(!) gösterirler. Bunlardan birincisinde kafiye oluşturan dizeler azalırken, kalıp sözcükler veya sözcük grupları bu azalan dizelerin yerini almakta, ikincisinde ise hem kafiye oluşturan dizeler hem de kalıp söz grupları azalmaktadır.

a) Ninni oğlum sana / Ninni ninni ninni / **Uyusun da büyüsün**/ Ninni ninni / **Tıpış ta tıpış yürüsün** / Ninni ninni / Ninni oğluma / Ninni ninni / **Uyusun da büyüsün** / Ninni ninni
(*Ezine-Körüktaş*)

b) He nenni nenni / **Uyusun da böyüsün** benim kızım / He ninni ninni (*Ezine-Hisaralan*)

*

Ninnileri konu alan kaynakçalar tarandığında, şu soruyu sormamız elzem oluyor. Bazı ninni metinleri neden çok sayıda dizeden oluşurken, diğerleri ise sınırlı sayıdaki dize ile tamamlanmaktadır? Soruyu yanıtlayabilmemiz için, birbirleriyle ilintisiz iki farklı noktada değerlendirmelerde bulunmamız gerekecektir. Bunlardan birincisi malzemenin kendisi ile, diğeri ise derleme tekniği ile ilgilidir. (Çanakkale’de 2000’li yılların başında yaptığım tespitlerden yola çıkarak söylüyorum.) Bir ninni metni eğer uzun

dizelerden oluşuyorsa, o metnin ilk halini ninni türü içinde değerlendirmemiz oldukça zordur. Ortaya çıkan bu metinler, sonradan yapılan eklerle ninnileşmiş ve kabul görmüştür. Bu tip ninnilere kaynaklık eden tür ve şekiller doğaldır ki nazıma dayalıdır. Diğer tür ve şekiller içinde ninniye dönüşmeye yatkınlık gösterenler: Terkerleme, mâni ve ilahilerdir. Ki bunlardan yararlanılarak üretilen ninni metinleri genellikle fazla sayıda dizeyi barındırırlar.

Uzun ninni metinlerinin oluşumundaki ikinci etken, malzemenin derlenmesi ve yazıya aktarımı ile doğrudan ilintilidir. Ninni derlemiş olanlar -özellikle erkek derlemeciler- bilirler ki, ninni derleyebilmek, halk edebiyatının diğer türlerine nazaran daha zordur. Bu nedenle, derleyicilerin bir bölümü ya araçlar kullanarak yada derleme formları yardımıyla ninnileri derleme yoluna gitmişlerdir. (Konuyu açıklamaya devam edeceğim. Ancak, kadınlar neden diğer sözlü yaratmaları ortaya koyarken, ninnide olduğu gibi ketum davranmıyorlar? Bu soruya da yanıt vermemizde yarar vardır. Tarım toplumunda yaşayan kadınların, derleyicinin uygun ortamda ikna yeteneğini kullanmadaki becerisine göre çekingenliklerini yenebildiklerini biliyoruz ve çoğunlukla kadınları ikna etmeden önce, o topluluktaki erkeklerin, kadınların konuşmalarının gerekliliği konusunda ikna edilmesi gerekmektedir. Bu sürecin sonunda kadınlar, derleyiciye malzeme sunmaya başlarlar. "Belki de halk edebiyatı derlemesi alanında doğal ortamından en çok uzaklaşmış tür/şekil ninni olsa gerektir. Hemen tüm ninni söyleyicileri, ortamın doğal dışı olduğunu mimikleriyle ortaya koymaktadırlar. Bu durum hem ninni söyleyicisinin derleyici ve bazen de diğer kişilerden utanması sonucunda ortaya çıkmakta, hem de -asıl önemlisi de bu olsa gerek erkek derleyiciler için- bir bebek yerine, sakallı bıyıklı bir yetişkine söylenmesi neden olmaktadır. Utanma ve söylenilen yerin verdiği yadırgı, kaynak kişilerde hemen hemen ortak bir tepkiye dönüşmekte ve gülmek kaçınılmazlaşmaktadır.") Uzunca bir parantezin sonunda ana konumuza tekrar yönelebiliriz artık. Araçlar ve derleme formları vasıtası ile toplanan ninnilerin sonu nerededir? Doğaldır ki bu tip bir derleme tekniği kullanımında, kaynak kişi, aklında olan tüm ninnileri arka arkaya sıralayacaktır. Ses kaydı ile tespit edilmiş ninnilerin bitiş bölümlerini tespit edebilmemiz kolaydır. Zira kaynak kişi, bitirdiği her ninniden sonra bir süre suskunlaşacak, sonrasında yeni bir ninniye başlayacaktır. (Kaynak kişi her zaman yeni bir ninni

* Bkz.Ömer Gözükızıl, "Halk Edebiyatında..."

sunduğunun farkında olmayabilir. O, geniş bir ninni geleneğinden, hatırlayabildiklerini sıralamakla meşguldür. Söylediklerinin farklı ninniler olup olmadığı onu ilgilendirmez. Gelenek, her ninninin bitimindeki kalıp sözlerden sonra, bir süre durup dinlenmesini -belki de bebeğin uykuya dalıp dalmadığını gözlemlemesi için- gerektirmektedir; hepsi o.) Oysa formlar yardımıyla toplanan malzemelerde, bu susma süreleri belirtilemeyeceğinden, bir kaynak kişinin hafızasından kağıda aktarılan birden fazla ninni, tek bir ninni olarak görülecektir. İşte, kullanılan derleme tekniği ile ninninin uzunluğunun ilişkisi budur.

*

Kaynak kişinin nazmı hangi amaçlarla kullandığı önemlidir. Kimi zaman farklı coğrafyalarda ağıt niteliğinde söylenen bir nazım parçası, bir kaynak kişi tarafından ninni işlevi yüklenilerek söylenilebilir. Böylelikle -ezgi değiştirilmeden aynı kalsa dahi- söyleyicinin o anki ruh halini yansıtmaya yaradığı için ve de bebeği uyutmak görevinde olduğundan, icra ettiği görev yönünden ninni niteliğindedir. Bu durumda **toplumsal kabul** aranmaz. (Her ne kadar ninni toplumsal bir tür olsa da, kapalı bir ortamda ve çoğu kez anne ile bebek arasında tezahür ettiğinden dolayı, söyleyiciye bu kolaylığı sağlar.) Ancak bu tür tekil söylemlerin yaygınlaşp, geleneksel yapıda yerlerini almaları da olasılık dahilindedir.

Değişik tür ve şekillerdeki nazım parçalarının ninni işlevinde kullanılabilmesi için -şimdilik kaydıyla- tespit edebildiğimiz üç unsurun yardımına ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi nazımın ezgisidir. "Ağır" bir havada söylenen ezgilerin, ninni görevinde kullanılmaları daha kolaylıkla gerçekleşebilir. Zira ninninin söylenmesindeki temel amaç, bebeğin uyutulması olduğundan, bunun sağlanması için, bebeğin dikkatini dağıtmayacak ve alçak sesle söylenebilecek ezgilere gereksinim vardır. Bu nedenle ağıt (merisiye) ve ilahiler ninni görevini üstlenmekte daha ataktırlar.

İkinci olarak, mâniler ve tekerlemeler de hece sayılarının ve kafiye konumlanışlarının ninniyle gösterdikleri yakınlık nedenleriyle, ninni olarak kullanılabilirler.

Ezgi ve şekil yakınlığı kadar yoğun olmasa da, kim hallerde doğum, bebek ve bebek merkezli nazım parçaları da -konuları itibarı ile- ninni görevinde kullanılabilirler.

Her üç halde de (ezgi, şekil, konu) ninni görevinde kullanılan bu nazım parçaları, ninni türüne yakınlştırılmak amacıyla,

ana yapılarında yer almayan, ancak ninninin olmazı olan bir takım eklemeleri –geçici bir süre için de olsa- almaları gerekir. Ninni görevinde, kişisel bir beğeni sonucunda kullanılan bu malzemenin -kişi her ne kadar kişisel bir değerlendirmeye bu tür ve şekilleri kullanırsa kullansın- geleneğin etkisinden tamamıyla kurtulması mümkün değildir. Gelenek hiç olmazsa, nazım parçalarının farklı yerlerine (kimi zaman başa, kimi zaman sona) ninni kalıp sözlerini ekleyerek, parçaların yapısına müdahale etmekten geri kalmaz. Örneğin:

Dedenizin sözüne kandım / Sönmez ateşlerde yandım /
Ben kendimi sabreder sandım / Şah Haseynim, Şah Hüseynim /
Ninni hu / Hu hu hu / Nur Muhammet / **Ninni hu** (Ayvacık-Süleymanköy)

(Okuyucu, diğer tür ve şekillerden ödünç alınan –mâni kökenli olanlar dışında- ninnilerin “yayıma” ortamlarına dikkat etmelidir. Bu tip geçişler, genellikle geleneksel yöntemler kullanılarak sağlanmaz. Yukarıdan aşağıya doğru bir yayılma süreci işlemektedir. Bu tip bir yayılım yönü, malzemenin çoğunlukla yazılı kültürden öğrenilmiş olma olasılığını güçlendirir. Örneğin:

Ninni dedim uyutamadım / Hem ağladım büyütemedim /
Büyüttüm de yürütemedim / Ninni ninni hu ninni / **Oğlusun bir
askerin / Ağlama derin derin / Başak tutan ellerin / Bir gün
silah tutsun** / Nenni (Yenice-Çakır)

*

Ninnilerin kafiyeli olmaları, sadece Türk’e özgü değildir. Bu noktayı yalnızca Türkçe tespit ettiğim ninnilerde değil, Rumca tespit ettiğim (Kitabın birinci baskısında yayınlanan ninniye, -daha sonra gittiğim derlemede- yanlış deşifre ettiğim aynı kaynak kişi tarafından söylenerek, doğrusu yazılı olarak verilmiştir. Bu basıkıda, düzeltilmiş ninni metni kullanılmaktadır.) ninnide de kayıt altına aldım. (Pomakça söylenen ninniye henüz çözümleyip, Türkçe’ye çeviremediğimi belirtmeliyim.) Görünen o ki, diğer dillerde söylenen ninnilerde de, kafiyenin yardımına (çocuğun uyumasında ses tekrarlarının önemi daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır böylece) ihtiyaç duyulmaktadır.

To kalo mas to paidi / Thelei hadia kai horoi
/ Thelei kai na pandreftei / Kai sta
vasana na mpei (Gökçeada-Tepeköy)

*

Ninni derlemelerim sırasında, Çan-Şerbetli'de kaydettiğim iki ninni, diğer ninnilere hem sözcükleri, hem de ezgisi itibarı ile benzemiyor idi. Sözleri herhangi bir anlam içermez iken, ezgisi de bebeği uyutacak durulukta olmayıp, daha ziyade bebeği harekete yöneltten tempoda idi. Kaynak kişi', ninni adı altında derlediğimiz bu malzemeyi, başka bir adla adlandırmadı.

Uşak'ın Banaz İlçesinde 90'lı yıllarda yapmış olduğum derlemelerde de, bu nitelikteki malzeme ile karşılaşmış idim. Kaynak kişinin "**tingil**" adını verdiği bu yaratmalar, çocuğu uyutmak amacıyla değil, onun ayakta durmasını, yürümesini sağlamak için kullanılıyordu. Ninnilerle tek ortaklaşması, bebeklik çağına ait olmaları olsa gerektir. Sanıyorum Çan-Şerbetli'de ninni adıyla derlediğim malzeme, tingil tipinde bir malzeme idi.**

NİNNİLER

1. (Eceabat-Alçıtepe^{1, 2}; Eceabat-Seddülbahir^{3, 4}; Eceabat İlçe Merkezi^{5, 6, 7}; Eceabat-Yalova^{8, 9}; Eceabat-Kumköy^{10, 11}; Eceabat-Kocadere¹²; Eceabat-Kilitbahir¹³; Eceabat-Behramlı¹⁴; Eceabat-Yolağzı¹⁵; Ezine-Kemallı^{16, 17}; Ezine-Geyikli¹⁸; Ezine İlçe Merkezi¹⁹; Ezine-Yeniköy²⁰; Ezine-Köseler²¹; Ezine-Hisaralan²²; Ezine-Körüktaş²³; Ezine-Üvecik^{24***}; Lapseki-Adatepe^{25, 26}; Lapseki İlçe Merkezi²⁷; Lapseki-Suluca²⁸; Lapseki-Umurbey²⁹; Lapseki-Yenice³⁰; Lapseki-Sında³¹; Merkez-Halileli³²; Ayvacık-Tamış³⁴; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁵; Gelibolu-Evreşe³⁶)

A-

1. Dize

Dandini dandini dastana (destana, tastana, dazdana)^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 26, 29, 30, 31} / Dandini dandini danadan⁸ / Dandin dandin dastana¹² / Dastin dastin dastana¹⁷ / Dana dana dasdana (dastana)^{22, 25} / Dane dane dasdana³² / Dana dana dana dasdana³⁴

2. Dize

Danalar girmiş (girmij, giymiş) bostana (bostanaa)^{1, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 34} / Danaları girmiş bostana^{8, 14} / Danalar da girmiş bostana²¹ / Danalar girdi bostana^{2, 22, 26} / Danalar gitti bostana²⁰

Ara kalıpları

Hu ninni²⁶

* Fevziye EREN

** Tom tombangan / Güm gümbengen / Tos tombangan / Gürs gümbengen / Dom dombangan

*** Ninninin ilk dizisi eksiktir.

Bitiş kalıpları*

Hu hu hu hu

Hu hu hu hu¹⁴**3.Dize**

Kov bostancı danayı^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 25, 29, 30, 31, 32, 34} / Kov bostancı danaları¹⁵ / Kov danacı danayı²⁰ / Çevir oğlum danayı²⁶ / Yimesin ilanayı²⁴ **

4.Dize

Yemesin (yimesin) lahanayı (lahanayı, ilanayı)^{1, 2, 3, 4, 5, 7, 12, 16, 17, 19, 20, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 34} / Yimesin bostanları²² / Yemesin Nâgihan'ı²¹ / Yemesin kızımın lahanasını⁶ / Karpuzları bitirecek¹⁵ / Kovılayım danaları gitsin²⁴

Bitiş Kalıpları

E e e e^{13***} 29 / Benim kızım uyusun –E e e^{****8} / Hoo ho²³ / Ho ho hoo¹⁶ / Hu hu hu¹² / Hu hu hu hu⁴ / Hu hu hu huu⁷ / Hu hu hu ninni-Hu hu hu ninni² / Hu hu nenni¹ / Huu nenni nenni¹⁹ / Hu ninni ninnii²⁶ / Hu hu hu hu –Uyusun da büyüsün benim yavrum³¹ / Hu hu e –E yavruma e e e –Nenni bebek nenni eee²¹ / Ninnii-Ninni yavruma ninni³² / E e e –Hu hu gızıma ninni ninni⁵

B-

Dandini dandini dastana^{10, 28} / Dandini dandin dasdana⁹ / Dasdin dasdin dastana¹⁸

Danalar girmiş bostana^{9, 10, 11*****} 28 / Dana girmiş bostana¹⁸

Bostan yemez köken yir^{9, 10, 18} / Bostan yemez kökünü yer²⁸ / Kökünü yimiş¹¹

Benim yavrım şeker yir¹⁸ / Benim oğlum şeker yir²⁸ / Benim de kızım şeker yir⁹ / Benim de kızım ...***** yir¹⁰ / Kökünü yime¹¹

Bitiş Kalıpları

Hu hu¹¹ / Hu hu hu⁹ / E e e e²⁸

C-

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Lahana da yemez

* Ninninin ilk iki dizesini aktaran kaynak kişi, devamında bitiş kalıplarını kullanarak ninniği tamamlamıştır.

** Kaynak kişi genelin aksine, üçüncü dize ile dördüncü dizinin yerlerini değiştirmiştir.

*** Kaynak kişi dördüncü dizeyi vermeyip, doğrudan bitiş kalıplarına yönelmiştir.

**** Kaynak kişi dördüncü dizeyi vermeyip, doğrudan bitiş kalıplarına yönelmiştir.

***** Kaynak kişi, ninninin ilk dizesini hatırlayamamıştır.

***** Sözcük, derleyici tarafından çözümlenememiştir.

Kökünü de yer
Mini mini yavrum
Mamalar yer
Hu hu hu nenni³⁶

D-

Dandin dandin dastana
Danalar girmiş bostana
Bostanı yemez kökünü yir
Annesi kızının elini yir
Çukur'un muhallebicisi ninni
Karaköy'ün poğçası hu hu
Vefa'nın bozası ninni²⁷

E-

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Gidin söylen Osman'a
Osman çıkarsın danaları
Danalar yemesin bostanları
Ho ho ho ho³⁵

F-

Dana dana dasdana
Danalar girmiş bostana
Bu dana kimin danası
Mehmet Bey'in danası
Uyusun kızım ninni
Uyy ninni³³

2. (Eceabat-Seddülbahir³; Ezine-Geyikli¹⁸; Lapseki-Yenice³⁷; Lapseki-Adatepe^{38, 41, 41}; Lapseki-Şen Mahalle^{39, 40}; Bayramiç-Akpınar⁴²; Gelibolu-Kavakköy⁴³)

Dandini dandini danalı bebek^{3, 37, 41} / Dan dan dan dan danalı bebek³⁹ / Dandini dan dan danalı bebek⁴⁰ / Dasdini dasdini danalı bebek⁴² / Dasdin dasdin danalı bebek¹⁸ / Ninni ninni nineli bebek⁴¹ / Ninni nineli bebek³⁸ / ...* bebek⁴³

Elleri kolları (golları) kınalı bebek^{3, 37, 41} / Elleri ayakları kınalı bebek (bübek)^{18, 40, 42} / Uykusu gelmiş kınalı bebek³⁹ / Ninesi de gelmiş danalı bebek³⁸ / Dan dan danalı danalı bebek⁴¹ / Annesinlen babası köpoğlu köpek⁴³

Uyusun da büyüsun kınalı bebek⁴⁰ / Benim yavrum bi tane-

* Dizenin başlangıcı, derleyici tarafından çözümlenememiştir.

cik¹⁸ / Ninni ninni ninesine⁴¹ / Uyusun da büyüsün ninni⁴³

Oğlum gitsin dedesine⁴¹ / Koşa koşa yürüsün⁴³

Bitiş Kalıpları

Uyusun benim oğlum büyüsün-Uykulara girsin-E e e e⁴⁰
/ E ninni ninni-Ninni ninni nineli bebek⁴¹ / Ninni benim yavrum
ninni-Benim güzel yavrum uyusun³ / Huu huu nenni nenni⁴² / Hu
hu ninnih⁴¹ / Hu hu hu hu³⁷ / E e e³⁸ / E e e e³⁹ / Hu huu⁴³

3. (Ayvacicık-Nusratlı Hasanobast⁴⁴)

Dandini dandini danası

Kel horaz babası

Gınalı kadın anası

Nën nën nën

4. (Ezine-Yeniköy⁴⁵)

Dandini dandini danaylık

Kızım olmuş on aylık

On olmazsa beştire

Kızım güllere eştire

5. (Ayvacicık-Koyunevi⁴⁶)

Dandini dandini danları

Elleri kolları kınalı

Cepleri dolu paralı

Annesi milayim

Kendisi melek

Hu hu

6. (Ezine-Körüktaş⁴⁷; Yenice-Pazarköy⁴⁸; Eceabat İlçe Merkezi⁴⁹)

Dandini dandini dan ister⁴⁹ / Dan ister dan ister⁴⁷ / Hu hu
hu ister⁴⁸

Bey babasından don ister⁴⁹ / Al patiskadan don ister⁴⁷ / Yav-
rum benden don ister⁴⁸

Don olmazsa ne olsun⁴⁹ / Yavrum donunu beğenmez⁴⁸

Şeftalisi bol olsun⁴⁹ / Benim gızımı kimler ister⁴⁷ * / Telli de
fistanlık ister⁴⁸

Bitiş Kalıpları

Nenni de güzelim nenni-Nenni de bebeğim nenni⁴⁸ / Hoo
ho⁴⁷

* Kaynak kişinin aktardığı bu ninnide, diğer benzeşlerde bulunan üçüncü dize yer almamaktadır.

7. (*Lapseki İlçe Merkezi*^{27, 50})

Dandin dandin dastana⁵⁰ / Ninni ninni²⁷
 Oğlum uyusun hu hu ²⁷
 Amca kaytan bıyıklı⁵⁰ / Babası kaytan bıyıklı²⁷
 Yengesi hanım kılıklı⁵⁰ / Annesi elma yanaklı²⁷
 Haydi more kaynane⁵⁰
 Osureyim burnuna⁵⁰

8. (*Ayvacık-Bademli*⁵¹)

Dandin dandin danadan
 Bir ay doğmuş anadan
 Bağışlasın yaradan
 Eksilmesin aradan
 Hu hu nenni hu

9. (*Lapseki İlçe Merkezi*⁵⁰)

Dandin dandin danıştan
 Düğmeleri gümüştan

...

10. (*Ayvacık-Tamış*³⁴)

Kızım kızım kış kişi
 Kızımı ister yüz kişi
 Yüz kişiye veremem
 Alır gider bir kişi

11. (*Eceabat-Yolağzı*⁵²; *Ayvacık-Süleymanköy*⁵³)

Oğlum oğlum hot oğlum⁵² / Oğlum oğlum hop oğlum⁵³
 İpek al da sat oğlum⁵² / İpek getir sat oğlum⁵³
 Kızlar (gızlar) gergef işlesin^{52, 53}
 Sen üstünde yat oğlum⁵² / Sen altında yat oğlum⁵³

Bitiş Kalıpları

Mini mini oğlum ninni-Ninni oğlum ninni ninni⁵² / Hu hu hu⁵³

12.* (*Gelibolu-Evreşe*³⁶)

Ay doğar eleg gibi
 Gün doğar meleg gibi
 Benim de bi kızım var
 Sürmeli meleg gibi
 Hu hu hu nenni

* Bkz. 525 numaralı mâni.

13.* (Çan-Şerbetli⁵⁴)

Harman gelir yaz olun
Güller açar güz olur
Ben gızıma gül dimem
Gülün ömrü az olur
Hu hu

Harman yeri yaş yeri
Usul yörü hoş yörü
Ben gızıma gül demem
Gülün ömrü az olur
Hu hu

14. (Eceabat-Yolağzı⁵⁵)

Gülüm gülüm gülüştan
Güllü çevrem sana nişan
Kurbetlere gidersen
Kızım beline kuşan

15. (Gökçeada-Tepeköy⁵⁶)

To kalo mas to paidi
Thelei hadia kai horoi
Thelei kai na pandreftei
Kai sta vasana na mpei**

16. (Eceabat-Yolağzı⁵²)

Ninni ninni ninni
Mini mini yavrum ninni***
Oğlum oğlum oyunda
Şemsiperi boynunda
Ben oğlumu ararken
Buldum kızlar yanında
Mini mini oğlum ninni
Uyusun oğlum ninni ninni

* Bu örnekte görüldüğü gibi, birden fazla mâni, ninni kalıp sözleriyle desteklenerek arka arkaya sıralanabilir. Ancak dikkat edilirse, mâni kalıbındaki dörtlüklerin ninnileşebilmeleri için, ya kendi bünyelerinde oğul-kız sözcükleri bulunmalı, yada bu sözcükler ilave edilmelidir.

** Ninninin Türkçe açıklaması, kaynak kişi tarafından şu şekilde yapılmıştır: "Bizim küçük iyi çocuğumuz dans, okşamalar ve sevişmeler istiyor. Bi de evlenmek istiyor ki, dertlere girsin başı."

*** Verdiğimiz örneklerde de görüldüğü üzere kalıp sözler, asıl metnin başında, sonunda ve ortasında yer alabilir.

17. (*Ezine-Körüktaş*⁴⁷; *Ayvacık-Çamköy*^{57, 57}; *Lapseki-Umurbey*⁵⁸)
Kargam kargam kak dedi⁴⁷ / Karga karga kak dedi⁵⁸ / Gar-
gam gargam gark dedi^{57, 57}

Çık şu dala bak dedi^{47, 58} / Çık şu dala yat dedi^{57, 57}

Çıktım baktım o dala^{47, 58}

Yemesin lahanaya⁵⁸ / Yavrumun da canını tak dedi⁵⁷ / Yov-
rucuğmun canına tak dedi⁵⁷ / Karga fındık getirmiş⁴⁷

Sıçan yemiş bitirmiş⁴⁷

Bitiş Kalıpları (^{47, 57, 58} için)

Ninni yavrum sana ninni heee⁴⁷ / E e e⁵⁸ / Mini mini yovrum
neenni-Neenni neenni huu⁵⁷ / Neenni neenni huu⁵⁷

Kargamın gözleri mavidir⁵⁷

Saçak altı evidir⁵⁷

Yovruma da ne disen yeridir⁵⁷

Neeenni neenni huu⁵⁷

Uç git kargam sen uç git⁵⁷

Dağları daşları sen geç git⁵⁷

Mini mini yovrumu alma git⁵⁷

Mini mini güzelim neenni huu⁵⁷

18. (*Ezine-Kemallı*^{16, 17}; *Gelibolu-Evreşe*³⁶; *Ayvacık-Süleymanköy*⁵³;
*Çan-Küçükpaşa*⁵⁹)

Ninni (nenni) ninni (nenni) ninnice (nennice)^{16, 17, 36, 53, 59}

Bol soğanlı börülce^{16, 17, 36, 59} / Al sovanlı börülce⁵³

Kızım (gızım) yesin (yesin) doyunca^{36, 59} / Oğlum yesin do-
yunca¹⁷ / Yavrum yesin doyunca¹⁶ / Gızlar gergef işlesin⁵³

Olsun bubasının boyunca¹⁷ / Sen altında yat oğlum⁵³ *

Bitiş Kalıpları

Ninni yavrum sana ninni-Ho ho ninni ho hoo¹⁶ / Mini mini
kızım hu hu-Hu nenni³⁶ / Biricik guzum nenni⁵⁹

* 53 numaralı kaynak kişinin sunduğu ninninin, son iki dizesi 11 numaralı ninniyle aynılaşmaktadır. Sanıyorum bu farklılaşma, kaynak kişinin bilinçsizce yaptığı bir eylemdir. Bu tür durumlarda kaynak kişilerin bir bölümü, yarım bırakmaktan ise başka bir parçayı anlatılarına ekliyorlar.

19. (Eceabat-Seddülbahir³; Eceabat-Yolağzı⁶⁰; Ezine-Körüktaş²³; Ezine-Kumburun⁶¹; Gelibolu-Evreşe³⁶)

Ninni ninni ninnisi var^{23, 60} / Ninni de ninni ninnisi var⁶¹ /
Ninni ninni ninni ninnisi var³ / Nenni desem nennisi var³⁶

Küçük te yavrumun uykusu var²³ / Benim güzel oğlumun uykusu var³ / Benim oğlumun uykusu var⁶⁰ / Benim oğlumun (kızımın) uykusu var⁶¹ / Mini mini kızımın uykusu var³⁶

Bitiş Kalıpları

Uyusun da büyüsün ninni -Tıpış tıpış yürüsün ninni * ³ /
Uyusun da büyüsün hu hu-Koşa koşa yürüsün nenni³⁶ / Uyusun benim oğlum ninni-Büyüsün benim oğlum ninni⁶⁰ / Huuu hu²³ / Ee ee ee e⁶¹

20. (Eceabat-Alçıtepe¹; Eceabat-Yolağzı⁵⁵; Ezine-Kemallı¹⁶; Ezine-Üvecik^{24, 62, 63}; Yenice-Pazarköy⁴⁸; Çan-Küçükpaşa⁶⁴)

A-

Ninni (nenni) nini (nenni) ninnisine (nennisine)^{16, 62, 64} / Ninnim ninnim ninnisine⁵⁵ / Nennisi nennisi nennisine⁶³ / ...** nennisi yar¹ / Ee ee esine ***⁴⁸

Kızım gider bab'annesine⁶³ / Yavrum gider annesine¹ / Oğlum gitmiş annannesine^{62 ****} / Kızım gidicek ninesine⁵⁵ / Benim yavrum gidecek anneannesine¹⁶ / Kızım gelmiş ninesine⁶⁴ / Yavrum yatmış nennisine⁴⁸

Ninesi de bir hayın kadın⁵⁵ / Ninesi de yaramaz cadı karı⁶⁴ / Bab'annesi pıtlar pişirmiş⁶³ / Annesi pideleri pişirir¹ / Anneannesi sevincinden¹⁶

(Uyu kız ! ***** ⁶³)

Tuz doldurmuş torbasına⁵⁵ / Tuz doldurmuş heybesine⁶⁴ / Gül toplamış heybesine⁴⁸ / Şekerler dolduracak ceplerne¹⁶ / İçine de sıçan düşürmüş⁶³ / Yavrum burnunu şişirir

Bitiş Kalıpları

Nenni de yavrum nenni-Nenri de bebeğim nenni⁴⁸ / Ninni kızıma ninni-Bir tanecik kızıma ninni⁵⁵ / Hu hu hu hu-E e e e⁶³ / Hu hu huu⁶² / Ho hoo¹⁶

* Bir ninninin yapısında ana unsur görevini üstlenen kimi dizeler, başka ninnilere geçiş yaptıklarında "kalıp söz" görevinde kullanılabilir.

** Dizenin başlangıcı, derleyici tarafından çözümlenememiştir.

*** Bu benzeşte, üçüncü dize yer almamaktadır.

**** Bu benzeşte, son iki dize yer almamaktadır.

***** Ninnilerin ortaları ve sonlarında, söyleyici bebeğin uyumadığını gördüğünde onu azarlar. Bu azarlamalar ezgisizdir ve yüksek sesle yapılır.

B-

Nenni nenni nennisine
Çıkmış gitmiş annesine
Annesi... vā
Ağlama ağlası kuyruklu
Ablası kadın kılıklı
Dayısı buğma bıyıklı
Dolayına şaştım dolayına
Bak (?) ... altının kolayına
Oluktan sular akar
Aç kapıyı donuyorum soğuktan
Nennii²⁴

21. (Çan-Küçükpaşa⁵⁹)

Benim kızım uyiyecek
Uyiyecek de büyüyecek
Guzum benim okullara gitcek
Büyük büyük kızım olacak

22. (Yenice-Pazarköy⁴⁸)

Hu hu hucu baba
Yoldan geçen yolcu baba
Yavrum uyursa çukulota
Uyumasa kışına vurun bi sopa
Nenni yavrum nenni
Nenni de güzelim nenni

23. (Ayvacık-Koyunevi⁴⁶)

Ön devesi şeker yüklü
Art devesi pirinc yüklü
Benim kızım goca kürklü
Nenni nenni ho

24. (*Çan-Küçükpaşa*⁵⁹)

Benim kızım bab'annesine gelmiş
 Bab'annesi de çok sevinmiş
 Benim kızımın gözlenden öpmüş
 Küçücük guzular nenni
 Benim evlêm şenlendi
 Güzel kızlâm geldi
 Bicicik yavrular nenni*

25. (*Ezine-Körüktaş*⁴⁷)

Tontini kızım tos kızım
 Babucunun burnuna bas kızım
 Büyü diyi (?) gocalara kaç kızım
 Hoo ho

26. (*Ayvaccık-Koyunevi*⁴⁶)

Ninniler söylersin
 Söylerken dinlersin
 Ben de bilmem ne dersin
 Hu huu hu

* Çan-Küçükpaşa'dan derlediğimiz ninnilerin, derleme ortamıyla ilgili bilgi vermemde yarar var. Çünkü ortam, malzemenin oluşumunu etkilemektedir. (Ki daha sonra vereceğimiz ninnilerin bir bölümünün de, ortamın etkisiyle üretildikleri kanısındayım.) Köye doğru giderken, köy sapağında bekleyen bir aile gördük ve onları arabamıza davet ettik. Köye vardığımızda ise, beni baba evlerine kabul ettiler. Babaanne, oğlu, gelini ve torunlarına kavuştuğu için -babaanne köyde, oğlu ve ailesi ise Çanakkale'de yaşıyorlardı- çok mutlu oldu. Bu mutluluktan istifade etmek(!) amacıyla, ninni söylemesini istedim. Hazırlıksız yakalanan babaanne, gelenekte var olan ninnileri hafızasında toparlayamadığı için, o anda doğaçlama olarak **duygularını** dile getiren sözcüklerle ninnisini oluşturdu. Klasik ninni metinlerinde gözlemleyebildiğimiz, -çok küçük de olsa- bir hikâye (asmaya kurdum salıncak; dandini dandini destana vs.) anlatan ninniler yerine, -ki bunlar kolektif yaratmalar olarak değerlendirilebilir, kabul gördüklerinden dolayı- o anki duygularını ortaya koyan bir ninni oluşturdu. Bu hal, o anda üretildiği için ninniye kişisel bir ninni yapıydı. (Derleyicinin ve ortamın etkisi, kişiyi bunu yapmaya zorlamıştır.) Tespit ettiğim bu ninni, kişisel bir yaratmadır. Ancak derlediğim tüm ninniler içinde, bu şekilde üretilmiş birçok ninni vardı. Yani yaratma yönünden kişiseldi ancak yöntem (üretiliş yöntemini kast ediyorum) yönünden bir kolektiflik söz konusuydu. Her ne kadar bu ninnide kalıp sözler ağırlıklı olarak ninninin oluşumuna etki etmiyorsa da, bu şekilde üretilen diğer ninnilerde kalıp sözcüklerden yararlanma oranı daha fazladır. Ninnileri yazmaya başlarken bir temel sorunu karşılaştım. Ninnilerdeki benzeş çokluğu neyin sonucudur? 'Klasik' adıyla tanımladığım ninnilerin benzeşlerinin olduğunu okuyucu da tesbit etmiştir. Ancak bu ninnilerde, ninninin ana kurgusunu oluşturan tema hemen hemen sabit kalıyordu. Ki değişik benzeşler üreten kaynak kişilerin önemli bir bölümü, ana kurgudan uzaklaştıklarının farkındaydı. Bu benzeş üretiminin başlıca nedeni kolektif ve bireysel unutkanlıktı. Oysa o anki duyguları ortaya koymak amacıyla üretilen ninnileri üreten kaynak kişiler, metnin bir bölümünü değil, tamamını hatırlayamadıklarından bu yola başvuruyorlardı. Bunu yaparken de, kafiye ve hece sayılarına dikkat etmeden, başlangıç, ara ve bitiş kalıplarının yardımlarına başvuruyorlardı. İşte bu kalıp sözcükler kullanılarak üretilen ninniler, bireysel bir üretim sonucu olarak üretilmelerine rağmen, kalıp sözcükler marifeti ile birbirleriyle benzeşmeye başlıyorlardı. Klasik ninnilerde ana örgü sabit kaldığı halde benzeşler ortaya çıkıyorken (bu tip ninnilerde, özellikle kalıp söz grupları da birbirleriyle benzeşmek arz etmektedir), anlık duyguları ifade ederek oluşturulan ninnilerde ise kalıp sözler, ninnilerin oluşumuna ve birbirleriyle benzeşmesine neden olmaktadır.

27. (Yenice-Çakır^{65, 65})

A-

Ninni dedim uyutamadım
 Hem ağladım büyütemedim
 Büyüttüm de yürütemedim
 Ninni ninni hu ninni
 Oğlusun bir askerın
 Ağlama derin derin
 Başak tutan ellerin
 Bir gün silah tutsun
 Nenni

B-

Oğlusun bir askerın
 Ağlama derin derin
 Başak tutan ellerin
 Bir gün al bayrak tutar
 Tarlaların sınır taşı
 Anaların can yoldaşı
 Hu hu hu nenni**

28. (Eceabat-Seddülbahir^{3, 3}; Eceabat İlçe Merkezi⁷; Eceabat-Kumköy^{11, 67****}; Eceabat-Kocadere¹²; Eceabat-Behramlı^{14, 66}; Ezine-Yeni-köy²⁰; Ezine-Körüктаş⁴⁷; Ezine-Üvecik^{62, 74}; Ezine-Hisaralan⁷⁵; Ezine-Köseler⁷⁶; Lapseki-Adatepe^{26, 41}; Lapseki-Sundal⁶⁸; Lapseki-Umurbey⁶⁹; Lapseki-Şen Mahalle⁷⁰; Lapseki-Yenice⁷¹; Merkez-Halileli³³; Ayvacık-Tamış³⁴; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası³⁵; Ayvacık-Bademli⁵¹; Ayvacık-Çamköy⁵⁷; Ayvacık-Balabanlı⁷²; Ayvacık-Kızılkeçili⁷³; Gelibolu-Kavakköy⁴³; Yenice-Pazarköy⁴⁸; Bayramiç-Kurşunlu⁷⁷; Çan-Maltepe⁷⁸)

1. Dize:

Asmaya kurdum (gurdum) salıncak (salıngaç, sallıncak, salıncak)^{3, 12, 14, 20, 26, 33, 34, 35, 41, 43, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77} / Asmaya kurdun salıncak¹¹ / Asmaya astım salıncak⁷ / Kapiya gurdum sayıncak⁷⁵ / Yavruma gurdum salıncak⁴⁸ / Bahçeye (bayçeye) kurdum (gurdum) salıncak^{3, 47, 51, 57, 62} / Bahçeye de kurdum salıncak⁷⁸

(Birinci dizeden sonra bu ninni iki ana kolda oluşumuna devam etmektedir. Birinci kolda yer alan ikinci dize, ikinci kolda

* Hece sayısındaki düzenlilik ve kafiyelerdeki uyum, bana bu ninninin, yazılı kaynaktan etkilenmiş olabileceğini düşündürüyor. (Açıklayıcı olur mu bilemiyorum) derlemelerim boyunca 60-70 yaşındaki insanların, ilkokulda öğrendikleri şiir ve masalları hâla hafızalarında tutabildiklerini şaşkınlıkla gözlemledim.

** Her iki ninnide de ilk dize yer almamaktadır.

yer almaz. İkinci kol, ya doğrudan üçüncü dizeye yönelir yada nin-ninin asıl formunda yer almayan dizelerle donanarak daha yoğun olarak benzeşler üretmeye başlar.)

A-2.Dize

Eline de verdim oyuncak^{3, 14, 33, 34, 35, 43, 47, 48, 57, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 78} / Eline verdim oyuncak^{11, 51, 75} / Eline de verdim şeker ilen oyuncak²⁰ / Önüne de verdim oyuncak¹² / Oynadividim oyuncak⁷⁶ / Uyumadı gitti yumurcak³ *

A-3.Dize

Uyumadı gitti (gitdi) yumurcak (yumrucak, yımurcak)^{3, 12, 14, 33, 34, 35, 47, 48, 51, 57, 66, 68, 69, 70} / Uyumadı kaldı yumurcak⁴³ / Uyumadı gara yumurcak⁷⁵ / Uyumadı küçük yumrucak⁷² / Uyumadı kör olası yımır-cak⁶⁷ / Uyu didim uyumadı yumrucak⁷⁶ / Yuvarlandı gitti yumurcak¹¹ / Oynasin yavrum doyunca²⁰ / Eline de verdim oyuncak^{*3} / **Benim yavrum nenni yumurcak^{**78}**

A-4.Dize^{***}

Annesini işinden alagoyacak⁴⁶ / Şimdi benim oğlum uyuycek⁴³

Bitiş Kalıpları

Hu hu hu hu⁶⁹ / Ho ho ho ho³⁵ / Hu hu hu^{12, 68} / E e e e –Hu hu hu hu¹⁴ / Hu hu nenni hu⁵¹ / Ho ninni ho ninni ho ninni⁷⁵ / E e ninni³⁴ / Niinni⁷² / Ninni ninni³³ / Nenni yavrum hu hu²⁰ / Ninni yavrum sana ninni-Hooo ho⁴⁷ / Nenni oğlanım nenni-Oğlanım nenni⁷⁶ / Ninni benim yavrum ninnii-Minicik yavrum ninnii³ / Ninni benim yavrum ninni-Kendi güzel oğlum ninni³ / Nenni de bebeğim nenni-Nenni de yavrum nenni⁴⁸ / Mini mini yovrum neenni-Neenni neenni huu⁵⁷ / Adı güzel oğlum ninni-Kendi güzel oğlum hu huu⁴³

(Kimi durumlarda, asıl ninni metninin hemen arkasından bitiş kalıplarının kullanılması yerine, bir başka ninni gövdesinden alınan dizeler yardımıyla, ninninin genişletilmesi yoluna gidilebilir. Gelenek bu türden geçişlere yatkındır. Ancak bu geçişin nedenlerinin başında –günümüzde- geleneğin zayıflamasını göstermemiz sanırım yanlış olmayacaktır.)

* Bu benzeşte ikinci ve üçüncü dizeler yer değiştirmiştir.

** Sanıyorum kaynak kişi, unuttuğu dize başlangıç sözcüklerinin boşluğunu doldurmak amacıyla kalıp sözcüklere yönelmiştir.

*** Dördüncü dizinin yalnızca iki benzeşte yer alması, bu dizelerin asıl ninniye ait olmayıp, kaynak kişilerin kendi yaratmaları olabileceğini düşünmemize neden olmaktadır. Bunu düşünmemize gerekçe olacak bir nokta da, her iki benzeşe ait dizelerin, birbirleriyle sözcük yönünden ilgilerinin olmamasıdır. Eğer benzeşler arasında (4.dizede) yakınlık olsaydı, bu dizinin, ninninin asıl metnine ait olduğunu düşünmemiz kolaylaşacaktı.

Hu hu hu Allah-Uykularını ver Allah⁶⁶ / Uyusun da büyüsün
yavrum-Sokaklarda yürüsün yavrum⁷⁰

(Bu tür gövde genişlemelerinin sonunda, -diğer ninnilerde
olduğu gibi- yine bitiş kalıplarının yardımına başvurulabilir.)

Hu yavruma nenni-Uyusun da büyüsün nenni⁶⁶ / He he he
he⁷⁰

B-2.Dize

Uyumadı gitti yumurcak^{7, 26, 41, 62, 71, 77} / Uyumadı gitti mızır-
cak⁷⁴ / Uyumadı yumurcak⁷³

B-3.Dize

Hıncı baban gelecek⁷⁷ / Benim kızım uyuycek⁷⁴

B-4.Dize

Ninnilerle büyüyecek⁷⁴

(Kimi hallerde kaynak kişi,başlangıç dizelerini değişikliğe
uğratarak -bitiş kalıplarını, ara kalıplara dönüştürerek- ninnisini
oluşturabilir.)

Hu hu-bahçeye serdim oyuncak-Uyumadı gitti yumurcak²⁶

Kimi ninnilerde, bir başka ninniye ait parçalar kullanıldığı gibi,

*Uyusun da büyüsün benim oğlum-Tıpış tıpış yürüsün-Nin-
nilerle büyüsün⁶² başka bir ninninin tamamı da, söylenen ninniye
eklemlenebilir.*

Ninni ninni ninesine-Oğlum gitsiñ ninesine-Ninesi de bi
koca karı-Duz koyvermiş sepedine^{**41}

Bitiş Kalıpları

E e e⁷¹ / Huu hu⁶² / Hu huu ninnii⁴¹ / Hu hu neenni⁷⁴ / Hu
ninnii ninnii²⁶ / Nennii ninni⁷³ / Ağlama yavrum ninni-Uyusun da
büyüsün⁷⁷ / Mini mini yavruma ninni-Adı güzel çocuğum hu hu⁷

29. (Lapseki İlçe Merkezi²⁷)

...

Ceviz yimez kaplı deye

Üzüm yimez çöplü deye

...

30. (Çan-Şerbetli⁵⁴)

Hu hu hu hu hu derim

Ben oğluma hu derim

Sallandıkça sallansın

Uyusun da mallansın

Hu hu

* Bu durumun da, geleneğin zayıflamaya başladığının bir göstergesi olduğunu düşünmekteyim.

** Bkz. 20 numaralı ninni.

31. (*Eceabat-Maltepe*⁷; *Eceabat-Kocadere*⁷⁹; *Ezine-Kemallı*¹⁶; *Ayvatic-Bademli*⁵¹)

Hu hu hu Allah^{1, 51} / Ho ha ho ha ho Allah¹⁶ / O hu hu hu hu Allah⁷⁹

İyilik sağlık ver Allah^{16, 51} / Sen uykular ver Allah¹ / Oğlum uyur işallah⁷⁹

Uyusun da büyüsün inşallah¹⁶ / Kocaman olur işallah⁷⁹

Bitiş Kalıpları

Hu hu hu ninni¹ / E e ee-Hu hu huu⁷⁹ / Mini mini yavrum ninni-Hoo ninni¹⁶

32. (*Yenice-Pazarköy*⁴⁸)

Yavrumun beşiği altın

Bal akar salkım salkım

Nenni de bebeğim nenni

Nenni de güzelim nenni

33. (*Eceabat-Yalova*⁸)

Aç yüzünü göreyim

Kızımı da valiye vereyim

Uyu uyu büyüsün

Küçük sulardan içsin

E e e

34. (*Eceabat-Yolağzı*⁶⁰; *Lapseki-Sındal*⁸¹)

A-

Ninni ninni uyudamadım⁶⁰

Ben oğlumı büyüdemedim⁶⁰

Uyusun oğlum ninni⁶⁰

Büyüsün oğlum ninni⁶⁰

B-

Nenni nenni nenni⁸¹

Uyudamadım da büyüdemedim⁸¹

Nenni çocuğum nenni⁸¹

35. (*Ezine-Üvecik*⁶²)

Hu desem dağlar uyur

Dağlar içinde tavşanlar büyür

Benim küçücük yavrum şimdi uyur

Huu hu

Hu desem huu hu

36. (*Gelibolu-Evreşe*⁸⁰)
 Ninni ninni ninesi
 Gel kızımın dedesi
 Uyusun da büyüsün hu hu
 Hu hu dedim yaraşır
 Kızıma da her şeyler yaraşır
 Uyusun da büyüsün hu hu*

37. (*Çan-Küçükpaşa*⁵⁹)
 Benim gızımın uykusu gelmiş
 Küçücüg yavrumun ninnisi gelmiş
 Körpecik guzum nenni
 Adı güzel guzum nenni

38. (*Çan-Küçükpaşa*⁵⁹)
 Ninni guzum nenni
 Küçücük yavrum nenni
 Adı güzel yavrum nenni
 Biticik guzum nenni**

39. (*Yenice-Seyvan*⁸²)
 Ninni yavrum ninni
 Uyu bebeğim uyu
 Uyudiyim ben seni
 Askerlere gönderin

40. (*Lapseki-Subaştı*⁸³)
 Benim yavrum uyuyyo
 Mışıl mışıl büyüyo
 Burularda yürüyo yavrum
 Hu hu

41. (*Ezine-Köseler*²¹)
 Nenni yavruma nenni
 Uyu yavrum baban gelecek
 Baban gelip seni alıp götürecek
 Nenni yavrum nenni yavrum
 Nenni nenni

* Örneğimizde de görüldüğü gibi, ninni bitiminde ara kalıplar kullanılarak, yeni bir kafiye yapılanmasıyla ninniye devamlılık kazandırılabilir.

** Kaynak kişi, ısrarımız üzerine – o anda aklında geleneği yansıtan bir ninni olmadığından – "okşamalık"lar yardımıyla, tamamı kalıp sözcüklerden oluşan bir yeni (!) ninni oluşturmuştur.

42. (Eceabat-Behramlı⁶⁶)

Uyu yavrum nenni
Uyu da büyü
O yaşlı gözlerin
Bana mest olsun

43. (Ayvacık-Güzelköy⁸⁴)

Nenni nenni
Yıldızım nennii
Uyusun uyusun daa
Yıldızım böyüsün nenni nennii
Okusun daa yavrım da nenni nenni nenni
Hemşireler olsun yavrum nennii
Nennii nenni yavrım nenni nennii
Anasını babasını daa
Üzmesin yavrım nenni nennii
Nenni yavrım nenni
Uykular uyusun da uykulā
Uyansın yavrım nennii nennii oo*

44. (Bayramiç-Kurşunlu⁷⁷)

Ninni benim yavrum ninni
Uyusun da büyüsun
(Uyu! Bu akşam uyumadın gitti. Uyu! Hinci ağşam olacak.

Esirdi ga.)

Ninni yavrum ninni
Uyusun da büyüsun

45. (Bayramiç-Kurşunlu⁷⁷)

Hu hoy
Uyu da büyü yavrum hu hoy hu hoy
Şimdi baban gelecek yabandan
Ninni yavrum ninni ninni
Aşımız ekmeğimiz galdı uyu
Ninni benim yavrum ninni**

* Kaynak kişilerce, geleneksel formun yardımıyla (arzumuz üzerine) üretilen ninnilerde kalıp sözcüklerin -bir kezlik oluşturulan- ana metne daha sıkı eklemeliği görülecektir. Zira kaynak kişinin zihninde ana metin bire bir olmadığından, kalıp sözlerden yardım almakta, bu sayede kalıp sözlerin ana metinden ayrılabilmesi zorlaşmaktadır. Bkz. Özellikle 43-46 numaralı ninniler.)

** Görüleceği üzere, doğaçlama üretilen ninnilerin edebi yetkinliği, gelenekten gelip hafızaya yerleşen ninniler ölçüsünde değildir. Bunun yanında, (kafiye, hece sayısı, kalıp sözlerin kullanımı) geleceğe gönderme yapmaktansa "an"a yönelirler, "an"ın betimlenmesini yaparlar genellikle.

46. (Bayramiç-Kurşunlu⁸⁵)

Nenni gızıma nenni
 Nenni yavrum nenni
 Nenni benim çocuğum nenni nenni hoy
 Uyusun da büyüsün nenni hoy
 Nenni benim yavrum nenni nenni hoy
 Hu huy
 Uyu çocuğum uyu uyu yavrum
 Nenni yavrum nenni
 Nenni benim gızım nenni nenni hoy
 Nenni dadam benim nenni
 Nenni yavrum nenni
 Nenni benim gızım nenni nenni hoy
 Uyu çocuğum gali
 Gollarım yuruldu çocuğum uyu
 Uyu ... gari
 Şinci nenen gelecek yavrum
 Uyu gızım uyu
 Bize çekişecek şindi
 Aş yog ekmeg yog
 Uyu yavrucum gali
 Hadi
 Bezini bile yıkayamadım yavrum
 Uyu gali, bicik uyu
 Nenni gızım nenni
 Nenni benim yavrum nenni
 Uy nenni benim gızım nenni nenni hoy
 Uyusun da büyüsün nenni
 Nenni benim gızım
 Nenni benim çocuğum nenni nenni hoy

47.* (Eceabat-Seddülbahir⁴; Eceabat-Yalova⁹; Eceabat İlçe Merkezi⁴⁹;
 Ezine-Yeniköy²⁰; Ezine-Köseler²¹; Ezine-Körüktaş^{47, 87}; Ezine-Üvecik⁷⁴;
 Ezine-Geyikli^{86, 86}; Ezine-Hisaralan⁸⁹; Lapseki-Şen Mahalle³⁹; Lap-
 seki-Subaşı^{83, 83}; Bayramiç-Akpınar⁴²; Bayramiç-Kurşunlu⁷⁷; Çan-Kü-

* Bu ninni, her ne kadar diğer (örneğin dandini ... vd.) ninnilerde görüldüğü derecede ana kalıbını korumakta başarılı olamasa da, 'doğaçlama' üretilen ninnilerde olduğu kadar da kalıp sözcüklere muhtaç durumda değildir. Ninninin ana kalıbı: "Uyusun da büyüsün / Tıpış tıpış yürüsün"dür. Ancak bu ninni gelenek sönmülenmesinden, diğer ana kalıplı ninnilerden daha fazla etkilenerek, çözümlenme sürecine girmiştir. Bu ninninin iki ana kalıbından sadece birisi (uyusun da büyüsün) tüm benzeşlerde yer alırken, diğer ana kalıp dizesi, (tıpış tıpış yürüsün) bu etkinliği gösterememiş, yerini, bebeğin geleceği hakkında temennilerde bulunan dizelere bırakmıştır. Benzeşlerin bir bölümünde ise yalnızca "uyusun da büyüsün" kalıbı, diğer kalıp sözlerden yararlanarak ninnileştirilmiştir.

*çükpaşa*⁵⁹; *Çan-Maltepe*⁷⁸; *Ayvacık-Balabanlı*^{72, 72}; *Ayvacık-Kızılkeçili*⁷³;
*Gökçeada-Şirinköy*⁸⁸)

A1. Ana Kalıplar

Uyusun da büyüsün ninni^{72, 88} / Uyusun da büyüsün⁴⁷
Tıpış tıpış yürüsün ninni⁸⁸ / Tıpış tıpış yürüsün de ninni⁷² / Tı-
pış tıpış yürüsün⁴⁷

Bitiş Kalıpları

Ninni yavrum ninni huu⁷²/ Ninni yavrum sana ninni-Hoo
ho⁴⁷/ E yavruma e e e⁸⁸

A2. Başlangıç Kalıpları

Nenni yavrum nenni²⁰ / Küçük yavrum ninni ninni⁷²

Ana Kalıplar

Uyusun da büyüsün (böyüsün) ninni (nenni)^{20, 72}

Tıpış tıpış yürüsün nenni²⁰ / Tıpış tıpış yürüsün de ninni⁷²

A3. Ana Kalıp

Uyusun da büyüsün nenni

Tıpış tıpış yürüsün nenni

Saçlarını sürüsün nenni⁷⁸

A4. Ana Kalıp

Benim gızım uyusun

Uyusun da büyüsün

Tıpış tıpış yürüsün

Bitiş Kalıbı

Güzel guzum nenni⁵⁹

A5. Ana Kalıp

Benim gızım uyusun

Tıpış tıpış büyüsün

Büyüdüğü zamandan

Komşularla yürüsün

Bitiş Kalıbı

Hu huu nenni nenni

Uyu yavrum uyu⁷⁴

A6.* Ninni oğlum sana

Ninni ninni

Uyusun da büyüsün

Ninni ninni

* Başlangıç, ara ve bitiş kalıp sözcükleri, benzeşin dize sayılarının artmasına neden olmuştur. Kaynak kişiler ana kalıpları kullanmaya, geleneğin bugün elverdiği ölçüde riayet etmeye çalışmaktadırlar. Oysa başlangıç, ara ve bitiş kalıp sözlerinde –görüldüğü gibi- geleneğin baskısı azalmakta, kaynak kişi bu kalıpları beğenisi ve yeteneği ölçüsünde kullanmakta bir sakınca görmemektedir. (Sürecin, ana kalıplardansa, diğer kalıplar lehine işlediğine okuyucu dikkat etmelidir.)

Tıpış ta tıpış yürüsün
 Ninni ninni
 Ninni oğluma
 Ninni ninni
 Uyusun da büyüsün
 Ninni ninni⁸⁷

A7. Ninni benim kızım ninni
 Uyusun da büyüsün
 Ninni benim yavrum ninni
 Uyusun da büyüsün
 Uyusun da büyüsün
 Tıpış tıpış
 Pabuclar alacan ayağına⁷⁷

B1. Gızım ninni ninni ninni
 Uyusun da büyüsün büyüsün
 Yollarda yürüsün gızım
 Hoo ho⁷³

B2. Uyusun da büyüsün ninni
 Yollarda yürüsün⁴²

B3. Oğlum uyusun büyüsün
 Ninninlerlen yürüsün
 Hu hu⁸³

B4. Ninni yavrum ninni
 Uyusun da büyüsün ninni
 Uykularda büyüsün ninni
 Sokaklarda yürüsün
 Huu huu⁸⁶

B5. Benim yavrum uyuycek nenni
 Uykularda büyüyecek
 Hu hu
 Sokaklarda yürüyecek ninni
 Uyusun da büyüsün
 Hu hu⁸⁶

C1. Ninni yavrum ninni
 Uyusun da büyüsün yavrum ninni
 Askerlere gitsin yavrum da gelsin ninni
 Huu hu⁸³

C2. Nennilerlen uyusun
 Benim yavrum büyüsün

Benim yavrum uyusun
Ninnilerlen büyüsün
Büyüdüğü zaman da
Annesine baksın⁷⁴

C3. Uyusun da büyüsün benim yavrum
Büyük adamlar olsun ninni

C4. Uyusun da büyüsün ninni
Ninniler yapsın oğlum
Okusun da büyüsün ninni
Dandiler yapsın ninni⁴

D1. Ninni de kızım ninni
Büyüsün de yavrum ninni
Uyusun da büyüsün ninni
Uyusun da büyüsün ninni⁹

D2. Mini mini yavruma ninni
Benim kızım uyusun ninni
Uyusun da büyüsün ninni⁴⁹

D3. Ho nenni nenni
Uyusun da büyüsün benim kızım
Ho nenin nenni⁸⁹

D4. Uyusun da büyüsün benim oğlum
Uykuları gelmiş nenni
Uyusun da büyüsün benim oğlum
E e e³⁹

D5. Nenni yavrum uyusun
Uyusun da büyüsün
Bey anası geliyor da
Nenni nenni nenni nenni nenni yavrum²¹

48. (Gelibolu-Evreşe⁸⁰)

Alını da Mekke meydanı
Kaşları kudret kalemi
Gözleri çağla bademi
Saçları Bursa ipeği
Burnu da Medine hurması
Ağzı da şeker hokkası
Çenesi de bülbül yuvası
Hu kızıma
Hu hu hu
Uyusun da büyüsün
Hu hu hu

49.* (Çan-Şerbetli⁵⁴)

Tom tombangan
Güm gümbengen
Tos tombangan
Gürs gümbengen
Dom dombangan

50. (Çan-Şerbetli⁵⁴)

Sallanı sallanıvā da
Sallanı sallanıvā
Sallan sallan da
Sallanı sallanıvā

51.** (Ayvacık-Bademli⁵¹)

Annesinin ismi idi Münevver
Ben ölürsem yavrum seni döverler
Döverler de kara yere gömerler
Uyu hey annenin canı sen uyu
Uyu hey annenin ruhu sen uyu

*

Uyu yavrum gene şimşák çakıyor
Şehit baban gelmiş bize bakıyor
Yarasından kırmızı kanlar akıyor
Dur yavrum yarayı sarayım nenni
Sen ağlama ben ağlayım nenni

*

İstanbul'un ortasında Beşiktaş
Ne anne var ne babam var ne kardaş
Keskin bıçak olsun bize arkadaş
Uyu hey annenin canı sen uyu
Uyu hey annenin ruhu sen uyu

* Tingil adını verdiğim metindir. 50 numaralı ninninin de tingil olması mümkündür. Tingiller, ninniden, sözcükleri ve bu sözcüklerin ezgilendirilmeleri yönlerinden ayrılırlar. Tingillerin söyleniş tempoları, ninniye nazaran daha hızlıdır.

** Bu ve bundan sonraki ninniler, tür ve şekilleri itibarı ile ninni değildir. Ancak kaynak kişiler, çoğunlukla yukarıdan aşağıya doğru yayılım yönü olduğunu düşündüğümüz bu ürünleri – genellikle ezgilerine de müdahale etmeden- ninni görevinde kullanırlar. Bu kullanım isteğinin geri planında, bu ürünlerin konu itibarı ile bebek veya çocuklardan bahsetmesi veya söyleyicinin kişisel beğenisi, dini-siyasal düşünce ve inançları vardır. Bu tür ninnilerde gelenek, kimi zaman kalıp sözler yardımıyla, bu ürünlerin ninnileşmesine yardımcı olur.

52. (Ayvacık-Süleymanköy* 53)

Horoz öter hazin hazin
 Hazreti Ali iki gözüm
 Horoz öter ... çırpar
 Daim benim derdim artar
 Ah hasretlik ölümden beter
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 * Ninni hu
 Dedeñizin sözüne kandım
 Sönmez ateşlere yandım
 Ben kendimi sabreder sandım
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 * Ninni hu
 Yedi hovan dibi deldim
 Bir ararka iki buldum
 Yine de Hazreti Ali'yi elimden aldırđım
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 * Ninni hu
 Gecelerin gündüzüyüm
 Hem göklerin yıldızıyım
 Ben bir peygamber kızuyım
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 * Ninni hu
 Odaya yazdım kilimi
 Kimse bilmez benim halimi
 Dedeniz gelsin görsün derdimi
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 Ninni hu
 Hu hu hu
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 * Ninni hu
 Dedenizin sözüne kandım
 Sönmez ateşlere yandım
 Ben kendimi sabreder sandım
 Şah Haseynim Şah Hüseynim
 Ninni hu
 Hu hu hu
 Nur Muhammet
 Ninni hu

* Adı geçen köy, "Yerli, Sünni" yerleşimidir.

53. (Ayvacık-Süleymanköy⁵³)

Sancağının ucu tığlı
 Emine Hatın'ın oğlu
 Sancağının ucu tığlı
 İblis'in yüreği bağlı
 İmine Hatın'ın oğlu
 Nur Muhammet Müstefa huu
 Nur can Ahmet Müstefa
 Oğlum oğlum diyemedim
 Ben oğluma doyamadım
 Bir akşam emziremedim
 Nur Muhammet Müstefa

*

Gökten yere top atıldı
 Yediler Kırk'a katıldı
 İblis'in beli büküldü
 Nur Muhammet Müstefa

*

Gökten yere nur döküldü
 Suyun yüzü nura döndü
 Hep susuzlar suya kandı
 Nur Muhammet Müstefa

*

Gökten melekler indiler
 Nurdan gundağa sardılar
 Halim'anaya verdiler
 Nur Muhammet Müstefa
 Halime Hatın tayası
 İmine Hatın anesi
 Nur Muhammet ver hem hası
 Nur Muhammet Müstefa

Oğlum oğlum diyemedim
 Ben oğluma doyamadım
 Bir akşam emziremedim
 Nur Muhammet Müstefa huuu
 Nur can Ahmet Müstefa

54. (Eceabat-Alçıtepe⁹⁰)

Beni kundaklara sardın
 Ne tatlı ninni söyledin
 Gecemi gündüz eyledim
 Benim annem güzel annem
 Helal eyle helal eyle
 Annem hakkını helal eyle

*

Baş ucuma gelenim sen
 Göz yaşlarımı silenim sen
 Her dertlere devasin sen
 Benim annem güzel annem
 Helal eyle helal eyle
 Annem hakkını helal eyle

*

Hasta olsam ağlar idin
 Kucağında sallar idin
 Hak'tan medet umar idin
 Benim yavrum güzel yavrum

*

Her halini soramadım
 Tam duanı alamadım
 Gül yüzüne doyamadım
 Benim yavrum güzel yavrum

55.* (Ezine-Köseler²¹; Çan-Maltepe⁷⁸; Çan-Söğütalan⁹¹)

Bebeğin beşiği çamdan²¹ / Bebeğim beşiği çamdan⁷⁸ /
 Adalardan çıktım yayan⁹¹
 Düştü yuvarlandı damdan²¹ / Yuvarlandı düştü damdan⁷⁸ /
 Bebeğimin beşiği ...⁹¹

Bey babası gelir Şam'dan^{21, 78} / Bey babası gelir avdan⁹¹

Ara ve Bitiş Kalıpları

Nenni yavrum-Nenni yavrum-Nenni bebeğim²¹ / Nenni
 nenni-Nenni nenni-Nenni nenni oy⁷⁸ / Nenni nenni-Nenni nen-
 ni-Nenni-Nenni-Nenni bebeğ oy-(Bey babası gelir avdan) Nenni
 nenni-Nenni nenni-Nenni nenni-Nenni bebeğ ey⁹¹

*

Dağdan bir taş yuvarlandı⁷⁸ / Bebeğimin beşiği bakır⁹¹
 Gitti beşiğe dayandı⁷⁸ / Gözleri var çakır çakır⁹¹
 Beşikte yavrum uyandı⁷⁸ / Ben sallarım şakır şakır⁹¹

Bitiş Kalıpları

Nenni nenni-Nenni-nenni-Nenni nenni yavrum oy⁷⁸ /
 Nenni nenni-Nenni nenni-Nenni nenni-Nenni bebeğ ey⁹¹

* Üç benzeş de aynı ezgiyle seslendirilmiştir.

TEKERLEMELER

SAYA TEKERLEMELERİ

"Benim anam 90 yaşında saya gezerdi. Eşşeği korduk. Eskiden köfün vardı; köfünlerlen. Elektrik de yoktu. Hep zengin yerlere mi gidiliyodu nedir? bilmem. Bi komşumuz vâdı. Hemen getdi, bi teneke nohut döktü... Bi teneke baklava verirlerdi... Çıkarmazlar bazıları. (Okuyucu, Ramazan mânileri bölümünde de böyle bir uygulamanın olduğunu hatırlamaladır. Orada da, mâniciyi kızdırmak ve daha fazla söylettirmek amacıyla bahşişin çıkarılmasının geciktirilmesinin bir geleneksel uygulama olarak var olduğu belirtilmekteydi.) Bilir annemin şeyisini. Eşek kollarında, tef ellerinde. Dur der, söyleyim. Bak nası çıkarım şimdi der: *A napsarı napsarı / Sıçayım kapısına sapsarı*"*

Yukarıdaki alıntıda, yaşlı insanların sayaya çıkmaları hakkında bilgi verilmekteydi. (Sanıyorum bu insanlar yaşlı olmalarının yanında, şakacı ve şakayı kaldıracı özellikleriyle çevrede bilinen, -genellikle- az gelirli kimselerdi.)

Günümüzde Çanakkale İl Merkezi'nde saya gezmeye çıkan kimseler, on beş yaşına kadar olan, çoğunluğunu oğlanların oluşturduğu çocuklardır. Sayacı çocuklar iftar sonrasında ev ev gezerek sayalarını söylerler ve bahşiş verilmesini beklerler. Saya tekerlemelerinin son bölümleri, ev sahiplerini bahşiş vermeye zorlayıcı uyarı ve tehditlerden oluşur. Sanıyorum, başlangıcında bu son bölüm, asıl saya metnine dahil değildi ve bahşiş geciktirildiği takdirde söyleniyordu. Ancak günümüzde, asıl saya tekerlemesiyle bütünleşmiş haldedir. Günümüzde Çanakkale İl Merkezi'nde kendi mahallelerinde saya gezen çocuklar olduğu gibi, (ki saya gezmeye çocuklar yalnız çıkmaz, sayacı sayısı üçü dördü de aşmaz) Roman mahallelerinden çocuklar da saya gezilmesi eyleminde yoğun olarak yer alırlar.

Yine günümüzde yiyecek içecek türü hediyeler verilmesi alışkanlığı terk edilmiş, sayacılar yalnızca para verilmeye yönelmiştir. Sayacılar para verilmesinde kesinleşmiş bir rakam yoktur.

* Şakire GÜLER, Lapseki İlçe Merkezi

1. (Çanakkale İl Merkezi^{1, 2, 3, 4, 5-6, 7-8, 9-10, 11,*11})

A- Saya saya sayadan^{2, 3, 4, 11} / Saya saya saya⁵⁻⁶

Sular akar kayadan^{2, 3, 4, 11} / Sudan iner kaya⁵⁻⁶

Sayacı derler bize^{2, 3, 4, 5-6} / Sayacı geldik size¹¹

Özendik geldik size¹¹ / Özenle geldik size^{2, 3, 5-6} / Özel geldik size⁴

Hanım teyze eyvallah^{2, 3, 4, 5-6} / Hanım yenge eyvallah¹¹

Canım teyze eyvallah^{2, 4, 5-6} / Kuzum yenge eyvallah¹¹ / Canım abi eyvallah³

Bir olmazsa iki olsun^{2, 3, 4, 5-6}

Şeytanın gözü kör olsun^{2, 3, 5-6} / Cebimiz parayla dolsun⁴

Allı kapı ballı kapı^{2, 3, 5-6} / Yağlı kapı ballı kapı⁴

Arkası boyalı zengin kapısı^{2, 3, 4, 5-6 **}

B- Saya saya sayadan

Sular akan kayadan

Sayacı derler bize

İşte geldik size

Hanım teyze eyvallah

Canım teyze eyvallah

Bir olmazsa iki olsun

Şeytanın gözü kör olsun

Kapı ardında tırtır

Ver hakkımızı kurtul^{***7-8}

C- Saya saya sayadan

Sular akan kayadan

Sayacı derler bize

Özendik geldik size

Hanım teyze eyvallah

Canım teyze eyvallah

Bir olmazsa iki olsun

Şeytanın gözü kör olsun

Allı kapı ballı kapı

Arkası boyalı hacı kapısı

Sayamızı verdin kurdu^{****}

Kapı arkasında tırtıl¹

* Tekerlemenin son bölümleri eksiktir.

** Çocuklar bu tekerlemeyi söyledikten sonra, bahşış gecikince rahatsızlıklarını belirten mâniler söylerler. (Bkz. Ramazan mânileri 70)

*** Görüldüğü gibi, kimi zaman, sayacılar saya bitiminde mâni söylemek yerine, gecikmeden duydukları rahatsızlıklarını, sayaya ekledikleri dizelerle ortaya koyarlar.

**** Sayayı söyleyen çocuk, sanıyorum dizeyi yanlış ezberlemiştir. Doğrusu şöyle olması gerekir: Sayamızı ver de kurtul.

D- Saya saya sayadan
 Sular akar kayadan
 Sayacı geldi size*
 Paramızı isteriz
 Vermezseniz gitmeyiz⁹⁻¹⁰

E- Saya saya sayadan
 Sular akar kayadan
 Sayacı geldik size
 Özendik geldik size
 *

O baklava
 Baklavayı yedin mi
 Kıyısından aldirdin (?) mı
 Ha sana ha bana
 Vermez kızını Hasan'a
 Hasan yavru kuşudur
 Mahkemenin kuşudur
 Keser boynunu yere kor
 Peştemala sara kor
 Geyik gelir süpürür
 Bu kimin geyiği
 Ulubey'in geyiği
 Ulubey'in nesi var
 İnci dizer kızı var
 Arkasında bakla kadar biti var¹¹

2. (Lapseki İlçe Merkezi¹²)

Remazan geldi duydu mu
 Baklavadan yidin mi
 Kıyısından alakodun mu
 *

Hanım abla geliyor
 Nalınlara biniyor
 Koz küpüne dalıyor
 Kozlar bize geliyor**

* Dikkat edilirse sayaların kafiyeye örgüsü genellikle beyit esasına dayalıdır ve her beyit kendi içinde kafiyelidir. Bu nedenle işaret ettiğimiz dizeden sonra gelmesi gereken bir dize olduğu kanaatindeyim. Kaldı ki eksik olan bu dizenin yanında, diğer benzeşlerde yer alan sonraki beyitler de, bu benzeşte yer almamıştır.

** Dikkat edilirse, tarım ekonomisinin hakim olduğu dönemlerde, tarım ürünleri hediye verilirken, şehirleşme ve sanayi toplumuna geçişle birlikte hediye şeklini de değiştirmiş, para öncelik kazanmıştır. Bu durum ramazan davulcuları için de geçerlidir. Tarım toplumlarında ürün hediye edilmesi –eski yaygınlığında olmasa da- hâlâ geçerliliğini korurken, şehirlerde para,

*

Verecekseniz veriniz
Birimizi üzmeyiniz

*

İncir yaprağı kat kat
Yapıyım kapına kat kat

3. (Çanakkale İl Merkezi⁶)

Baklava yedin doydun mu
Sayacı geldi duydun mu
Üçleme üç
Bir kaşık süt
Ayran aşısı ne aşısı
Benim babam subaşı
Subaşının ağaçları
Vişne elma ağaçları
İniyor iniyor

*

Hanım teyze merdivenden iniyor iniyor
(Bey amca merdivenden iniyor iniyor)
Bize **bahşiş** getiriyor*
(Bize **neler neler** veriyor)*

tarım ürünlerinin yerini almıştır. Ancak ekonomik dönüşüm hızı ile, geleneğin buna uyumu eş zamanlı değildir. Ekonomik ilişkiler değişirken, ritüeller, gelenekler ve buna bağlı anlatılar değişmeye direnmektedirler. Ancak bu halde değişimin gerçekleşmemesinin ana nedeni, şehir toplumlarının, kendi geleneklerini oluşturmada **henüz** yetersiz kalmalarıdır. Bu nedenle, tarım toplumunun yaratmalarının sanayi toplumlarınca kullanılması kaçınılmazlaşmaktadır.

* İşte verdiğimiz iki dize, toplumun tarımsal yapılanmasının yerini, sanayi yapılanmasının almaya başladığını gayet net ortaya koymaktadır. Aynı görevde kullanılan iki dize, iki farklı ekonomik yapının varlığını göstermektedir. Kendine ait yaratmalar üretmekte zorlanan sanayi (şehir) toplumları, tarım toplumlarınca üretilmiş anlatıları değiştirerek kendi bünyesine adapte etmek yoluna girmiştir. Süreç içinde 'bahşiş' istenilen dize daha yoğunluklu olarak kullanılacak, tarım toplumunu çağrıştıran diğer dizeyi kullanılamaz hâle getirecektir sanıyorum. Ancak bu dönüşümün tamamlanması gerçekleşmeden, bu geleneğin tamamen ortadan kalkması olasılığı da göz ardı edilmemelidir. (Çocukluğumun İstanbul'unda da buna benzer bir ritüel kandil gecelerinde yapılırdı. Ancak 1970'li yıllarda bu ritüel ortadan kalktı.)

4.* (Eceabat İlçe Merkezi¹³)

Oy naklava naklava
Canım ister baklava
Baklavanın yarısı
İncir üzüm kurusu
*

Hanım abla merdivenden iniyor iniyor
Bize para veriyor veriyor
Vermeyen de sağolsun
Veren de sağolsun

5. (Eceabat İlçe Merkezi¹⁴)

Hanım abla merdivenden iniyor iniyor
Bize para veriyor
On para olsun
Yanı kırık olsun
Veren de sağolsun
Vermeyen de sağolsun

KEPÇECİK** TEKERLEMESİ

6. (Eceabat İlçe Merkezi¹⁴; Ayvacık-Tamış¹⁵)

- A-** Gepçecik
Gepçecigden ne gelir
Sellice yağmur gelir
Ver Allah'ım sellice yağmur
Ver Allah'ım sellice yağmur¹⁵
- B-** ... hamur
Tarlada çamur
Ver Allah'ın ver
Sellice yağmur¹⁴

* Bir önceki tekerlemede, iki dizeden birinin tercih edilerek söylendiğini göstermiştim. Bu tekerlemede ise, ilk bölüm tarım toplumuna ait bir söylem kullanırken, ikinci bölümde, tarımdan bağımsızlaşan bir söylem ortaya çıkmaktadır.

** Yağmurun yağmadığı dönemlerde, yağmur yağdırmak amacıyla, çocuklar tarafından oynanan bir oyundur.

TEKERLEMELER

7. (Lapseki-Suluca¹⁶)

(Hazır mektup¹⁶): Ey benim değerli, sağlam ciğerli, bazan şekerli, yetmiş batman izzetli, Amerikan cikletli // Canlar perisi, gönüller yarası, zülûf halkalı, ördek yımirtası. // Evvela karnının ender köşelerinden, gülyağı şişelerinden sevip sakladığım selamlarımı sunarak; menekşe yapılı güller gibi,doksan beygir kuvvetiyle sıkarım.

8. (Merkez-Civler¹⁷)

GUVVET HAPI

On bir dane sinameki

Kaya tuzu bir çeki

(Bak guvvet hapi olacak bunla)

Yarım kilo zeytin peki

Bi de eski terlik teki

*

(Bunların cümlesi tekmiil olduktan sonra:)

Sekiz adet ceviz içi

Çamın ... tiken ucu

Alti tane marangoz çekici

Biraz Acem kerpici

(Acamlar büyük yapar kerpici)

*

(Goyup gazanın içine gariştirdıktan sonra)

Bir tane bal kovan

Sekiz çuval iri saman

Ufak başlı biraz guru soğan

Bir de ayı buğan (armudu derler bizde)

*

(Gariştirdıktan sonra)

İki tane balta sapı

Bi tane de eski kapı

Gariştirip tuz hoşafı

Yapâsın bize bi guvvet hapi üleen!

* 7., 8. ve 9. tekerlemeler, yetişkinlik dönemlerinde ve genellikle askerde öğrenilmiş tekerlemelerdir. Kitabımızın bu bölümünde masal başlangıç ve sonuç tekerlemelerine yer verilmediği gibi tekerleme masallara da yer verilmemiştir. Bu türden tekerlemeler, masalları konu edinen çalışmalarımızda yer alacaktır.

9. (Gelibolu-Kalealtı¹⁸)

Dost u dostane
Kır eşşek girdi bostâne
Ne turp bıraktı ne kestane

*

Boş keserlen mahanaya (?) giden
Tırak diye vurmuş oku çomağı (?) kafasına

*

Sıçan** indi direkten
Somunu kaptı kürekten
Sıçanın gözleri pek çörekten

*

Sıçanın hasası vardır
Has püsküllü kesesi vardır
Her bir yağ çanağında
Ellişer gram, yüzer okka hissesi vardır
Üyle bi zalım sıçan bu sıçan

*

... kalkmaz yolu vardır
Seksen okkalık çulu vardır
Doksan okkalık vardır
Yüz okkalık malı vardır
Üyle bi zalım sıçan bu sıçan

*

Savulun ağalar yoldan sıçan geçicek
Sıçanın buyuzları meçik meçik
Manda buğasının küreş küreşicek

*

Sıçanı koştum düvene
Kuyruğu döndü süvene
Ne mutlu sıçanlan harman düvene

*

Tavada takır makır
Ben sandım hanım bana çufur dokur
Bi de çıktım baktım
Çingene kızının en küçüğünle sıçan mevlüt okur

*

Arı geldi viz
Siz kimin arısısınız siz
Arı beyin arısıyız biz
Bi incecik kar yağdı
Açıkta kaldı iz
Na'aparız biz ? **

* Okuyucu, sıçanları konu alan ramazan mânileri ile bu tekerlemeleri birlikte değerlendirmelidir.

** Bkz. 87 numaralı bilmece.

10.* (Ezine-Köseler¹⁹)

Allahümme dinena
Zele cevizlik çok fena

*

Allahümme dik bas
Köy imamının kümesine
Bi goca gafalı gaz as

*

Allahümme Rabbene
Günden güne daha fena

11. (Ezine-Köseler¹⁹)

Essene pessene
Guruca kestane
Zehir gibi
Zemberek gibi
Davul gibi
Dümbelek gibi
Esse pesse pöp

12. (Ezine-Köseler¹⁹)

Allahümme şakirin
Garnı aç bu fakirin
Bir haftalık baklava getirin
Yimezse geri götürün**

13. (Gökçeada-Tepeköy²⁰)

O panayam araseni
Fetos irta monohi
Keto hromo metotel
Keme topevi stoşeri***

14. (Lapseki-Şen Mahalle²¹)

Hadala pudala
Kasla kadı pudala****

* 10., 11. ve 12. tekerlemeler seyirlik oyunlarda, imamın hastalarına okuduğu duaları vermektedir. Güldürmek amacıyla üretilmiştir.

** Bkz. 39 numaralı ramazan mânişi.

*** (Rumca dua) Çocuğu olmayan kadınlar, Meryem Ana Kilisesi'ne giderek, tekerleme şeklindeki şu duayı okurlar: Meryem Anacığım! Bu sene tek başıma geldim. Lütfe ki, gelecek sene eşim ve elimde çocuğumla gelebileyim.

**** Kullanılan sözcükler, acaba günümüzde unutulmuş yerleşik Çingeneler'in diline mi aittir?

15. (Ayvacık-Balabanlı²²)

Balabanlı yerinde
Bekteş pıçak
Gor'obası nacak
Beygaz köçek
Behram çiçek
Paşaküy yerinde
Elesfakı tavuk boku
Çık üstüne ezan oku

16. (Ayvacık-Balabanlı²²)

Babagale'nin pıçaa
Bağçalı'nın bırçaa
Tekirdağ'ın karpuzu
Silivri'nin yoğurdu

17. (Ayvacık-Kösedere²³)

(Kösedere)
Su istersen işte dere
Ekmek istersen Allah vere
Yatak istersen geldiğin yere
Sopa istersen sırtına göre*

18. (Ayvacık-Tamış²⁴)

Kestane kebab
Acele cevap

19. (Çan-Karadağ²⁵)

Andavar danavar
Ne Ömer Ne gömer
Yandal attı
Yonga bişti
Pancar bişti
Götü şişti

* Kösedere ve civarında bilinen bu tekerleme, bu köye gelen kişiler için üretilmiştir; Kösedere Köyü'nün pek de misafirperver olmadığı fikrini desteklemektedir. Ki köy adlarıyla üretilen tekerlemelerde, bu türden dokundurmalar çokça bulunur.

20. (*Ayvacık-Tamış*²⁴; *Eceabat-Kumköy*²⁶)

A- Birler mini miniler
İkiler miskin kediler
Üçler ela gözlüler
Dörtler çalışkanlar
Beşler misaafirler
Altılar altınımızı çaldılar
Yediler yemeğimizi yediler
Sekizler seke seke gittiler
Dokuzlar doktor olup çıktılar
Onlar bizi okutanlar²⁴

B- Mini mini birler
Çalışkandır ikiler
Dayak yiyen üçler
Tembeldir dörtler
Kapı dışarı beşler²⁶

21. (*Eceabat-Behramlı*²⁷; *Ayvacık-Kösedere*³⁵)

İğne iplik makara^{27, 35}
Hanım çıkmış yukara²⁷ / Giyren çıktı yukara³⁵
Hanımın kapısı kilitli²⁷ / Éli'nin kapısı kitli³⁵
Ömer'in başı bitli^{27, 35}

22. (*Lapseki-Karaömerler*²⁸)

Şelale akıyor
Sultan yıkanıyor
Onu gören prens
Alıp kaçıyor

23. (*Ezine-Üvecik*²⁹)

Fış fış kayıkçı
Kayıkçının küreği
Hop hop eder yüreği
Akşama fincan böğreği

24. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁴)

Arab-ı fış fış
Donuna sıçmış
Nedir bu koku
Arab'ın boku

25. (*Eceabat İlçe Merkezi*¹⁴)

Yağmur yağıyor
Seller akıyor
Arap ta karısı
Camdan bakıyor

26. (*Lapseki-Şen Mahalle*³⁰)

Nineye gözlük
Dedeye baston
Camiye hoca
Kızlara koca

27. (*Lapseki-Yenice*³¹)

Çilli poppi
Çamaşır ipi
Kızdırma beni
Satarım seni

28. (*Eceabat-Seddülbahir*³²)

Masal masal matitas
Kaynanamın götü tas
Çukura batmış çıkamaz
Pır pır eder uçamaz

29. (*Bayramiç-Akpınar*³³)

Masal masal mas gibi
Gaynanamınkı tas gibi

30. (*Lapseki-Karaömerler*²⁸; *Gökçeada-Şirinköy*³⁴; *Eceabat-Seddülbahir*³⁶)

Masal masal mâniki (mâniki)^{28, 34, 36}
Dırnağı (tığnağı) var on iki^{28, 34} / Tırnağı vardır on iki³⁶
On ikinin yarısı^{28, 34, 36}
Değirmencinin karısı²⁸ / Al'aganın karısı³⁴ / Sali Aga'nın

karısı³⁶

31. (Eceabat İlçe Merkezi¹⁴)

Ablam pilav pişirmiş
İçine de tavuk koymuş
*

A mablava mablava
Canım ister baklava
Baklavanın yarısı
İbrahim Dayı'nın karısı
*

A mavrikos mavrikos
Canım ister sivri koz
*

A nadenden nadenden
Canım ister parenden
*

A napsarı napsarı
Sıcıyım kapısına sapsarı

32. (Eceabat-Kumköy²⁶⁻³⁸; Eceabat-Behramlı³⁷; Ayvacık-Kösedere³⁹; Ayvacık-Nusratlı Hasanobası⁴⁰⁻⁴¹; Ezine-Körüktaş⁴²; Lapseki-Ada-tepe⁴³; Lapseki-Subaşı⁴⁴)

A- -Komşu komşu hu! Oğlun geldi mi?^{26-38, 39, 42, 43} / Komşu komşu hu hu! Oğlun geldi mi?³⁷ / Hu hu komşu komşu! Oğlun geldi mi?⁴⁰⁻⁴¹

-Geldi^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Ne getirdi?^{26-38, 39, 40-41, 42, 43} / Neler getirdi?³⁷

-İnci boncuk^{26-38, 37, 39, 40-41, 43} / İncik boncuk⁴²

-Kime kime?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Sana bana^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Başka kime?^{37, 39, 40-41, 43} / Daha kime?^{26-38, 42}

-Kara kediye^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Kara kedi nerde?^{37, 39, 40-41, 42, 43} / Kara kedi nerede?²⁶⁻³⁸

-Ağaca çıktı^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Ağaç nerde?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Balta kesti^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Balta nerde?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Suya düştü (düşdü)^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Su nerde?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-İnek (ineg) içti^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-İnek (ineg) nerde?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Dağa (dağya) kaçtı (gaçtı)^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

-Dağ nerde?^{26-38, 37, 39, 40-41, 42, 43}

Yandı bitti kül oldu^{26-38, 37,42,43}/Yandı bitti kül oldu gitti³⁹/Yandı kül oldu gitti⁴⁰⁻⁴¹

- B-**
- Aç kilit
 - Açmam
 - Anahtar nerde?
 - Kedi kaptı
 - Kedi nerde?
 - Ağaca çıktı
 - Ağaç nerde?
 - Balta kesti
 - Balta nerde?
 - Suya düştü
 - Su nerde?
 - İnek içti
 - İnek nerde?
 - Dağa kaçtı
 - Dağ nerde?
 - Yandı bitti kül oldu⁴⁴

SAYIŞMACALAR

33. (Ayvacak-Kösedere³⁹; Lapseki-Adatepe⁴³; Çan-Uzunalan⁴⁵)

-Ayşe Teyze, Ayşe Teyze! Bahçene gireyim mi?^{39, 45} /
Ayşe Teyze, Ayşe Teyze! Bahçene gi-re-bi-lir mi-yim?⁴³

-Gir^{39, 43, 45}

-Elmanı alayım mı?^{39, 45} / Elma ko-pa-ra-bi-lir mi-yim?⁴³

-Al^{39, 45} / Kopar⁴³

-Kaç ta-ne (tane)?^{39, 43, 45}

-Beş³⁹ / Üç⁴³ / Altı^{**45}

-Bir, iki, üç, dört, beş³⁹ / Bir, iki, üç⁴³ / Bir, iki, üç, dört,
beş, altı⁴⁵

* Heceler arasına koyduğum kesik çizgiler (-), heceler arasındaki durakları göstermektedir. Bu halde kaynak kişi, her heceye ayrı ayrı vurgu yapmaktadır.

** Okuyucu, her söylenişte, sayının değiştirilebilirliğine dikkat etmelidir.

34. (*Lapseki-Yenice*³⁷; *Eceabat-Kumköy*⁴⁶)

-Dolmakalem mürekkeb mürekkeb³¹ / Oo dolmakalem mürekkep mürekkep⁴⁶

Sana bir isim gerek³¹ / Ba-na bir i-sim ge-rek⁴⁶

-Ne gerek (ge-rek)^{31, 46}

A-

-Kemal

-Kemal'i sevi-yor mu-sun?

-Evet

-Onunla hiç yattın mı?*

-Evet

-Ona tapıyor musun?

-Hayır

-Kemal'i seviyorsan

Onu öpüyorsan

Ona tapmıyorsan

Sana bi i-sim ge-rek

-Ne ge-rek?³¹

B-

-Kız mı er-kek mi?

-Kız

-O-nu öptün mü?

-Öptüm

-On-la gez-din mi?

-Gezdim

-O-nu öp-tüy-sen

O-nun-la gez-diy-sen

Üç par-ma-ğı-nız-dan birini çıt-la-tır mı-sı-nız bay ve

ba-yan-lar

Ayağı kırılıp hastaneyi boy-la-yan-lar⁴⁶

35- (*Lapseki-Sında*⁴⁷)

-Çın çın çukulata

-Hanı bana limonata

-Limonata bitti

-Hanım kızı gitti

-Nereye gitti?

-İstanbul'a gitti

-İstanbul'da ne yapacak?

-Terlik pabuç alacak

-Terlik pabucu ne yapacak?

-Düğünlerde şingır mıngır gi-ye-cek

* Ekonomik dönüşüm, toplumsal yapıyı da, onun moral değerlerini de değiştirmeye, başkalaşmaya zorlar.

36- (Eceabat-Kumköy⁴⁶)

-Oo

Ali maça gitti

-Maç kaç-ta bit-ti?

-Onda

-Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on

37. (Lapseki-Subaşı⁴⁸; Lapseki-Sındal⁴⁹)

Oo⁴⁸

İğne (iğné) ibicik^{48, 49}

Değermen dibicik^{48, 49}

Çelik (çe-lik) çomak (ço-mak)^{48, 49}

Çık⁴⁸ / Sen çık⁴⁹

38. (Ezine-Körüktaş⁴²)

Heybe (?) hubbik (?)

Garnın gubbig

Çe-lik çı-bık

Çık

39. (Eceabat-Kumköy²⁶)

İt pit

... tir git

40. (Lapseki-Adatepe⁴³)

Çit pıt

Nerden geldin

Or-dan çık

41. (Ezine-Körüktaş⁵⁰)

Epelek epelek

Elden çıkan topalak

Sarı gızın sarısı

Develerin sürüsü

El-den bel-den

Sen çık

42. (Ayvacic-Kösedere³⁵)

Elep elep
Elden çıkan sarısı
Sarı gızın sarısı
Develerin sürüsü
Çık çikalım çardakçığa
Yem dögelim ördeciğe
Ördek yemini yiyince
Bakla kadar biti var
Tömbelekten götü var

43. (Eceabat-Behramlı⁵²)

Çardak altında durdum
..... /
Ördek yemini yemeden
Cırac bırak demeden
Kız sen be-ni bur-dan çı-kar

44. (Çan-Karadağ⁵¹)

İğne mine
Dudu mine*
Karalan kaçalan bit

45. (Lapseki-Adatepe^{53, 54})

Ooo^{53, 54}
Kim osurdu?^{53, 54}
Bit osurdu^{53, 54}
Yongalı^{53, 54}
Yola düştü^{53, 54}
Pantırdı^{53, 54}
Götü şişti^{53, 54}
Tiss piss^{53, 54}
Kabaracı kız^{53, 54}
Un çuvalın yırtan kız⁵³

* Kaynak kişi, bu sözcüğün yerine, 'nine'nin kullanıldığını da belirtmiştir.

46. (*Lapseki-Suluca*⁵⁵)

İne mine*
 Dudu mine
 Tıradan kaçalım
 Dali vidi dalivan bit
 Ay doğmuş
 Gün batmış
 Kara kedi uykuya yatmış

47. (*Lapseki-Suluca*⁵⁵)

Ooo
 Eveleme develeme
 Devekuşu kovalama
 Tazi tuzi
 Bel-ber kı-zi
 Ne zaman ge-le-cek?
 Yazın gel-cek
 Yaz olası
 Buz olası
 Bir tahtaya dizilesi
 On-cuk bon-cuk
 Leb-te ço-cuk

48. (*Eceabat-Behramlı*⁵⁶)

Tıngırdatma bakırı
 Kaçırırsın katırı
 Katır kaçır ormana
 Sen kalırsın ablana
 Ablan seni öldürür
 Taş köprüye gömdürür
 Taş köprünün hocası
 Zeynep Hanım'ın ko-ca-sı

* Dikkat edilirse kaynak kişilerin bir bölümü sayışmacılara "o o o" kalıp sesleri ile başlarken, bir bölümü bu kalıp sesleri kullanmamıştır. (Acaba bu farklılık, derleme ortamının yapaylığından mı, yoksa geleneğin zayıflamasından mı kaynaklanmaktadır? Yine: "Allah'tan başlıyorum / Kim çıkacak bilmiyorum" başlangıç kalıplarının kullanıldığı sayışmacıları tesbit edememenin nedeni bu iki olasılıkla açıklanabilir mi?)

49. (*Gökçeada-Şirinköy*⁵⁷)

Ooo
Ala bala nitza
Tuz kapanitza
Hey gidi vanço
Naş kapitanço*

50. (*Eceabat-Seddülbahir*⁵⁸)

An-çe-res-ti
Man-çe-res-ti
Kum-pan-çe-res-ti**

51. (*Lapseki İlçe Merkezi*¹¹)

O bom bom portakali
Lili pepe o
Semavi vali kaplemedo
Kaleli kuleli
Laden deloş

52. (*Lapseki-Subaşı*⁵⁹)

Bombili bıçgın
Naykın peykın
Naykın peykın
Aga vağa
Vancız vıncız
Vancız vıncız
Bom

53. (*Gelibolu-Evreşe*⁶⁰)

Manda manda manda
Kalaycı manda
Ver atayı tututak
Takkara kulak

54. (*Lapseki-Subaşı*⁶¹)

Otuz otuz atmış
Bir gemi batmış
İçindeki şişko
Üç göbek atmış

* Sayışmaca, Bulgarca'dır. Türkçe açıklaması, derleyici tarafından kaydedilememiştir.

** El ayaları kullanılarak ebe seçileceğinde söylenen sayışmacadır.

55. (*Ayvacık-Kösedere*³⁹)

Dallas Dallas
Dallas güzeli
İçlerinden bi-ri
Dünya güzeli

56. (*Lapseki-Şen Mahalle*³⁰)

Oğlum oğlum
İçine güller koydum
Aman bu yalanı
Nasıl uydurdum

57. (*Lapseki-Adatepe*⁴³)

Pisiklete bindim
Karıncayı ezdim
Afedersin karınca
Seni bir may-mun zan-net-tim

58. (*Eceabat-Behramlı*³⁷)

Elma attım denize
Geliyor yüze yüze
Ben vuruldum Fi-li-z'e
Ze ze ze
Filiz Âkın
Evi yâkın
Onu seven
Cüneyt Ar-kın
Kın kın kın
Kına gecesi
Si si si
Simitçi
Çi çi çi
Çiçekçi
Çi çi çi
Çiğ köfte
Te te te
Televizyon
Yon yon yon
Yonca Evcimik
Mik mik mik
Miki fare
Re re re
Reklamlar

59. (Ayvıcık-Nusratlı Hasanobası⁴¹; Lapseki-Umurbey⁶²)

A- Ayşe Hanım'ın keçileri
Kişne kişne kişniyor
Arpa saman istiyor
Arpa saman yok
Kilimcide çok
Kilimci kilimci
... içi
... / ...
O bülbül benim olsa
İki kardeşim olsa
Biri ay biri yıldız
Biri oğlan biri kız

*

Oğlan çeşme başında
Kızı bekler taşında
Çeşmenin dibi delik
Bana geldi e-be-lik⁶²

B- Kilimci kilim dokur
İçinde bülbül okur
O bülbül benim olsa
İki kız kardeşim olsa
Biri ay biri yıldız olsa
Hop çukulata çukulata
Akşam yedim salata
Kız senin baban ke-ra-ta⁴¹

60. (Ezine-Üvecik²⁹; Lapseki-Umurbey⁶³)

Mutfakta neler oluyor^{29, 63}
Fasulye baklava baklava kaynamıyor (?)²⁹/Fasulye bakla
bakla (?) kızarmıyor⁶³
Bana bakıyor^{29, 63}
Hayırdır inşallah (işallah) hey!^{29, 63}
Çatlak patlak yusvularlak^{29, 63}
Kırameli böğrek²⁹ / Kırmızı börek⁶³
Sütlü çörek (çöğrük)^{29, 63}
Çek dostum çek²⁹ / Çek yavrum çek⁶³
Arabani yoldan çek^{29, 63}
Çek çek amca^{29, 63}
Burnu kanca^{29, 63}
Al sana bir ta-ban-ca^{29, 63}
Aman amca sakın beni vurma²⁹ / Amca sakın beni vur-ma⁶³

61. (Lapseki-Umurbey⁶⁴)

Deniz deniz
Karpuz keseriz
Kızlar giyer laylon çorabı
Erkekler giyer ince çorabı
Döndür dolabı
Döndür dolabı
*

Denizde dalga
Hoş geldin abla
Eteğini topla
Rahatça hopla
Etek buliz
İngiliz turis
*

Kırmızı taksi geliyor
Tozu duman ediyor
Çekilin kızlar çekilin
Türkan Şoray geliyor

62. (Ayvacık-Kösedere³⁹)

Yo yo yogi
Yogi yogi yogi
Ara-bistan Bulga-ristan
Belçika çika çika
*

Darındın mı cicim bana
Hiç bakmıyorsun bu yana
Darıldıysan barışalım
Güller gibi koklaşalım
Esmerim güzelim
Ben yanıyorum
Aman Allah
Çok seviyorum*

* Derleyici bu metnin sayısızca mı, tekerleme mi olduğu konusunda kesinleşmiş bir düşünceye sahip değildir.

63. (*Lapseki İlçe Merkezi*¹¹; *Lapseki-Subaşı*⁴⁴; *Lapseki-Adatepe*⁶⁵; *Eceabat-Seddülbahir*^{36-66*}; *Eceabat-Behramlı*⁵⁶; *Ayvacık-Nusratlı Hasanobası*⁴¹; *Çan-Karadağ*^{**67})

A- Ooo³⁶⁻⁶⁶
İğne battı^{36-66, 41, 44, 56, 65}
Canımı yaktı^{36-66, 41, 44, 56, 65}
Tombul (tom-bul) kuş^{36-66, 65} / Tombul koş^{41, 44, 56}
Arabaya koş^{36-66, 41, 44, 56, 65}
Arabanın (a-ra-ba-nın) tekeri (te-ke-ri)^{36-66, 41, 44, 65} / Ara-
bacının tekeri⁵⁶

İstanbul'un (İs-tan-bu-l'un) şekeri (şe-ke-ri)^{41, 44, 56, 65}

Hop hop^{36-66, 41, 56, 65} / Hap hup⁴⁴

Altın top^{36-66, 41, 44, 56, 65}

Bundan başka oyun yok^{41, 44, 56, 65}

B- İğne battı
Canımı yaktı
Tombul kız
Arabaya koş
Langır longur loş¹¹

C- İğne battı
Canımı yaktı
Tumbul koş
Arabaya koş

*

İki gemi geliyor

Birisine bindim

Ablama gittim

Ablam pilav pişirmiş

İçine sıçan düşürmüş

Sıçan iki yaşında

Gırmızı külâh başında⁶⁷

* Bu benzeşte, son dize ile sondan üçüncü dize yer almamaktadır.

** Bu yerleşimde, ebenin adı 'korucu'dur.

64. (*Lapseki-Şen Mahalle*²¹; *Yenice-Yenice*³¹; *Lapseki-Adatepe*⁵⁴; *Lapseki-Sındal*⁶⁸; *Eceabat-Behramlı*²⁷; *Eceabat-Seddülbahir*³⁶⁻⁶⁹; *Eceabat-Kumköy*³⁸; *Ezine-Körüктаş*⁵⁰; *Çan-Karadağ*⁵¹; *Gelibolu-Evreşe*⁶⁰)

A- Nine be nine be
Yolla beni oynamağa
Oynamaktan gelirken
Üç koyun gördüm
Birisine bindim
Ablama gittim
Ablam pilav pişirdi
İçine sıçan düşürdü
Ben bunu yimem
*
Bu dolaptan (?) ne çıkar?
Kırmızı yanaklı kız çıkar
Tak tık

B- Dümdeleke büs²¹
Ablam pilav pişirmiş
İçine bülbül düşürmüş
Vallaha yemem
Billaha yemem
*

-Şu dolapta kim vā
-Al yanaklı kız vā
-Kızın adı nedir?
-Ha-ti-ce'-dir⁵⁰

C- Ablam pilav pişirdi³⁶⁻⁶⁹ / Ablam pilav pişirmiş⁶⁰
İçine sıçan düşürdü³⁶⁻⁶⁹ / İçine fare düşürmüş⁶⁰
Sıçan on beş yaşında³⁶⁻⁶⁹ / Fare girmiş yaşına⁶⁰
Sivri külâh başında³⁶⁻⁶⁹
*

En-cik pen-cik³⁶⁻⁶⁹
Çık ordan bire ço-cuk³⁶⁻⁶⁹

D- Ablam pilav pişirmiş
İçine sıçan düşürmüş
Bu sıçanı n'apmalı?
Kaynar kazana atmalı
Hapur hupur yemeli⁵⁴

E- Ablama gittim⁵¹
Ablam pilav pişirmiş^{51, 68} / ... pilav pişirdi²⁷

İçine sıçan düşürmüş^{51, 68} / İçine sıçan düşürdü²⁷
 Bu sıçanı ne yapmalı? (ne'apmalı?)^{27, 68} / Bunu nerden at-
 malı?⁵¹

Minareden atmalı^{27*, 68*} / Minarenin ucundan⁵¹

Minarenin ucunda bir kuş var⁵¹

Amıcamın ceplerinde⁵¹

Türlü türlü yemiş var⁵¹

F- Üşüdüm üşüdüm^{31, 38}

Daldan elma düşürdüm^{31**, 38}

Elmamı yediler³⁸

Bana cüce dediler³⁸

Cücelikten çıktım³⁸

Ablama gittim³⁸

Ablam pilav pişirmiş³⁸

İçine sıçan düşürmüş³⁸ / Ablam pilava taş düşürmüş³¹

Vallahi yemem^{31, 38}

Billahi yemem^{31, 38}

Ablamın kocasına^{31, 38}

Enişte demem^{31, 38}

65. *** (Lapseki İlçe Merkezi^{11, 71}; Lapseki-Subaşı⁴⁸; Lapseki-Adatepe^{53, 70};
 Lapseki-Umurbey⁶⁴; Eceabat-Behramlı³⁷; Eceabat-Kumköy⁷²; Ecea-
 bat İlçe Merkezi⁷³; Ayvacık-Kösedere³⁹; Ayvacık-Tamış⁷⁴; Çan-Uzuna-
 lan⁴⁵; Gelibolu-Evreşe⁷⁵)

A- O piti (bidi) piti (bidi)^{11, 37, 39, 45, 53, 64, 70, 71, 72, 73, 75} / Piti piti⁴⁸
 Karemela (karameli, kırameli) sepeti (sepedi)^{11, 37, 39, 45, 48, 53,}
 64, 70, 71, 72, 73, 75

Terazi lastik (las-tik) jimlastik (Cim-las-tik, cimlastik)^{11, 37,}
 45, 48, 53, 64, 70, 71, 72, 73, 75

Biz size geldik (gel-dik) bitlendik (bit-len-dik)^{37, 39, 45, 48, 53,}
 64, 70, 72, 73, 75

Hamama gittik (gittik) temizlendik (te-miz-len-dik, te-
 miz-len-dik)^{37, 39, 45, 48, 53, 64, 70, 73, 75}

Dik dik dik^{45, 53, 64, 73, 75}

Dersimiz matematik⁶⁴ / Son dersimiz matematik⁷³ / Kı-
 rımızı mum⁴⁵

Öğretmen otomatik⁷³ / Öğretmenimiz otomatik⁶⁴

Tik⁶⁴

* 27. ve 68. benzeşlerde, 51'de olan son dizeler yer almamaktadır.

** 31. benzeşte, ara dizeler yer almamaktadır.

*** Görüleceği gibi bu sayışmaca, benzeşlerini genellikle dize sayılarına azaltıp çoğaltmakla sağlamaktadır.

B- O piti piti
 Karamela sepeti
 Terazi lastik jimlastik
 Biz size geldik bitlendik
 *
 Açıldı sandık
 Döküldü fındık*
 Sen bu oyundan çık⁷⁴

66. (Ayvacı-*Tamış*²⁴; Ayvacık-*Kösedere*³⁹; Ayvacık-*Nusratlı Hasano-bası*⁷⁸; Ezine-*Körüktaş*⁴²; Ezine-*Yaylacık*⁸⁰; Lapseki-*Adatepe*⁴³; Lapseki-*Sındal*^{47, 49}; Lapseki-*Subaşı*^{61, 77}; Lapseki-*Umurbey*⁷⁶; Eceabat-*Kumköy*^{46, 79}; Eceabat-*Behramlı*⁵⁶; Eceabat İlçe Merkezi⁷³; Gelibolu-*Evreşe*⁷⁵)

Ooo⁴⁶

Portakalı soydum^{24, 39, 42, 43, 46, 47, 49, 56, 61, 75, 76, 77, 78, 79, 80} / Portakalı soyamadım⁷³

Başucuma koydum (goydum)^{24, 39, 42, 43, 46, 47, 49, 56, 61, 75, 76, 77, 78, 80} / Başucunu koydum⁷⁹ / Başucuma koyamadım⁷³

Ben bir yalan (ya-lan) uydurdum (uy-dur-dum)^{24, 39, 42, 43, 46, 47, 49, 56, 61, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80}

Duma duma dum^{24, 39, 42, 43, 46, 47, 49, 56, 61, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80}

Kırmızı mum^{24, 39, 42, 43, 46, 56, 61, 73, 75, 78, 79, 80}

A- Arap kızını doyurdum (do-yur-dum)^{42, 46, 56, 78, 80} / Arap kızına uy-dur-dum⁷⁹

B- Dedemin sakalina kondurdum⁷⁵ / Dedenin sakalını yoldur-dum⁶¹ Duma duma dum⁷⁵

C- On beşinde gelin oldum
 Yirmisinde verem oldum
 *

Hastayım hasta

Canım çeker pasta

Haydi gidelim dansa

Orda yersin pasta

Ta ta ta

Kaç yumurta?

-Beş

-Bir iki üç dört beş⁷³

D- Arap kızını doyurdum²⁴

*

Arap kızı kalk⁷⁶ /Kocakarı kalktı⁴³ / Karı koca kalktı²⁴

Lambayı yak⁷⁶ / Lambayı yaktı⁴³ / Lambaları yaktı²⁴

Üç göbek at⁷⁶ / Üç göbek attı⁴³ / Kaç göbek attı?²⁴

* Bkz.125 numaralı bilmece.

Yatağına yat⁷⁶ / Yatağına yat-tı⁴³ / Üç²⁴
Bir, iki, üç²⁴

E- Arap kızını do-yur-dum³⁹
*

Dolapta (dolapda) pekmez (bekmez)^{39, 49}
Yala yala bitmez^{39, 49}
Ayşecik cik cik cik³⁹ / Ayşecik Fatmacık⁴⁹
Fatmacık cik cik cik³⁹
Sen bu oyundan (o-yun-dan) çık^{39, 49}
Pis ço-cuk³⁹
Cuk cuk cuk³⁹

YANILTMACALAR

67. (Ayvaccık-Nusratlı Hasanobası⁷⁸)

Şu köşe yaz köşesi
Şu köşe kış köşesi
Ortada su şişesi

68. (Ayvaccık-Nusratlı Hasanobası⁷⁸)

Al şu takatukaları, takatukacıya götür de takatukalası.
Takatukacı takatukaları takatukalamam derse, takatukacıdan ta-
katukaları takatukalatmadan al da geri getir.

TEKERLEMELERE EK

69.* (Merkez-Akçeşme⁸¹; Merkez-Elmacık⁸²; Merkez-Denizgöründü⁸³)

Altısında yaş^{82, 83}
Yedisinde traş^{82, 83}
Sekizinde saz^{82, 83}
Dokuzunda don^{81, 82, 83}
Onunda göç-kon (gon)^{81, 82, 83}
On birinde pişir (bişir)^{81, 82, 83}
On ikisinde içir^{81, 82, 83}

* Bu tekerleme, Türkmenler’ce günümüzde de devam ettirilmeye çalışılan Muharrem geleneğindeki yasakları ve bu yasakların kaldırılma zamanlarını açıklamaktadır. (Muharrem’in ilk altı gününü konu alan tekerlemenin başlangıcını –acaba böyle bir başlangıç var mıydı?- kaynak kişilerimizden tesbit edebilmem mümkün olmadı.) Tesbit ettiğimiz altıncı günden itibaren kalkan yasaklar ve yapılan işler şöyledir: Altısında yaş (yeşil olan bitkiler ve ağaçlar ilk altı gün kesilmez.); yedisinde traş (yedinci güne dek saç-sakal traşı olunmaz.); sekizinde saz (ilk sekiz günü saz çalınmaz, müzik dinlenmez); dokuzunda don (ilk dokuz günü çamaşır yıkanmaz); onunda göç-kon (onuncu güne dek yaşanan bölgeden uzaklaşmaz); on birinde pişir (on birinci günde aşure pişirilir), on ikisinde içir (pişirilen aşure on ikinci günde ikram edilir). Aslında Türkmenler’de Muharrem yasakları bunlarla sınırlı değildir. “Yas”süresince cinsel ilişkiye girmek, bir nesnenin (örneğin soğan) kesilmesi, doya doya su içmek, akşam yenilen yemekten başka bir şey yemek, hayvan kesmek gibi bir dizi yasaklar da, on ikinci güne dek geçerlidir.

CAZGIR SALAVATLARI

Türkler'de güreşin ata sporu olarak kabul edilmesi, bu sporun, toplumsal birlikliklerde (düğün, sünnet vs.) gerçekleştirilebilir olmasını da sağlamıştır. Ancak bugün yaşadığımız sosyal dönüşüm, kültürel yapıyı olduğu gibi, halk sporlarının icrasını da olumsuz etkilemiştir. (Futbol topunun ulaşmadığı köy, oba kaldı mı?) Özellikle düğün eğlencelerinin ayrılmaz bir parçası olan güreşler, ortaya konulan ödüller nedeniyle (ödül olarak para değil de, tarım-hayvancı toplulukların ekonomik konumlanışlarına uygun olarak, canlı hayvan verilmesi, bu sporun hangi ekonomik konumlanışa ait olduğunu daha net ortaya koymaktadır.) katılımı teşvik edici olmuştur. Ancak günümüzde güreş, köy düğünlerindeki kendine ait olan yerini kaybetmiştir. Güreşlerin (minder güreşini kast etmiyorum) bugün, çeşitli kurum ve kişilerce organize edildiği, bu sayede yaşatılmaya çalışıldığı bir gerçektir. (Bu tür güreşlerde ödül, maldan paraya kaymıştır. Bu nokta da, aslında güreşin tarım toplumundan kopmaya başladığını, kentlerde kendine yaşam alanı bulmak için yollar aradığını göstermektedir.)

Çanakkale'de de ulusal çapta –benim bildiğim- iki yağlı güreş organizasyonu yapılmaktadır: Çardak ve Kepez Yağlı Güreşleri. Bu iki organizasyonda profesyonel cazgırlar görev almakta, bir yandan güreşçileri tanıtmaya çalışırken, diğer yandan güreşleri izlemeye gelenlerin ilgisini canlı tutmaya uğraşmaktadırlar.

Yerel cazgırlarımız ise ya geçmişte yapılmış güreşlerde duydukları yada günümüzde profesyonel cazgırlardan öğrendikleri tekerlemeleri* tekrar edebilir haldedirler. Maalesef orijinal tekerleme üretilecek ortamın bulunmaması, geleneğin güdük kalmasına neden olmaktadır.

Geçmiş dönemlerde cazgırın, güreş ağasını ve güreşi izlemeye gelen ekâbirleri methetmesi, onun ekonomik gelir elde etmesini sağlarken, suiistimalleri önlemek için resmi kurumlarca yasaklanan** bu eylem, cazgırların bu işten para kazanmalarını ve yeni tekerlemeler üretebilecekleri ortamın oluşumunu engellemiştir. Bu nedenle –örneklerde de görüleceği gibi- üretme yolu kapalı olduğundan, ancak tekrar yoluyla cazgırlık geleneği ayakta tutulmaktadır. Kullanılma alanı bulunmayan bilginin unutulması, eksilmesi,

* Resmi metinlerde (yönetmelik vs.) mâni kelimesi kullanılmaktadır.

** Bu yasağa uymayan cazgırlar Ceza Kurulu'na sevk edilir, cezası bitene dek cazgırlık yapamaz.

işleyişin doğal bir sonucu olacaktır. Diğer taraftan, bu tekerlemeleri derlediğimiz şahısların yaş ortalamaları da (67.6 yaş) geleneğin geleceği hakkında olumlu düşünmemizi engellemektedir.

Cazgırların tekerlemeleri üç bölümden oluşmaktadır. (Oysa derlediğimiz tekerlemelerin bazılarında bu özelliğin bulunmadığını gözlemlemekteyiz.) İlk bölümde cazgır, güreşi izlemeye gelenleri selamlar, pehlivanların ve ağanın tanıtımını yapar. İkinci bölümde ise güncel konularla ilgili (ülke sorunları, karı-koca ilişkileri vs.) düşüncelerini şiirsel bir tarzda açıklar. Son olarak da, güreş başlamadan hemen önce, pehlivanlar el ele tutuştuğunda, onları coşturmak, güreşe hazırlamak amacıyla Allah ve Peygamber'in adını zikrettiği salavatlar bölümünü söyler. Bunun ardından güreş başlar.

A- YAĞLI GÜREŞ SALAVATLARI

1. (Yenice-Kabalı¹)

Köyümden çıktım çıkalı
Geldiğim yollar büküm büküm
Pehlivanlarda neden olmasın bakım
Güreşmek için meydana çıkıyorlar takım takım

*

Cumhuriyetimizin kuruluş günüdür yirmi dokuz ekim
Ben de pehlivanların davranışlarına göre veririm hüküm
Güreş meydanında olan vatandaşlar
Bizden de selamın aleyküm

*

Güreşte olan şey gönüllerde bir neşedir neşe
Kim heves etmez güreş gibi işe
Pehlivanlar da hakların alıyorlar, birbirleriyle didişe didişe
Biz de başlayacağız güreşe

*

İşte böyle genç pehlivanlarımızla
Bize ve memleketimize fena gözle bakan düşmanları

haşlarız

İcab ederse süngülerle şişleriz
Daha olmazsa elimizle taşlarız
Mustafa Ağa'nın güreşine de
Euzu besmele ile başlarız

*

Muhakkak bir adım fazla yol alır
 Hızlı gidip tetik basan
 Sağdan birinci
 Balıkesirli Kündeci Hasan

*

Aslanlarım!
 Benim size darılmaya hakkım yok iken nası küseyim
 Sağdan ikinci
 Çanakkaleli Dalıcı Hüseyin

*

İstanbul'dan çıkmış iki Tatar
 İkisi de cevahir satar
 Hasan Pehlivan güreşirken sıkı tutar
 Kündeye aldı mı manda olsa gene atar
 Acaba onun yeniciliğine kimler yeter
 Onunla güreşmek, aslanla pençeleşmekten beter
 Onun râkibi de çabucak sırtüstü yerde yatar

*

Çiftçiler ekinlerin saplarını yaptırırlar saman
 Hüseyin Pehlivan'ın güreşi gayet yaman
 Fırsat ele geçince hiç vermez aman
 Güreşirken gaybetmez zaman
 Râkibini de duman eder duman

Şu kara toprak ta ona oluyor sanki yumuşak çimen
 Râkibi de onun karşısında oluyor sanki hafif bir sümen
 O da râkibini çabucak yeniverir hemen

*

Pehlivanlarla cazgırlar ağalar
 Muhtaçtırlar birbirini sevmeye
 Biz de gelelim şimdi
 Güreşin ağası olan Mustafa Ağa'yı övmeye

*

Kabalı Köyü'nün etrafı dağdır meşedir
 Ağalık da ayrı bir neşedir
 O neşenin kapladığı
 Gönüllerde ayrı bir köşedir
 Mustafa Ağa da bu güreş meydanında
 Gürsel* gibi paşadır

*

* Sanıyorum kaynak kişi, 4.Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'i kastetmektedir.

Hem de elindedir dürbünü, başındadır sümbülü
Kendisi de bu güreş meydanının has gülü
Yalnız güreş meydanının değil
Kabalı Köyü'nün bile biricik bülbüldür bülbülü
*

Çok verimlidir Kabalı'nın ovası
Altındadır kuyularının kovası
Beyaz badnadandır binalarının sıvası
Çok temizdir dağlarının havası
Bin yaşasın bu güreşin Mustafa Ağası
Kabalı Bayırı'nda otuluyor onun binlerce devesi
Ağalıktan başka yerde kalmamıştır hevesi
Bizi candan sevesi
Onun sebebine doldu taşı güreş sahası
Mustafa Ağa da bu güreş meydanının
Biricik ağasıdır ağası
*

Kusura bakmayın!
Mustafa Ağa'yı methetmekten alamıyorum kendimi
Geze geze bulamadım memlekette Mustafa Ağa'nın

dengini

Mustafa Ağa da bu güreş meydanının en zenginidir en

zengini

*
Mustafa Ağa sahiptir bahçeye başa
Bu güreşin ağalığını kazanıp ta
Çok şereflenen Sayın Mustafa Ağa
*

Bu işler haktır hukuktur
Sabanı taşıyan kılıc ilen oktur
Mustafa Ağa'yı sevmiyen yoktur
Cazgırların yanında sevgisi çoktur
Hem alını hem galbi temizdir pakdır
Mustafa Ağa'dan da bu cazgıra
Elli bin lira haktır
*

Bazı yerlerde cazgırların isimlerine diyorlar Ömer
Ömrümde oynamadım kumar
Mustafa Ağa da aza çoğa kanaat eder, göz yumar
Bu cazgır da Mustafa Ağa'dan iki milyon daha umar
*

Bana gideceğim yeri gösteren gözümdür
Bu sözleri konuşan da ağzımdır
Mustafa Ağa'nın da bu cazgıra
Elli milyon daha vermesi lazımdır

*

Kabalı Köyü'nün (etrafı) bir tarafı ova bir tarafı bayır
Mustafa Ağa, sen de bütün emirlerini cazgıra duyur
Ne emrin varsa gene una duyur
Kesendeki bol paralardan, bu cazgıra elli milyon daha

ayır

*

Mustafa Ağa güzel bir kuldur
Gittiği yer de doğru yoldur
Cebinde parası boldur
Mustafa Ağa, elini cebine daldır
Orada cüzdanın içinde bol paraları buldur
Oradan da bi milyon daha aldır
Unu da bu cazgırın cebine doldur

*

Mustafa Ağa gibi ağa
Memlekette nadir ve ender
Mustafa Ağa sen de cazgırın hesabını ver
Çabucak gönder

*

Köyümden çıktım geldim buraya yollarda şaşşa şaşşa
Hatta bazı yüce dağ tepelerinden aşşa aşşa
Mustafa Ağa'nın huzuruna geldik koşa koşa
Şimdi onu methediyoruz coşa coşa
O var iken emeklerimiz gitmez boşa
Benim söylediklerim de belki de gider hoşşa
Bu güreşin ağası olan Mustafa Ağa
Sen de bizim için bin yaşşa

*

Allah Allah illallah
Muhammedu resulallah
Alkışlarla hep beraber diyelim pehlivanlarımız
Mustafa Ağa'nın ağalığına maşallah

*

Haydi aslanların Allah size derman versin!

2. (Yenice-Kabalı¹)

Pehlivan pehlivan!
Hoş geldin sefa geldin
Erenler meydanına
Gademler getirdin pehlivan

*

Memleketlerinize varıp gördüm izinizi
Geldim burada buldum hepinizi
Siz de bilir misiniz pirinizi?

*

Hazreti Hamza'dır sizin piriniz
Siz gidince, sizin gibi pehlivanlara kalır yeriniz

*

At ölür meydan galır
Deve ölür hanı galır
Yiğit ölün şanı galır
Manda ölür gönü galır
Pehlivan ölür ünü galır
Cazgır ölür yeni gelir pehlivan

*

Pehlivaan pehlivan!
Bu dünyada ne kadar yaşasa insan illa ölür
Ölse de yerine kendini andıracak
Muhakkak bir şey kalır

*

Hani Ali, hani Veli
Hani Koca Yusuf, hani Kurtdereli

*

Nerde kaldı kaftan kafa hükmeden Hazreti Süleyman

*

Avrupa sarayı yıkıldı
Kaftan kafa hükmetti
Parmaksız Goca Arab

*

Okul çocukları okullarına giderken
Ellerine alır çantayı bavulu
Hasan Usta! Sen de eline al davulu

*

Şahin küçüktür amma
Gökten yere indirir koca turnayı
Osman Usta! Sen de eline al zurnayı

*

Bal mıdır kaymak mıdır bilmem, cazgırların yediği
Hüseyin Usta! Sen de eline al düdüğü

*

Haydiyin cabuk olun, geçirmeyelim zamanı
İzzet Usta! Sen de eline al kemanı

*

Kimse bizden sormaz algıyı salgıyı
Sedet Usta! Sen de eline al çalgıyı

*

Allah Allah illallah
Muhammedü resulullah
Pehlivanlarımıza kuvvet versin yüce Allah
Hem de yardımcı olur inşallah
Alkışlarla hep beraber
Diyelim bu genç pehlivanlarımıza maşallah*

3. (Yenice-Kabalı')

Kim demiş memlekette
Pehlivanlarla cazgırları boş gezer
Sağ olsun var olsun
Sayın Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer

*

Türk milletinin yoktur
Hiçbir düşmanından korkusu
Sağ olsun var olsun
Türk ordusu**

4. (Yenice-Çakır²)

Her pehlivanlara atman dayağı
Sağdan birinci, Edirne Kırkpınar başpehlivanlarından
Balıkesirli Sabri Kayalı

*

İnsanoğlu girdikçe böyle (?) bi illet
Sağ olsun var olsun Sayın Türk Millet

*

Devnin sırtında var hamut

* Kaynak kişi, ikinci aktarımda dikkatini kaybetti ve tekerlemelerin bir bölümünü unuttu. Daha sonra, çalgıcılarla ilgili tekerlemeleri hatırlayıp, bunları asıl yerine yerleştirmeden tekerlemelerin sonuna –salavatın önüne- yerleştirdi.

** Kaynak kişiye, devlet büyükleri ve vatan-millet için tekerleme yapıp yapamayacağını sorduğumda, bu karşılığı vermiştir. Yenice-Kabalı'da üç ayrı metin olarak derlediğimiz malzeme, aslında tek bir metnin parçalarından oluşmaktadır. Gelenek sönmemesinin neden olduğu unutkanlıklar yüzünden, metin üç kez tekrarlanmak zorunda kalmıştır.

Sağdan ikinci, Edirne Kırkpınar başpehlivanlarımızdan
Adapazarlı Kündici Davud

*

Her lokantaya lüzum görülür aşçı
Sağdan üçüncü, Edirne Kırkpınar başpehlivanlarımızdan
Karamürselli Ahmet TAŞÇI

*

Pehlivan pehlivan!
Hoş geldiniz sefa geldiniz
Er meydanına şeref verdiniz

*

İşte meydan işte pehlivan
Sana derler pehlivan oğlu pehlivan
Aslın pehlivan, neslin pehlivan
Güreşçilere yardım eder Hak Yaratan

*

Analar doğurur, çeker zahmeti
Babalar bilmez kıymeti
İller alır şöhreti
Sana bu dünya kalmaz pehlivan

*

Hani Ali, hani Veli
Hani Aliço, hani Kurtdereli

*

Pirimiz üstadımız erdi nura
Ey ağalar beyler bakmayın yüzümüze
Batman ile yer üzümü*

*

El paçada diz yerde
Güreşelim düz yerde

*

Ey ağalar, beyler!
Şu karşıkı dağdan akan seller
Başpehlivanlarımızın resim gibi duruşlarına
Buyurun hep beraber şakır şakır yapşın eller

*

Avrupa'nın sarayı yıkıldı oldu harap
Kaftan kafa hükmeden Parmaksız Koca Arap

* Her ne kadar dizeler, kalıp bütünlüğünde de, geleneğin zayıflaması nedeniyle ortaya çıkan unutkanlıklar, kimi yerde kafiye düzeninin bozulmasına da neden olmaktadır.

Aslanlarım iyi güreşin
Siz olmayın harap

*

Kardeşim geliyor, bir yörü bak
Kanatları kat kat
Gönderelim iki cihan güneşi
Muhammet Mustafa'ya salavat

*

Allah Allah illallah!
Her şeyden büyüktür Hazreti Allah
Pehlivanlara kuvvet verir inşallah
Alkışlarla hep berabē diyelim
Başpehlivanlarımıza derman versin maşallah
Hur davullar!

5. (Yenice-Çakır²)

Zenginler yazılırlar sık ortaya
Görmüş olduunuz on altı pehlivan
Güreş yapacaklar, birinci final küçük ortaya

*

Gözlerimden duman sıyrıldı
Küçük ortaya güzel yolluk ayrıldı
Yolluğun çoğunu yenen alacak
Azı da yinilenlere kalacak

*

Sağdan birinci Ali
İndim gül bahçesine gül ile dali
Sağdan birinci
Edirne Kırkpınar pehlivanlarımızdan Kündeci Sali

*

Pehlivan pehlivan!
Aslanlarım etmeyin birbiriz zahmet
Sağdan ikinci
Edirne Kırkpınar başpehlivanlarımızdan Sarmacı Ahmet

*

Pehlivan pehlivan!
Pehlivanlar derler var
Bi gözünü açar, bi gözünü yumar
Cazgırı da sorarsanız
Kendisi de halktan alkış umar

*

Allah Allah illallah!
Her şeyden büyüktür Hazreti Allah
Pehlivanlara kuvvet verir inşallah
Alkışlarla hep beraber diyelim
Türk aslanları maşallah
Derman versin
Vur davullar!

6. (Yenice-Çakır²)

Deste Abdurrahim
Sağdan birinci
Edirne Kırkpınar büyük orta pehlivanlarımızdan
Çanakkale Yenice Çakır Köyü'nden
Gocu göbekli Halil İbrahim

*

Kış mevsimlerinde dikilir fidan
Baharın olur şivan
Benim ismimi sorarsanız
Çakır Köyü'nden cazgır
-Eski pehlivanlardan* -Gara Kemal

*

Pehlivan pehlivan!
Hani Ali, hani Veli
Hani Aliço, hani Kurtdereli
Pirimiz üstadımız Hazreti Hazma nura erdi

*

Ey ağalar beyler bakmayın yüzüme
Batman ile yer üzümü

*

El paçada, diz yerde
Güreşelim düz yerde

*

Eey ağalar beyler!
Şu karşıkı dağda akan seller
Başpehlivanlarımızın resim gibi duruşlarına
Buyrun hep beraber şakır şakır yapsın eller

*

* İlimizde sık tekrarlanır: Pehlivan eskisi, cazgır olurmuş.

Pehlivan pehlivan!

İstanbul'dan çıktı bir Tatar
Yükü mücefer alır miskal satar
Ali Pehlivan iyi hazırladıysa hazırladı
Hazırlamadıysen sırtın yeri tutar

*

Hani Ali, hani Veli
Allah Allah illallah
Her şeyden büyüktür Hazreti Allah
Pehlivanlara kuvvet verir inşaallah
Alkış! Allah hep beraber

*

..... vursun davullar

7. (Yenice-Çakır²)

Aslanlarım!
Cazgırı, çok konuştu diyolar
Görmüş olduğuz iki pehlivan
Büyük ortaya son final gidiyorlar

*

Sağdan birinci
İndim gül bahçesine, gül ile dali
Sağdan birinci
Edirne Kırkpınar başpehlivanlarımızdan Akhisarlı Sali

*

Sağdan ikinci pehlivan sorarsanız
Her şeyde vardır bir ümit
Sağdan ikinci
Edirne Kırkpınar başpehlivanlarımızdan Mânısalı Ümit

*

Pehlivan pehlivan!
Kış mevsimlerinde dikilir fidan
Sağolsun varolsun
Sayın cazgıra da bahşiş bay Kemal
Allah Allah illallah
Her şeyden büyüktür Hazreti Allah
Pehlivanlara verir inşaallah
Alkışlarla hep beraber derman versin
Vursun davullar!

8. (Yenice-Çakır^{2, 2})

A- Pehlevan pehlevan!
Sabanı idare eden kılıç ile oktur
Sayın Lapseki Belediye Başkanı'nın gözü gönlü doktur
Sayın başkanımıza da, bu güreşi tertib etmenin yüzü
suyu hürmetine

Birer şeref alkışı haktır

Bir alkış!

B- Sabanın(?) de kılıç ile oktur
Memed Ağa'nın gözü gönlü doktur
Memed Ağa'dan da cazgıra
Bi beş yüz milyon para haktır

9. (Biga-Çelikgürü³)

Pelvaan pelvaan!

Alta düştün apış

Üste çıktın iyi yapış

*

Ayağına giydin bir parça deri

İyi hazırlanmadıysan

Ters paçadan tuttum

Sırtın tutar yeri

*

Dikkat et, vur kündeği at

Kılçık ta yapar

*

Allaah Allaah illallah

Deste pehlivanlarına

Alkışlarla deyelim maşallah

*

Ağustos ayında ekilen darıdan darı olmaaz

Beysiz arıdan da arı olmaz

Kocasından geç kalkan karıdan da karı olmaz

Her ananın doğurduğu çocuktan da pelvan olmaz

*

Anneler babalar çeker zahmeti

Evlatlar bilmez kıymeti

Sağ olsun var olsun

Hazreti Muhammet hümmetii

*

Allah Allah illallah
Yirmi beş çift deste pehlivanlarına
Alkışlarla deyelim maşallah
*

Kılıcımı hurdum taş
Elli beş çift başpelvanlar
Güreş tutacaklar baş
*

Pazarcılar da yaparlar
Maydonozu kibar demet
Sağdan birincii
Bigalı Ahmet

10. (Merkez-Kumkale⁴)

Pelivaan pelivan!
Bu dünya ...
Hasmın neyse hasmından
Karıncadan tut kendini
(Karımcadan esna tut kendini)...
Hasminiz karımceyse
Karımcadan esna* tut kendini
*

Hani ya Ali, hani Veli
Hazreti Hamza'dır pehlivanların piri
Hani Yusuf, hani Mahmut, hani Kara Hafız, hani Halil

Pehlivan

Bunların hepsi dünyadan gelmiş geçmiştir
Bunlara da kalmamıştır bu dünya pehlivan
Sana da kalmaz
Maada** tut*** kendini
*

Yenecem diye kuyunma
Yendim**** diye yerinme
Kendini edna tut karımcadan
Küçük tut kendini

* Sözcüğün 'edna' olması, dizeyle uyum sağlamasını kolaylaştıracaktır.

** Maada: Başka, ayrı

*** Dizenin gelişinden anladığıma göre, sözcüğün ek alarak 'tutma' şeklinde söylenmesi daha uygun olacaktır.

**** Yenildim' şeklinde söylenişi daha uygun olacaktır.

11. (Lapseki-Umurbey⁵)

Ağustosta dikilen darıdan
Oğul vermeyen arıdan
Sonradan sonrası, kocasından arkadan kalkan karıdan
Hayır gelmez

...

Allah Allah illallah
İki pehlivana
Alkışlarlan diyelim maşallah
Hadi Allah gayret guvvet versin

12. (Yenice-Ballıçay Alanobası⁶)

Sabanı zabt iden kılıç ile oktur
Cazgire de bi gırmızı onluk haktır

*

Minarede okunur ezan
Sağdan birinci pelefana
Ballıçaylı Ramazan

B. DEVE GÜREŞİ NUTUK VE MEYİTLERİ

Ülkemizin Akdeniz ve Ege'de kıyısı bulunan illerinde gerçekleştirilen geleneksel eğlencelerden birisi de deve güreşleridir. Deve güreşi şenlikleri, yalnızca develerin güreştirilmesinden ibaret değildir. Aslında güreşler, sıkı izleyicilerinin dışında, alana gelen çoğunluk için, eğlence fırsatının yaratılmasına hizmet eder. Mahalli çalgıcılar, sucuk-ekmek satıcıları, giyim eşyası satıcıları, alkollü ve alkolsüz içki satıcıları, kuruyemiş satıcıları da bu şenliklerin ayrılmaz bir parçasıdır. Güreşlere gelen izleyicilerin çoğunluğunu erkekler oluşturmakla birlikte, bayanlar da şenliklere katılmaktan geri durmazlar. Çalgıcıların seslendirdikleri ezgilerden etkilenen izleyicilerin bir bölümü, aldıkları alkolle coşarlar. Kimileri ise ezgilerin eşliğinde çeşitli oyunlar oynarlar.

Deve güreşleri organizasyonlarının olmazsa olmazlarından birisi de cazgırdır. Deve güreşi cazgırları, tıpkı yağlı güreş cazgırlarının yaptıkları gibi, ortamı harekete getirmek ve ilgiyi güreşe çekmekle görevlidirler.

Cazgırların görevleri güreşlerden önce başlar. "Şehir merkezinde dolaşılıyor arabama; anons arabamız var. Biz genelde önce reklamını yaparız. Güreşceğe saatları konuşuruz anlıyon. Se-

yirciyi sıtada çekmek için çağrı yaparız. Buna 'güreşin reklamı' (deriz.) Ondan sonra sıtatta tesisatın başına geçiyoruz. Aynı nutukları orda da atmaya başlıyoruz. Milleti artık orda galyana getiriyoruz."*

Seyiryordu sabahın erken saatlarında dünyanın güneşi
Efeler ve şehitler diyarı olan Çanakkale Dörtüyl, beş mart
pazar günü yapıyor sizlere

Kırkpınar usulü kıran kırana deve güreşi

*

Sabır selamet

Güreşler marifet

Beş mart pazar günü Çanakkale Dörtüyl sahasında güreşte

Kopacaktır kıyamet

*

Pehlivan develerimizin hepsi birbirinden elamet

Pehlivan develerimiz

Beş mart pazar günü Dörtüyl sahasında

Sizlerle beraber olsunlar Allah'a emanet

*

Devecinin piridir Veysel Karani**

Geziyordu Sudi Arabistan çöllerinde

...

*

Geziyordu Veysel Karani Arabistan çöllerinde

* Kaynak kişimiz yapılan bu anonslarda söylenenlere "nutuk" adını verdiklerini belirtmektedir. Nutuklara, milli duyguları coşturan şiirlerden alınan parçalar da dahildir. Develerin adının geçtiği nazım parçalarını ise, kaynak kişimiz genellikle "meyit" adıyla adlandırmıştır. Milli duyguları coşturan şiirler konusunda kaynak kişimiz şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Şimdi ustam Sayın Kudret Mayacı, develerin sadece meyitlerini atardı. Onda şiir olarak nushası (?) yoktu. Ben kendim bi gün, bi kafil'e geldi. Vidiyo çekime gitmişim bu karşıya, Kilitbahir tarafına. Orda birimiz şiirler okudu. Beynimde kaldı. Atatürk'ten kalma anladın, işte efendime söyleyim, İzmir Yahya Çavuş'u, Yeşil Çimen diye. Onlar beynimde kaldı.

2005 yılında Gelibolu'da biz bi güreş sergilemiştik. O güreşe gelmeden önce, Mersin'de bayraklar ayaklar altına alınmış, yakılmış idi. Ben bundan çok duygulanmışım. Gelibolu merkezinde Atatürk büstüne bir dakika saygı duruşundan sonra, Çanakkale Şehitleri adlı şiirimi okuyarak, milletin coşku yaratım ve Gelibolu'da bu çok ilgi görmüş. Bütün esnaf, bütün insanlar, balkonlardan bayraklar, efendim ağlamaklar, alkışlar. Yani çok büyük tezahürat gördük, çok etkilendik."

Okuyucu, toplumsal olayların, edebî yaratmaları şekil ve anlam yönünden ne derece etkilendiğine dikkat etmelidir. Gelenekte yer almayan bir unsur, toplumsal zorlamayla metne dahil olmayı başarmıştır. Bu toplumsal reaksiyonun hemen hemen aynı, Kırkpınar'da –ve sonrasında diğer güreş meydanlarında- ortaya çıkmış, Güneydoğu olayları güreş meydanlarında mânilerle protesto edilmiştir.

** Kaynak kişinin, Veysel Karani hakkında vermiş olduğu bilgiler, geleneğin 'derinliği' hakkında fikir edinmemizi sağlayıcı niteliktedir: "Şimdi ben bu Veysel Karani'yi –öyle tahmin ediyom- galiba Balıkesir Burhaniye'de, Deveciler Derneği'nde gördüm, Atatürk'le konuşurken. Biz de bu Veysel Karani'ye, işte deve güreşlerinde nutuk atanz."

Elindeydi furma dalından asası
Sırtındaydı deve tüyünden hırkası
Beş mart pazar günü Dört yol sahasında siz saygıdeğer seyircilerimizi coşturacak bu başpehlivan develerin oynaşması.

*

Yeşil vadiler içersinde akıyordu güzel bi Dumlupınar
Sen de arkadaş içmiş idin bu sudan kana kana
Beş mart pazar günü Dört yol sahasında güreşecek pehlivan
develerimiz

Rakipleriyle kıran kırana

*

Keçi kellesinden olsa yemem paça
Keskin kılıcı asla vurmam taş
Beş mart pazar günü Dört yol sahasında güreşecek pehlivan
develerimiz

Rakipleriyle kıran kırana başa

*

Allah Allah illallah!
Muhammeden resülullah!
Beş mart pazar günü Dört yol sahasında güreşecek pehlivan
develere
Hep beraber diyeceğiz maşallah

Çok saygıdeğer Çanakkale halkı! Beş mart pazar günü sizler için yapılan deve güreşi şenliklerimiz, beş mart pazar günü saat tam orda başlayacaktır. Kapılarda bilet almakta acele edelim.

Nefeslerin tutulduğu
Kadehlerin tokuşturulduğu
Yöremizin tam yüz adet şampiyon develerin buluşturulduğu

Yılın büyük iddialı deve güreşi, beş mart pazar günü (yani bugün) Dört yol sahasında pehlivan develerimiz!

Tek teke, çengel çengele söküp kapamaya, çatal kapanına güreşeceklerdir.

Kapılarda bilet almakta acele edelim. Güreşlerimiz tam onda başlayacaktır.

Ovustosta ekilen darıdan

Oğul vermeyen arıdan
Sabahları kocasından sonra kalkan karıdan
Hayır gelmez*

*

Bacacılar yapar yüksek yüksek bacayı
Şimdiki kızlar kendi bulur bu yaşta kocayı*

*

Bayrağı bayrak yapan üzerindeki kandır
(Toprağı toprak yapan ...)
Vatanı vatan yapan topraktır
Vatan ve toprak uğruna şehit düşen varsa
Toprak altında yatandır**
Eey Türk gençliği hitabım sanadır
Mustafa Kemal Atatürk'ten örnek al

*

Yeşil çimen bitmiş dağlarında
Mustafa Kemal Atatürk ilk taarruzunu verdi Çanakkale
Dumlupınar Conk Bayırı'nda
On bir asgeriyle düşmanı denize püskürttü
Ezineli Yahya Çavuş, Çanakkale Seddülbahir koylarında
Eey Türk gençliği hitabım sanadır
Mustafa Kemal Atatürk'ten örnek al

*

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın bu topraklar
Bir devrimin battığı yerdir
Atalarımızın vatan uğruna
Şehit düşüp yattığı yerdir**

*

Sabahın ilahisiyle minareden okunan ezanın sesi kulakları-
mızdan dinmeyecek
Göklerdeki şanlı al bayrağın yerlere inmeyecek
Bu güzel vatan Türkiye'm
Hiçbir törör eşkiya tarafından bölünmeyecek***
Çanakkale'm şehitler diyarıdır
Asla asla geçilmeyecek

* "Şimdi normalde, bunları boşluklardan atarsın. Şimdi develerin bi boşlukları vardır. Şiirlerimizi okuruz böyle, meyitler atanz anladın mı; onları, seyirciyi sıkmamak için. Develer geç gelir. Çağırırısın, çağırırısın deve gelmez. Onun için başlarsın şiir okumağa, mâni okumağa. Bunları bu boşlukta böyle şe yaparsın, doldurursun."

** Okuyucu, yazılı kültürün, nazım üzerindeki etkisine dikkat etmelidir.

*** Kaynak kişimiz, bu türden şiirleri, halkı coşturmak amacıyla söylediğini belirtmiş idi.

Eey Türk gençliği hitabım sanadır
Mustafa Kemal Atatürk'ten örnek al

*Güreşlere katılan önemli şahsiyetler de, geldikleri cazgıra bildirildiğinde, cazgır meyitler atarak gelenlerin gönlünü hoş tutmaya çalışır.**

Türk milletinin şanı
Göğsündedir imanı
Şu anda aramıza iştirak etmiştir
Çanakkale Belediye Başkanı
*

Bayrağı bayrak yapan kandır kan
Şu anda aramıza iştirak etmiştir
-Katkılarından dolayı çok teşekkür ediyoruz sana-
Çanakkale Belediye Başkanı Sayın Ülgür GÖKHAN
*

Bir yar sevdim babası çok zengin
Amcam dayım dedi ki: Ercan**": Asla o kız senin olmaz den-

gin

Şu anda Bayramıç Kaymakamı aramıza iştirak etmiştir
Sayın Hüseyin ERGİN***
*

Boynumdaki armalı
Ortasından yarmalı
Ben istemem armalı
Yarım güzel olmalı
İşte ağa dediğin sana
Yakışır vaziyette böyle olmalı
Sayın ağamız Ömer GÖZÜKIZIL**** gibi olmalı
*

Gecenin yarısı
Thames'in sarısı
Şu anda Ömer GÖZÜKIZIL

* "Şimdi geldiğini bize bildirirler. Diyelim ki Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür GÖKHAN geldi diye bize bildirirler. Biz de sayın başkanımıza hem hoş geldiniz diriz, hem una deveci olarak bi meyit atarız. Hoşuna gider.

** Kaynak kişimizin adı

*** Kaynak kişi Bayramıç eski kaymakamı Hüseyin ERGİ'yi kast etmektedir.

**** İsmimin söylenmesi gibi bir talebin olmamasına rağmen, sanıyorum kaynak kişim hem beni onurlandırmak, hem de doğaçlama yeteneğini sergilemek amacıyla ismimi söylemeyi uygun buldu.

Olmuştur güreşimizin ağası* **

*

Girdim gül pahçesine
Topladım gülleri demet demet
Bugün baş urgancılığı gayet güzel yapacak
Çanakkale'den bizim güzel Memet***

*

İndim dereye topladım kendime göre çakıl
Ben de kimseden almam akıl
Sana başarılar diliyorum
Araştırmacı Sayın Ömer GÖZÜKIZIL****

DEVELERE AİT MEYİTLER:

Bodrumlular erken biçer ekini
Ben de bulamadım kendi dengimi
Şu anda Edremit'ten Serkan, gösteriyor rakibine sol tekini
Hadi bakalım Aykut, sen de kolla kendini

*

Borsa düştü vurdu dibe
Şans loto asla çıkmaz bize
Şu anda Serkan iniyor rakibine teke
Sen de Aykut kolla kendini
Gitme buradan Madran Dağı'na yüke
Sanatçı sahneye çıktığı zaman
Seyirciden bekliyordu güzel bir coşkulu alkış
Bugün Çılgın Hasan'a yüz yirmi ile dalacak
Saraycık'tan Mustafa'nın Balkış

*

Damarlarımızda dolaşır asil bir kan
Balkış'ın da rakibi

* "Şimdi ağalar bi nutukta galmaz. Bi kaç tane atarsın."

** Güreşlerin iki ağası olur. Bir ağa, güreşlerden bir gece önce yapılan cemiyette seçilir ve ağalığı gece boyunca sürer. Bu ağaya "halı ağası" denir. Halı ağasının denilmesinin nedeni şudur. Gece ağalığı belirlemek için açık arttırmaya gidilir. Arttırma halı üzerine yapılır. Kazanan o gecenin ağalığını ve ortaya konulan halıyı elde eder. Gece bitiminde ağalığı sona erer. Güreş ağası ise güreşlerin yapılacağı gün seçilir. Ağalık arttırmasına katılanlar, ağalığı kazanmasalar bile ortaya koydukları parayı geri alamazlar. Paralar, organizasyonda harcanır.

*** "Şimdi urgancı, mesela ben herkezi tanınam urda. Tanıdığım kişiler olursa... Diyelim ki Mehmet diye bi kardeşimiz var urda, unğancı. Ona meyit atarsın; daha güzel asılsın diye."

**** Kaynak kişim, güreş ağası olarak ismimi söylemekle yetinmeyerek, ayrıca bir meyit daha oluşturmuştur. "Bi de aynı zamanda, sana da bir meyit atmak istiyorum ben. Burada (ses kasedini kastederek) olsun."

Burhaniye'den Sait ERSAN'ın
Çılgın Hasan

*

Herkez gider aya
Biz kaldık zalim dünyada yaya
Şu anda rakibine yüz yirmi ile tek* yapıyor
Geyikli'den Müjdad'ın Açelya

*

Benim de babam almış ıdı bana güzel bir araba
Markası idi Anadol
Şu anda rakibini çırpacak**
Çan'dan İmparator***

*

Karadeniz sahillerinde çalıyordu güzel bir ney
Şu anda rakibini çırpmaya gitmiştir
Kozak'tan Mehmed'in Zorbey

*

Üzüm yemek istersen girersin bağa
Eşkiya olmak istersen çıkarısın dağa
Zorbey'in rakibi de
Çan'dan Halil Ağa

*

İllerde olur vali
Yamandır avcının hali
Şu anda tekiyle rakibine ferman okuyacak
Biga Yeniçiftlik'ten Kara Ali

*

Bayrağı bayrak yapan
Üzerindeki kandır kan
Rakibini yine çırpmaya gidecek
Edremit'den Serkan

*

Mahkemede suçluyu
Yargılıyordu savcı
Rakibine ferman okuyacak
Ayvacic'tan Zahit Yağcı

* Tek: Bir devenin burnuyla, diğer devenin ayaklarına vurması. (Bir güreş hareketi) "Develerin güreşlerini: Tek yapıyorsa, çırpıyorsa seyirciye anlatır ve tanıtırsın." Dikkat edilirse cazgırın görevi yalnızca meyit atmaktır değildir.

** "Çırpma yani: Boynunla beraber, diğer devenin boynuna atlayıp çırpmasıdır."

*** Develere meyitler ne zaman atılır soruma, kaynak kişi şu yanıtı verdi: "(Güreşe) çağırırken de atarsın. Genelde güreşirken atarız."

*

Babam bana üç katlı ev yaptı
Ağbim de aldı satdı
Şu anda rakibine yine çırpıma gidiyor
İzmir Ulucak'tan Çatlı

*

İslamiyet'ten ve Türk'lükten
Girdi içerimize milli bir ruh
Bugün makasında* ferman okuyacak
Burhaniye Şarköy'den Hacı Nuh

*

Zengin sosyete kadınları
Takıyoladı boyunlarına güzel bir inci
Bugün yine makasında ferman okuyacak
Gönen Gündoğan'dan Pirinççi

*

Ben de yarime aldım
Güzel bir gülü
Bugün yine makasında güreşecek
Gönen'den Hacı'nın Üzümlü

*

Toplu sazlar içersinde
Çalıyordu güzel bir ney
Bugün bağ** güreşi yapmaya gelmiştir
Biga'dan Manav Bey

*

Sen de arkadaş
Çek rakıyı gel keyfe
Şu anda aramızda iştirak etmiştir
Kozak'tan Ali Berke

*

Doğru Yol Partisi'nin de
Amblemiydi kır at
Şu anda rakibine ferman okuyacak
Dikili'den Orhan FİLİZ'in Suat

*

Orkestrada çalıyordu
Güzel bir ut

* Makas: "Yan yana bitişik şekilde böyle pervane gibi dönüyöläsa, buna makas diriz."

** Bağ: Devenin sağ veya sol ön ayaklarıyla diğer devenin başını sıkıştırıp, üstüne oturması.

Şu anda çırpmasıyla rakibine ferman okuyacak
İncirlio'va'dan Coşkun VARDAR'ın Aykut

*

Sen de arkadaş çek rakıyı gel keyfe
İçme fazla, olursun sonunda keş
Şu anda saha içerisine girmiştir
Burhaniye'den Ateş

*

Lapseki Gelibolu
Herkez soruyor bu cazgır kim oğlu
Şu anda saha içerisine girmiştir
Ezine'den Hekimoğlu

*

Elimdeki halı
Değeri gayet paalı
Devesiyle şu anda poz veriyor
Ayvacak'tan Rifat ABALI

*

Sen hancısın ben yolcu
Şu anda devesinin başında
Gayet güzel poz veriyor
Burhaniye'den Sinemacı

*

Kahveci kahveyi elinde getirir
Zarif bir fincan
Bu garip te kim diye sorarsanız
Bendeniz cazgır Ayvacık'tan Grup Ercan*

*

İslamın nurlu güneşi kalbinize dolsun
Mekânınız cennet, Hazreti Muhammed gomşunuz olsun
Günleriniz mutluluk, gönlünüz saadetle dolsun
Katkılarınızdan dolayı, ilginizden dolayı
Allah hepinizden razı olsun¹

* Derlemenin sonunda: Peki, sen hep etrafı övüyon da, cazgır kendini övmez mi?" diye sormam üzerine, kaynak kişi bu meyiti söyledi.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

MÂNİLER KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

DERLEME YERİ	DERLEME TARİHİ	ADI-SOYADI / YAŞI / DOĞUM YERİ
Ayvacak-Babakale	/ 13.3.2003	(2)* Haşim Hayati ÖGE / 45 / Babakale 2** 7, 12, 69, 104, 135, 137, 160, 164, 164, 218, 232, 345, 356, 395, 403, 470, 775, 850, 958, 982, 1011, 1121, 1139, 1163, 1193, 1201, 1295, 1303, 1319
Ayvacak-Bademli	/ 11.3.2003	(79) Fatma ÖNCÜ / 84 / Bademli 80, 176, 218, 266, 282, 534, 559, 608, 623, 669, 677, 705, 1077, 1146, 1287, 1343
Ayvacak-Balabanlı	/ 12.3.2003	(7) Emine ÇİÇEK / 77 / Balabanlı 6, 217, 218, 317, 441, 461, 756, 1135, 1210, 1288, 1317, 1329, 1347, 1348 (51) Şadiye KAVAS / 64 / Balabanlı 40, 202, 208, 227, 464, 622, 652, 720, 756, 779, 879, 1035, 1089, 1240
Ayvacak-Çamköy	/ 10.3.2003	(37)Saadet HÜNER / 72 / Çamköy 23, 41, 51, 54, 82, 132, 145, 163, 189, 203, 218, 234, 254, 262, 362, 383, 556, 558, 604, 608, 735, 752, 786, 786, 793, 879, 891, 901, 903, 979, 981, 1006, 1033, 1061, 1077, 1077, 1208, 1233, 1332, 1332 (58) Şerife HÜNER/ 35/ Ayvacık-Babade-re 54, 74, 82, 164, 388, 580, 705, 837, 891, 981
Ayvacak-Güzelköy	/ 11.5.2001	(14) Ebru KAYGIN / 15 / Güzelköy 12, 218, 1085 (28) Nagihan SERİN / 17 / Güzelköy ¹⁸ , 292, 945, 971, 1048, 1068, 1305 (65) Sibel KAYGIN / 19 / Güzelköy ⁶⁸ , 74, 94, 106, 207, 218, 408, 474, 489, 510, 523, 568, 575, 672, 689, 806, 905, 945, 1081, 1183, 1201, 1231, 1242, 1265, 1351(112) Güllü KIR / 20 / Güzelköy ¹⁶⁹ , 700, 878, 994, 1139, 1221 (135) Döndü ŞEN / 23 / Güzelköy ²²⁵ , 345, 463, 1212, 1291(154) Gülfer KAYGIN / 36 / Bayramiç-koşburnu ³²⁹ , 549, 730, 730(174) Senem KAYGIN / 17 / Güzelköy ⁵²³
Ayvacak Merkez	/ 10.5.2001	(206) Sedat ŞEN / 45 / Ayvacık İlçe Merkezi ⁹⁵⁸
Ayvacak-Kızılkeçili	/ 13.3.2003	(169) Huriye KORKMAZ / 65 / Kızılkeçili ⁴⁶¹ , 574, 938, 1288, 1308
Ayvacak-Koyunevi	/ 12.3.2003	(38) Emine YIRTIK / 57 / Ayvacık-Kocaköy ²⁴ , 69, 218, 494, 551, 780, 847
Ayvacak-Kösedere	/ 8.5.2001	(182) Büşra VAROL / 11 / ? ⁶¹⁰ , 646, 748
Ayvacak-Nusratlı Hasanobası	/ 7.5.2001	(30) Aynur DİKMEN / 29/ Hasanobası ¹⁸ , 26, 57, 66, 74, 101, 112, 114, 118, 122, 127, 131, 206, 218, 228, 237, 248, 273, 276, 308, 344, 345, 352, 385, 388, 391, 394, 403, 407, 449, 459, 482, 486, 509, 520, 528, 536, 546, 550, 554, 610, 611, 613, 624, 632, 676, 683, 686, 702, 708, 738, 739, 742, 755, 775, 784, 788, 796, 797, 813, 817, 822, 834, 854, 855, 862, 885, 889, 897, 902, 923, 927, 944, 949, 956, 963, 966, 987, 1003, 1005, 1016, 1027, 1037, 1055, 1058, 1064, 1073, 1076, 1101, 1103, 1110, 1123, 1139, 1167, 1176, 1196, 1200, 1204, 1210, 1226, 1226, 1233, 1245, 1265, 1272, 1294, 1294, 1296, 1298, 1312, 1318, 1344, 1349, 1354, 1356(62) Meryem KARAGÖZ / 30 / Hasanobası ⁶⁵ , 237, 703, 902, 1037
Ayvack-Süleymanköy/	11.5.2001	(47) Nazmiye BOSTANCI / 66 / Süleymanköy ³⁴ , 123, 1098 (66) Nazire DÖNMEZ / 53 / Süleymanköy ⁶⁹ , 228, 285, 345, 652, 1134, 1139, 1343(87) Rüveyde GÜLER

* Mânilerde verdiğimiz kaynak kişi numaraları

** Mâni numaraları

- / 78 / Süleymanköy^{101, 544, 568, 780, 1037, 1288, 1343}(109)
Şerife DÖNMEZ / 49 / Süleymanköy^{165, 345, 489, 665, 687, 716, 1139, 1245}
- Ayvacı-Tamış / 8.5.2001 (95) Nurhan ZORLU / 28 / Ayvacı-Çamköy^{136, 138, 218, 239, 449, 500, 504, 731, 748, 762, 778, 958, 1003, 1037, 1160, 1228, 1236}(153) Tülay ÖNOL / 19 / Tamış^{324, 519, 739, 781, 906, 1240}
- Bayramıç-Akpınar / 10.9.2002 (17) Lütfiye KARABURUN / 23 / Akpınar^{13, 70, 398, 420, 504, 543, 868, 875, 1119} (27) Aysemin ÖZZCAN / 24 / Akpınar^{18, 18, 48, 74, 218, 241, 255, 291, 358, 469, 515, 635, 808, 866, 1076, 1218, 1308}(45) Mevliye KARABURUN / 25 / Akpınar^{31, 350, 419, 700, 965}(77) Meltem EROĞLU / 17 / Akpınar^{80, 180, 255, 303, 313, 395, 399, 435, 591, 686, 700, 760, 1065, 1076, 1155, 1215, 1218, 1308, 1341}(148) İlkay EROĞLU / 12 / Akpınar^{307, 414, 800, 1018}(162) Sevcan SEZER / 17 / Akpınar^{398, 620, 652, 871, 875, 1048, 1139, 1316}(205) Fatma BECEREN / 24 / Akpınar⁹⁵⁶
- Bayramıç-Kurşunlu / 17.3.2001 (15) Bircan IŞIK / 27 / Kurşunlu^{12, 18, 83, 170, 195, 287, 349, 425, 489, 539, 601, 607, 647, 731, 816, 816, 899, 973, 1051, 1070, 1139, 1232, 1277}(29) Aynur ÇARIKÇI / 37 / Kurşunlu^{18, 83, 83, 162, 162, 345, 382, 422, 581, 606, 816, 973, 987, 1047, 1051, 1051, 1266, 1277, 1277, 1350}(156) Mükerrrem ÇARIKÇI / 35 / Kurşunlu^{351, 1171}(199) Ümmühan IŞIK / 47 / Kurşunlu^{797, 830, 995, 1139, 1141, 1141}
- Bayramıç-Kutluoba / 12.9.2002 (132) Zehra ÇANLIOĞLU / 75 / Kutluoba^{218, 363}
- Biga-Beziranlar / 5.9.2001 (60) Ayşe SEZER / 78 / Beziranlar^{60, 70, 80, 91, 111, 120, 153, 200, 213, 477, 530, 674, 674, 691, 728, 763, 811, 818, 857, 1019, 1024, 1078, 1104, 1164, 1170, 1246, 1281, 1304, 1354}
- Biga-Çelikgörü / 9.9.2001 (147) Yusuf KURT / 56 / Çelikgörü^{298, 750, 972}(204) Ümmühan MURAT / 83 / Biga-Göktepe^{955, 1077}
- Biga-Kalafat / 4.5.2005 (186) Ziyet YAVUZ / 50 / Kalafat^{633, 807, 989, 1227}(187) Gülten YEL / 50 / Kalafat^{633, 807, 989, 1227}
- Biga-Sarıç Ahatobası / 4.9.2001 (142) Tahire SAVAŞ / 73 / ?^{266, 774, 1000, 1077}
- Bozcaada Merkez / 8.6.2001 (141) Gülsefa BULUT / 65 / Bayramıç-Cazgirler^{266, 342, 488, 709, 725, 1077, 1308}
- Çan-Karadağ / 30.9.2002 (34) Salih BAYGUŞ / 76 / Karadağ^{20, 1280}(114) Hüseyin EKCAN / 82 / Karadağ¹⁷¹
- Çan-Kumarlar / 4.7.2001 (131) Hasan BIYIK / 83 / Balıkesir-Burhaniye^{218, 218}
- Çan-Küçükpaşa / 4.7.2001 (40) Şerife ALBAY / 55 / ?^{27, 347, 476, 513, 771, 879, 936, 1077, 1275}(41) Resmîye ALBAY / 33 / Çan-Kalburcu^{27, 347, 771}
- Çan-Maltepe / 6.7.2001 (9) Necmiye KAÇAR / 36 / Maltepe^{7, 125, 167, 501, 505, 535, 679, 724, 837, 883, 889, 917, 1290}
- Çan-Seramik Mah. / 2.10.2002 (180) Muradiye KESEN / 59 / Çan-Büyükpaşa^{568, 734, 1219}
- Çan-Sögütalan / 5.7.2001 (106) Rahime BAŞARAN / 63 / Sögütalan¹⁵⁷(168) Emine YİĞİT / 65 / Sögütalan⁴⁵⁷
- Çan-Süt Sanayi Mh. / 3.10.2002 (13) Nilgün ŞİRİNER / 21 / Çan-Okçular^{11, 121, 220, 319, 392, 411, 467, 928, 1044, 1061, 1182, 1186, 1325, 1334}(69) Fatma GÖRGÜN / 64 / Ayvacı-Yalihakmetçe^{70, 119, 449, 617,}

- 903, 1144, 1147, 1270(82) Nurcan ÖNAL / 26 / Çan İlçe Merkezi⁸⁹, 403, 489, 507, 540, 676, 943, 1077, 1117 (130) Sabiha UYSAL / 42 / Biga²¹⁸, 489, 737, 1077, 1320
- Çan-Şerbetli / 4.7.2001 (22) Şerif Ali EREN / 73 / Şerbetli¹⁷, 967(89) Fevziye EREN / 69 / Çan-Hacıkasım¹⁰⁹, 216, 943, 1124, 1343(161) Fatma EREN / 37 / Çan-Doğancılar³⁹², 1260
- Eceabat-Alçtepe / 4.4.2003 (18) Meral ADIYAMAN / 18 / Alçtepe¹⁴, 16, 18, 18, 32, 36, 45, 57, 107, 112, 131, 142, 148, 151, 171, 171, 196, 218, 218, 230, 236, 246, 260, 299, 305, 305, 305, 322, 324, 326, 344, 387, 388, 436, 449, 451, 462, 466, 492, 495, 498, 506, 537, 547, 560, 589, 590, 598, 599, 602, 622, 631, 635, 660, 660, 663, 669, 671, 685, 729, 739, 755, 757, 761, 765, 767, 776, 777, 790, 796, 803, 805, 824, 841, 863, 874, 921, 923, 926, 928, 934, 998, 1040, 1077, 1102, 1102, 1113, 1122, 1130, 1131, 1133, 1139, 1186, 1188, 1212, 1244, 1245, 1249, 1259, 1275, 1276, 1288, 1297, 1297, 1310, 1320, 1328 (19) Nursen ADIYAMAN / 41 / Alçtepe¹⁴, 30, 37, 56, 58, 74, 113, 210, 215, 230, 260, 260, 277, 288, 374, 384, 390, 466, 478, 489, 492, 590, 633, 709, 743, 767, 808, 843, 886, 908, 923, 964, 992, 1036, 1046, 1071, 1076, 1077, 1126, 1148, 1224, 1271, 1271, 1291, 1292, 1320(59) Embiya ALDIKAÇTI / 72 / Romanya-Tutrakan - Senova⁵⁹, 214, 246, 305, 568, 777, 992, 1067, 1067, 1284(100) Fatma ADANIR / 60 / Bulgaristan-Ruşçuk-Eskibalabanlar¹⁴⁶, 182, 314, 545, 553, 1043(118) Şenzade KABASAKAL / 69 / Bulgaristan (?) - Ahatköy¹⁸⁵, 230, 377, 479, 553, 823, 992, 1077(138) Aşşe GEZMEZ / 60 / Alçtepe²⁴⁷, 374, 458, 593, 660, 1049, 1071, 1249, 1347(139) Medine ÖZTÜRK / 60 / Alçtepe²⁴⁷, 460, 653, 1249(A*) ? / ? / ?²¹⁸, 288, 665, 671, 777, 1077,
- Eceabat-Behramlı / 15.4.2001 (24) Hamide GÜNDOĞAN / 11 / Behramlı¹⁸, 686, 698(63) Seçil GÜNDOĞAN / 19 / Behramlı 67, 74, 84, 130, 151, 297, 303, 326, 344, 359, 366, 388, 430, 523, 647, 727, 739, 782, 796, 814, 889, 934, 1040, 1047, 1048, 1064, 1194, 1274, 1275, 1276, 1311, 1320, 1354(74) Güler GÜNDOĞAN / 45 / İzmir⁸⁰, 344, 366, 605, 796, 1276, 1313(104) Hamide GÜNDOĞAN / 65 / Behramlı 153, 541, 732, 793, 803, 1082(164) Yılmaz DEMİR / 42 / Behramlı⁴¹¹, 563, 775, 1054, 1211(166) Filiz TINAZTEPE / 19 / Behramlı⁴⁴⁹, 522, 751, 775, 1230(-) ? / ? / ?⁹⁰⁸
- Eceabat Merkez / 10.4.2001 (165) Ayhan SARAÇ / 65 / Gelibolu İlçe Mer.⁴²¹, 444, 445, 446, 568, 725, 777, 854, 1168(214) Raize ANGUN / 70 / Gürcistan-Ahıska¹²³² 15.5.2002 (55) Yıldız EJDİR / 35 / Gelibolu İlçe Mer.⁴⁵, 866, 1148, 1338 (124) Nurcan BECERİR / 53 / Eceabat-Kumköy²¹⁷, 218, 264, 488, 754, 755, 759, 1000, 1206 (163) Naile KÜÇÜK / 51 / Eceabat İlçe Mer.⁴⁰⁰, 739, 757, 1077 Eceabat-Kocadere / 10.4.2001 (32) Gülsüm YAYLA / 42 / Kocadere 18, 100, 169, 191, 279, 355, 479, 521, 565, 687, 716, 739, 740, 751, 758, 769, 778, 845, 852, 971, 988, 1084, 1161, 1206, 1308, 1315 (90) Selime SİM / 42 / Kocadere¹¹⁰, 552, 1187 (145) Müjgan YALIN / 47 / Eceabat-Bigalı²⁷⁹, 765, 809, 971, 971, 1047 (152) Sibel YAŞIN / 26 / Kocadere³²³ (179) Nazife EROĞLU / 61 / Eceabat-Bigalı 568, 658, 935, 1166

* 'A' işareti olan mâniler, söyleyicileri tespit edilemeyenlerdir.

- Eceabat-Kumköy / 11.4.2001 (39) İlkay COŞKUN / 20 / Kumköy^{25, 186, 192, 371, 625, 627, 635, 668, 681, 923, 968, 1202, 1283} (56) Nebile COŞKUN / 41 / ?^{46, 187, 323, 539, 627} (84) Belgin SÜRÜCÜ / 40 / Çanakkale İl Mer.^{98, 194, 577, 1231} (129) Gülcen SÖYLER / 30 / Gelibolu-İlgardere²¹⁸ (134) Mürüvet YÜCE / 87 / Eceabat-Anafartalar (?)^{224, 235, 337, 957, 1059} (151) Esra HAMARAT / 11 / ?^{323, 538} (215) Suzan ORAL / 30 / Kumköy^{1232, 1315} (217) Nebiye GÜLBAZ / 32 / Biga¹²⁵⁸ (218) Naziye ORAL / 57 / Eceabat-Başıköy¹³⁴³
- Eceabat-Seddülbahir / 12.4.2001 (117) Resmîye DIRAZLAR / 68/ Romanya¹⁸⁴ (123) Vahide MANDACIOĞLU / 66 / ?^{217, 217, 1077} (133) Müjgan KÖKSAL / 56 / Çanakkale İl Mer.^{219, 259, 703, 1186, 1329} (183) Şaziye MANDACI / 75 / Bulgaristan^{622, 712}
- Eceabat-Yolağzı / 11.4.2001 (105) Hatice ÖZMEN / 62 / Yolağzı^{155, 753} (173) Nevin KUZU / 52 / Yolağzı^{512, 568, 622, 941, 995} (188) Fatma ALTIN / 70 / Gelibolu-Tayfur^{639, 1308} (203) Cemile SÖNMEZ/75/ Gelibolu-Karainebeyli^{941, 1232} (-) ?/? / ?^{974, 1343}
- Ezine-Geyikli / 27.3.2001 (103) Ayşe SAVRAN / 85 / Ezine-Çamoba^{151, 456, 1323}
- Ezine-Hisaralan / 28.3.2001 (71) İnci ÖZKAN / 47 / Ezine-Çankırsız^{72, 819, 1352} (96) Ayşe ÖZKAN / 50 / Ezine-Kızıltepe^{140, 1117} (121) Emine KOÇAL / 68 / Ezine-Aladağ^{205, 915, 135} (143) Halime ÖZKAN / 53 / Ezine-Çankırsız^{269, 271, 505, 896, 1077} (144) Hafize ÜLGER / ? / Ezine-Çankırsız^{271, 415}
- Ezine Merkez / 10.5.2002 (76) Nedime AKYEL / 37 / Bayramiç-Yahşielî^{80, 188, 278, 358, 409, 417, 469, 521, 645, 665, 713, 753, 832, 850, 866, 947, 953, 1047, 1088, 1139, 1237, 1320, 1336} (175) Sümeyra PİR / 17 / Ezine İlçe Mer.^{523, 687}
- Ezine-Köseler / 1.4.2001 (196) Fatma ÇAKMAKÇI / 76 / Köseler^{783, 1062}
- Ezine-Kemallı / 28.3.2001 (52) Hayriye ÖZTÜRK / 70 / Kemallı^{41, 85, 161, 181, 231, 335, 453, 491, 669, 677, 717, 840, 879, 879, 904, 986, 1008, 1077, 1089, 1235, 1323} (78) Makbule ÖZER / 58 / Ezine-Tavaklı^{80, 246, 268, 622, 625, 640, 1148, 1358, 1358} (190) Fatma ÖZER / 84 / Ezine-Köseler^{655, 951}
- 27.3.2001 (102) Rifat AVCU / 73 / Ezine-Pınarbaşı^{150, 375, 405, 1077}
- Ezine-Körüktaş / 29.3.2001 (26) Nahide DİNÇKAL / 53 / Körüktaş^{18, 260, 517, 562, 652, 1077, 1343} (72) Mehtap YILDIZ / ? / Körüktaş^{74, 218, 297, 334, 395, 1017, 1076, 1343} (88) Hatice YILDIZ / 51 / Körüktaş^{101, 517, 568, 887, 1020, 1347, 1355}
- Ezine-Üvecik / 5.3.2003 (10) Hatice KÖROĞLU / 22 / Üvecik^{8, 55, 90, 120, 222, 290, 307, 516, 536, 605, 614, 649, 695, 797, 850, 873, 946, 1045, 1052, 1139, 1205, 1326, 1345} (12) Hanife ŞEN / 56 / Bayramiç-Pınarbaşı^{10, 38, 57, 79, 94, 161, 204, 218, 368, 368, 388, 516, 667, 728, 728, 796, 989, 1179, 1191, 1239, 1306, 1345} (42) Canan ÇEPEL / 25 / Üvecik^{29, 190, 244, 312, 395, 411, 443, 726, 728, 751, 1048, 1050, 1301} (44) Feryal KÖROĞLU / 17 / Üvecik^{31, 55, 62, 218, 243, 243, 261, 272, 318, 324, 344, 465, 489, 569, 573, 605, 636, 666, 701, 755, 799, 850, 906, 927, 954, 1060, 1197, 1243, 1306, 1345} (49) Nazlı ÖZCAN / 20 / Üvecik

- 37, 171, 380, 398, 571, 585, 799, 808, 832, 851, 948, 950, 1064, 1111, 1119, 1121, 1152, 1163, 1199, 1222, 1266 (61) Gülbiye AYDOĞAN / 40 / Çan İlçe Mer. 63, 63, 129, 218, 323, 328, 370, 519, 585, 672, 739, 739, 739, 796, 796, 911, 1114, 1152, 1250 (67) Nesibe GÜLEK/78/ Romanya-Tutrakan-İsmail 69, 214, 260, 1157, 1288 (193) Hatice ACUN / 35 / Üvecik^{722, 726} (202) Kaniye ARIKAN / 42 / Yenice-Çal^{890, 927, 954, 1086} (212) Gü-lümser ARIKAN / 24 / Üvecik¹¹⁵⁷
- Ezine-Yeniköy / 8.5.2002 (80) Nefise TUTAR / 75 / Bulgaristan-Elana-Tuğkuklu^{80, 167, 378, 454, 568, 616, 644, 871, 883, 932, 1077, 1103, 1138, 1290, 1346}
- Gelibolu-Bolayır / 25.2.2003 (8) Adnan CAN / 54 / Bolayır^{7, 218, 249, 825}
- Gelibolu-Evreşe / 31.7.2001 (81) Şükran ATAY / 70 / Evreşe^{86, 260, 485, 559, 568, 657, 777, 1148} (86) Mihriye BALKIŞ / 93 / Evreşe^{101, 168, 221, 525, 703, 798, 1002, 1013, 1347}
- Gelibolu-Karainebeyli / 30.7.2001 (122) Ahmet BADEM / 80 / Eceabat-Yolağzı^{214, 533, 570, 736, 792, 1327}
- Gelibolu-Koruköy / 26.2.2003 (6) Seyide ÇAKIROĞLU/46/ Gelibolu-Demirtepe^{5, 70, 143, 218, 266, 327, 372, 373, 438, 518, 524, 739, 758, 809, 838, 929, 942, 1056, 1077, 1233, 1265} (46) Mükerrer ERGÜL / 51 / Koruköy^{33, 115, 143, 218, 221, 307, 344, 372, 404, 426, 515, 518, 520, 524, 588, 594, 597, 652, 696, 758, 858, 867, 918, 999, 1102, 1156, 1247, 1265, 1353, 1357} (157) Fatma GEY / 36 / Ordu-Gülyalı^{372, 520, 588, 696, 858, 867, 1156, 1247, 1308, 1353, 1357}
- Gelibolu-Yüllüce / 2.8.2001 (73) Fatma KIRAZ / 48 / Yüllüce^{78, 257, 612}
- Gökçeada-Yenibademli / 22.5.2001 (194) İsmail Hakkı YYSAL / 80 / Isparta-Sütçüler-Çandır⁷³⁴
- Lapseki-Adatepe / 27.4.2001 (4) Hülya KOÇ / 28 / Adatepe^{4, 437, 485, 489, 521, 567, 684, 741, 995, 1080, 1108, 1162, 1263, 1343} (5) Hanife AYDIN / 30 / Adatepe^{4, 280, 739} (25) Güldan YAMAN / 18 / Adatepe^{18, 18, 52, 61, 64, 68, 76, 81, 96, 133, 144, 144, 149, 171, 188, 218, 245, 260, 266, 270, 284, 297, 300, 343, 343, 361, 364, 373, 419, 427, 480, 488, 502, 548, 555, 564, 568, 576, 578, 582, 585, 596, 603, 619, 630, 651, 670, 677, 690, 692, 694, 699, 711, 718, 725, 728, 765, 770, 775, 785, 801, 815, 821, 833, 851, 856, 860, 861, 861, 864, 890, 923, 924, 933, 958, 962, 974, 976, 976, 977, 1003, 1003, 1012, 1029, 1030, 1032, 1041, 1063, 1084, 1109, 1112, 1127, 1128, 1140, 1154, 1160, 1174, 1203, 1217, 1220, 1232, 1234, 1241, 1248, 1273, 1302, 1306, 1321, 1325, 1328, 1328, 1349}
- (91) Nebiye SÜZEN / 33 / Lapseki-Mecidiye^{124, 297, 339, 728, 829, 833, 890, 892, 974, 1115, 1131, 1139, 1267, 1288} (111) Beyhan GÜMÜŞ / 74 / Adatepe^{167, 218, 285, 296, 381, 705, 1185, 1209, 1290} (115) Hamdiye ALBAYRAK / 74 / Adatepe^{177, 229, 341, 371, 447, 598, 705, 749, 849, 997, 1074, 1159, 1165} (116) Fatma GÜNDÜZ / 9 / Adatepe¹⁷⁸ (137) Münise AYDIN / 17 / Adatepe^{236, 381, 488, 826, 1213} (171) Semra DUMAN / 20 / Adatepe⁴⁸⁸ (172) Meral ÖZTAŞ / 18 / Adatepe⁴⁸⁸ (-) ? / ?⁸⁸⁸
- 10.7.2002 (83) Nazife ŞAHİN / 60 / Adatepe^{95, 218, 455, 1010, 1140, 1140} (167) Şehriban AKMAN / 55 / Adatepe^{455, 1010}
- Lapseki-Beyçayır / 11.7.2002 (50) Asiye GÖKÇE / 30 / Beyçayır^{39, 69, 211, 693, 745, 1056, 1096, 1220, 1252}
- Lapseki-Çardak / 20.6.2002 (177) Özden SEÇİL / 60 / Çardak⁵⁶⁸
- Lapseki-Karaömerler/ 12.7.2002 (3) Ünal TEZ / 15 / Karaömerler³ (126) Sultan GÜLTEKİN / 9 / Karaömerler^{218, 610, 681} (198) Azi-

- Lapseki-Sındal / 25.4.2001
me TAN / 9 / Karaömerler^{796, 869, 1175} (201) Hüseyin TAN / 12 / Karaömerler⁸⁸³
(127) Necibe YAVUZ / 28 / Lapseki-Umurbey^{218, 668, 1351} (136) Güler EROL / 15 / Sındal^{226, 829, 1103}
(149) Emine KESKİN / 18 / Sındal^{311, 1309} (184) Nihal KASNAK / 18 / Sındal^{629, 1107} (208) Emine DİNÇ / 19 / Sındal^{990, 1071, 1253}
- Lapseki-Subaşı / 26.4.2001
(1) Ayşe GÜZEL / 18 / Subaşı^{1, 18, 63, 102, 137, 396, 432, 592, 621, 927, 974, 984, 1034, 1042, 1092, 1223, 1333} (33) Halime ÖZDEMİR / 18 / Subaşı^{19, 42, 47, 53, 70, 77, 90, 116, 120, 139, 141, 164, 179, 207, 275, 281, 285, 290, 304, 306, 307, 315, 316, 317, 325, 376, 406, 413, 418, 431, 440, 442, 472, 475, 481, 531, 532, 536, 587, 614, 654, 656, 680, 707, 714, 719, 770, 775, 812, 882, 925, 930, 985, 1023, 1053, 1057, 1097, 1118, 1125, 1129, 1136, 1249, 1279, 1306, 1340} (53) Ayşegül ALBAYRAK / 19 / Lapseki-Çardak^{43, 74, 172, 183, 344, 391, 478, 519, 523, 561, 730, 739, 793, 837, 877, 996, 1007, 1026, 1077, 1099, 1275, 1325} (54) Selma VURUCU / 15 / Subaşı^{44, 77, 174, 388, 616, 778, 1039, 1139} (108) Arzu GÜNEŞ / 16 / Subaşı^{165, 218, 340, 489, 637, 686, 697, 832, 853, 1071, 1105, 1139} (150) Sebahat SARI / 16 / Subaşı^{320, 961} (210) Nuran AKPINAR / 18 / Subaşı¹⁰⁸⁵ (216) Zühre VURUCU / 17 / Subaşı¹²⁴⁰
- Lapseki-Şen Mah.* / 29.4.2001
(16) Gamze ALTINIŞIK / 13 / Şen Mah. ^{13, 88, 499, 503, 591, 766, 1322} (64) Hanife DİKİCİ / 15 / Şen Mah. ^{68, 285, 682, 907, 1003, 1307} (70) Ayşegül ÇİÇEKÇİ / 16 / Şen Mah. ^{71, 106, 487, 648, 920, 1079, 1116, 1186, 1198, 1205} (107) Reyhan KARPUZ / 29 / Şen Mah. ¹⁶⁴ (119) Faize BİNGÜL / 75 / Şen Mah. ^{201, 251, 527, 608, 661, 791, 952, 1025, 1095} (178) Münewver KAZAR / 62 / Şen Mah. ⁵⁶⁸ (189) Öznur ALTINIŞIK / 29 / Şen Mah. ⁶⁵⁰ (197) Nazlı DİKİCİ / 25 / Şen Mah. ^{789, 1233} (209) Hasibe KAZAR / 45 / Gelibolu ^{1077, 1180} (213) Kadriye DEMİR / 19 / Tekirdağ-Aydoğdu ¹¹⁹⁰
- Lapseki-Umurbey / 25.4.2001
(21) Filiz GÜNEY / 20 / Umurbey ^{15, 43, 80, 159, 175, 178, 205, 218, 260, 330, 371, 379, 429, 557, 591, 614, 616, 673, 700, 727, 764, 795, 808, 923, 978, 1096, 1127, 1136, 1171, 1186, 1192, 1244, 1255, 1324, 1339} (43) Ferda CİLA / 18 / Umurbey ^{30, 67, 117, 118, 165, 198, 245, 246, 253, 301, 336, 346, 424, 448, 559, 634, 727, 763, 794, 859, 913, 1031, 1083, 1187, 1206, 1325, 1335} (120) Aynur KAHRAMAN / 23 / Umurbey ^{205, 238, 371, 523, 700, 764, 906, 923, 1102, 1194} (155) Yasemin ACAR / 18 / Umurbey ³³¹ (159) Dilek EŞEN / 19 / Umurbey ^{388, 600, 688, 887, 919, 1187} (-) ? / ? / ? ¹⁷⁵
- Lapseki-Yenice / 26.4.2001
(31) Venhar BALTA / 15 / Yenice ^{18, 18, 23, 29, 34, 41, 87, 105, 128, 151, 197, 201, 203, 209, 263, 278, 286, 289, 302, 309, 317, 322, 332, 365, 393, 468, 511, 595, 662, 664, 675, 723, 726, 746, 748, 763, 772, 775, 784, 810, 881, 891, 893, 894, 894, 939, 991, 1014, 1077, 1093, 1100, 1173, 1178, 1206, 1256, 1268, 1282, 1300, 1314, 1342, 1344, 1355} (113) Gülcan TEKİN / 15 / Yenice ¹⁷¹ (125) Mürüvvet DANACI / 15 / Yenice ^{218, 310, 493, 585, 610, 618, 635, 646, 809, 1249, 1320} (158) Hilal ŞAHİN / 16 / ? ^{386, 894, 1125}
- Merkez-Civler / 13.9.2001
(94) Mustafa BASKIN / 68 / Civler ^{135, 514, 695, 842, 1142, 1169} (211) Ahmet YAPRAK / 66 / Civler ^{1094, 1181, 1184}

* Resmi kayıtlarda 'Şen Sokak' olarak geçmektedir.

- Merkez-Denizgözü / 20.9.2001 (93) Ali ÇIYAN / 64 / Denizgözü^{134, 166, 338, 406, 452, 508, 609, 661, 677, 959, 1278} (192) Murat BOZKURT / 77 / Denizgözü⁷⁰⁶
- Merkez-Halileli / 30.1.2001 (75) Meliha ÇOBAN / 70 / Halileli^{80, 93, 147, 212, 434, 456, 523, 695, 727, 879, 1022, 1137, 1216, 1244, 1288} (92) Hatice AK-DENİZ / 71 / ?¹²⁹ (181) Şaziment ÖZDEMİR / 55 / Halileli⁵⁶⁸ (185) Halime SOYÜREMEZ / 57 / Bulgaristan^{633, 1005, 1066} (195) Selime ÖZDEMİR / 32 / Merkez-Dümrek^{743, 850, 1114} (207) Nedime PEHLİVAN / 37 / Halileli^{958, 975, 1230}
- Merkez-Karacaören / 24.9.2001 (140) Nebahat SÜNNETÇİ / 44 / Çan-Koyun-yeri^{249, 652}
- Merkez-Özbek / 24.9.2001 (35) Ramise ÖZGÜN / 68 / Özbek^{21, 92, 152, 249, 353, 397, 584, 721, 820, 849, 879, 1037, 1077, 1090, 1106, 1153, 1288, 1337}
- Yenice-Çakır / 16.7.2001 (200) Şaziye BİLGİN / 64 / ?⁸³¹
- Yenice-Çınarcık / 11.4.2003 (-) ? / ? / ?^{19, 28, 30, 164, 189, 218, 267, 289, 293, 348, 354, 369, 400, 478, 484, 524, 572, 624, 628, 638, 646, 666, 678, 722, 747, 793, 804, 808, 839, 887, 891, 958, 970, 1028, 1139, 1150, 1195, 1254, 1293, 1325, 1331, 1351, 1359}
- Yenice-Gündoğdu / 11.4.2003 (11) Fatma ERKEN / 31 / Yenice-Haydaroba^{9, 43, 74, 98, 164, 218, 223, 265, 294, 344, 357, 366, 373, 374, 389, 412, 423, 428, 439, 483, 496, 586, 642, 646, 659, 704, 744, 775, 828, 835, 900, 909, 910, 916, 922, 923, 958, 1015, 1091, 1114, 1145, 1172, 1179, 1212, 1262, 1264, 1269, 1275, 1299, 1306, 1308, 1330, 1339} (23) Asiye AYDIN / 69 / Gündoğdu^{17, 840, 880, 891, 1214} (176) Ayşe ŞEN / 52 / Yenice-Kayatepe^{542, 687, 914, 1160} (191) Kadriye KILIÇ / 47 / Gündoğdu^{677, 993, 993}
- Yenice-Hacıyusufklar / 10.4.2003 (36) Hatice ŞAHİN / 43 / Balıkesir-Balya-Havutba-şı^{22, 22, 50, 73, 73, 108, 193, 233, 242, 283, 360, 388, 409, 412, 490, 526, 566, 571, 609, 621, 641, 643, 827, 838, 870, 876, 884, 923, 960, 1001, 1004, 1096, 1177, 1207, 1257, 1331, 1331} (101) Hawva ÜSTÜN / 70 / Hacıyusuf-klar^{147, 295, 583} (160) Aysel SEVİM / 30 / Hacıyusuf-klar^{388, 433, 433, 489, 490, 571, 848, 884, 1001, 1021, 1096, 1131}
- Yenice Merkez / 7.4.2003 (20) Şerife AYGÖREN / 44 / Yenice İlçe Mer.^{14, 57, 97, 126, 136, 218, 321, 323, 367, 402, 410, 414, 416, 478, 478, 497, 529, 541, 568, 579, 626, 633, 768, 844, 846, 883, 895, 964, 980, 1075, 1087, 1139, 1151, 1186, 1245, 1269, 1289, 1320, 1339, 1339}
- Yenice-Kuzupınarı / 10.4.2003 (48) Alime TEK / 59 / Kuzupınarı^{35, 70, 99, 103, 154, 199, 213, 240, 250, 256, 274, 401, 589, 678, 715, 787, 865, 872, 912, 969, 1009, 1038, 1069, 1072, 1149, 1179, 1238, 1261, 1286} (68) Gülizar ÜNVER / 56 / Kuzupınarı^{70, 250, 589, 1009, 1069, 1072, 1149} (85) Ümmühan DERELİOĞLU / 60 / Kuzupınarı^{99, 103, 156, 199, 213, 256, 274, 333, 401, 678, 715, 733, 773, 787, 802, 931, 940, 969, 1038, 1069, 1158, 1179, 1238, 1261, 1286, 1308, 1308} (97) Nesli DERELİOĞLU / 60 / Yenice-Daralan^{140, 161, 173, 252, 297, 460, 471, 710, 836, 1096, 1120, 1245, 1267, 1285} (98) Meryem ÜNVER / 60 / Kuzupınarı^{140, 161, 173, 252, 297, 460, 471, 710, 836, 1096, 1120, 1245, 1267, 1285}
- Yenice-Pazarköy / 18.7.2001 (128) Şerife ALAN / 85 / Kuzupınarı^{218, 1143}
- Yenice-Seyvan / 17.7.2001 (170) Feriha YILDIRIM / 64 / Pazarköy⁴⁷³
- (57) Şerife TABAN / 40 / Seyvan^{49, 429, 833, 887, 927, 983, 1077, 1132, 1229, 1251} (99) Fatma ÇELİK / 83 / Seyvan^{144, 158, 883, 937, 1186, 1225} (110) Fatma TABAN / 71 / Seyvan^{165, 258, 450, 615, 744, 1189}

ATMA TÜRKÜLERİN KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Gökçeada- Dereköy	/ 9.5.2005	(1)Şuayip KÖSEOĞLU / 35 / Trabzon-Çay- kara-Şahinkaya (Şur) ^{1, 4, 6, 8, 10} (2) Hasan KÖSE- OĞLU / 65 / Trabzon-Çaykara- Şahinkaya (Şur) ^{1, 2, 3, 5, 7, 9}
----------------------	------------	---

DÜĞÜN MÂNİLERİ KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Ayvacık-Güzelköy	/ 11.5.2001	(2) Ali KAYGIN / 55 / Güzelköy ^{2, 3, 4, 14, 15} (8) Yusuf KAYGIN / 62 / ? ¹⁰
Eceabat Merkez	/ 15.5.2002	(5) Nurcan BECERİR / 53 / Eceabat-Kumköy ⁶
Gelibolu- Karainebeyli	/ 30.7.2001	(4) Ahmet BADEM / 80 / Eceabat-Yolağzı ^{5, 7, 12}
Lapseki-Adatepe	/ 10.7.2002	(10) Nazife ŞAHİN / 60 / Adatepe ¹³
Merkez-Civir	/ 17.9.2001	(9) Neslihan UYANIK / 48 / Ezine-Derbentbaşı Kemerdere Obası ¹¹
Merkez- Denizgözü	/ 20.9.2001	(1) Murat BOZKURT / 77 / Denizgözü ^{1, 3, 10} (7) Ali ÇIYAN / 64 / Denizgözü ⁹
Merkez-İntepe	/ 20.6.2003	(3) Hasan ÖZDEMİR / 69 / Merkez-OvacıkYeni Mahalle ³ (6) Abdi TEZ / 64 / Merkez-Ovacık ⁸

ÖVME MÂNİLERİ KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Çan-Küçükpaşa	/ 4.7.2001	(1) Şerife ALBAY / 55 / ? ^{1, 2, 3, 4} (2) Resmîye ALBAY / 33 / ? ^{1, 2, 3, 4}
---------------	------------	---

RAMAZAN MÂNİLERİ KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Ayvacık-Nusratlı Hasanobası	/ 7.5.2001	(10) Aynur DİKMEN / 29 / Hasanobası ^{6, 37}
Biga-Çelikgürü	/ 9.9.2001	(2) Ahmet YARAMAZ / 63 / Çelikgürü ^{2, 11, 37, 43, 60, 62, 71}
Çan-Karadağ	/ 30.9.2002	(9) Salih BAYGUŞ / 76 / Karadağ ^{4, 8, 11, 20, 30, 37, 50, 54, 55, 67, 67, 67} (11) Cahit BALABAN / 57 / Karadağ ^{8, 30, 67}
Çan-Maltepe	/ 2.7.2001	(1) Mehmet ERDİNÇ / 60 / Maltepe ^{1, 11, 12, 14, 37, 45, 46, 49, 53, 66, 79, 81} (17) Osman IŞIK / 42 / Maltepe ^{21, 27, 45}
Çan-Terzialan	/ 6.7.2001	(13) Mehmet KOSA / 42 / Terzialan ^{11, 49, 78}
Çan-Terzialan Süle Mahallesi	/ 3.10.2002	(3) Bilal KEREN / 68 / Süle Mah. ^{2, 5, 14, 37, 43, 73}
Eceabat-Alçitepe	/ 4.4.2003	(4) Meral ADIYAMAN / 18 / Alçitepe ² (7) Nursen ADIYAMAN / 41 / Alçitepe ^{2, 17, 33, 51}
Eceabat-Kocadere	/ 10.4.2001	(30) Sibel YAŞIN / 26 / Kocadere ⁴³
Ezine-Kemallı	/ 28.3.2001	(16) Hayriye ÖZTÜRK / 70 / Kemallı ^{14, 43, 58, 74}
Ezine-Köseler	/ 1.4.2001	(15) Mehmet GÜLER / 89 / Köseler ¹¹
Ezine-Üvecik	/ 5.3.2003	(20) Nesibe GÜLEK/78/Romanya-Tutrakan-İs- mil ^{32, 34, 41, 71}
Ezine-Yeniköy	/ 8.5.2002	(21) Nefise TUTAR/75/Bulgaristan-Elena-Tuğkuk- lu ^{36, 51}
Gelibolu-Adilhan	/ 3.3.2003	(12) Ahmet SOLAK / 76 / Adilhan ¹⁰ (31) Aziz GÖKBAYRAK / 67 / Adilhan ⁵¹
Gelibolu-Kavakköy	/ 28.2.2003	(5) İsmail TIKIZ / 78 / Romanya ^{2, 9, 13, 15, 16, 24, 31, 32, 39, 40, 42, 43, 44, 48, 57, 61, 63, 64, 65, 68, 77, 80} (6) Kemal ÇİMEN / 60 / Kavakköy ^{2, 18, 22, 37, 61, 71, 78}
Gelibolu-Koruköy	/ 26.2.2003	(18) Mükkerrem ERGÜL / 51 / Koruköy ^{22, 34, 71, 71}

- (23) Seyide ÇAKIROĞLU/46/Gelibolu-Demirtepe^{37, 39, 51}
 (14) Ayşe TOPAL / 46 / Bulgaristan¹¹
 (8) Mehmet TAŞCI / 87 / Çardak^{3, 7, 19, 23, 25, 26, 29, 35, 35, 37, 38, 47, 52, 54, 56, 59, 69, 72, 76}
- Gökçeada-Şirinköy / 24.5.2001
 Lapseki-Çardak / 20.6.2002
- Lapseki İlçe Merkezi / 26.4.2001
 Lapseki-Umurbey / 25.4.2001
 Merkez- / 8.12.2001
 Cevatpaşa Mah. / 13.9.2001
 Merkez-Civler / 13.9.2001
 Merkez- / 20.9.2001
 Denizgözü / 30.1.2001
 Merkez-Halileli / 20.7.2001
 Yenice-Kabalı / 20.7.2001
 Yenice-Yalıoba / 20.7.2001
- (29) Emral GÜLER / 56 / Çanakkale Mrk.⁴³
 (26) Ahmet AYCAN / 78 / Umurbey^{39, 51, 75}
 (32) Arman TULGAR / 12 / İngiltere⁷⁰
 (33) Batuhan YÜCEL / 12 / Çanakkale İl Mer.⁷⁰
 (25) Mustafa BASKIN / 68 / Civler^{37, 39, 78}
 (27) Ali ÇIYAN / 64 / Denizgözü⁴³
 (22) Şaziment ÖZDEMİR / 55 / Halileli^{37, 39}
 (28) Necati KAYA / 55 / Kabalı⁴³
 (19) Rifat ÜSTÜNOL / 52 / Yalıoba^{28, 43} (24)
 Recep ÜSTÜNOL / 66 / Yalıoba^{37, 43}

BİLMECELER – BULMACALAR KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

- Ayvacı-Bademli / 11.3.2003 (64) Fatma ÖNCÜ / 84 / Bademli^{51, 144, 196, 284, 292}
 Ayvacık-Koyunevi / 12.3.2003 (91) Emine YIRTIK / 57 / Ayvacık-Kocaköy^{110, 150, 181, 206, 248, 290}
- Ayvacı-Kösedere / 8.5.2001 (131) Remzi VAROL / 40 / Kösedere³⁰¹
 Ayvacık-Nusratlı / 7.5.2001 (122) Meryem KARAGÖZ / 30 / Hasanoba-sı¹²
- Bayramiç-Akpınar / 10.9.2002 (4) Derya ERKUL / 16 / Akpınar^{1, 136} (47) Lütfiye KARABURUN / 23 / Akpınar^{34, 105, 112} (54) Fatma SEZER / 51 / Akpınar^{49, 237, 289} (55) Aysemin ÖZCAN / 24 / Akpınar^{49, 85, 86, 181, 193, 256} (107) İlkay EROĞLU / 12 / Akpınar¹⁵² (111) Fatma BECEREN / 24 / Akpınar¹⁶² (112) Meltem EROĞLU / 17 / Akpınar¹⁶⁷ (121) Mehtap BARDAKÇIOĞLU / 15 / Akpınar²⁰⁹
- Bayramiç-Kurşunlu / 17.3.2001 (42) Bircan IŞIK / 27 / Kurşunlu^{28, 33, 45, 56, 94, 97, 169, 170, 191, 193} (88) Aynur ÇARIKÇI / 37 / Kurşunlu^{100, 140, 167, 182, 290} (-) ? / ? / ?^{38, 49}
- Biga-Bezirganlar / 5.9.2001 (30) Ayşe SEZER / 78 / Bezirganlar^{21, 49, 75, 101, 141, 146, 158, 172, 256, 291, 292}
- Biga-Çelikgörü / 9.9.2001 (8) Ahmet YARAMAZ / 63 / Çelikgörü^{3, 2, 32, 104, 191, 294} (28) Ali YARAMAZ / 42 / Çelikgörü^{18, 40, 77, 100, 114, 137, 181, 182, 279, 286} (29) Bekir AKBAŞ / 55 / Çelikgörü^{19, 103, 130, 205, 283, 286, 294} (57) Fatma YARAMAZ / 72 / Biga-Kozçesme^{49, 88, 106, 109, 182, 273, 290}
- Biga-Kocagür / 7.9.2001 (101) Hurşit GÖDELEK / 80 / Kocagür^{133, 151, 168, 173, 257}
- Bozcaada Merkez / 5.6.2001 (98) İbrahim UYSAL / 66 / Bozcaada Mer.^{122, 188, 191, 235} (120) Ali DİNÇÖĞLU / 80 / Bozcaada Mer.^{191, 193}
- 8.6.2001 (3) Nuri ÖZDURAN / 54 / Bozcaada Mer.^{1, 191}
- 8.6.2001 (24) Sabiha BAYDAR / 49 / Bayramiç-Türkmenli^{14, 86, 167, 174, 182, 187, 193, 270, 286} (73) Gülsefa BULUT / 65 / Bayramiç-Cazgirler^{61, 96, 225, 275, 285}
- Çan-Altıkulaç / 7.7.2001 (133) Hayriye CEYLAN / ? / ?³⁰⁵

- Çan-Kumarlar / 4.7.2001 (92) Mehmet GÜLER / 73 / Kumarlar^{115, 296}
Çan-Maltepe / 6.7.2001 (22) Necmiye KAÇAR / 36 / Maltepe^{13, 107, 141, 162, 193, 242, 262, 264}
- Çan-Osmanefendi / 4.10.2002 (113) Hayriye TEKİN / 76 / Çan-Yayaköy
Mah. 168, 182
Çan-Şerbetli / 4.7.2001 (26) İlker Mustafa KULOĞLU / 30 / Şerbetli^{15, 182, 193, 228, 286, 289} (62) Fevziye EREN / 69 / Çan-Hacı-
kasım^{49, 76, 100, 147, 190, 191, 250, 256}
- Eceabat-Alçıtepe / 4.4.2003 (68) Meral ADIYAMAN / 18 / Alçıtepe^{59, 134} (97)
ŞenzadeKABASAKAL / 69 / Bulgaristan (?) -
Ahatköy^{122, 124, 206} (106) Enbiya ALDIKAÇTI / 72 /
Romanya-Tutrakan-Senova^{148, 245, 250} (119) Nur-
sen ADIYAMAN / 41 / Alçıtepe^{182, 189, 235, 286}
- Eceabat Merkez / 10.4.2001 (95) Ayhan SARAÇ / 65 / Gelibolu İlçe Mer.^{122, 191, 256}
- Eceabat-Kocadere / 10.4.2001 (9) Gülsüm YAYLA / 42 / Kocadere^{4, 20, 49, 104, 182, 193, 280} (80) Selime SIM / 42 / Kocadere⁷⁷ (96)
Nazife EROĞLU / 61 / Eceabat-Bigalı^{122, 163, 179, 221, 256} (105) Müjgan YALIN / 47 / Eceabat-Bigalı^{147, 247} (116) Sibel YAŞIN / 26 / Kocadere¹⁸¹
- Eceabat-Kumköy / 11.4.2001 (34) Sevim COŞKUN / 31 / Eceabat-Yolağzı^{22, 162, 191, 256} (43) Nebiye GÜLBAZ / 32 / Biga^{29, 58, 287} (67)
Suzan ORAL / 30 / Kumköy^{58, 61, 181, 182, 286} (84)
Belgin SÜRÜCÜ / 40 / Çanakkale İl Mer.^{85, 167} (114)
Esra HAMARAT / 11 / ?^{177, 181, 207} (115) Nebile
COŞKUN / 41 / ?¹⁸⁰ (127) Naziye ORAL / 57 /
Eceabat-Başıköy²⁸⁷ (-) ? / ? / ?³³
- Eceabat-
Seddülbahir / 12.4.2001 (35) Şaziye MANDACI / 75 / Bulgaristan²²
(46) Raziye CİMCİK / 70 / Romanya³³ (51) İsmail
BOZKURT / 81 / Gelibolu-Bayırköy⁴³ (53) Nami
TAPKAN / 58 / Seddülbahir^{46, 174, 191, 256, 304} (71) Va-
hide MANDACIOĞLU / 66 / ?^{61, 181, 259} (78) Müj-
gan KÖKSAL / 56 / Çanakkale İl Mer.^{77, 162} (86)
Mehmet GÜLER / 62 / Seddülbahir⁹⁷
- Eceabat-Yolağzı / 11.4.2001 (13) Fatma ALTIN / 70 / Gelibolu-Tayfur^{5, 103, 161}
(79) Hatice ÖZMEN / 62 / Yolağzı^{77, 182, 191, 300}
(109) Nevin KUZU / 52 / Yolağzı^{162, 252}
- Ezine Merkez / 10.5.2002 (19) Sümeyra PİR / 17 / Ezine İlçe Mer.^{10, 95, 104, 128, 174, 182, 191, 226, 274, 275, 286}
- Ezine-Kemallı / 28.3.2001 (36) Fatma ÖZER / 84 / Ezine-Köseler^{23, 193, 256, 268}
(59) Makbule ÖZER / 58 / Ezine-Tavaklı^{49, 77, 159, 263}
(60) Hayriye ÖZTÜRK / 70 / Kemallı^{49, 86, 160, 162, 178, 182, 255, 260, 289, 291}
- Ezine-Körüktaş / 29.3.2001 (63) Hatice YILDIZ / 51 / Körüktaş^{51, 191} (81)
Mehtap YILDIZ / ? / Körüktaş^{77, 108, 207}
- Ezine-Kumburun / 25.1.2001 (125) Mükerrrem BÜYÜKERSOY / 75 / Biga-
Maksudiye²³³
- Ezine-Üsküfçü / 8.5.2002 (103) Hasan ESENTÜRK / 30 / Üsküfçü^{137, 181, 186, 193, 210, 240, 256}
- Ezine-Üvecik / 5.3.2003 (108) Gülbiye AYDOĞAN / 40 / Çan İlçe
Mer.¹⁵³ (124) Nazlı ÖZCAN / 20 / Üvecik²²³
- Gelibolu-Evreşe / 31.7.2001 (16) Şükran ATAY / 70 / Evreşe^{7, 23, 53, 55, 72, 77, 100,}

- 129, 196, 230, 235, 247, 263, 271, 278, 293 (20) Mihiye BALKIŞ / 93 / Evreşe^{11, 14, 24, 82, 122, 137, 167, 181, 199, 217} (90) Yonca BALKIŞ / 8 / ?¹⁰⁹ (-) ? / ? / ?²⁷⁸
- Gökçeada-Şirinköy / 24.5.2001 (25) Ümgül DURMAZ / 51 / Bulgaristan^{15, 236} (50) Ayşe TOPAL / 46 / Bulgaristan^{42, 88, 278} (132) Rahim TOPAL / 54 / Bulgaristan³⁰²
- Gökçeada-Yenibademli / 22.5.2001 (83) İsmail Hakkı UYSAL / 80 / Isparta-Sütçüler-Çandır^{80, 92, 116, 118, 140, 229, 248, 281} (94) Fatma UYSAL / 80 / Isparta-Sütçüler-Çandır^{120, 204, 247, 248, 256, 292}
- Lapseki-Adatepe / 27.4.2001 (21) Hülya KOÇ / 28 / Adatepe^{12, 277} (37) Hanife AYDIN / 30 / Adatepe^{23, 33, 49, 56, 61, 110, 125, 126, 138, 154, 162, 191, 206, 215, 247, 256} (41) Nebiye SÜZEN / 33 / Lapseki-Mecidiye^{26, 27, 47, 70, 166, 183, 193, 197, 239, 264} (74) Semra DUMAN / 20 / Adatepe^{68, 77, 83, 115, 167, 176, 294} (75) Meral ÖZTAŞ / 18 / Adatepe^{69, 123, 186, 229, 241, 303} (87) Güldan YAMAN / 18 / Adatepe^{98, 109, 222, 261, 290} (100) Şenay TOSUN / 17 / Adatepe^{129, 288, 299}
- / 10.7.2002 (118) Naciye DAĞ / 24 / ?^{181, 285} (56) Nazife ŞAHİN / 60 / Adatepe^{49, 52, 277} (123) Şehriban AKMAN / 55 / Adatepe²²⁰
- Lapseki-Beyçayır / 11.7.2002 (7) Asiye GÖKÇE / 30 / Beyçayır^{3, 1, 77, 100, 104, 114, 156, 167, 171, 181, 182, 191, 218, 286}
- Lapseki-Karamusalar / 5.9.2001 (10) Ali CENGİZ / 45 / Karamusalar^{4, 43, 48, 50, 54, 64, 100, 114, 137, 139, 149, 182, 244, 276, 286} (38) Emin KARAYER / 78 / Karamusalar^{23, 58, 77, 110, 122, 142, 206, 208, 256}
- Lapseki-Karaömerler/ 12.7.2002 (69) Sultan GÜLTEKİN / 9 / Karaömerler^{61, 104, 209} (89) Azime TAN / 9 / Karaömerler^{102, 206}
- Lapseki-Sındal / 25.4.2001 (33) Emine DİNÇ / 19 / Sındal²² (99) Emine KESKİN / 18 / Sındal^{127, 182} (128) Necibe YAVUZ / 28 / Lapseki-Umurbey²⁹⁰
- Lapseki-Subaşı / 26.4.2001 (65) Seher ULU / 97 / Lapseki-Şahinli^{51, 84, 90, 206, 236}
- Lapseki-Şen Mah. / 29.4.2001 (5) Gülşen İLGİN / 33 / Şen Mah.^{1, 77, 137, 153, 275} (6) Aylın SAYAR / 28 / Şen Mah.^{2, 56, 60, 191} (31) Hanife DİKİCİ / 15 / Şen Mah.^{22, 155, 213, 243} (45) Gamze ALTINIŞIK / 13 / Şen Mah.^{33, 181, 256} (48) İsmet DİKİCİ / 52 / Şen Mah.^{36, 182} (52) Hasibe KAZAR / 45 / Gelibolu^{44, 61, 135} (93) Polat DİKİCİ / 27 / Şen Mah.¹¹⁷ (104) Nazlı DİKİCİ / 25 / Şen Mah.^{145, 192, 193}
- Lapseki-Umurbey / 25.4.2001 (15) Ferda CİLA / 18 / Umurbey^{6, 25, 31, 33, 86, 169, 237, 287} (17) Ahmet AYCAN / 78 / Umurbey^{8, 14, 24, 34, 48, 78, 102, 119, 162, 168, 186, 194, 206, 215, 272, 286, 291} (32) Nurseven BAYRAM / 21 / İzmit-Gebze^{22, 285} (66) Vildan ASLAN / 18 / Çan^{56, 162, 182, 193, 207} (70) Ayşe ORAL / 23 / Umurbey^{61, 121, 264} (102) Şüheda GÜNEŞ / 18 / Gelibolu¹³⁷ (117) Tuğba AKSAÇ / 19 / Umurbey¹⁸¹ (126) Yasemin ACAR / 18 / Umurbey²⁴⁷
- Lapseki-Yenice / 26.4.2001 (14) Venhar BALTA / 15 / Yenice^{6, 22, 167, 215} (23) Ayfer COŞKUN / 19 / Yenice¹⁴ (77) Gülcan TEKİN / 15 / Yenice^{77, 115, 289} (85) Hilal ŞAHİN / 16 / ?^{86, 162, 256}

Merkez-Civler	/ 13.9.2001	(39) Mustafa BASKIN / 68 / Civler ^{23, 86, 193, 286} (76) Ahmet YAPRAK / 66 / Civler ^{74, 77, 162, 295}
Merkez- Denizgözü	/20.9.2001	(82) Murat BOZKURT / 77 / Denizgözü ^{78, 113, 269}
Merkez-Dümrek	/ 17.9.2001	(2) Kerem YAVUZ / 16 / Dümrek ^{1, 1, 36, 79, 91, 125, 229, 244, 285, 286}
Merkez-Halileli	/ 30.1.2001	(1) Nedime PEHLİVAN / 37 / Halileli ^{1, 41, 77, 154, 193, 207, 254} (18) Selime ÖZDEMİR / 32 / Mer.-Dümrek ⁸ (27) Meliha ÇOBAN / 70 / Halileli ^{16, 61, 62, 132, 182, 191, 251, 287} (110) Şaziment ÖZDEMİR / 55 / Halileli ¹⁶² (129) Hatice AKDENİZ / 71 / ? ²⁹² (-) ? / ? / ? ^{165, 203, 286}
Merkez-İntepe Yeni Mahalle	/ 20.6.2003	(11) Hasan ÖZDEMİR / 69 / Merkez-Ovacık ^{5, 77, 103, 113, 200}
Merkez-Kumkale	/ 17.1.2001	(61) Kadriye POYRACI/77/ Romanya-Ravoşuklar ^{49, 57, 65, 81, 88, 104, 111, 134, 162, 164, 174, 184, 195, 198, 201, 202, 214, 224, 227, 234, 249, 253, 254, 256, 266, 285, 286}
Merkez- Yukanokçular	/ 24.9.2001	(49) Hasan Hüseyin ZEYBEK / 63/Yukarı Okçular ^{39, 43, 48, 77, 103, 114, 137, 175, 186, 191, 193, 238, 256, 275, 286, 289}
Yenice-Çakır	/ 16.7.2001	(58) Şaziye BİLGİN / 64 / ? ^{49, 157}
Yenice-Çınarcık	/ 11.4.2003	(-) ? / ? / ? ^{1, 4, 13, 17, 22, 37, 49, 72, 73, 89, 93, 99, 114, 116, 131, 143, 168, 181, 182, 185, 190, 191, 193, 211, 219, 246, 247, 250, 256, 260, 265, 267, 282, 286, 291}
Yenice-Gündoğdu	/ 11.4.2003	(12) Fatma ERKEN / 31 / Yenice-Haydaroba ^{5, 7, 12, 35, 40, 61, 63, 67, 100, 162, 181, 191, 193, 216, 219, 247, 276, 286, 290} (44) Ayşe ŞEN / 52 / Yenice-Kayatepe ^{30, 290}
Yenice-Hamdibey Karabey	/17.7.2001	(40) Abdülkadir YILDIRIM / 47 / Karabey ^{24, 71, 77, 87, 116, 152, 168, 181, 190, 193, 219, 231, 232, 285}
Yenice Merkez	/ 17.7.2001	(130) Hidayet TEKELİ /60/ Yenice-Yukarı İnova ^{297, 298}
Yenice-Seyvan	/ 17.7.2001	(72) Şerife TABAN / 40 / Seyvan ^{61, 77, 191, 256, 286}

NİNNİLERİN KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Ayvacık-Bademli	/ 11.3.2003	(51) Fatma ÖNCÜ / 84 / Bademli ^{8, 28, 31, 51}
Ayvacık-Balabanlı	/ 12.3.2003	(72) Emine ÇİÇEK / 77 / Balabanlı ^{28, 47, 47}
Ayvacık-Çamköy	/ 10.3.2003	(57) Saadet HÜNER / 72 / Çamköy ^{17, 17, 28}
Ayvacık-Güzelköy	/ 11.5.2001	(84) Bağdat KIR / 58 / Güzelköy ⁴³
Ayvacık-Kızılkeçili	/ 13.3.2003	(73) Sabahat GÖR / 50 / Kızılkeçili ^{28, 47}
Ayvacık-Koyunevi	/ 12.3.2003	(46) Emine YIRTIK / 57 / Ayvacık-Kocaköy ^{5, 23, 26}
Ayvacık-Nusratlı Hasanobası	/ 7.5.2001	(35) Fatma CURA / 21 / Ayvacık Merk. ^{1, 28} (44) Meryem KARAGÖZ / 30 / Hasanobası ³
Ayvacık- Süleymanköy	/ 11.5.2001	(53) Nazmiye BOSTANCI / 66 / Süleymanköy ^{11, 18, 52, 53}
Ayvacık-Tamış	/ 8.5.2001	(34) Serap ÖZTÜRK / 16 / Tamış ^{1, 10, 34}
Bayramiç-Akpınar	/ 10.9.2002	(42) Fatma SEZER / 51 / Akpınar ^{2, 47}
Bayramiç-Kurşunlu	/ 17.3.2001	(77) Aynur ÇARIKÇI / 37 / Kurşunlu ^{28, 44, 45, 47} (85) Mükerrrem ÇARIKÇI / 35 / Kurşunlu ⁴⁶
Çan-Küçükpaşa	/ 4.7.2001	(59) Şerife ALBAY / 55 / ? ^{18, 21, 24, 37, 38, 47} (64) Resmiye ALBAY / 33 / ? ²⁰
Çan-Maltepe	/ 6.7.2001	(78) Necmiye KAÇAR / 36 / Maltepe ^{28, 47, 55}
Çan-Soğütalan	/ 5.7.2001	(91) Rahime BAŞARAN / 63 / Soğütalan ⁵⁵
Çan-Şerbetli	/ 4.7.2001	(54) Fevziye EREN / 69 / Çan-Hacıkasım ^{13, 30, 49, 50}
Eceabat-Alçıtepe	/ 4.4.2003	(1) Şenzade KABASAKAL / 69 / Bulgaristan (?)

- Ahatköy^{1, 20, 31} (2) Medine ÖZTÜRK / 60 / Alçitepe¹ (90) Ayşe GEZMEZ / 60 / Alçitepe⁵⁴
- Eceabat-Behramlı / 15.4.2001 (14) Hamide GÜNDOĞAN / 11 / Behramlı^{1, 28} (66) Hamide GÜNDOĞAN / 65 / Behramlı^{28, 42}
- Eceabat Merkez / 10.4.2001 (5) Ayhan SARAÇ / 65 / Gelibolu İlçe Mer.¹ (49) Raize ANGUN / 70 / Gürcistan-Ahıska^{6, 47}
- / 15.5.2002 (6) Naile KÜÇÜK / 51 / Eceabat İlçe Mer.¹ (7) Nurcan BECERİR / 53 / Eceabat-Kumköy^{1, 28}
- Eceabat-Kilitbahir / 10.4.2001 (1) Osman ANGUN / 63 / Gelibolu-İlçe Mer.¹
- Eceabat-Kocadere / 10.4.2001 (12) Müjgan YALIN / 47 / Eceabat-Bigalı^{1, 28} (79) Sibel YAŞIN / 26 / Kocadere³¹
- Eceabat-Kumköy / 11.4.2001 (10) Nebile COŞKUN / 41 / ?¹ (11) Emine HAMARAT / 80 / Gelibolu-Cumalı^{1, 28} (67) Mürüvet YÜCE / 87 / Eceabat-Anafartalar (?)²⁸
- Eceabat-Seddülbahir / 12.4.2001 (3) Vahide MANDACIOĞLU / 66 / ?^{1, 2, 19, 28, 28} (4) Müjgan KÖKSAL / 56 / Çanakkale Merk.^{1, 47} (-) ? / ?⁴⁷
- Eceabat-Yalova / 13.4.2001 (8) Ayten TEMEL / 67 / Eceabat İlçe Mer.^{1, 33} (9) Samiye CESUR / 75 / Yalova^{1, 47}
- Eceabat-Yolağzı / 11.4.2001 (15) Fatma ALTIN / 70 / Gelibolu-Tayfur¹ (52) Nevin KUZU / 52 / Yolağzı^{11, 16} (55) Hatice ÖZMEN / 62 / Yolağzı^{14, 20} (60) Cemile SÖNMEZ/75/ Gelibolu-Karainebeyli^{19, 34}
- Ezine-Geyikli / 27.3.2001 (18) Ayşe SAVRAN / 85 / Ezine-Çamoba^{1, 2} (86) Nesibe DEMİREL / 78 / Biga^{47, 47}
- Ezine-Hisaralan / 28.3.2001 (22) Gülşen ÖZKAN / 35 / Ezine-Çarüksız¹ (75) Emine KOÇAL / 68 / Ezine-Aladağ²⁸ (89) İnci ÖZKAN / 47 / Ezine-Çarüksız⁴⁷
- Ezine Merkez / 10.5.2002 (19) Nedime AKYEL / 37 / Bayramiç-Yahşielî¹
- Ezine-Kemallı / 28.3.2001 (16) Makbule ÖZER / 58 / Ezine-Tavaklı^{1, 18, 20, 31} (17) Hayriye ÖZTÜRK / 70 / Kemallı^{1, 18}
- Ezine-Körüktaş / 29.3.2001 (23) Mehtap YILDIZ / ? / Körüktaş^{1, 19} (47) Hatice YILDIZ / 51 / Körüktaş^{6, 17, 25, 28, 47} (87) Nahide DİNÇKAL / 53 / Körüktaş⁴⁷
- Ezine-Köseler / 1.4.2001 (21) Fatma ADALI / 51 / Samsun^{1, 41, 47, 55} (76) Fatma ÇAKMAKÇI / 76 / Köseler²⁸
- Ezine-Kumburun / 27.3.2001 (61) Ahmet ERDEM / 64 / Kumburun¹⁹
- Ezine-Üvecik / 5.3.2003 (24) Nesibe GÜLEK / 78/Romanya-Tutranak-İsmil^{1, 20} (62) Gülbiye AYDOĞAN / 40 / Çan İlçe Mer.^{20, 28, 35} (63) Nazlı ÖZCAN / 20 / Üvecik²⁰ (74) Hanife ŞEN / 56 / Bayramiç-Pınarbaşı^{28, 47, 47}
- Ezine-Yeniköy / 8.5.2002 (20) Nefise TUTAR / 75 / Bulgaristan-Elena-Tuğkuklu^{1, 28, 47} (45) Özge TUTAR / 12 / Yeniköy⁴
- Gelibolu-Evreşe / 31.7.2001 (36) Mihriye BALKIŞ / 93/ Evreşe^{1, 12, 18, 19} (80) Şükran ATAY / 70 / Evreşe^{36, 48}
- Gelibolu-Kavakköy / 28.2.2003 (43) Nazife ÖNER / 68 / Bulgaristan^{2, 28}
- Gökçeada-Şirinköy / 24.5.2001 (88) Ayşe TOPAL / 46 / Bulgaristan⁴⁷
- Gökçeada-Tepeköy / 25.5.2001 (56) Yorgo ZARBOZAN / 62 / Tepeköy¹⁵
- Lapseki-Adatepe / 27.4.2001 (25) Nebiye SÜZEN / 33 / Lapseki-Mecidiye¹ (26) Hanife AYDIN / 30 / Adatepe^{1, 28} (38) Fatma GÜNDÜZ / 9 / Adatepe²
- / 10.7.2002 (41) Nazife ŞAHİN / 60 / Adatepe^{2, 2, 28}

Lapseki Merkez	/26.4.2001	(27) Şakire GÜLER / 81 / Lapseki-Merk. ^{1,7,29} (50) Emral GÜLER / 56 / Çanakkale İl Mer. ^{7,9}
Lapseki-Sındal	/ 25.4.2001	(31) Necibe YAVUZ / 28 / Lapseki-Umurbey ¹ (68)Güler EROL / 15 / Sındal ²⁸ (81) Şerife AKMAN / 76 / Merkez-Osmanlar ³⁴
Lapseki-Subaşı	/ 26.4.2001	(83) Seher ULU / 97 / Lapseki-Şahinli ^{40,47,47}
Lapseki-Suluca	/ 24.4.2001	(28) Recai TOSUN/ 54 / Suluca ¹
Lapseki Şen Mah.	/ 29.4.2001	(39) Faize BİNGÜL / 75 / Şen Mah. ^{2,47} (40) Münevver KAZAR / 62 / Şen Mah. ² (70) Hasibe KAZAR / 45 / Gelibolu ²⁸
Lapseki-Umurbey	/ 25.4.2001	(29) Ayşe ORAL / 23 / Umurbey ¹ (58) Filiz GÜNEY / 20 / Umurbey ¹⁷ (69) Meral SAVAŞERİ / 40 / Umurbey ²⁸
Lapseki-Yenice	/ 26.4.2001	(30) Hilal ŞAHİN / 16 / ? ¹ (37) Mürüvvet DANACI / 15 / Yenice ² (71) Venhar BALTA / 15 / Yenice ²⁸
Merkez-Halileli	/ 30.1.2001	(32) Şaziment ÖZDEMİR / 55 / Halileli ¹ (33) Meliha ÇOBAN / 70 / Halileli ^{1,28}
Yenice-Çakır	/ 16.7.2001	(65) Şaziye BİLGEN / 64 / ? ^{27,27}
Yenice-Pazarköy	/ 18.7.2001	(48) Feriha YILDIRIM / 64 / Pazarköy ^{6,20,22,28,32}
Yenice-Seyvan	/ 17.7.2001	(82) Fatma ÇELİK / 83 / Seyvan ³⁹

TEKERLEMELER KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Ayvacık-Balabanlı	/ 12.3.2003	(22) Emine ÇİÇEK / 77 / Balabanlı ^{15,16}
Ayvacık-Kösedere	/ 8.5.2001	(23) Remzi VAROL / 40 / Kösedere ¹⁷ (35) Nurcan VAROL / 37 / Ayvacık-Balabanlı ^{21,42} (39) Büşra VAROL / 11 / ? ^{32,33,55,62,65,66}
Ayvacık-Nusratlı Hasanobası	/ 7.5.2001	(40) Aynur DİKMEN / 29 / Hasanobası ³² (41) Meryem KARAGÖZ / 30 / Hasanobası ^{32,59,63} (78) Fatma CURA / 21 / Ayvacık İlçe Mer. ^{66,67,68}
Ayvacık-Tamış	/ 8.5.2001	(15) Muhittin BİLEN / 68 / Tamış ⁶ (24) Serap ÖZTÜRK / 16 / Tamış ^{18,20,66} (74) Emine KOCABIÇAK / 18 / Tamış ⁶⁵
Bayramiç-Akpınar Çan-Karadağ	/ 10.9.2002 / 30.9.2002	(33) Mevlidiye KARABURUN / 25 / Akpınar ²⁹ (25) Salih BAYGUŞ / 76 / Karadağ ¹⁹ (51) Ramazan ÖNDER / 50 / Karadağ ^{44,64} (67) Cahit BALABAN / 57 / Karadağ ⁶³
Çan-Uzunalan Çanakkale Merkez Cevatpaşa Mah.	/ 5.7.2001 / 28.11.2001	(45) Sebiha KELEŞ / 14 / Uzunalan ^{33,65} (7) Hakkı ÇANCI / 14 / ? ¹ (8) Kazım SEÇKİN / 15 / ? ¹
	/ 8.12.2001 / 28.10.2003 / 11.11.2002 / 14.11.2002 / 28.10.2003 / 1.11.2003 / 5.11.2003	(6) Arman TULGAR / 12 / İngiltere ³ ¹ (3) Engin UÇAR / 13 / Merkez İlçe ¹ (2) Batuhan BARMENBEK / 11 / Merkez İlçe ¹ (5) Batuhan YÜCE / 3 / Merkez İlçe ¹ (4) Onur UZUN / 12 / Merkez İlçe ¹ (9) Fatma KURNAZ / 12 / Merkez İlçe ¹ (10) Ayşe ÇAMAK / 12 / Adapazan ¹
Merkez-Akçeşme	/ 7.10.2005	(1) Resul BAKIR / 14 / Merkez İlçe ¹
Merkez-Civler	/ 29.7.2003	(81) Şerif Ali ÖZEN / 61 / ? ⁶⁹
Merkez-	/ 13.9.2001	(17) Şaban CİHAN / 75 / Civler ³
Denizgözündü	/ 20.9.2001	(83) Murat BOZKURT / 77 / Denizgözündü ⁶⁹

- Merkez-Elmacık / 19.9.2001 (82) Hüseyin BATTAL / 70 / Elmacık-Değirmen-
dere⁶⁹
- Eceabat-Behramlı / 15.4.2001 (27) Güler GÜNDOĞAN / 45 / İzmir^{21, 64} (37)
Hamide GÜNDOĞAN / 11 / Behramlı^{32, 58, 65} (52)
Oktay GÜNDOĞAN / 13 / Behramlı⁴³
(56) Osman GÜNDOĞAN / 15 / Behramlı^{48, 63, 66}
- Eceabat Merkez / 10.4.2001 (14) Ayhan SARAÇ / 65 / Gelibolu İlçe Mer.^{5, 6, 24,}
^{25, 31} (73) Fatmanur SHIKH / 16 / İstanbul^{65, 66}
- Eceabat-Kumköy / 15.5.2002 (13) Emine İYBAŞARAN / 21 / Eceabat-Bigalı⁴
/ 11.4.2001 (26) Suzan ORAL / 30 / Kumköy^{20, 32, 39} (38) Gül-
can SÖYLER / 30 / Gelibolu-İlgardere^{32, 64} (46)
Esra HAMARAT / 11 / ?^{34, 36, 66} (72) İlkay COŞKUN
/ 20 / Kumköy⁶⁵ (79) Seçil KAYALAR / 18 / Kum-
köy⁶⁶
- Eceabat-
Seddülbahir / 12.4.2001 (32) Raziye CİMCİK / 70 / Romanya²⁸ (36)
Vahide MANDACIOĞLU / 66 / ?^{30, 63} (58) Nami
TAPKAN / 58 / Seddülbahir⁵⁰ (66) Müjgan KÖK-
SAL / 56 / Çanakkale İl Mer.⁶³ (69) Şaziye MAN-
DACI / 75 / Bulgaristan⁶⁴
- Ezine-Körüktaş / 29.3.2001 (42) Mehtap YILDIZ / ? / Körüktaş^{32, 38, 66} (50) Ha-
tice YILDIZ / 51 / Körüktaş^{41, 64}
- Ezine-Köseler / 1.4.2001 (19) Mehmet GÜLER / 89 / Köseler^{10, 11, 12}
Ezine-Üvecik / 5.3.2003 (29) Asuman AYKUT / 22 / Üvecik^{23, 60}
Ezine-Yaylacık / 30.3.2001 (80) Tayfun CEYLAN / 11 / Yaylacık⁶⁶
Gelibolu-Evreşe / 31.7.2001 (60) Şükran ATAY / 70 / Evreşe^{53, 64} (75) Yonca
BALKIŞ / 8 / ?^{65, 66}
- Gelibolu-Kalealt / 2.8.2001 (18) İbrahim ÖZ / 75 / Kalealtı⁹
Gökçeada-Şirinköy / 24.5.2001 (34) Ümgül DURMAZ / 51 / Bulgaristan³⁰
(57) Ayşe TOPAL / 46 / Bulgaristan⁴⁹
- Gökçeada-Tepeköy / 25.5.2001 (20) Yorgo ZARBOZAN / 62 / Tepeköy¹³
Lapseki-Adatepe / 27.4.2001 (43) Fatma GÜNDÜZ / 9 / Adatepe^{32, 33, 40, 57, 66}
(53) Güldan YAMAN / 18 / Adatepe^{45, 65} (54) Ha-
nife AYDIN / 30 / Adatepe^{45, 64} (65) Hülya KOÇ /
28 / Adatepe⁶³ (70) Nebiye SÜZEN / 33 / Lapse-
ki-Mecidiye⁶⁵
- Lapseki Merkez / 26.4.2001 (11) Emral GÜLER / 56 / Çanakkale İl Mer.^{1, 1, 51, 63,}
⁶⁵ (12) Şakire GÜLER / 81 / Lapseki
İlçe Mer.² (71) Şükrü ALDEMİR / 61 / Lapseki İlçe
Mer.⁶⁵
- Lapseki-Karaömerler / 12.7.2002 Sultan GÜLTEKİN / 9 / Karaömerler^{22, 30}
Lapseki-Sındal / 25.4.2001 (47) Nihal KASNAK / 18 / Sındal^{35, 66} (49) Güler
EROL / 15 / Sındal^{37, 66} (68) Fatma ŞAHİN / 40 /
Biga-Kazmalı⁶⁴
- Lapseki-Subaşı / 26.4.2001 (44) Arzu GÜNEŞ / 16 / Subaşı^{32, 63} (48) Fatma
TOPÇU / 15 / Subaşı^{37, 65} (59) Halime ÖZDEMİR
/ 18 / Subaşı⁵² (61) Ayşe GÜZEL / 18 / Subaşı^{54, 66}
(77) Zühre VURUCU / 17 / Subaşı⁶⁶
- Lapseki-Suluca / 24.4.2001 (16) Recai TOSUN / 55 / Suluca⁷ (55) Cahit DE-
MİRTAŞ / 51 / Suluca^{46, 47}
- Lapseki-Şen Mah. / 29.4.2001 (21) Faize BİNGÜL / 75 / Şen Mah.^{14, 64} (30) Ay-
şegül ÇİÇEKÇİ / 16 / Şen Mah.^{26, 56}
- Lapseki-Umurbey / 25.4.2001 (62) Dilek KOCAEREN / 7 / Umurbey⁵⁹ (63) Ha-
sene ÇAKIR / 20 / Merkez-Özbek⁶⁰ (64) Vildan

Lapseki-Yenice / 26.4.2001 ASLAN / 18 / Çan^{61, 65} (76) Ferda CİLA / 18 /
Umurbey⁶⁶ (31) Gülcan TEKİN / 15 / Yenice^{27, 34, 64}

CAZGIR SALAVATLARI KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

A. Yağlı Güreş Salavatları

Biğa-Çelikgürü / 9.9.2001 (3) Ahmet YARAMAZ / 63 / Çelikgürü⁹
Lapseki-Umurbey / 25.4.2001 (5) Ahmet AYCAN / 78 / Umurbey¹¹
Merkez-Kumkale / 13.9.2001 (4) Mehmet PEHLİVAN / 81 / Bulgaristan¹⁰
Yenice-Ballıçay / 21.7.2001 (6) Selahattin BALCI / 56 / Alanobası¹²
Alanobası
Yenice-Çakır / 16.7.2001 (2) Kemal Ferdi KARAGÖZ / 73 / Çakır^{4, 5, 6, 7, 8}
Yenice-Kabalı / 20.7.2001 (1) Necati KAYA / 55 / Kabalı^{1, 2, 3}

B. Deve Güreşi Nutuk ve Meyitleri

Çanakkale Merkez / 7.3.2006 (1) Ercan YURDAKUL / 40 / Ayvacık-Sazlı

Ömer GÖZÜKIZIL

1966'da İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, 1984 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, Halk Bilimi (Folklor) Anabilim Dalı'nda, dört yıl süreyle lisans eğitimi gördü. Mezun olduğu 1988 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde yer alan MİFAD'da (şimdiki adıyla Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü) Folklor Araştırmacısı unvanıyla, memuriyete başladı. Sırasıyla İstanbul ve Ankara'da çalıştıktan sonra 2000 yılında, Çanakkale Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nde görevlendirildi. Halen adı geçen kurumda çalışmaktadır.

ALAN ARAŞTIRMALARI

(Yurt İçi)

- İstanbul Alan Araştırmaları (1989-1990)
- Burdur Alan Araştırması (1991)
- Tokat Alan Araştırması (1992)
- Tekirdağ Alan Araştırması (1992)
- Edirne Alan Araştırması (1992)
- Kırklareli Alan Araştırması (1992)
- Şanlıurfa Alan Araştırması (1992)
- Ordu Alan Araştırması (1995)
- Kütahya Alan Araştırması (1995)
- Aydın Alan Araştırması (1996)
- Niğde/Ulukışla Alan Araştırması (1996?)
- Uşak Alan Araştırması (1997)
- Nevşehir/Hacıbektaş Alan Araştırması (1997)
- Afyon Alan Araştırması (1997)
- Manisa Alan Araştırması (1997)
- Gaziantep Alan Araştırması (1997)
- İçel/Tarsus Alan Araştırması (1998)
- Antalya/Elmalı Alan Araştırması (1998)
- Artvin Alan Araştırması (1998)
- Nevşehir/Hacıbektaş Alan Araştırması (1998)
- Kırşehir Alan Araştırması (2000)
- Çorum Alan Araştırması (2004)
- Kütahya Alan Araştırması (2006)
- Çanakkale Alan Araştırması (2001-2013)

(Yurt Dışı)

- Azerbaycan Alan Araştırması (1996)
- Kazakistan Alan Araştırması (2001)

BİLİMSEL TOPLANTILAR

- Türk Halk Kültürü Konulu Konferans (İstanbul 1991)
- Türk Halk Kültürü Konulu Konferans (Tekirdağ 1992)
- Aşık Veysel Konulu Konferans (Ankara 1997)
- İlde Yaşayan Etnik Topluluklar Üzerine Konferans (Çanakkale 2004)
- Halk Kültürü Ürünlerinin Derlenmesi Sorunu Üzerine Konferans (Çanakkale 2006)
- Sözlü Kültür Konulu Konferans (Çanakkale 2006)
- Halk Biliminde Saha Çalışması Konulu Konferans (Çanakkale 2006)
- Göçler ve Anlatılar Konulu Konferans (Çanakkale 2009)
- Halk Kültürü Ürünlerinin Derlenmesi Konulu Konferans (Çanakkale 2010)
- Somut Olmayan Kültürel Miras: Semahlar Konulu Konferans (Çanakkale 2011)
- "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Sahada Derleme Nasıl Yapılmalıdır?" Konulu Konferans (Çanakkale 2012)
- "Saha Çalışması ve Saha Çalışmasında Yaşanan Problemler" Konulu Konferans (Çanakkale 2013)

- Aşık Şenlik Sempozyumu, "Zülâli- Şenlik Karşılaşması" (Ankara 1997)
- 3. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu, "Çanakkale Halk Anlatılarında 'Diğer' Toplulukların Algılanması" (Ankara 2004)
- Kütahya Değerleri Sempozyumu, "Yandım Ayşe Bunalmı Yada İncili Çavuş Nerelidir?" (Kütahya 2006)
- Lapseki Sempozyumu, "Lapseki Mânilerinde Hece Sorunu" (Çanakkale 2007)
- 4. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu, "Ninenin Başına Gelenler Yada Dedenin Sefaleti" (Antalya 2010)

YAYINLAR

(Kitap)

- Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi, Ankara 1992 (Özhan, Kırca, Özçörekçi, Küren ile)
- Aşık Zülâli'den Aşık Zülâli, Ankara 2000
- Çanakkale Halk Kültürü I, İstanbul 2006
- Eceabat Yöresel Yemek Tarifleri Kitabı, Çanakkale 2009 (Firat ile)
- Masal Masal İçinde / Çanakkale Masal İçinde, Çanakkale 2010

(Makale)

- "İstanbul Beykoz'da Bastonculuk ve Baston Yapımcılığı", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1991, Kül. Bak. HAGEM Yay.:163, sf. 45-50.
- "Burdur İliinden Derlenen Lakaplar", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* 1992, Kül. Bak. HAGEM Yay.: 170, sf. 49-68.
- "Fili Yuttu Bir Yılan", *Halkbilimi*, Güz 1997, S.4, ODTÜ Yay. sf. 28-33.
- "İçli Dolu Tursucuk", *Kalanlar*, Kış Sayısı (1998), sf. 59-64
- "Mimari ve Ortak Kullanım Alanları, Nüfus, Göç, Eğitim, Ev Eşyaları, Akrabalık/Aile, Oyunlar, Askerlik, Sünnet, Atasözleri ve Deyimler, İnanmalar, Meteoroloji maddeleri", *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Yıl 6, S.:16, Ankara 1998, Altay Köyü Özel Sayısı
- "Halk Edebiyatı Alanında Yapılacak Derlemelere Dair Tespitler, Öneriler", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları* 2001, Ankara 2006, sf. 85-129.
- "Göçler ve Anlatılar", *Evensel Gazetesi Çanakkale Eki*, 18 Mart 2008
- Ahıska Türkleri'nin Halk Edebiyatı (Yayınlanmadı)
- "Büyük İnsanlık Değerleri Nasıl Kurtulur?", *Fetva*, Eylül 2011, S.:12.

(Müzik Cd'si)

- Çanakkale Halk Kültürü I adlı kitabına ekli, Çanakkale'de derlediği 94 türküyü içeren cd.

*Dağlarda kar kalmadı
Gözlerde fer kalmadı
Daha yazacak idim
Kitapta yer kalmadı*

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 106

Bu kitap, 2001-2006 yılları arasında Çanakkale ili'nde gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucu ortaya çıktı. 195 yerleşim biriminde, (oba, köy, belde, ilçe merkezleri ve il merkezinde) 842 kişiyle görüşülerek 'el yazısı ile' yaklaşık yedi bin sayfalık ham malzeme elde edildi. Halk Kültürü araştırmacısı Ömer Gözükızıl'ın beş yıllık çalışmalarının yer aldığı bu kitap; mâniler, bilmeceler, ninniler, tekerlemeler ve cazgir salavatlarından oluşmaktadır. Çok eski zamanlardan 21. yüzyıla taşınabilmiş Çanakkale Halk Kültürü'nün, halen çağına direnmesi ve aktarıcılarının varlığı, okurları ve araştırmacıları şaşırtacaktır. Kitaba ek CD'deki ses kayıtlarında Halk Türküleri'nin bizzat sahipleri tarafından seslendiriliyor olmaları ise, tadına doyumlamayacak bir hazine değerinde. Ömer Gözükızıl, bu çalışma ve elindeki arşivle, Türk Halk Kültürü'ne değeri ölçülemeyecek bir katkı sunuyor.

YÜZÜNCÜ YIL SERİSİ

Kitap İsteme Adresi:

Çanakkale Onsekiz Mart
Araştırma, Proje, Eğitim Kooperatifi
Cevatpaşa Mh. Velî Yaşın Cd. No: 41/2 Çanakkale
Tel: 0.286 213 62 83 - Faks: 0.286 213 55 67

978-605-85553-0-3